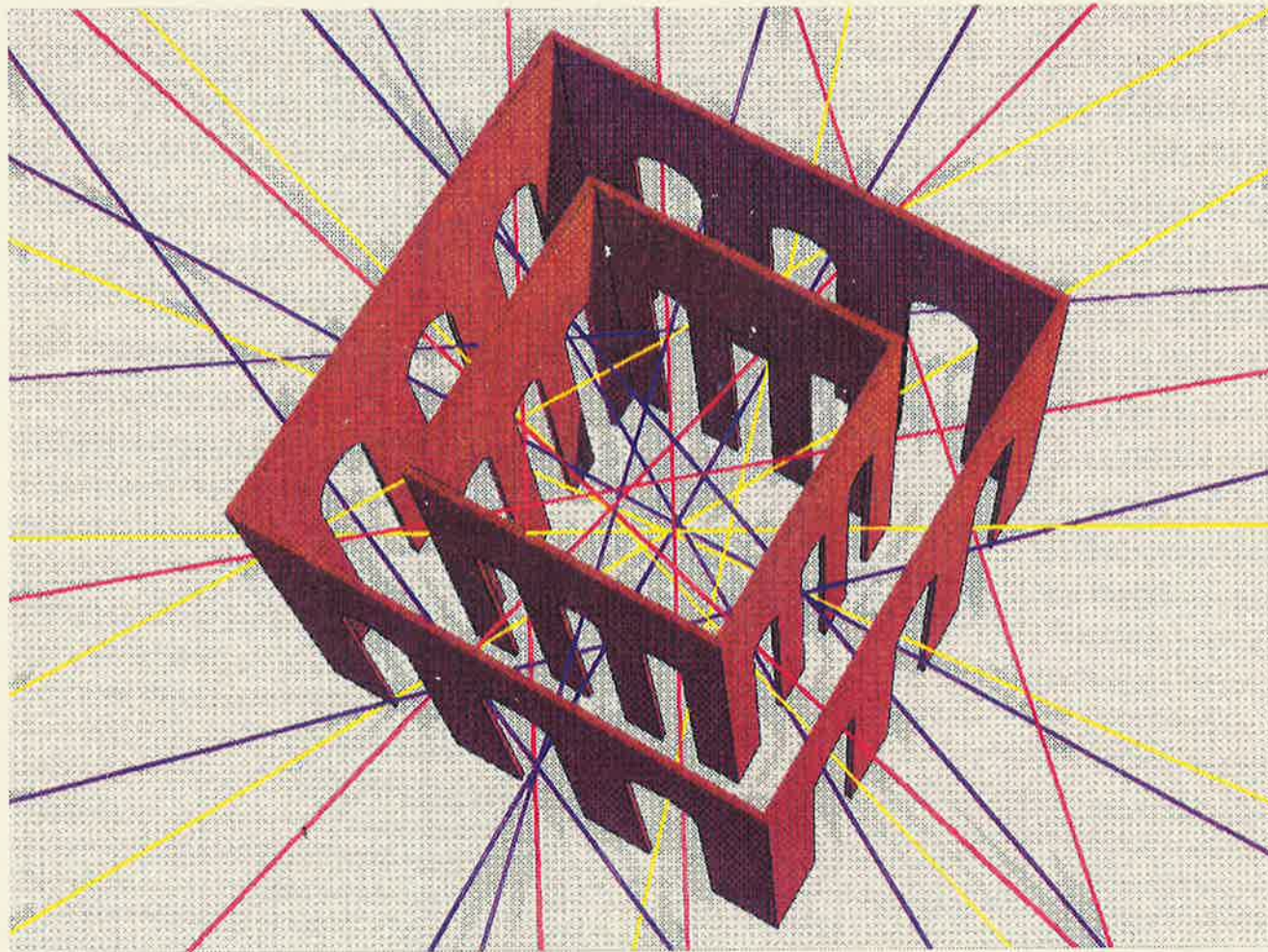

[illegible]

PIETARSAAREN KAUPUNKI YLEISKAAVAPROSESSI

RAPORTTI 1997

SISÄLLYSLUETTELO

2	ORGANISAATIO
3	PIETARSAREN 1990-LUVUN YLEISKAAVA
5	MIKÄ ON YLEISKAAVA?
5	Lainsäädäntö
5	Kaavan tarkoitus
5	Kaupungin kaavoitustilanne
5	Suunnitteluvaiheet
7	KAUPUNKIRAKENTAMISTA RAKKAUDEN TOIVON JA USKON HENGESSÄ
8	ONKO YHTEISKUNNAN IMMUUNIPUOLUSTUS MENETETTY
8	Kaupunki on taideteos ja elävä organismi
8	Käsityksemme todellisuudesta
	– aikakauttamme kutsutaan moderniksi ajaksi
	– menetys
	– hämmennys
	– lamaannus
12	Onko yhteiskunnan immuunipuolustus sitten menetetty?
12	Kriisi
12	Uusi maailmankuva
	– uutta synnyttävä järjestys (generatiivinen järjestys)
15	Syyllisyys
16	KAUPUNGIN SYNTY, GENEESI
16	Kestävää (kantokykyistä) kehitystä rakkauden, toivon ja uskon hengessä
16	Kaupunkigeneesin tavoite
	– ihmistenvälisyys
	– kulttuuri on...
	– mitä on luovuus?
18	Kaupunkigeneesin keinot
	– samanaikaisuus, kohtaaminen, kokoaminen
	– luomistoiminta
	– samanaikaisuus
	– kohtaaminen
	– kokoaminen
29	YHTEENVETO JA PÄÄTÖSSANAT
31	MUUTTUVA PIETARSAARI
32	OMAISUUS JA SEN HALTIJAT
32	Yleistä
32	Luonnonrikkauudet
	– ilmasto
	– maa-alueet, luonnonympäristö
41	Kulttuuriperintö
	– yleistä

	– agraarisesta kauppakeskuksesta jälkiteollisen kauden pikkukaupungiksi
54	Omaisuuuden haltijat
58	Päätössanat
59	TOIMINNAT JA NIIDEN MITOITUS
60	MITOITUSPERUSTEET
60	Yleistä
61	Tavoite ja keinot
61	Asukkaat
	– lähtökohdat
	– tavoitteet ja toimenpiteet
63	Elinkeinoelämä/työpaikat
	– työpaikat
65	Kehitysskenaariot
66	Asuminen
	– yleistä
	– lähtökohdat
68	Rakentaminen
69	Kaavavaranto
70	Peruspalvelut
	– päivähoido ja koulutoimi
71	Nuorisosaasteen koulutus ja aikuiskoulutus
	– lähtökohdat
	– tavoitteet ja toimenpiteet
74	Vanhushuolto ja palveluasuminen
	– lähtökohdat
	– tavoitteet ja toimenpiteet
75	Vammaishuolto, terveyden- ja sairaanhoito
76	Pelastustoimi
77	Vähittäiskauppa ja muut kaupalliset palvelut
	– lähtökohdat
	– nykytilanne
	– tilatarve-ennusteet
	– tavoitteet ja toimenpiteet
79	Vapaa-ajan palvelut
	– kulttuuripalvelut
	– urheilu- ja ulkoilupalvelut
	– matkailu
	– vapaa-ajan asuminen
89	YMPÄRISTÖ
91	SAASTUNEET MAA-ALUEET
91	Lähtökohdat
91	Tavoitteet ja toimenpiteet
91	VESISTÖJEN PILAANTUMINEN
91	Lähtökohdat
91	Tavoitteet ja toimenpiteet
93	ILMANSAASTEET
93	Tavoitteet ja toimenpiteet

94	MELU
94	Lähtökohdat
95	Tavoitteet ja toimenpiteet
97	KAUPUNKIRAKENTAMINEN
98	KAUPUNKIRAKENTAMINEN – KAUPUNKIELÄMÄ
98	PERIAATTEET
98	MAA-ALUEVARAUKSET
99	Maa-aluevaraukset ja rakennustavat
99	Omakotiasuminen vastaan kaupunkimainen asuminen
99	24 000 asukkaan mitoitus
101	PAINOPISTEALUEET
101	Kaupunkirakentamisen painopistealueet
101	Painopistealueet kaupungissa rakennusluomuksena
101	VAIKUTUKSET MAAPOLITIIKKAAN
105	VERKOSTOT
106	LIKENNEYHTEYKSIEN JA YHDYSLIKENTEN VERKOSTO
106	Kansainväliset ja alueelliset yhteydet
	– merenkulku
	– tieverkosto
	– rautatieliikenne
	– lentoliikenne
109	Pietarsaaren sisäinen liikenne
	– lähtökohdat
	– kevyt liikenne
	– ajoneuvoliikenne
	– yleiskaavan liikenneverkko
118	KUNNALLISTEKNIikka
118	Vesihuolto
	– lähtökohdat
	– tavoitteet ja toimenpiteet
118	JÄTEVESIHUOLTO
118	Lähtökohdat
120	Tavoitteet ja toimenpiteet
120	ENERGIAHUOLTO
120	Lähtökohdat
122	Tavoitteet ja toimenpiteet
122	TELEKOMMUNIKAATIO
122	Lähtökohdat
123	JÄTEHUOLTO
123	Lähtökohdat
123	Tavoitteet ja toimenpiteet
124	UUSIEN ASUNTOALUEIDEN KUNNALLISTEKNISET VAIHTOEHDOT JA KUSTANNUKSET
127	KIRJALLISUUSLUETTELO

JOHTORYHMÄ:

BROR HAGSTRÖM,
apulaiskaupunginjohtaja, puheenjohtaja
KAJ ANDBERG,
suunnittelusihteeri, sihteeri
TAPIO LEHMUSKALLIO,
virastopäällikkö
JOHAN v WENDT,
kaupungingeodeetti
ROGER WINGREN,
asemakaava-arkkitehti
ELSE-MAJ BOSTRÖM,
kaupunginvaltuutettu
MAUNO OJANIEMI
teknisen lautakunnan puheenjohtaja
MÄRTA-LISA WESTMAN,
kaupunginvaltuuston puheenjohtaja
17.2.1997 alkaen
MAUNO OJANIEMI
puheenjohtaja
KAJ ANDBERG
henkilöstösihteeri, sihteeri
MÄRTA-LISA WESTMAN
kaupunginvaltuuston puheenjohtaja
MARKKU KORVA
kaupunginhallituksen jäsen
CARL-JOHAN BJÖRK
teknisen lautakunnan puheenjohtaja
OLLI AHLLUND
ELSE-MAJ BOSTRÖM
TAPIO LEHMUSKALLIO
JOHAN v WENDT
kaupungingeodeetti
ROGER WINGREN
asemakaava-arkkitehti
lisäksi
HEIMO TOIVAINEN
vt.virastopäällikkö

TYÖRYHMÄ:PIETARSAAREN KAUPUNKI:

ROGER WINGREN
HEIMO TOIVAINEN
BEN GRIEP
TAPIO LEHMUSKALLIO
MARKKU KAKSONEN
RISTO SAARI
JOHAN v WENDT
CURT NYMAN
RALF WISTBACKA
PEKKA TOIVANEN

LT-KONSULTITOIY:

PENTTI MUROLE
MARKUS SAARI
TEUVO JUNTUNEN
SUZANA HRASKO
JUKKA SAHLAKARI
MARIITTA VUORENPÄÄ

RAPORTTI JA KARTAT:

ROGER WINGREN
PEKKA TOIVANEN
KRISTIAN HÄLLIS
HÅKAN STORBACKA
CURT NYMAN
MARIITTA VUORENPÄÄ
GERD SUNNGREN
HELENA KRONHOLM
TIINA SJÖLUND
CHRISTER TONBERG
STEFAN HAGMAN

Tekniset avustajat:

MIRJA VALTONEN
MARKKU HUHTANEN
OLLIPEKKA PAKKANEN
ANNE SUOMALAINEN

PIETARSAAREN 1990-LUVUN YLEISKAAVA

Työväline

jonka avulla voimme suuntautua tulevaisuuteen. Suunnitelmien on määrä helpottaa työtä, pakottaa meidät vertaamaan tarpeita voimavaroihin. Asettamaan toimenpiteet ja toteuttamismahdollisuudet oikeaan suhteeseen toisiinsa nähden.

Ei kahle

Suunnitelmien pitää kantaa, ei kaataa. Niiden pitää helpottaa työtä, ei vaikeuttaa. Suunnitelmien pitää elää, niitä pitää alati muutella ja sovittaa ulkoisiin muutoksiin, uusiin tarpeisiin ja uusiin tietoihin. Samalla niiden pitää kuitenkin luoda vankka pohja tulevaisuuteen suuntautuneelle työlle. Melkoinen paradoksi.

Jatkuvasti tapahtuvaa

Varsinainen suunnittelu innostaa, pakottaa, kannustaa. Luominen tapahtuu suunnittelutyössä. Valmistunut suunnitelma ei saa jäähmettyä. Uusi suunnitelma on aloitettava heti kun edellinen on valmis. Ainoastaan näin pysyvät suunnitelmat elossa ja suunnittelijat hereillä.

Yleiskaava

on eräs monista kaavoista: sitä koskevat samat lainalaisuudet. Koska sillä on tietty vaikutus yksiköiden työn mittapuuna tai vahvistettuna oikeusvaikutus, on se vietävä valtuustokäsittelyyn. Sen jälkeen suunnittelutyö jatkuu, vaikka ehdotus onkin hyväksytty.

Vuoden 1993 alussa oli ainoastaan 97:llä maamme 455 kunnasta koko kunnan kattava yleiskaava. Reilusti yli 1000 osayleiskaavaa on hyväksytty valtuustoissa ja n. 500 on valmis-teilla. Kuitenkin oli vuoden 1993 alussa ainoastaan 135 vahvistettu ja 34 oli käsittelyalaisina.

Miksi? Usea osayleiskaava näyttää syntyneen ainoastaan pakosta; vahvistava viranomaisen on vaatinut havainnollistavan osayleiskaavan ennen asemakaavan hyväksymistä.

Kaavan laatimista ei ole vaatinut paikallistaholla tunnettu tarve. Siispä on kysyttävä, pitäisikö yleiskaavakäsitteltä tarkistaa. Sen sisällöllä on oltava kiinteämpi yhteys paikalliseen tarpeeseen.

Ohjenuora

Yleiskaavan on lain mukaan oltava yksityiskohtaisemman kaavan perusta ja koko kaupungin alueen maankäytön ohjenuora. Määritelmä vaikuttaa hyvältä.

Varsinainen työ

Suunnittelua johtavien ja siihen osallistuvien on pakko todella syventyä kuntansa ongelmiin ja etsiä vaihtoehtoja ja ratkaisuja. Kaupungin kaikki hallintokunnat, samoin kuin luottamushenkilötkin, voidaan, ja pitääkin ottaa mukaan työhön ja näin innoittaa kaikkia ajattelemaan asioita uudelta kannalta ja tekemään luovaa työtä. Pelkästään jo tämä riittää kullekin kunnalle syyksi yleiskaavatyön aloittamiseen.

Laajempi alue

Eräs lisähuomio on myös, että yksittäisen kunnan alue osoittautuu liian kapea-alaiseksi. Useiden kuntien, vaikutusalueen, olisi laadittava yhteinen yleiskaava.

Rajat ylittävä tarve

Yleiskaavan koko kunnan alueen kattavuus on ainoastaan toinen puoli asiasta. Toinen on, että oman väestön kaikki tarpeet pitäisi voida ottaa huomioon kaavassa. Samoin on keskustajaman, myös pienehkön, otettava yleiskaavassaan huomioon myös ympäröivän alueen väestön tarpeet.

Moninaiset tarpeet

Pietarsaaren sovellettuna tämä merkitsee toisaalta, että yleiskaavan pitäisi osoittaa ne fyysiset tilat, alueet, joita tarvitaan nyt tai tulevaisuudessa kaupungin väestön monenkaltaisiin toimintoihin.

Palvelee koko seutua

Toisaalta tämä merkitsee, että kaupunkiin suunniteltavien toimintojen tilat palvelevat myös naapurikuntien väestöä. Sinänsä tämän ei tarvitse olla mahdotonta tai vaikeaa, edellyttäen, että kaupungin alue on tarpeeksi suuri ja että täällä on kaikki näihin vaihteleviin tarpeisiin sopivia alueita. Asia on kuitenkin niin, että nipin napin 90 km²:n Pietarsaari on läänin toiseksi pienin kunta, eikä kilpailijoita ole monta Tampereen pohjoispuolella.

Esteet

Tässä kohden törmäämme konkreettiseen esteeseen. Kaupungin maantieteellinen alue ei yksinkertaisesti riitä. Voimme, auttavasti, sijoittaa tänne varsinaiset kaupunkimaiset toiminnot. Virkistykseen ja ulkoiluun tarvitaan suuria alueita. Ravi- ja moottoriurheilu, ampumaradat yms. asettavat omat vaatimuksensa.

Naapurit mukaan

Tilaa ei ole tarpeeksi. Keskustaajaman yleiskaavan on voitava ulottua yli kunnanrajojen. Koko lähiseutu on saatava mukaan. Tätä työtä kaupunki ei voi tehdä yksin. Naapurikunnat on saatava osallistumaan aktiivisti.

Uusi sisältö

Fyysistä suunnitelmaa on vaikea luoda ilman toiminnallista suunnitelmaa. Lainsäätäjän on annettava yleiskaavalle uusi sisältö. Vasta toiminnan suunnittelun jälkeen voimme mitata ja arvioida fyysiset sijaintipaikat. Suunnittelun on periaatteessa vapauduttava fyysinen suunnittelun, "kaavoituksen", kahleista ja korostettava enemmän "toiminnan suunnittelua".

Vuosiluku on nyt 1995

Aloitimme 1988. Teesiä, jonka mukaan varsinainen työ on tärkeintä, on koeteltu käytännössä. Asiassa mukana olleet ovat myös todellisuudessa osallistuneet aktiivisti ja innostuneesti.

Liian harvat

ovat kuitenkin osallistuneet työhön. On tarjottu mahdollisuutta saada tietoa, keskustella ja tehdä ehdotuksia. Aivan liian harvat ovat käyttäneet tuota mahdollisuutta. Tulevassa suunnittelutyössä on löydettävä uusia tapoja herättää aktiivista ja jatkuvasti luovaa osallistumista.

Työryhmällä

joka asetettiin vuonna 1988, on ollut vaatimaton osuus. Teknisen viraston kaavoitusosasto on hoitanut työn ja antanut leimansa tuotteeseen.

Runsas aineisto

on kerääntynyt suunnitteluun kuluneiden vuosien aikana. Osa on karsittava esityksen havainnollistamiseksi. Sijaintipaikat osoittavan ja kokonaisuuden havainnollistavan kartan ja selittävän tekstin välinen tasapaino järkkyy, jos tekstin osuus paisuu liikaa.

Yhteiskuntafilosofia

on osa aineistoa. Roger Wingren on paneutunut perusteellisesti filosofian tutkimukseen ajan kanssa. Miten lopputulos voisi olla selkeä ja käsiteltävä, ellei tätä pohjustusta esiteltäisi?

Jakaminen

oli vastaus. Tämä osa on yleiskaavan tekstiosaa lyhentämättömänä. Päätöksenteon pohjaksi tarkoitettu tiivistetty ja lyhennetty versio, kooste esitellään erikseen.

Kokonaisuus

on työryhmän yhteinen tuote ja lukijat erottavat melko helposti yhteisesti sovitut linjat ja henkilökohtaiset ajatuskulut.

Erilainen ja omintakeinen

voivat olla tämän ehdotuksen tunnusmerkkejä. Se voi myös olla alkusysäyksenä keskusteluun ja aktiiviseen osallistumiseen suunnittelutyötä jatkettaessa. Yleiskaava on leimallisesti kaupunkimainen. Tämä on aivan luonnollista, koska kaupungin alue on ahdas ja väestö pienelle alalle keskittynyttä.

Seuraava suunnitelma

laadittakoon koko seudun yhteisenä hankkeena ja aktiiveiksi osapuoliksi mukaan otettakoon valtion rautatiet, tielaitos, merenkulkulaitos, maatalouselinkeinotoimisto, ympäristösuojelu-piiri ja muut asianomaiset viranomaiset.

Ehdotan

että kaupunginhallitus aloittaa välittömästi uuden yleiskaavan suunnittelutyön, mutta nyt koko seudun käsittävänä ja siten, että kaikki osapuolet ovat mukana heti alusta.

Bror Hagström

MIKÄ ON YLEISKAAVA?

LAINSÄÄDÄNTÖ

Rakennuslain 28 § 1 mom. määrää:

"Kaupungin yksityiskohtaisen kaavoituksen ja rakentamisen sekä muun maankäytön suunnittelemisen perustaksi on laadittava yleiskaava, joka sisältää pääpiirteet alueen käyttämisestä eri tarkoituksiin, niin kuin:

- 1) *asumiseen*
- 2) *elinkeino toimintaan, kuten teollisuutta, kauppaa ja palvelutoimintaa sekä maa- ja metsätaloutta varten;*
- 3) *virkestykseen; sekä*
- 4) *liikennettä, vesihuoltoa ja muita yleisiä tarpeita varten."*

Rakennusasetuksella säädetään kaavojen käsittelyä. Nyt käsillä oleva yleiskaava on 2. asteen kaava, mikä tarkoittaa, että sitä ei vahvisteta. Rakennusasetuksen §§:ssä 27–30 vaaditaan seuraavaa menettelyä:

- neuvottelu seutukaavaliiton ja naapurikuntien kanssa
- julkisesti nähtävillä pitäminen 30:n päivän ajan
- muistutukset ehdotusta vastaan on tehtävä kirjallisesti kaupunginhallitukselle
- lausunnot
 - seutukaavaliitolta
 - naapurikunnilta
 - rakennuslautakunnalta
 - ympäristönsuojelulautakunnalta

- muilta viranomaisilta ja yhteenliittymiltä: kauppakamari, kuntaliitto, kauppiasyhdistys, keskustayhdistys, seurakunnat jne.

- valtuuston hyväksymispäätös

- tiedoksi lääninhallitukselle

KAAVAN TARKOITUS

on antaa muoto, toisin sanoen työkalut kaupunkilaisten pyrkimyksille toteuttaa rakennuslain ensimmäisen portina toimivan pykälän sisältöä: "Alue on kaavoitettava tai sen käyttäminen muutoin suunniteltava luonnonvarojen ja ympäristön kestävä kehitystä tukevalla tavalla sen mukaan, kuin tässä laissa säädetään."

YLEISKAAVAN OSAT

Tähän Pietarsaaren kaupungin yleiskaavan kuuluu kaksi erillistä, mutta toisiinsa läheisesti liittyvää osaa, jotka yhdessä ovat päätöksenteon pohjana:

1) yleiskaavakartta ja määräykset

2) yleiskaavaprosessi, raportti 1997, kooste

Yleiskaavaprosessin aikana on lisäksi laadittu asiakirja nimeltä "yleiskaavaprosessi, raportti 1997", jossa kaupunkisuunnittelua pyritään laajemmin ja syvällisemmän pohdinnan avulla sovittamaan omaan kaupunki- ja elämänyhteyteensä.

KAUPUNGIN KAAVOITUSTILANNE

YLEISKAAVAT

Käsillä oleva kaava on ensimmäinen koko kaupungin yleiskaava. Aikaisemmin on tehty osayleiskaavoja seuraavasti:

- Grannabba-Fiskars-Killingholmen-Ruusasholma 22.8.1983
- Fäboda 27.6.1988
- Pirilö 3.8.1992

ASEMAKAAVAT

Kaavoitustilanne 1.1.1995.

Asemakaavoitettu pinta-ala oli

1.1.1975 798,0 ha

1.1.1985 1756,2 ha

1.1.1995 2044,0 ha

RANTAKAAVAT

Yhteensä 88,5 ha.

RAKENNUSJÄRJESTYS

Kaupungin rakennusjärjestys uudistettiin vuonna 1991.

SUUNNITTELUVAIHEET

Ohjelmointi laadittiin ryhmätyönä syksyllä 1989. Itse työ aloitettiin keväällä 1990 laajapohjaisilla "workshopeilla", joissa konsultti hallinnon edustajien (virkamiesten ja valtuutettujen) kanssa määritteli työn edellytykset ja tavoitteet.

Työn aikana on neuvoteltu seuraavien tahojen kanssa:

- seutukaavaliitto
- tielaitos
- lääninhallitus
- naapurikunnat
- kauppakamari
- maanomistajat.

Lokakuussa 1991 laadittiin työstä läpileikkausraportti jatkotyön pohjaksi.

Kesällä 1993 keskusteltiin ympäristöministeriön kanssa yleiskaavamääräyksistä.

Yleiskaavaehdotus oli valmis maaliskuussa 1994.

Johtoryhmä käsitteli ehdotusta kevättalvella 1994. Yleiskaava laadittiin syksyllä 1994 ja kevättalvella 1995 ja sitä muokattiin johtoryhmän käsittelyssä esiintulleiden näkökohtien mukaisesti, minkä jälkeen ehdotus toimitettiin kaupunginhallitukselle.

Kesällä 1997 käsiteltiin lausunto-kierrokselle hallintokuntiin ja muille asian-osaaisille.

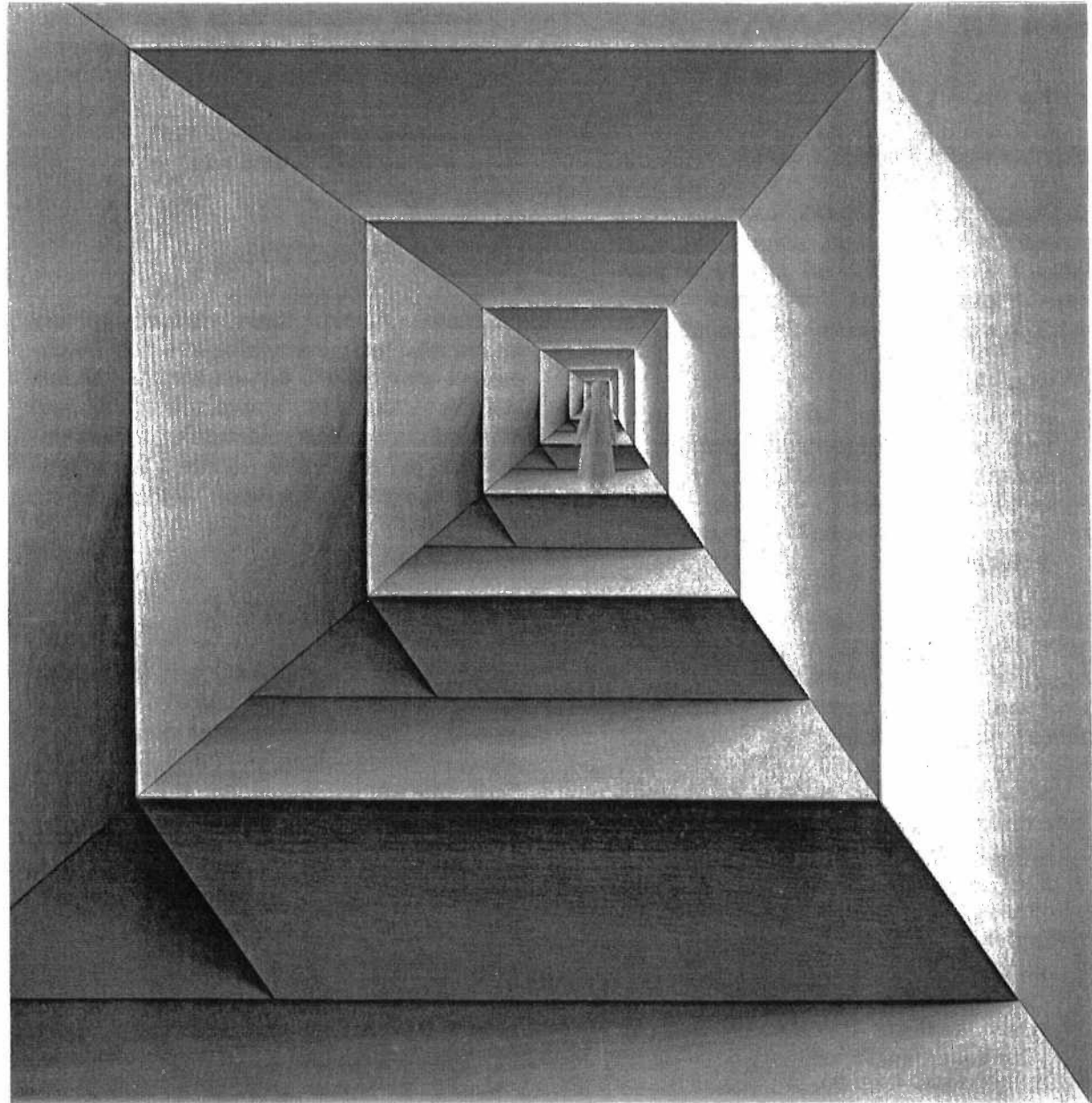
Kevättalvella 1996 käsiteltiin lausunto-kierroksella esiintulleet näkökohdat, ja johtoryhmä toimitti yleiskaavan kaupunginhallitukselle huhtikuun alussa.

Kaupunginhallitus asetti yleiskaavaehdotuksen yleisön nähtäväksi 19.5.1997 - 17.6.1997 väliseksi ajaksi.

Länsi-Suomen ympäristökeskus kutsui valtion virastojen ja naapurikuntien edustajat 17.6.1997 pidettyyn yleiskaavaa koskeneeseen yhteiseen neuvonpitoon.

Tehdyt muistutukset käsiteltiin kesällä 1997.

George Tooker: Farewell

Det står ett hus vid torget
Det finns ett rum i huset
Det står ett bord i rummet
Det finns en frukt i korgen
Det bor en mask i frukten
Det finns ett liv i masken
Finns det ett mål i livet

Alf Henriksson

KAUPUNKIRAKENTAMISTA RAKKAUDEN, TOIVON JA USKON HENGESSÄ

ONKO YHTEISKUNNAN IMMUUNIPUOLUSTUS MENETETTY

Nykyinen kriisimme ei ole syvimmältä olemukseltaan taloudellinen kriisi. Siksi sitä vastaan ei voida kamppailla pelkästään taloudellisin keinoin ja välinein.

Kaupunki on sivilisaation kaikkien muoto- ja arvojärjestelmien pääasiallinen kantaja. Maailman kulttuurinen ja yhteiskunnallinen kehitys on tiiviisti sidoksissa kaupunkien kehitykseen kaupungistumiseen. Maailman moninaisuus on läsnä Pietarsaareissa ja Pietarsaari omine moninaisuuden erityismuotoineen on osa maailmaa.

Kriisi ei ole vain taloudellinen. Meidän on siksi opittava huomaamaan, ettei leivän jatkaminen petäjäisellä yksin riitä. Mikä kaupunki sitten on? Tuote? Taideteos?

KAUPUNKI ON TAIDETEOS JA ELÄVÄ ORGANISMI

Kaupunki ei ole mikään onnea, turvallisuutta ja hyvinvointia tuottava kone. Se on elävä organismi, tiivis massa maaäidin kanssa vuorovaikutuksessa olevaa inhimillistettyä substanssia. Organismi on mutkistumisprosessi, jatkuvasti rikkaampia muoto- ja etsivää elintoimintaa.

Siksi on täysin selvää, että renessanssin ajoista saakka vaalimienne ja hienostamienne rationalististen suunnittelumenetelmien on annettava tilaa luovalle ajattelulle, joka on yhteistoiminnassa maapallon orgaanisten prosessien kanssa;

toimintamme on oltava sopusoinnussa vallitsevien biologisten ja sosiaalisten prosessien – elämän prosessien, elintoiminnan kanssa.

Elämän kehitys, Maaplaneetan tulevaisuus, on ihmisen käsissä ja hän ratkaisee sen kohtalon valitessaan tavan, jolla rakentaa kaupunkinsa. Kehityksen edellytyksenä ovat aina luovat yksilöt, uudistajat. Yksilön kehittyminen on mahdollista vain ihmisyyhteisössä.

Kaupunki on tiheä massa konkretisoitua ainetta; kaupunki on elävä organismi.

Meidän pietarsaarelaiten kannalta on siis kyse siitä, pystymmekö saamaan aikaan luovan yhteisön, yhteisyyden, jossa vapaat yksilöt saavat mahdollisuuden jalostaa parhaimpia ominaisuuksiaan ja kehittyä näin persooniksi, joita leimaa vakaa yhteenkuuluvuuden tunne ja vahva identiteetti.

Kaikki henkinen kehitys on riippuvaista aineellisista edellytyksistä. Kaupunkielämä tarvitsee kaupunkirakentamista. Korkeampi kaupunkielämä edellyttää jalostettua kaupunkirakennetta.

KÄSITYKSEMME TODELLISUUDESTA

Maailma on juuri sellainen, kuin miksi sen kuvittelemme. Käsityksemme ohjaavat toimin-

*Toimintaamme ohjaavat aivan liaksi harhakuvitelmat.
(Paul Cadmus: Arhitekt)*

taamme. Traagista tässä on se, että toimintaamme ohjaavat nyt aivan liiaksi harhakuvitelmat. Käsityksemme todellisuudesta perustuu 1500–1700-luvuilla kehitettyyn maailmankuvaan. Sen oleellisimpia osia ovat Descartesin filosofia ja Newtonin kehittämät mekaniikan lait, joiden mukaan kappaleet voidaan selittää toisistaan irrallisina ja pienimpiin osiinsa jaettuina. Näin me olemme rakentaneet myös Pietarsaarta, ymmärtämättä, että toimintamme ei ole ollut vain esineiden tuottamista ja uudelleen tuottamista vaan myös oman itsemme luomista ja uudistamista yksilöinä ja ryhmänä, pietarsaarelaisina.

AIKAKAUTTAMME KUTSUTAAN MODERNIKSI AJAKSI

Modernin tunnusmerkkejä ovat henkeäsalpaava kiire, sykkivä energia ja voimakkaat muutokset, mutta samalla myös äärimmäisen lattea, syväliisyyttä karteleva yleisnäkemyks, yksinkertaistettu, latistettu luomisvoima ja saamattomat kokonaisvaltaisuuden ja vastuun tavoitteluyritykset. Ja ennen kaikkea sille on ominaista menetys, hämmennys ja lamaannus.

Menetys! (George Tooker: Waiting room II)

MENETYS

Kaiken sen menetys, mitä meillä on

Olemme menettäneet kaupunkimaisuuden, taidon rakentaa kaupunkia ja elää niissä. Teollistumisen jatkuminen, palvelutarpeen lisääntyminen, valtion asuntopolitiikka voimakkaan agraarisine piirteineen ja ennen kaikkea autoilu ovat murtaneet kaupungin morfologian (muotorakenteen) ja näin vahingoittaneet kaupunkielämää. Yhdyselämän mekaaniset muodot ovat tunkeutuneet orgaanisten läpi ja turmelleet ne.

Olemme menettäneet maaseudun

Erot (kaupungin ja maaseudun välillä), roolijako ja vastakohtaisuudet ovat huvenneet tonttipoliittiseksi kilpailuksi veronmaksajista.

Olemme menettäneet luonnon

Maa ei ole enää "maaemo", herkkä ja haavoittuvainen elävä organismi, siitä on tullut keinotulun ja hyväksikäytön kohde.

Kaiken sen menetys, minkä osaamme

Olemme menettäneet viisauden

Atomistinen ajattelu on luonut kuilun, joka erottaa sen, mitä kutsumme viisaudeksi ja sen, minkä olemme nimenneet tiedoksi. Tiedämme paljon, mutta meillä ei ole kykyä käyttää tätä tietoa oikein. Olemme silkkään tietoon ja järkeilyyn hukkuvia arvoinvalidia.

Kaiken sen menetys, mitä olemme

Olemme menettäneet itsemme

Individualismin ja kollektivismien välinen jännitys on lamaannuttavaa sen vuoksi, että näiden kahden

suuntauksen väliseen tilaan jäävä olemuksellinen "me" ei saa elintilaa. Yhteiskuntaa rakentava sosiaalinen pääoma jähmettyy, luomiskyky – sisällämme oleva lapsi, leikki – näivetty.

Ihminen on yhteiskuntaolio, *zoon politikon*, joka pystyy toteuttamaan itseään vain yhteisössä ja sen kautta. Todellisessa yhteisössä hän ei ole koskaan vaarassa menettää hahmoaan ja sekoittua muihin. Päinvastoin, yhteisössä hänen oman persoonansa syvyys ja ainutlaatuisuus vain korostuu. Mitä suuremmassa määrin ihmisistä tulee tämä olemuksellinen *me*, sitä paremmat mahdollisuudet heillä on löytää itsensä.

Sen menetys, mikä meitä yhdistää (religio)

Olemme menettäneet sen ihmeellisen sidos-aineen, joka niin elintärkeällä tavalla pitää elämää koossa. Yhteiskuntaa voi ymmärtää vain, jos tuntee myös sen uskonnolliset olosuhteet ja asenteet.

Mitä uskonto on?

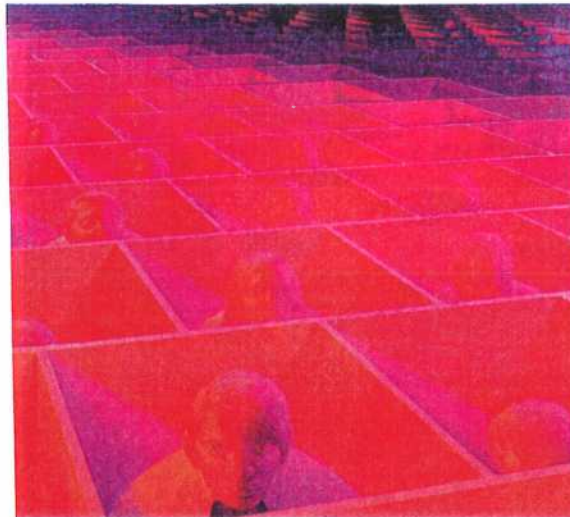
Kaikki uskonnot juontavat alkunsa erityisestä ilmestyksestä, jonka kautta ihminen pääsee kosketukseen hänessä itsessään ja hänen ympärillään jatkuvasti läsnä olevan energian kanssa. Tämä energia (pohjaton elinvoima) näyttäytyy ihmiselle luomisshaluna, joka on täynnä tuskallisia, tummia arvoituksia, ja tämä tapahtuu, kun ihminen etsii kulttuurin ja luonnon välistä yhteisvaikutusta, mutta se ilmenee myös hänen suhteessaan muihin ihmisiin. Silloin ihminen tekee ikuiset olevaisuutta koskevat kysymyksensä: missä, mistä, mihin? Kuka olen? Tästä hän löytää itsensä ja yhteisyyden. Usko voidaan käsittää rakenteeksi, joka pystyy hillitsemään maailmassa ja ihmisessä itsessään olevaa hillittömyyttä ja alkukantaisuutta ja antamaan sille suunnan.

Uskonto merkitsee oikeastan "vahvaa sitomista" (religio), ihminen sidotaan todelliseen ihmisyyteen. Aito usko ei siksi yritä selittää maailmaa, vaan pyrkii varustamaan ihmisen siten, että hän pystyy elämään maailmassa mysteerion varassa.

Tunnusomaista juutalais-kristilliselle perinnölle on, ettei elämää käsitetä kiertokulkuksi, kehäksi – ja juuri tämä erottaa sen kaikista muista uskontomuodoista. Se on tie, tapahtumaketju, josta ihminen kantaa vastuun.

HÄMMENNYS

Atomistinen ajattelutapa on pilkkonut yhteiskunnan pienimpiin mahdollisiin rakenneosiin pysty

Persoonallisuutta kehittävä yhteisö muodostuu vain jos sidoksissa on elinvoimaisuutta.
(George Tooker: Landscape with figures)

mättä enää yhdistämään näitä osia ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi. Tämä paloittelu ei ole luonut ymmärtämystä olemassaolon salaisuuksia kohtaan, vaan on sen sijaan johtanut hajaannukseen ja sekasortoon. Korkeateknologian ja byrokraattisen keskittämisen varaan rakentuva yhteiskuntamme pitää meitä omien asenteidemme vankeina ja alistaa meidät vaihteellisten kuvien orjuuteen. Elämme harhakuvitelmiin maailmassa, pettäen itseämme ja yhdessä toisiamme.

Harhakuvitelmat

Harhakuvitelma kuolemattomuudesta

Aikakautemme painottaa liiaksi nuoruutta, kauneutta ja terveyttä saaden meidät unohtamaan, että tulevaisuuden tärkein sisältö on kuolema. Kuolemasta syntyy nykyhetken olemus ja jos elämme tämän mukaan, on myös elämänkatsomuksemme oikea.

Harhakuvitelma siitä, että elämme omaa, muista riippumatonta elämää

Suomalainen, pohjalainen, pietarsaarelainen ei eroa ihmisestä yleensä ja ihminen tuntee tyydytystä vain ollessaan osa suurempaa kokonaisuutta.

Hänen sielunvoimansa vapautuvat ja kehittyvät vain yhteisössä. Aito yhteisö, yhteisyys, on kasvun myötä syntynyttä ja yhteisen omaisuuden, yhteisten tapojen ja arvostusten koossa pitämää sitoutumista.

Persoonallisuutta kehittävä yhteisö muodostuu vain, jos tilan, toiminnan, psyykkisen ja henkisen välisissä sidoksissa on elinvoimaisuutta – se syntyy vain paikan ja työn muodostamassa yhteisyydessä.

Harhakuvitelma hyvinvointiyhteiskunnasta

Traagisinta nykyisessä tilanteessamme on se, että uskomme hyvinvoinnistamme huolehtimisen kuu-luvan valtaa pitävälle.

Tämä harhakuvitelma jähmettää sosiaalisen pää-omamme, riistää ihmiseltä vastuun siitä elä-mästä, jota hänen on elettävä.

Itsepetos

Itsepetoksen perustana on arvoinvaliditeettimme, vapauttamatta jääneet tietomme. Mitä enemmän hankimme tietoa arviointikyvyn kustannuksella, sitä riippuvaisemmiksi tulemme tietoyhteiskun-nasta. Autonomiset, irralliset, tiedot saavat meidät kuvittelemaan, että jokainen meistä kykenee oikeastaan miltei mihin tahansa. Tuloksena on näyttelijäyhteiskunta, jossa meistä yhä suurem-massa määrin tulee katselijoita luovuuden jää-dessä taka-alalle yrittäessämme mukautua ajan näkemyksiin ja virtauksiin.

Objekti ja subjekti, ympäristö ja me itse, sekoittuvat ja muuttuvat tunnistuksen teon myötä. Toisinaan meitä vavisuttaa, kun tunnistamme itsemme turhuudessa, valheellisuudessa ja tyhjyydessä.

Salainen yhteisymmärrys

Kun joukko ihmisiä sulkee silmänsä todelli-suudelta ja ajan vaatimuksilta vieden yhdessä tämän itsepetoksen huippuunsa, syntyy surullinen mutta samalla myös erittäin vaarallinen tilanne; sokeat taluttavat sokeita, sairaat hoitavat sairaita ja vahvat hallitsevat heikkoja.

Maamme yhteiskunnallinen, poliittinen ja taloudel-linen tilanne on johtamassa porttien avautumiseen erilaisille äänilikkeille.

LAMAANNUS

Sivilisaation myötä ovat luonto ja kulttuuri, ruumis ja sielu, myrkyttyneet. Tämä myrkky vaikuttaa lamaannuttavasti ja johtaa piittaamattomuuteen ja tarkoituksettomuuteen. Välinpitämättömyys on itse asiassa yksi historian mahtavimmista voimista.

Sielunvoimamme, henkiset voimavarat ja sosiaa-linen pääoma, ovat kulutuksen, byrokratian ja melankolisen nostalgian turruttamia.

Kulutus, kuluttajuus (konsumismi)...

saa meidät luulemaan hyvinvointia onneksi. Monille koko maailma on pelkkä suuri super-marketti, jossa vaihdetaan, ostetaan ja myydään.

Tavaroita, ympäristöjä, taidetta, ihmisiä. Me sokaistumme, tulemme kuuroiksi ja käsitämme riistetään niiden luomiskyky.

Byrokratia...

on yhteiskunnassa kiteytynyt autoritaarisiksi talou-dellisiksi, sosiaalisiksi ja poliittisiksi rakenteiksi, jotka perustuvat valtaan ja valvontaan. Ihan-teellinen virkamies on hiljainen ja äänetön, laaja-tietoinen, tottelevainen ja vaila omaa aloitekykyä.

Tulevaisuudenuskon perustana on todellinen tuot-tavuus ja sen myötä syntyvä työn ilo. On uskottava siihen, mitä tekee. Sitten voi tehdä sitä, mihin uskoo. Uskon varassa eläminen on tuottamista, sitä että tekee mielellään työtä, toimimista. Tämä

usko on luotta-musta omiin ky-kyihin, luotta-musta toisten mahdollisuuksiin, uskoa ihmisyy-teen, elämään, sisällämme uneksivaan ja toimivaan hen-keen, joka on suurempi kuin ajatuksemme.

Se, että ihminen on vapaa, merkitsee samaa kuin se, että hänellä on vastuu siitä mitä hän tekee, se merkitsee myös sitä että hänellä on mahdollisuus elää luovasti.

(George Tooker: Government Bureau)

Melankolinen nostalgia...

muumioi elämän. Puhtaaksiviljelty antikvaarinen ajattelutapa, joka on pelkistetty elävän todellisuuden kannalta merkityksettömiksi tiedoiksi, ei ole edes arvoja säilyttävää, vaan johtaa kuolemaan elämässä.

Historiaa tulee siksi hyödyntää vain elämää palvelevana tekijänä – voimakkaana ravintona. Vain näin Pietarsaari voi kasvaa ulos itsestään, muovata uudelleen menneisyyden, korvata sen, mikä on menetetty ja omasta itsestään elvyttää tuhotut muodot.

Kyse on jälleenyhdistymisestä menneisyyteen, paluusa perinteisiin, perinteisiin, jotka ovat muuntuneet.

ONKO YHTEISKUNNAN IMMUUNI-PUOLUSTUS SITTEN MENETETTY?

Kysymykseen on vastattava myöntävästi. Tulos on nähtävissä kaupunkirakentees-
samme ja atomisoi-
tuneeseen ja auto-
matisoituneeseen
hyvinvointiyhteiskun-
taamme kuu-

*Nyt se on lopussa. Ei, siitä emme unelmoineet. Tässä me todella seisomme näyttämön juu-
ella punaisin kasvoin
suosiota osoitta-
matta. (Shakespeare)
(George Tooker;
Comice)*

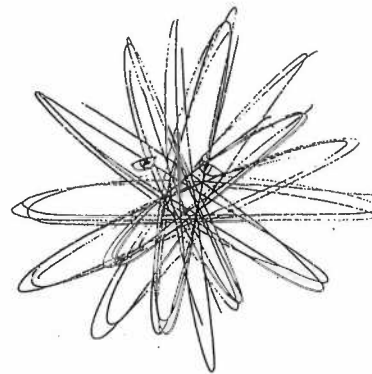
luvista henkilökohtaisissa murhenäytelmissä; se näkyy psyykkisen pahoinvoinnin lisääntymisenä, alkoholismina, huumeiden väärinkäyttönä, vahingontekoina, itsemurhina. Ihminen on menettänyt sielunsa, hän on hajallaan, irrallinen ja juureton yhteiskunnassa, joka on umpikujassa, vailla kehitysmahdollisuuksia.

Tämä nykyaikaa vaivaava sairaus on parantavissa vain siten, että ihmiset muuttavat elintapojaan ja ihmisten elintavat muuttuvat vain fyysisten rakenteiden muuttumisen myötä. Lopultahan kaikki riippuu siitä, löydämmekö jälleen tien elämän lähteille.

KRIISI

Tilanne, jossa elämme, on se, että tieteelliset saavutukset ovat helpottaneet elämää kaikilla tasoilla samalla, kun ne uhkaavat tuhota sen. Ihmillisen kulttuurin jatkuminen ei ole mikään itsensänselvyys. Edessämme on sivilisaation tuho, joka uhkaa jopa hävittää sen luonnonjärjestyksen, josta kaikki elämä on riippuvaista.

UUSI MAAILMANKUVA

Jos maailma on sellainen, kuin miksi sen kuvittelemme ja jos nämä kuvitelmamme ja näkemyksemme ohjaavat toimintaamme – eli jos aineellisen maailman perusrakenne määräytyy pohjimmiltaan sen mukaan, mikä meidän näkemyksemme maailmasta on eli toisin sanoen: jos nykyinen tilanteemme on seurausta todellisuuskäsityksestä – silloin meidän on aivan aluksi tarkasteltava maailmankuvamme todellisuutta. Olosuhteita emme pysty muuttamaan, ennen kuin olemme uudistaneet ajattelutapamme.

Jo tämän vuosisadan alussa loihdivat taiteilijat ja tiedemiehet esiin todellisuuskuvia, jotka ovat antaneet meille mahdollisuuden tarkastella maailmankaikkeutta, maailmaa ja itseämme, aivan uudella tavalla. Maailmankaikkeus ei ole mikään kone. Maailma ei ole valmis. Kaikelle elämälle ja myös elottomalle aineelle on yhteistä syvä uutta synnyttävä järjestys. Kaikki on yhteydessä kaiken; maailma on erilaisten suhteiden kokonaisuus ja ihminen puolestaan välttämätön osa tätä kokonaisuutta. Hän ei siksi voi suhtautua objektiivisesti tarkastelunsa kohteeseen, hän on aina osallisena tarkastelemassaan järjestelmässä. Yksilöä ei voida tarkastella erillään ihmiskunnasta, ihmiskuntaa ei erillään elämästä, eikä elämää erillään maailmankaikkeudesta. Ihminen on osa elämää, hän on jopa elämän tunnusomaisin, keskeisin osa.

UUTTA SYNNYTTÄVÄ JÄRJESTYS (GENERATIIVINEN JÄRJESTYS)

Voima, joka on olemassa kaikissa kappaleissa ja niistä riippumatta

Luomistyö jatkuu ja tässä tapahtumassa saa tajunta, tietoisuus, yhä tärkeämmän sijan ja tämän

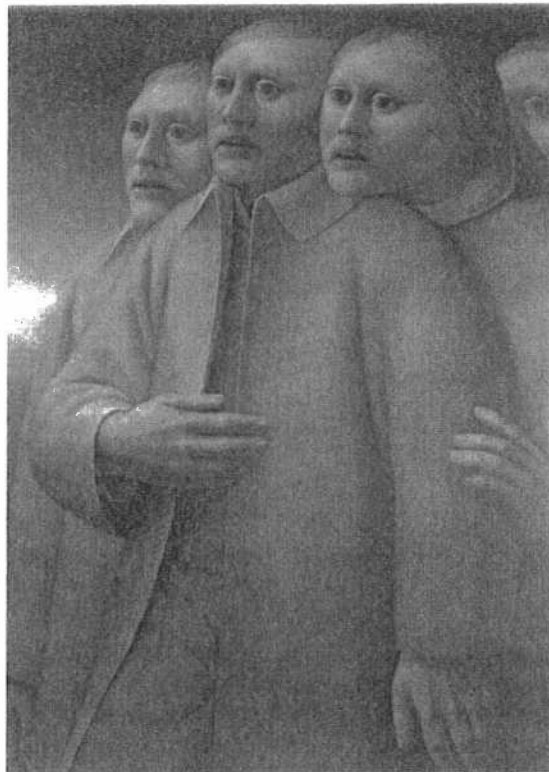
myötä myös ihminen. Tajunta on oleellinen piirre sitä dynaamista ilmiötä, josta kaikki maailman-kaikkeuden muodot ovat saaneet alkunsa, mutta tajunta ei ole itse elämän lähde. Toisin sanoen: Aine, materia, ja tajunta ovat keskinäisesti toisistaan riippuvaisia ja toisiinsa yhteydessä, mutta eivät kuitenkaan syysuhteessa toisiinsa. Ne ovat heijastumia korkeammasta todellisuudesta, joka ei ole sen paremmin tajuntaa kuin materiaakaan, kuitenkin siten, että tajunta on lähempänä tätä korkeampaa todellisuutta, tätä luovaa järjestystä, kuin materiaa.

Ilmiö nimeltä ihminen

Ihminen on elämän kehityksessä sattunut laadullinen harppaus, katkos jatkuvuuden jatkuvuudessa. Hän on eläintieteellinen olento, jossa ilmenevät kaikki eläimen ominaispiirteet. Samalla hän on kuitenkin jotain aivan muuta. Kaikki vietit muuttuvat joutuessaan kosketuksiin tajunnan kanssa; uusien mahdollisuuksien, vivahteiden ja hedelmällisyyden kautta ne valitsevat uudet tiot, jossain määrin entisen kaltaiset mutta kuitenkin täysin uudenlaiset.

Ihmisen myötä maapallo pukeutuu uuteen asuun, ajattelun kerrokseen eli *noosfääriin*. Voitaisiin sanoa, että maapallo löytää sielunsa.

Ihmisellä on siksi ratkaiseva osa luomisprosessissa. Vaikka jonkinlaatuinen psyykinen kerros onkin kaikessa, niin vain ihminen sekä tuntee että tuntee itsensä, sekä tietää että tietää tietävänsä. Hänessä on tajunta saavuttanut kosmista venyvyyttä ja juuri sen vuoksi rajattoman tila- ja aikajatkuvuuden auran. Voidaan sanoa, että mitä ihmismäisempi ihmisestä tulee, sitä voimakkaammin hän tajuaa olevansa matkalla kohti jotain ääretöntä ja häviämättömän uutta.

Tulevaisuuden tärkein raaka-aine on ihmisen luomiskyky.
(George Tooker: Watchers)

Ihminen on siksi elämän jatkuvuutta ajatellen korvaamaton. Hänen energiansa ja taitonsa ovat jatkuvasti uusiutuva voimavara. Tulevaisuuden tärkein raaka-aine on siten ihmisen luomiskyky.

Meidän on ymmärrettävä, että olemme ihmiskuntana ainoa ja ehdoton elämän kehityksen parametri. Emme ole pelkästään korttipelin pelaajia vaan myös sen pelikortit ja panos. Jos lähdemme pelipöydästä, on kaikki lopussa. Olemme samalla kertaa sekä subjekti että objekti elämän ja yhteisön kehityksessä.

Kehityksen lait

Perusperiaate: suhde.

Jokainen maailmankaikkeuden osanen on sanan varsinaisessa merkityksessä yhteydessä kaikkiin muihin osasiin. Maailma on monimutkainen kudos tapahtumia, joissa erilaiset yhteydet vuorotellen järjestäytyvät, limittyvät tai yhdistyvät ja näin määräävät kokonaisuuden merkityksen. Mukana on myös ajattelua kiihottavaa epäjärjestystä (kaaosta).

Kaiken elämän perusta on suhde; suhteen ulkopuolella ei ole elämää. Suhteen sisältönä on vastavuoroisuus.

Tämä perusperiaate on yhteistä seuraaville periaatteille:

1. periaate:

Syvällinen uutta synnyttävä järjestys on yhteistä kaikelle elämälle ja myös elottomalle aineelle.

2. periaate:

Aine, materia, on kehityksessään lisääntyvän yhteennivoutumisen lain alainen. Aine on elämän edellytys. Elämä on seurausta aineen monimuotoisuudesta.

3. periaate:

Elämä kehittyy kohti korkeampaa tietoisuutta eli suurempaa henkistä energiaa. Fyysinen energia vähenee, mutta henkinen energia kasvaa.

4. periaate:

Elämän kehitys eli kehitys kohti korkeampaa tietoisuutta on kompleksisuuden ja tajunnan

lain alainen. Korkeampi tietoisuus vaatii aina rikkaampaa ja koostumukseltaan parempaa aineellista rakennetta. Suuri henkinen energia (tietoisuuskeskittymä) ja aineellinen monisäikeisyys ovat vain kaksi puolta tai toisiinsa liittyvää osaa yhdestä ja samasta ilmiöstä, elämän kehittämisestä.

5. periaate:

Elämä kehittyy *polyfonian*, moniäänisyyden kautta: pienten osasten ja moninaisuuden kautta.

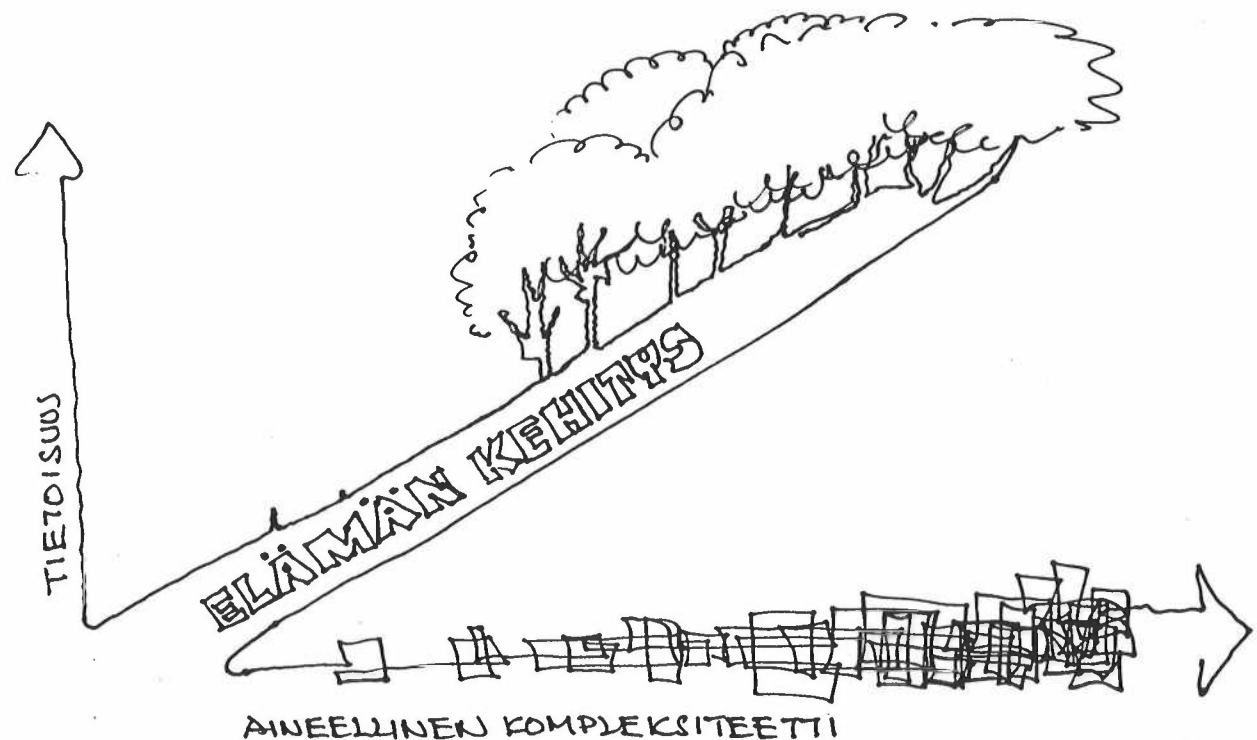
6. periaate:

Elämä kehittyy vain tiheissä massoissa, vain siten se pystyy moninkertaistamaan kosketuspyrkimystensä kannalta välttämättömät yhteydet ja kokoamaan moninkertaiset rikkautensa.

Elämällä on siis oma suuntansa ja kehityslinjansa, kehitys kohti korkeampaa tietoisuutta. Tämä kehitys voidaan estää ja sen linja katkaista liialliseen eriytymiseen pyrkimällä. Luonnosta tehdyt havainnot osoittavat, että erikoistuminen lamaanuttaa ja liioiteltu erikoistuminen tappaa. Tietoisuus "virtaa ulos" jähmettyäkseen ajan myötä

- jatkuvasti tarkentuviksi toimintasäännöiksi, jotka katoavat ruumiin itsensä sisälle
- elinten ja käyttäytymisen sopeutumisiksi
- yhteyksiä elävän koneen tavoin sääteleviksi laitoksiksi.

Aineellisen kompleksisuuden ja tietoisuuden välinen suhde määrää elämän kehitystä.

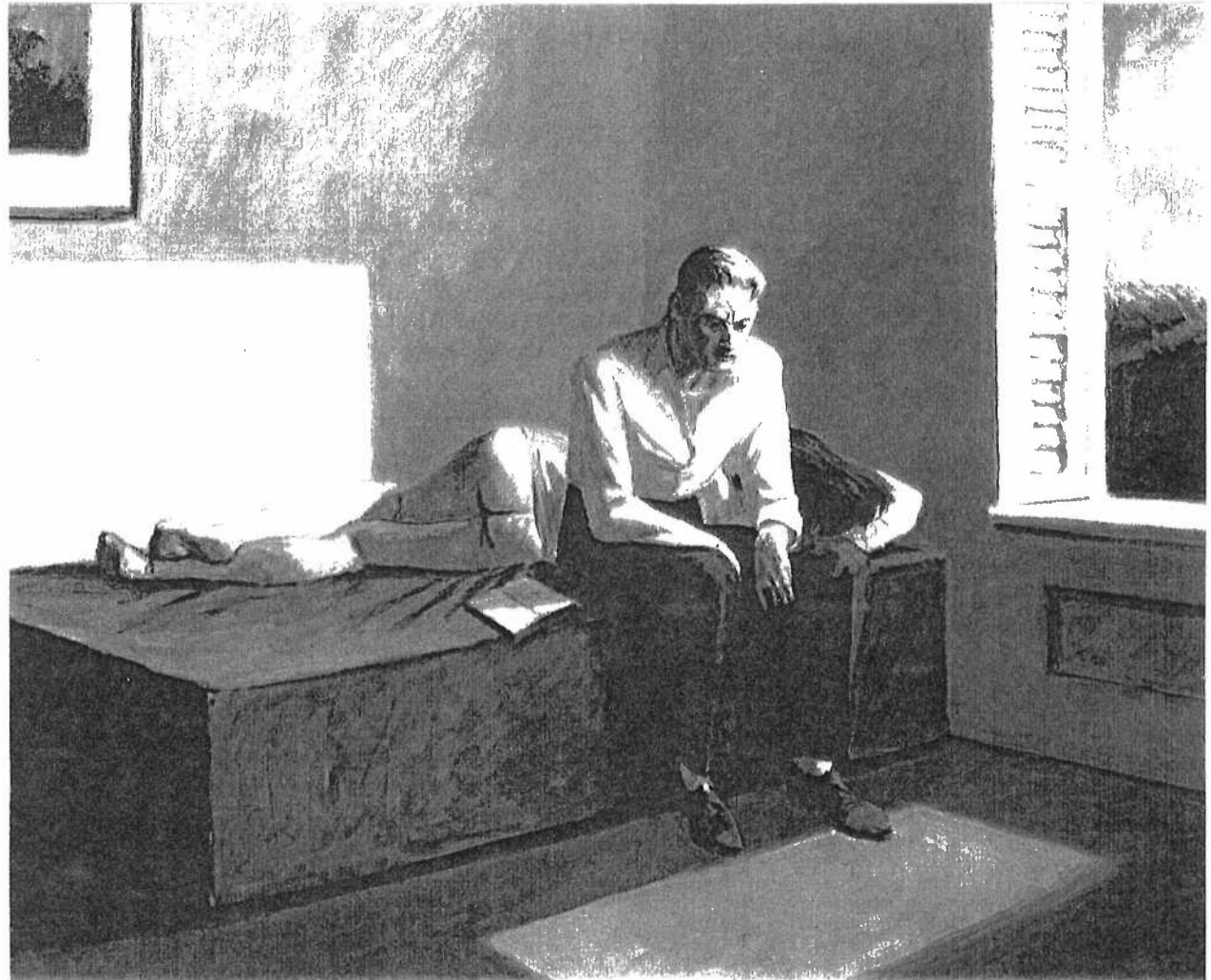
SYLLISYY

Koska kaikki on yhteydessä kaikkeen, on myös jokainen yksilö todellisessa suhteessa kaikkeen ja kaikkiin. Näiden suhteiden summa muodostaa hänen elämänsä tässä maailmassa. Hän voi myöntää suhteen olemassaolon, jättää sen huomiotta tai loukata sitä. Hänen elämänsä laatu riippuu siitä, miten hän kykenee myöntymään suhteeseen eli mikä on hänen kykynsä antautua näille suhteille ja niiden runsaudelle.

Jos hän loukkaa jotain niistä, on seurauksena syyllisyys, joka on tehdyn loukkauksen tavoin todellinen. Hänen sisäisessä tuntemuksissaan on kyse tosiasiallisesta todellisuutta koskevasta tiedosta, yrittäpä hän sitten miten tahansa peitellä tai kieltää sitä.

Ihmisen kannalta ratkaisevaa on se, miten hän suhtautuu siihen aitoon syyllisyydentunteeseen, joka vaatii huomiota hänen sisällään. Syyllisyytensä kieltämällä hän kumoaa olemassaolon merkityksen ja tukahduttaa samalla persoonallisuutensa kehityksen. Loukattu suhde johtaa elämän surkastumiseen.

Syyllisyyden tunnustaminen ei johda pelkästään suhteen eheytymiseen; yksilö saa näin itsekkin mahdollisuuden kehittyä siksi ihmiseksi, jollaiseksi hänen olemuksensa ainutlaatuisuus on hänet ennalta määrännyt.

*Kaikki on yhteydessä kaikkeen "Olemme syyllisiä ihmisten edessä ja kaikesta". (Dostojevski)
(Edward Hopper; Excursion in to philosophy)*

KAUPUNGIN SYNTY, GENEESI

Genes: kehitys

Genesis: luomiskertomus

Kaupunkigeneesi: kaupunkikehitys,
kaupungin luominen

KESTÄVÄÄ (KANTOKYKYISTÄ) KEHITYSTÄ RAKKAUDEN, TOIVON JA USKON HENGESSÄ

Se mikä on ominaista elämän kehitykselle yleensä, on ominaista myös kaupunkikehitykselle. Elämän kehityskulku sai ihmisen myötä uuden ulottuvuuden: liikkeen luonnollisesta keinotekoiseen, paratiisista kaupunkiin. Samat elämän periaatteet pitävät kuitenkin edelleen paikkansa ja jos ylipäänsä uskomme, että meillä on tulevaisuus, on meidän perustettava yhteiselämämme näihin sääntöihin.

Elämän kehityskulun tavoitteena on korkeampi tietoisuus. Korkeamman tietoisuuden edellytyksenä taas on rikkaampi ja koostumukseltaan parempi aineellinen rakenne, tällä kertaa ihmishahmoisena: kaupunkirakenteen muodossa. Korkeampi elämä on kulttuurista ja sosiaalista kehitystä runsassisältöisemmän kaupunkirakenteen puitteissa ja vuorovaikutuksessa luonnon kanssa.

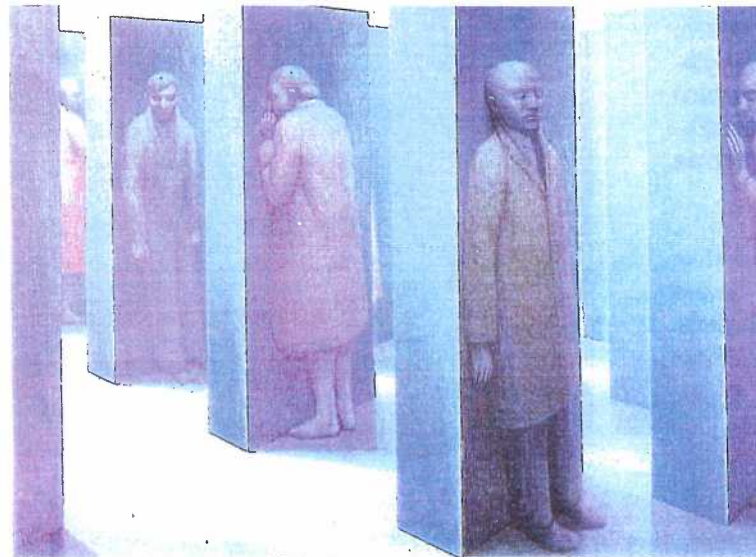
Kaupunki on kulttuurin kehto ja sen täyttymys. Sen ulkoisen rakenteen moninaisuus on henkisen energian ilmentymä ja kantaja. Tämä lukeutumattomien yksiköiden täyttämä tila ei ole milloinkaan pelkkä passiivinen säiliö, vaan toimii ja vaikuttaa aktiivisena suuntaus- ja välitysaineena pakottaen sisältämänsä moninaisuuden järjestäytymään.

KAUPUNKIGENEESIN TAVOITE

Kaupunkigeneesin tavoite on kaupunkiorganismin vapauttaminen

Vapautukseen kuuluu:

- A. Ihmisten välisen elämän vapauttaminen (kohtaaminen)
- B. Yksilön sielunvarojen vapauttaminen eli kyseessä on liike
 - vankeudesta vapauteen
 - passiivisuudesta aktiivisuuteen
 - oleilusta luovuuteen
 - termiittirakenteesta yhteisöksi
 - elävästä koneesta organismiksi.

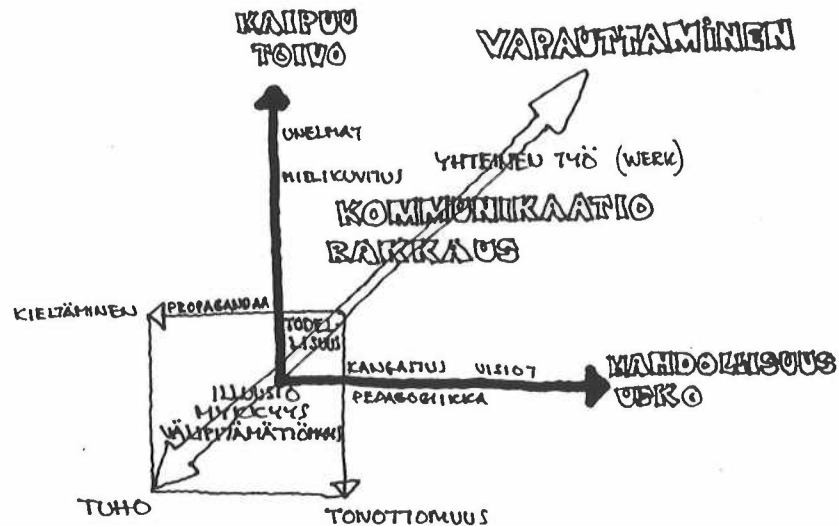

Yksilö voi vapautua vain yhteisön kautta.
(George Tooker: Standing figures)

Elämän kehitys kohti korkeampaa tietoisuutta on riippuvainen yksilön persoonallisuuden kehitymisestä. Yksilö voi kuitenkin vapautua vain yhteisössä ja sen kautta; ihmistenvälisen ja kulttuurisen prosessin tuloksena.

IHMISTENVÄLISYYS

- joka lähtee siitä oivalluksesta, että ihmistä ei antropologisessa merkityksessä ole olemassa muista erillään vaan ainoastaan yksilöiden, ihmisen ja hänen lähimmäisensä, välisten suhteiden kokonaisuudessa.
- joka edellyttää, ettei ihmistä koskaan saa tarkastella pelkkänä välikappaleena, vaan hän on aina samalla myös päämäärä sinänsä
- jonka lähtökohtana on se, että jokainen ihminen kantaa sisällään omaa tarkoitustaan pyrkiessään saavuttamaan todellisen ihmisolevaisuuden erityisellä, juuri hänelle ominaisella matkalla
- joka muodostaa ihmisten keskeisen dialogin vapauttavan voiman - auttamalla toisia löytämään oman itsensä ihminen myötävaikuttaa myös luomistyön mukaisen ihmisuuden toteutumiseen.

Vapautumisprosessi

KULTTUURI ON

- kaikkea sitä ihmisen käytännöllistä ja teoreettista toimintaa, jonka avulla hän kehittää, jakostaa ja pitää yllä olemuksessaan piileviä luonnollisia voimia
- hengen elämää; henkistä energiaa
- elävä organismi, ei-mekaaninen monisäikeinen kokonaisuus

Kaupunkiorganismin, ihmisten välisen elämän ja yksilön sisäisten mahdollisuuksien vapautuksen on perustuttava totuudenmukaiseen kuvaan todellisuudesta. Näkemysme maailmasta eli ympäristöstä ja itsestämme on ratkaisevan tärkeää vapautumisen onnistumiselle.

Vapautumisprosessia voidaan kuvata graafisesti oheisen kuvan mukaisesti.

Vapautus merkitsee vapautumista harhakuvitelmista, kaikesta meitä eristävästä (toiminnallinen jako ja erottelu) ja lamaannuttavasta kulluttajuudesta, byrokratiasta ja melankolisesta nostalgista.

Vapautus edellyttää toisaalta rajoituksia ja toisaalta äärettömyyttä: rakkautta, toivoa ja uskoa.

Rajoitukset

Mitä enemmän rajoituksia itselleen asettaa, sitä kekseliäämmäksi tulee. Rajoitukset voivat olla sekä fyysisiä että eettisiä. Kehittynyt jalkapalloilu vaatii määrälliseksi rajatun pelikentän ja kekseliäästi laaditun sääntöjärjestelmän. Samoin on myös kaupungin "pelikenttä" määriteltävä ja lainsäädäntöä kehitettävä. Vain näin saadaan ajatukset yhtymään, vain näin syntyy puristusvoimaa, henkistä kehitysenergiaa.

Rakkaus, toivo ja usko

Rakkaus on luomisen ainoa lähde. Se on uskonto, kaiken kehityksen perusta. Rakkaus on maailmassa toimimista. Rakkauden voimin etsivät maailman palaset toisiaan, jotta maailmasta tulisi täydellinen. Tämä ei ole mikään vertaus – ja se on enemmän kuin runo. Rakkaus ei ole sama kuin tunteet, mutta rakkaus, yhdessä toimiminen, synnyttää tunteita.

Toivo on sidoksissa siihen kaipuuseen, jota tunnemme ehdotonta olevaista, absoluuttia, kohtaan. Mitä ihmismäisempi ihmisestä tulee, sitä voimakkaammin hän tajuaa olevansa matkalla kohti jotain ääretöntä ja häviämättömän uutta. Absoluutin käsite sisältyy kiinteänä osana itse toimintaan.

Usko on rakkauden edellytys. Se on todellisuuden vaistonvaraista ennakkointia. Usko näkee mahdollisuudet. Se on luottamusta: luottamusta omiin kykyihin, luottamusta toisten mahdollisuuksiin, luottamusta ihmisyyteen, luottamusta elämään, sisällämme uneksivaan ja toimivaan henkeen, joka on suurempi kuin ajatuksemme.

Mahdollisuuden hylkäävä menettää uskon.

Vapautuksen edellytyksenä on toisaalta rajoitusten ja toisaalta äärettömyyden eli rakkauden, toivon ja uskon tasapaino.

Sanomalla, että ihminen on vapaa, tulee sanoneeksi, että hän on vastuussa teoistaan. Samalla se tarkoittaa sitä, että hänellä on mahdollisuus elää luovasti.

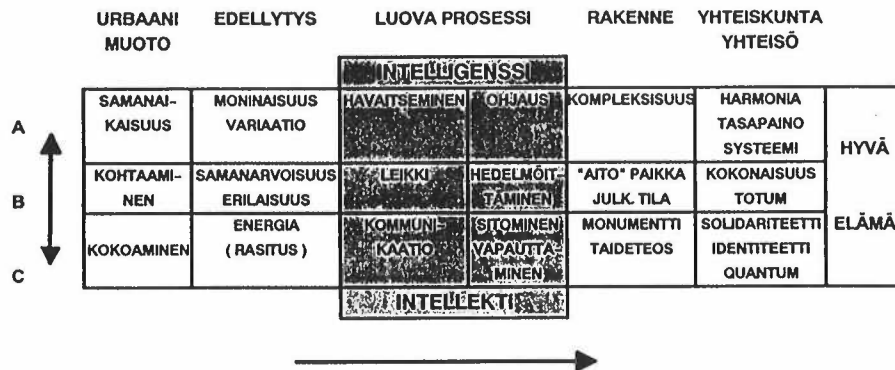
MITÄ ON LUOVUUS?

Luovalle prosessille on ominaista kyky nähdä, kykyä keskustella ja kyky toteuttaa. Havainnointi, luovuus, kommunikaatio ja työ ovat jakamaton kokonaisuus, prosessi, jolle on ominaista se, että tekijä, luoja, itse tulee luoduksi, hänen tekonsa muokkaavat häntä. Liikkeelle panevana voimana on rakkaus, luomistoiminnan tapahtumapaikkana on leikin maailma. Leikki on kaiken viisauden lähde, sen maailma on ikuisuus.

Ihmiskunnan historiassa on ollut eräitä erityisen luovuuden kausia. Tunnusomaista niille kaikille on ollut pyrkimys löytää ihmisen monimutkaisen olemuksen salaisuus ja selvittää hänen paikkansa maailmankaikkeudessa. Eräänlaisen luovan aallon myötä on siten saatu käyttöön kaikki olemassaolon perusolot: yksilöllinen, sosio-kulttuurinen ja kosminen; ihmisen suhde kanssa-ihmiseen, luontoon ja Jumalaan.

Kaupunkirakentaminen on kautta aikojen ollut ratkaisevan tärkeää luovan prosessin kannalta. Tiloja tuottamalla voitiin arvostuksille antaa muoto.

Kaupunkitila ei kuitenkaan ollut pelkkä yhteisön tuote, sen kautta luotiin ja uudelleenluotiin yhteisö ja muovattiin yksilön persoonallisuutta.

KAUPUNKIGENEESIN KEINOT

Kaupunkigeneesin tavoitteena on vapautus.

Keino tavoitteen saavuttamiseen löytyy kaupungista itsestään: kaupunkimaisuuden muodosta. Tämän henkisen muodon toteuttaminen on kaupunkilaisten aktiivisuuteen perustuva luova prosessi.

Kaupunki on jakamaton kokonaisuus muotoa, sisältöä ja substanssia.

Muoto on välittävä tekijä, keino, välttämätön rajoitus.

Sisältö on tilapäistä, muuttuvaa.

Substanssia on se, mikä on olennaista, olevaista, se, mikä säilyy kaikesta huolimatta.

Olenainen tarkoittaa *aitoa ihmisyyttä*, ihmistä sijoitettuna yksilölliseen, sosiokulttuuriseen ja kosmiseen ulottuvuuteensa.

Tilapäistä ja muuttuvaa ovat *rakentuva kaupunki ja kaupunkielämä*.

Välittävänä tekijänä, keinona toteuttaa aito ihmisyyden rakentuvassa kaupungissa ja kaupunkielämässä, on kaupunkimaisuuden (urbaanisyyden) muoto:

SAMANAIKAISUUS, KOHTAAMINEN, KOKOAMINEN

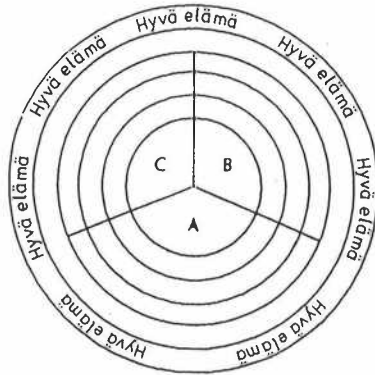
Nämä muodostavat yhdessä, ja vain yhdessä, sen voimakuvion, jonka avulla vapautus voi tapahtua. Luovassa prosessissa tämä voimakuvio voidaan aktivoida ja näin saada aikaan persoonallisuutta muovaava kaupunkiyhteisö, rikassisältöinen ja tasapainoinen kokonaisuus, jolle on ominaista voimakas yhteishenki ja vahva identiteetti.

Kaupunkimaisuuden muoto, *samanaikaisuus, kohtaaminen, kokoaminen*, on ominaisuus, joka voi syntyä vain määrällisten suureiden pohjalta eli se voidaan saada aikaan vain rakentamalla taloja, katuja, toreja ja puistoja.

Analyttisesti kaupunkigeneesiä voidaan kuvata oheisella matriisilla.

Matriisia on luettava samanaikaisesti molempiin suuntiin. Tässä muodossa esitetty analyysi saattaa olla välttämätön. Se auttaa meitä ymmärtämään luovuuden merkityksen siinä prosessissa, jossa pyrkimyksenä on päästä henkisestä muodosta yhteiskunnan toteuttamiseen. Samalla on vaarana se, että kadotamme näkyvistä kokonaisuuden ja sen osien väliset yhteydet.

Ympyränmuotoinen taulukko olisi kokonaisuuden kannalta parempi vaihtoehto (kuva A.). Sen heikkoutena on kuitenkin luovan prosessin hämärtäminen.

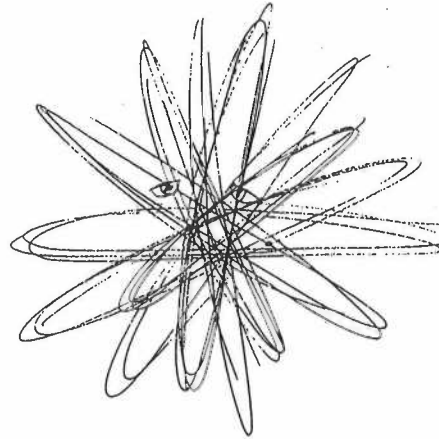
Kuva A

LUOMISTOIMINTA

Taideteoksen tai ajatusrakennelman muotoileminen ei ole ihmisen sisimmässä tapahtuva oma-ehtoinen teko. Ihminen ei vain "keksi jotain". Luomistoiminta on sen sijaan sitä, että ihminen toteuttaa sen, mitä *näkee* sisällään: elävän hahmon, joka ilmestyy hänelle ja sanoo: "Tee minusta taideteos". Luomistoiminnan kannalta ratkaisevaa on ihmisaivojen sisällä käytävä kamppailu *intelligenssin* (älykkyyden) ja *intellektin* (ymmärryksen) välillä. Intelligenssi on ihmisen luova kyky (lat. *intelligere*: kerätä väliin), kyky luoda uusia kategorioita, "lukea rivien välistä", nähdä.

Kokonaisuutta ja siihen sisältyviä riippuvuuksia ilmentää ehkä parhaiten kuva B; energiavirroista

muodostuva jännitekenttä: inhimilliset prosessit historian tapahtumien kulussa.

Kuva B

Intellekti (lat. *intellectus*: se, mikä on kerätty) on käsityksemme todellisuudesta: tajunnan jäykkä alusrakenne, jotta uusi, luova ajatus pysyisi elossa, on ainakin yhden vanhan ajatuksen kuoltava. Luomistoimintaan liittyy aina myös tuhoamista, kuolemaa. Kaikki elämä on riippuvaista kuolemasta. Leikki ja rakkaus vapauttavat ja sovittavat; luomistoiminta voi jatkua tasapainoisessa muodossa.

SAMANAIKAISUUS

Samanaikaisuutta voidaan kuvata sellaisilla käsitteillä kuin *kerrosteisuus*, *kaksiselitteisyys*, *läpäisevyys*, *suodattavuus*, *kaksijakoisuus*, *läpikuultavuus* jne. Tähän yhteyteen sopii myös käsite *paradoksi* (kreikk. *para* = vastaan, *dōxa* = oppi; tavanomaisen merkityksen vastainen), näennäisen järjetön, mutta tosi.

Paradoksi on loogisen ristiriidan sisältävä ajatus tai lause, jota ei voida taltuttaa järkeen vetoamalla, mutta joka ei myöskään ole järjenvastainen tai absurdi. Ihmisen olemassaolo on paradoksi, samalla kertaa *kyllä* ja *ei*.

Samanaikaisuuden käsitettä voidaan valaista myös kubismista ja kvanttifysiikasta peräisin olevilla näkemyksillä. Niissä on vallalla käsitys, jonka mukaan maailma on monimutkainen kudoks tapahtumia, joissa erilaiset riippuvuussuhteet vaihtelevat, limittyvät ja muodostavat mitä monimaisimpia yhdistelmiä. Kokonaisuus määräytyy sen mukaan, miten tarkastelemme näitä tapahtumia.

Samanaikaisuuden edellytyksenä on moninaisuus eli loputon määrä uusia muotoja ja muunnelmia; asetelmia, verkostoja, yhteenliittymiä. Tähän sisältyy värien syntymisen ihme aivan konkreettisesti, mutta myös mahdollisuutena sisäisessä mielessä; ihmeenä, jossa samanaikaisuudesta syntyy moninaisuutta värien kautta.

Aineellistettuna käsitteessä on kyse *kompleksisuudesta*, *monisäikeisyydestä*.

Itsenäisistä osista koostuvaa yhdistelmää, kompleksia, katsellessamme huomaamme, että sen eri osien suhde toisiinsa on riippuvainen omasta tarkastelutavastamme.

Vieressä olevan kuvion (kuvio A) voimme mieltää kuutioksi usealla eri tavalla.

Katsoessamme a-kirjaimella merkittyä kulmaa nousee tämä kulma etualalle. Jos katsomme b-kulmaa, tapahtuu päinvastoin jne.

Sama ilmiö on havaittavissa myös kuvassa kahdesta rakastavaisesta (kuvio B); samanaikaisesti poissa ja läsnä.

Nämä kuviot ovat ambivalentteja, epävakaita, kaksitulkintaisia. Kokonaisuus riippuu siitä, miten kuvioita tarkastelemme.

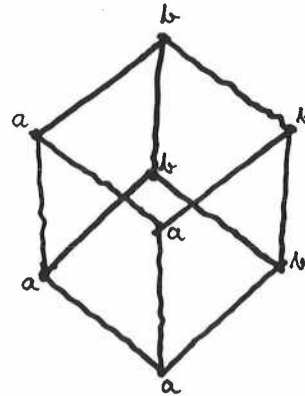
Monisäikeisyyteen sisältyy luomispotentiaalia, raaka-ainetta luovalle ihmiselle. Hän hakee esiin, hän löytää, hän keksii, hän paljastaa.

Runollisuus ja koominen kaksiselitteisyys vapauttaa meidät esineiden ja stereotyyppisten tilanteiden ylivallasta. Monisäikeinen asiantila lisää ohjausmahdollisuuksia.

Wrightin veljekset käänsivät epävarmuuden voimavaraksi lentokonettaan rakentaessaan. He huomasivat, että lentokoneen vakaudesta luopuminen oli ohjattavuuden kannalta välttämätöntä.

Kääntäen voidaan sanoa, että yksiselitteiset tilat ja rutiinit tukahduttavat meissä piilevän luovuuden. Tekemisen liiallinen tuttuus saa meidät tuntemaan yhä suurempaa ikävystymistä ja yksipuoliset, yksiselitteiset, suljetut ja eristyneet tilat muuttumattomine vaatimuksineen vaikuttavat meihin kielteisesti. (kuvio C)

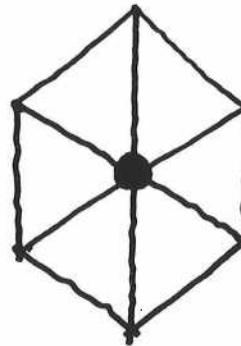
Samanaikaisuus on nivottavissa sekä rakentuvaan kaupunkiin että hallintoon.

Kuvio A

Kuvio B

Kuvio C

Samanaikaisuus rakentuvassa kaupungissa

Sodanjälkeinen kehitys on johtanut kaupungin morfologian rikkoutumiseen. Organismista on tullut kone. Tuloksena on yksinkertaistettu, eriytynyt ja toiminallisesti jakautunut yhteiskunta, joka on levittäytynyt aivan liian suurelle alueelle. Kyse onkin nyt siitä, *miten* meidän tulee menetellä saadaksemme tästä kaupunkikokonaisuudesta sopusointuisen kompleksin.

Eräs vastausyritys:

Samanaikaisuutta on vahvistettava seuraavin keinoin:

- lisäämällä kaupunkikokonaisuuden moninaisuutta
 - * lisää toimintoja ("mikrobiologia")
 - * lisää ajankäyttömuotoja
 - * lisää tilallista moninaisuutta ja vaihtelua
 - * lisää aistittavuutta
 - tuoksua, värejä, muotoja, ääniä, makuja jne.
 - * lisää kielellisyyttä
 - konkreettisesti: ruotsi, suomi jne.
 - merkkejä, symboleja
 - * lisää yleismaailmallisia vaikutteita, ystäväkuntia jne.
 - * lisää alueellisia vaikutteita
- toteuttamalla yhteisön yleisihmilliset, paradoksaaliset perusrakenteet eli seuraavat samalla kertaa toisiaan täydentävät ja ristiriitaiset tarpeet
 - * turvallisuus ja avoimuus
 - * varmuus ja seikkailu
 - * työjärjestelmä ja leikki
 - * ennakoitavuus ja ennakoimattomuus
 - * yhdenmukaisuus ja erilaisuus

- * eristäytyminen ja kohtaaminen
- * riippumattomuus ja viestintä
- * välittömyys ja pitkät aikavälit

- toteuttamalla erityisesti ja kaiken läpäisevänä periaatteena nais- ja miespoolien välisen yhdistymistarpeen (*halun*), kaiken luovuuden perustan, *vastaanottamisen ja läpitunkeutumisen* perustoiminnot

- * maa ja sade
- * yö ja päivä
- * pimeys ja valo
- * aine ja henki
- * luonto ja kulttuuri
- * jne

- yhdistelemällä ja sommittelemalla keksii moninaisuutta ja sen muunnelmia siten, että syntyy *kubistisessa* mielessä myönteistä tilallista ja ajallista kaksiselitteisyyttä eli siten, että rakentuvasta kaupungista kehitty *sopusoituinen kompleks*.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä

- julkisiin tiloihin, *simultaaniloihin*. Yhteiskunnallinen kehitys tapahtuu miltei yksinomaan julkisissa tiloissa ja niiden kautta: kadulla, torilla. Ne ovat viisauden tiloja.
- vanhojen rakennusten ja ympäristöjen suojeluun. Rakennukset ovat aineellinen

yhteytemme menneisyyteen ja myös tulevaisuuteen siinä laajuudessa, kuin jätämme niitä jälkipolville. Säilyttämällä ja suojelemalla vanhoja rakennuksia ja ympäristöjä luomme pohjan vertailuille, jotka saattavat johtaa kaupunkirakentamisen kulttuuritietoiseen kehittämiseen.

- luonnon ainesosiin. Puutarhoista, puistoista ja koskemattomista maisemista on kehitettävä elimellinen osa kaupunkielämää.
- kulttuurin ainesosiin. kaikkeen tieteelliseen, taiteelliseen, filosofiseen ja uskonnolliseen. Kulttuuri on selviytymisen taidetta, hengen viljelyä.

On aloitettava ydinkeskustasta

- Kaiken kehityksen on lähdettävä ytimestä. Tämä pätee sekä yleisesti että erityisesti Samalla tavoin kuin maailman-kaikkeudessa syntyy korkeampia aineellisia sidoksia vain aineen tiivistyessä tähtisumuiksi ja auringoiksi, voi yhteiskunta-kehityskin tapahtua vain ydinkeskustassa. Siinä ovat jo ne ainesosat, jotka muodostavat runsassisältöisen yhteenpunoutuneen kaupunkirakentamisen: kauppaliikkeet, ravintolat

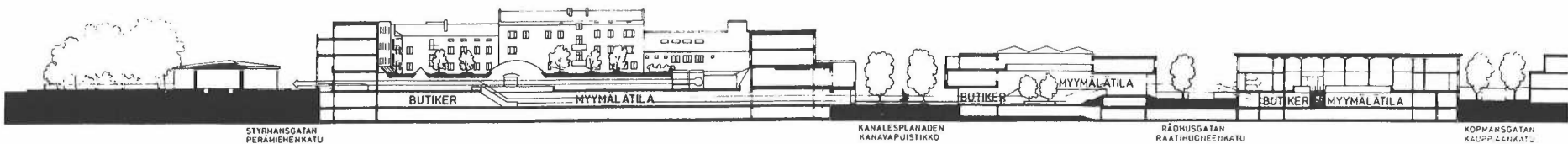
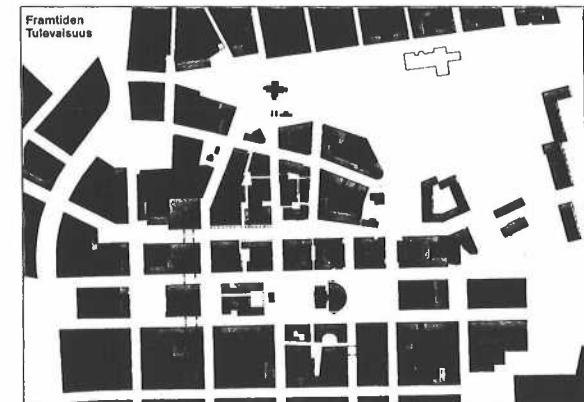
Sisäisen ja ulkoisen tilan vuorovaikutus.

ja kahvilat, asunnot, kirjasto, diskoteekit, elokuvateatteri, kirkot jne. Siinä on myös kävelykatu, joka olemassaolollaan todistaa kaupunkimaisen elämäntavan mahdollisuuksista.

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota

- uusien tilamuodostumien kehittämiseen, esim. hakemalla esiin nykyisiin kortteleihin kätkeytyvä 1600-luvun kaupunkirakenne ja kehittämällä sitä.
- uusiin, yhteisöelämää tukeviin asuinmuotoihin. Suunnitteluasteella jo tehtyjä yrityksiä on kehitettävä ja jalostettava.

"Sokos-kortteli", Esso-kortteli, "HOP-kortteli", Visas-kortteli, "Deposita-kortteli", "Forum-kortteli" jne ovat tässä ratkaisevassa asemassa.

Samanaikaisuus hallinnossa

Kaupunginhallinto byrokraattisine vallankäyttöineen voi olla yksi suurimmista esteistä elävän kaupunkiyhteisön, elävän kaupunkiorganismien tiellä.

Hallinto samaistuu kaupunkiin ja kaupunkilaiset puolestaan yhdistävät kaupungin hallintoon ja antavat valtaa pitävien huolehtia hyvinvoinnistaan.

Mutta kaupunki on enemmän kuin hallintoa. Se on elävä organismi, josta hallinto on yksi osa. Organismi on prosessiin suuntautunut ja koostuu soluista, kudoksista, elimistä, elinrakenteista ym:sta, yksilöistä ja yhteenliittymistä: seurakunnista, yhdistyksistä, yrityksistä. Sen vertauskuva ja tärkein kudos on perhe, lapset ovat sen uusia soluja, tulevaisuudenmahdollisuuksia.

Kaupunkiyhteisön osalta ei siksi ole kyse vallan delegoinnista vaan pikemminkin kompleksisuuden järjestämisestä. "Samanaikaisuus" on keino, jolla kaupunginhallinto saadaan muutettua tuottavasta yhteiskuntakoneesta prosessiensa perusteella määräytyvän orgaanisen rakenteen osaksi.

Samanaikaisuus voidaan tuoda hallintoon siten

- että erilaisten erityistarpeiden pohjalta kootaan eri ammattialoja ja hallintokuntia yhteisen toiminnan piiriin.
- prosessi laajennetaan kattamaan myös erilaiset yhteistyömuodot yritysten, seurakuntien, yhdistysten ym:n kanssa.
- ottaen käyttöön nyky-yhteiskunnalle niin tärkeät naisten voimavarat. Tämä ei ole mahdollista nyt, kun hallinto koostuu 80 %:sesti miehistä.
- että prosesseihin otetaan mukaan lapset, turmeltumattomat solut, tulevaisuus.
- että taiteen, tieteen ja filosofian aineiden annetaan vaikuttaa kaikkeen työhön ja rikastuttaa sitä.

ja siten, että tätä moninaisuutta, tätä henkistä kompleksia, ohjataan kohti määrätavoitetta. Tälle ohjaustavalle voidaan antaa nimi *transduktio* (lat. transcendera = ylittää rajoja, ja ducere = johtaa, ohjata).

Prosessi edellyttää

- avoimuutta eli viestimiskykyä
- hyvää johtamistaitoa. Johtajien tehtävänä on houkutellessa aitous esiin jokaisesta ihmisestä, jotta yhteisö saisi siitä osansa. Johtajan on
 - tunnettava tie
 - itse täytynyt kulkea sitä
 - kyettävä pitämään joukkonsa koossa (koossa pitäminen on paljon enemmän kuin perässä juoksemista tai mukana kulkemista)

* kompleksisuutta edistäviä tiloja ja tilamuodos

- kompleksisuutta edistäviä tiloja ja tilamuodostelmia.

Vaikka kaupunginhallinto nyt onkin pääosin koottu saman katon alle, ei tässä rakenteessa ole tarvittavaa kompleksisuutta.

KOHTAAMINEN

Kaiken elämän perusta on suhde; suhteen ulkopuolella ei ole elämää. Ihminen on elämän keskeisin ja elinvoimaisin osa. Hänen tarpeensa vapautua eristyneisyydestä on siksi oleellisen merkittävä. Eristyneisyys synnyttää ihmisessä häpeää, syyllisyyttä ja ahdistusta; täydellinen eristäytyminen, täydellinen vieraantuneisuus, johtaa mielipuolisuuteen.

Yhteisyyden kaipuu on siksi ihmisen vahvin käyttövoima, niin vahva, että hän uskaltaa sen turvin ulos omasta yksityisestä vankilastaan astuakseen sisälle *kohtaamisen* vapauttavaan yhteyteen, siihen todellisuuteen, jossa kaksi ihmistä yhdistyy säilyttäen kuitenkin identiteettinsä ja vahvistaen sitä.

Ihmisen vapauttaa se vuoropuhelu, dialogi, jota hän käy *sinuutensa* kanssa; ympäristön kanssa, muiden ihmisten kanssa ja sen voiman kanssa, joka jatkuvasti muistuttaa itsestään hänen sisällään ja ympärillään, kaikki muut suhteet sisältävän oman elämänsä *sinuuden* kanssa.

Yksilön elämä, samoin kuin yhteisönkin, kaupunkiyhteisön, määräytyy sen mukaan, mikä on hänen kykynsä *saada aikaan* aitoa *dialogia* (dialogos, välissä oleva sana, luova sana). Aivan kuten naisesta ei voida sanoa että hän on paljon tai vähän raskaana, ei aitoa dialogiakaan ole olemassa jossain määrin, sitä joko on – tai ei ole.

Dialogi on toimintaa, jonka lähtökohtana on kaipuu ja halu astua suhteeseen. Dialogi voi muuntua monologiksi, *rikkomukseksi*, toisen olevaisen syväksi loukkaukseksi: toisen ihmisen, ympäristön tai elämää synnyttävän järjestyksen. Näin aiheutuu syyllisyys. Välinpitämättömyys on rikkomuksista suurin, se kiistää itse suhteen. Välinpitämättömyys on ollut yksi historian mahtavimmista voimista.

Kaikki elämä on kohtaamista, mutta kohtaaminen ei antaudu meidän muovattavaksemme, se annetaan meille; se on elämän tavoin lahja, ikuinen mahdollisuus.

Me voimme kuitenkin järjestää tilaa kohtaamista varten, se on jopa moraalinen tehtävämme.

Tämän voimme tehdä

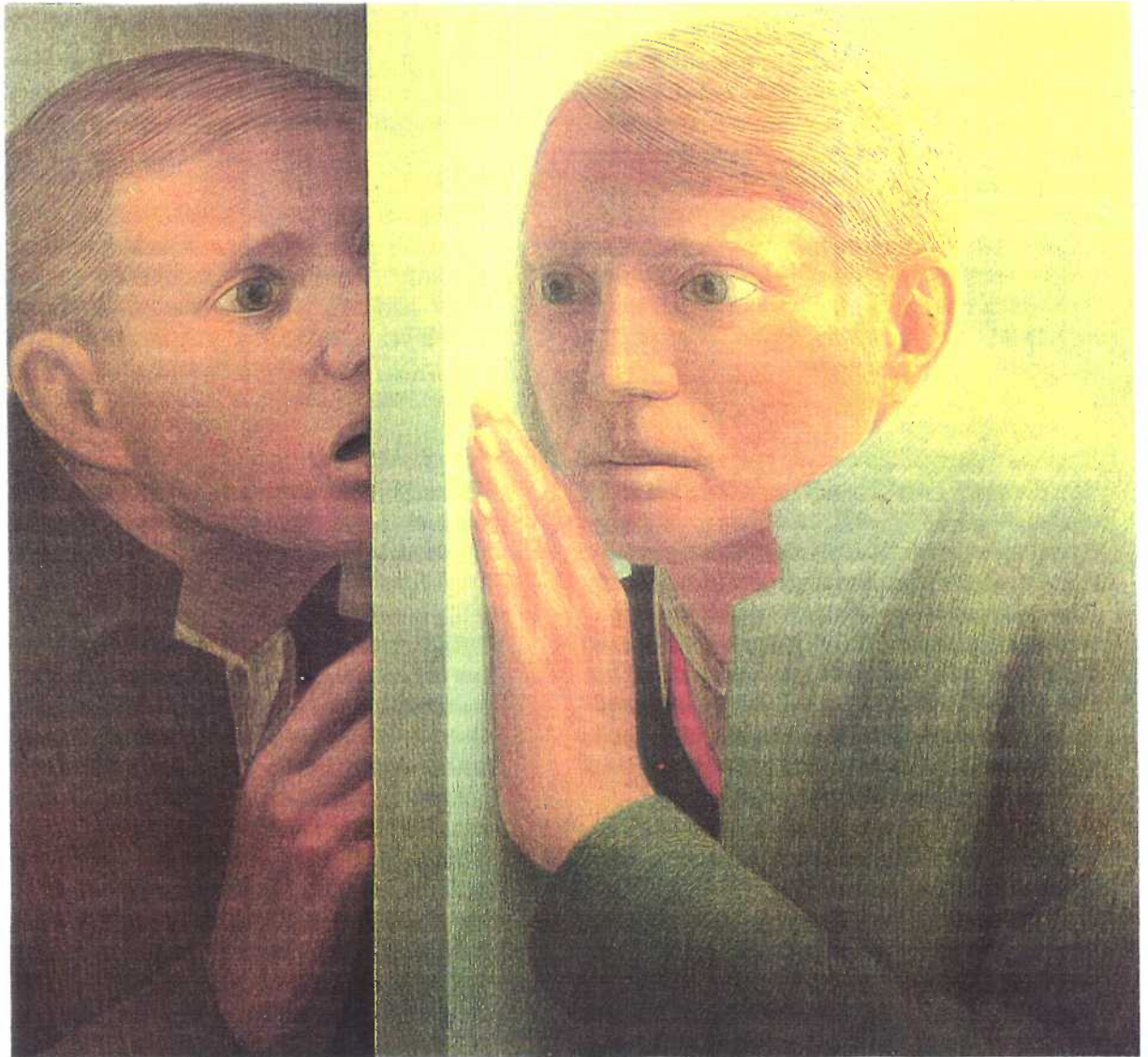
- kehittämällä periaatteita erilaisiin suhteisiin liittyvää toimintaamme varten
- rakentamalla tiloja ihmistenväliselle toiminnalle – kohtaamisen, työn ja leikin tiloja
- antamalla kaupunkirakentamisen sinänsä muodustua siksi dialogiksi, jonka kautta toteutuu kaipaamamme sulautuminen muihin ihmisiin.

Suhteessa toimisen periaatteet

Sosiaalinen vuorovaikutus

Kaiken vuorovaikutuksen hallinnossa toimivien yksilöiden välillä ja yksittäisen hallinnon työntekijän suhteissa kaupunkilaisiin on perustuttava

- perusluonteiseen tasa-arvoisuuteen ja jokaisen ihmisen olemukseen sisältyvän ainutlaatuisuuden keskinäiseen kunnioittamiseen

- kommunikatiiviseen toimintaan, jossa lemminpuolinen toisen tekojen, motiivien ja perustelujen ymmärtäminen johtaa osapuolet yksimielisyyteen.

*Kaikki elämä on suhteessa.
(George Tooker: Voice I)*

Yhteiskuntaprosessiin sisältyvät suhteet

Kaiken toiminnan on perustuttava vastuuseen ja kunnioitukseen. Vastuu, velvollisuudeksi tunnustettua huolta toisesta olevaisesta. Kunnioitus, syvälliseen ymmärtämukseen perustuva kyky nähdä tässä toisessa piilevät kehitysmahdollisuudet ja haavoittuvuus. Kunnioitus (*respicare* = katsella taaksepäin) on elämisen kautta hankittuun tietoon perustuvaa kokemusta, mutta myös *pelkoa* – ei hätää omasta puolesta – vaan "pelkoa ja vavistusta" sen puolesta, jonka elämästä ja hyvinvoinnista on vastuussa.

**Vastuu luonnosta*

Elämä on ykseys. Luonto on kaikissa suhteissa elinehtomme. Kaikki, mikä tapahtuu luonnolle, koskettaa myös meitä. Jos luonto köyhtyy, köyhdyimme mekin. Meidän on siksi laajennettava ja syvennettävä tietämystämme tähän vuorovaikutukseen sisältyvistä monimutkaisista riippuvuuksista; meidän on tietoisesti muutettava käsityksiämme siten, että luovumme objektikeskeisestä ajattelusta ja siirrymme suhdetajaiseen ajatteluun. Luonto ei ole pelkkä välikappale; sillä on oma moraalinen oikeutuksensa. Tässä mielessä luonto on meidän lähimmäisemme.

** Vastuu kaupunkiorganismista, kaupungin muodostamasta taideteoksesta*

Kaupunki on herkkä taideteos ja kulttuurin luomus, joka voi menettää otteensa ja ekseyä.

Kaupunkigeneesin, sosiokulttuurisen kehityksen, jatkuvuus riippuu aineellisesta monimuotoisuudesta, moniäänisyydestä ja tiheistä massoista. Tämän "biotoopin" vahingoittuminen ehkäisee elämän kehittymistä.

Meidän on siksi kehitettävä menetelmiä, joiden avulla voimme arvioida suurten toimenpiteiden

vaikutukset rakentuvaan kaupunkiin ja kaupunki elämään – eikä pelkästään taloudellisessa mielessä vaan enemmänkin yhteisönmuodostuksen ja siten persoonallisuuskehityksen kannalta.

**Lisäksi...*

meidän on aivan erityisesti vaalittava sitä, mikä on olemassa eli tavallaan "kunnioitettava isäämme ja äitiämme". Tämä on kaupunkikehityksen välttämätön edellytys. Vanhoilla rakennuksilla ja ympäristöillä on aintulaatuisia ominaisuuksia ja erityinen kyky ravita nykyajan arvoja, arvostuksia ja kokemuksia.

**Vastuu lähialueesta*

Kaupungin ja maaseudun välisten rajojen tultua kumotuiksi on meidän muutettava käsitystämme lähialueesta, sen merkityksestä kaupungille ja kaupungin merkityksestä sille.

Asioita laajemmasta näkökulmasta tarkasteltaessa voidaan sanoa, että kaupunki on yksi elin suuressa alueorganismissa. Jokaisella organismin elimellä on oma tarkoituksensa, jonka se toiminnallaan täyttää. Näiden erityistoimintojen yleisenä päämääränä on palvella organismin elämää kokonaisuutena.

Lähialueiden elämä on siksi määriteltävä kommunikatiivisessa prosessissa, jossa kunnat etsivät yksimielisyyttä yhteisestä päämäärästä.

Kaupungin ensimmäisen ja tärkeimmän kysymyksen naapureilleen on oltava: Mitä voimme tehdä teidän hyväksenne? Mitä voimme tehdä yhdessä? Mitä voimme tehdä toistemme hyväksi?

Kaupungin suhde valtioon...

on ollut ongelmallinen kautta aikojen. Perimmäinen syy tähän on osapuolten peruserilaisuus.

Kaupunkiyhteisö on yhteiskunnan liha ja veri, elämä ja henki. Valtio on poliittisesti keskittynyt koneisto, joka omia päämääriään edistääkseen sijoittaa kaupungit hierarkiseen järjestelmään. Kaupunki pyrkii taktisin menetelmin ja autoritaarisen vallan tai rahataloudellisten keinojen avulla omaan tavoitteeseensa, vaikka tämä sitten tapahtuisikin kaupunkien kustannuksella. Eräs ratkaisu tähän ongelmalliseen suhteeseen saattaisi olla se, että yhteiskunta rakentuisi liittojen liitoista, jolloin valtion tehtäväksi rajattaisiin yhteisyyttä palvelevat toiminnot. Tämä mahdollisuus jääköön harkittavaksemme.

Ihmistenvälisen toiminnan eli kohtaamisen, työn ja leikin tilat

Julaiset tilat ovat elintärkeitä yhteiskunnan säilymiselle ja kehitykselle. Katu ja tori ovat ne väliaineet, joissa kaikki aineelliset, psyykkiset ja henkiset voimat kohtaavat, törmäävät toisiinsa, sekoittuvat ja kehittävät lopulliset sisältönsä ja kohtalonsa. Siellä syntyy ihmisen ja hänen ympäristönsä välille eksistentiaalinen, olemassaolon, yhteys. Kadun ja torin laadun määrää niiden monisäikeisyys ja kyky toimia sisäistyskohteena, kadun ja torin laatu puolestaan ratkaisee sen, millaiseksi kaupunkielämä muodostuu.

Rakentuva kaupunki taideluomuksena, teoksena

Taideteos syntyy siitä dialogista, jota taiteilija käy sisimmästään löytämänsä "hahmon", mahdollisuuden, kanssa. Tähän mahdollisuuteen uskoen ja sitä rakastaen hän saattaa sen aineelliseen muotoon. Hahmon ja hänen itsensä välille syntyy teos, josta tulee esine muiden esineiden joukkoon. Se on havainnoitavissa, eriteltävissä ja kuvattavissa ominaisuuksiensa summana.

Kuitenkin käy niin, että tämä taideteos tulee meitä kerta kerran jälkeen vastaan muuttuen läsnä-olevaksi. Me käymme keskustelua sen hahmon kanssa, jonka taiteilija aikanaan koki mahdollisuutena.

Kaupunki on enemmän taideteoksen kuin tuotteen kaltainen ja me elämme päivittäisessä vuorovaikutuksessa tämän teoksen kanssa, kaupunkilaisten historian luomuksen kanssa.

Meidän tehtävänä on jatkaa tämän teoksen luomista prosessissa, joka merkittävästi muistuttaa yksilön taiteellista luomistyötä; meidän on saatettava aineelliseen muotoon hahmo, joka kohtaa meidät keskusteluissamme toistemme kanssa, silloin kun ikävöimme *hyvää elämää*, yhteisyyttä.

Toisen maailmansodan jälkeen siirtyi talouden painopiste säästämisestä tuhlaukseen. Siitä lähtien olemme eläneet tuotannon ja kuluttamisen kurimuksessa.

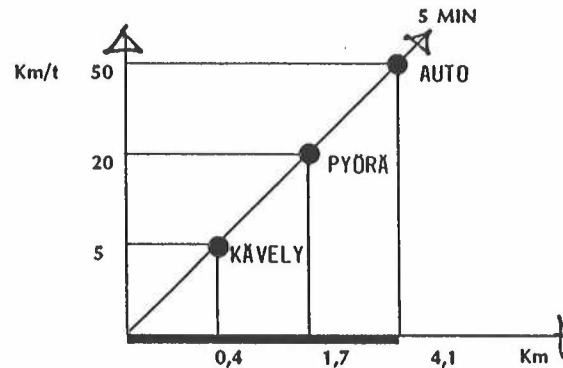
Tämä kehitys on rikkonut kaupungin morfologian; yhteisö on hajonnut, moraali murentunut.

Tähän kehitykseen ovat olleet vaikuttamassa

- teollistumisen jatkuminen
- autoilun lisääntyminen
- omassa talossa asumiseen perustuva ja valtion asuntotuotantokoneiston ruokkima perhekäsitys, ja
- kaupan erikoistuminen, jossa suuntana on viime aikoina ollut suurmarketteihin siirtyminen

Tämä yhteiskuntakehitys, jota on samalla luonnehdittava yhteisön purkamiseksi, on tapahtunut huimaavalla vauhdilla ja sen harhaluulon vallassa, että kyse on tehokkuudesta ja ajansäästöstä.

Kone, esimerkiksi auto, säästää aikaa, sanotaan. Mutta auton suurempi vauhti ei säästä aikaa, se vain lisää välimatkaa, kuten alla oleva kuvakin osoittaa.

Tämä välimatka maksaa. Kustannuksia aiheuttavat

- raakamaan osto
- suunnittelu
- katujen, johtojen, valaisinlaitteiden ja istutusten rakentaminen ja jaksoittain toistuvat uusimistyöt. Pietarsaaren johtoverkosto on suhteellisesti ottaen pidempi kuin useimpien muiden kaupunkien.
- laitteiden käyttö ja kunnossapito
- koneet, henkilöstö

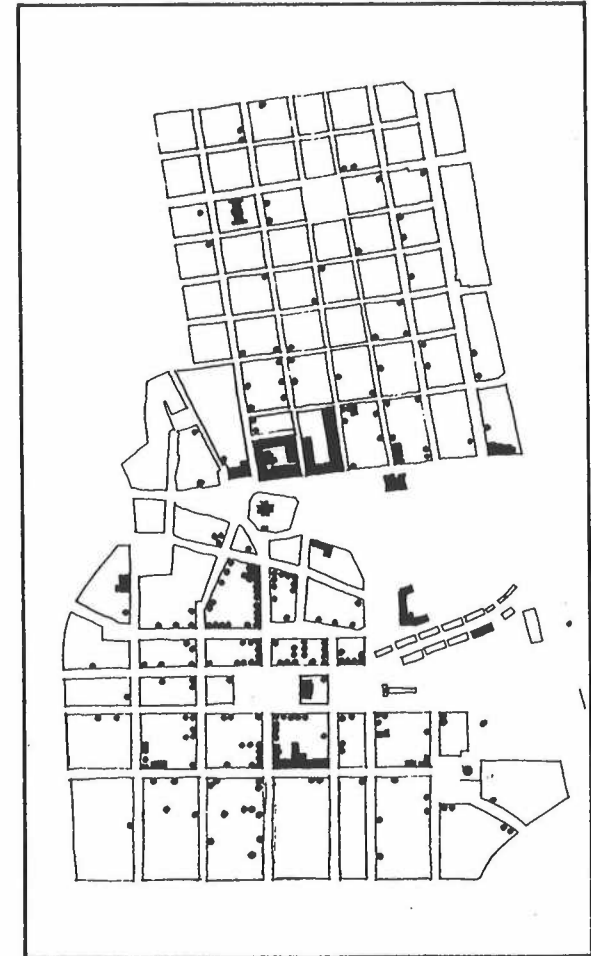
mutta myös

- kuljetukset (henkilöiden ja tavaroiden)
- bensiinikustannukset
- kunnossapito- ja korjauskustannukset

ja lopuksi

- ympäristökuormitus
- melun ja myrkkypäästöjen seuraukset.

Kaupunkikokonaisuus on kehittynyt seuraavan sivun kuvien mukaisesti.

Pietarsaari 40-luvulla.

Yhtenäinen, monikerroksinen, elävä kaupunkiympäristö. Mustat pisteet tarkoittavat kauppiaita, verstaiteja ja tuotantolaitoksia. Mustat alueet ovat yleisiä rakennuksia ja suurempia tehtaita.

Kaupunki oli vielä 40-luvulla asumisesta, tuottavasta työstä, palveluista ja kulttuurista koostuva rikas kudelman.

Asuntojen väljyys on lisääntynyt n. 0,5 m²/henkilö/vuosi, tällä hetkellä väljyysluku on 38 m²/henkilö, mikä on suhteellisen korkea luku. Samalla on tiheys (henkilöä/ha) laskenut 1 henkilöstä 0,4 ha:a kohti 1 henkilöön hehtaaria kohti.

Jos vertaamme Suomen tilannetta yleensä esimerkiksi Tanskan olosuhteisiin, voimme todeta, että tanskalaiset asuvat huomattavasti väljemmin (n. 50 m²/henkilö), mutta elävät samalla tiiviimissä yhdyskunnissa.

Ero on itse asiassa kansantaloudellisesti katsoen niin suuri, että Suomessa voitaisiin sen turvin rakentaa ylimääräinen asunto jokaista ihmistä kohti.

Olemme tuhlanneet energiaa ja luonnonvaroja.

Näkökulman laajentaminen antaa aihetta vielä vakavampaan asian tarkasteluun. Eritellessämme tilannetta *kompleksisuuden* ja *tajunnan* lain pohjalta huomaamme, ettei kaupunkikokonaisuus-

den levittäytyminen ole ollut pelkästään energiaa vaativaa vaan myös tajuntaa tukahduttavaa. Asutusta hajottaessamme olemme samalla hävittäneet kaupungin henkisen pääoman. Eräs luonnon viisaus opettaa, että pienen ja laajalaisen on pakostakin jäätävä vähäpätöiseksi. Olemme menettäneet puristusvoimaa, solidarisuutta ja identiteettiä. Yhteiskunnan mekaaniset muodot ovat lävistäneet orgaaniset. Kaupunki taideteoksena on menetetty.

Luova prosessi on aina *kokoontumista, kokoamista, keräämistä*, tavoitteellista työtä, jossa kokoaja itse tulee kootuksi ja täydentyy. Perimiltään tässä prosessissa on kyse energia-*virroista*. Näin on sekä yksilön että yhteisön tapauksessa.

Aivan kuten aineestakaan ei muodostu koossa pysyvää kvantiteettia, määrää, siten, että atomit järjestäytyvät riviin vaan ainoastaan atomien välillä virtaavan energian kautta, niin ei kaupunkikaan löydä solidaarisuutta ja identiteettiä muuten kuin

yhteisen toiminnan, työn, kautta. *Kokoontuminen* on siksi *energiaa, ponnistelua, sidosvoimaa*, sillä on uutta rakentavia ominaisuuksia.

Kokoaminen

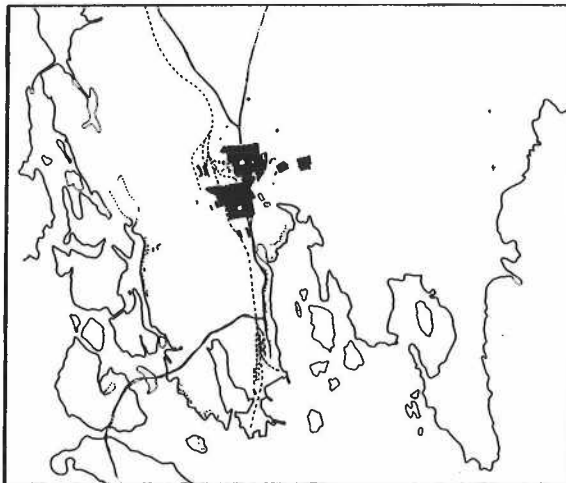
Keskittyminen, kurinalaisuus, kestävyys

Kokoaminen, luova prosessi, edellyttää sekä taiteilijalta että taideteokselta *keskittymistä, kurinalaisuutta ja kestävyyttä*.

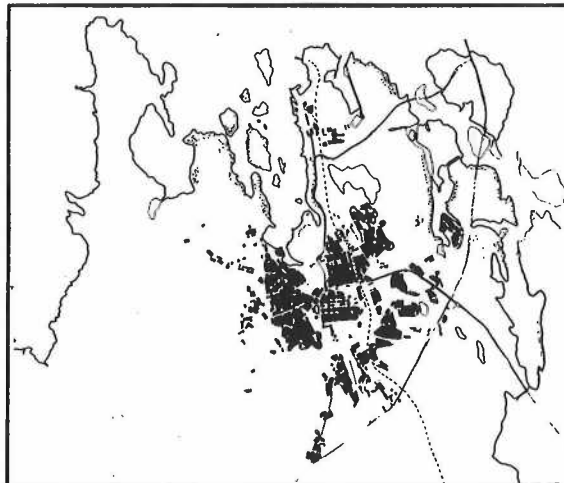
Samoin kuin taiteilijan on oltava kuuliainen sisäisille elämyksilleen, on myös taideteoksella oltava sisäinen keskus, kantava idea, hahmo, joka välittää taiteilijan vision.

Samoin kuin taiteilijan on työskenneltävä kurinalaisesti, on myös taideteoksen yhteyteensä asettuaan koostuttava järjestyksistä ja rakenteista, pysyttävä niin sanotusti "kurissa".

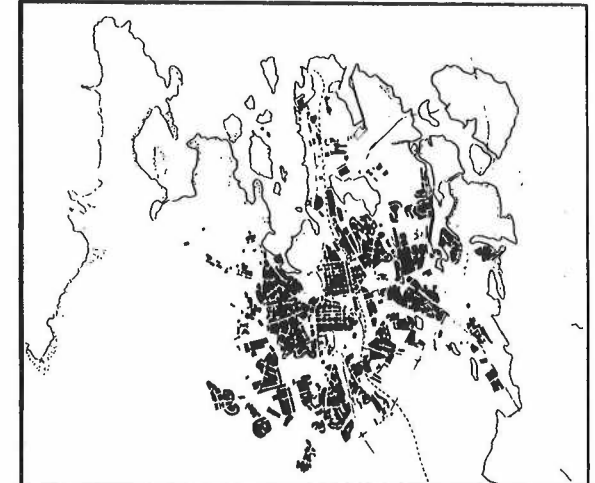
Samoin kuin taiteilijan on oltava kärsivällinen ja sitkeä, määräytyy taideteoksenkin arvo sen kes-

1940-luku

1960-luku

1990-luku

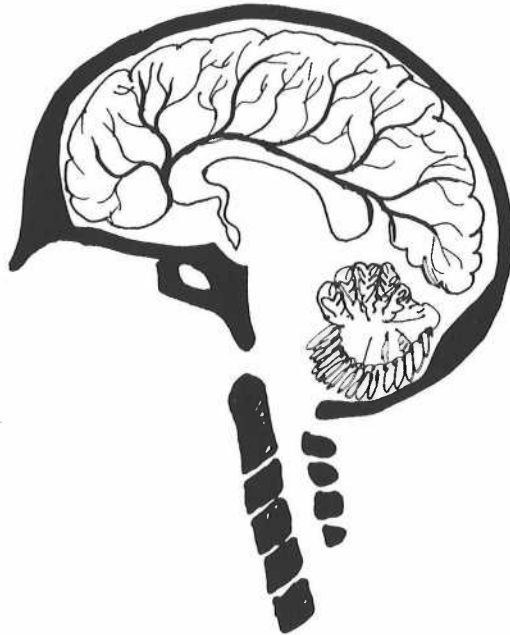
tävyiden, pysyvyyden, perusteella.

Taideteoksella kaupunki on siten oltava ytimensä, sen on koostuttava järjestyksistä ja rakenteista ja lisäksi siinä on oltava sitä pysyvyyttä, joka on välttämätöntä identiteetin kehittymiselle.

Luova prosessi edellyttää lisäksi rajoituksia.

Rajoituksia

Samoin kuin kehittynyt jalkapallopeleli on mahdollista vain rajatulla pelikentällä ja tiukan sääntöjärjestelmän rajoissa, on kaupunki kehityksinkin mahdollista vain siten, että sen pelikenttä määritellään ja suhteita varten kehitellään määritetyt muodot.

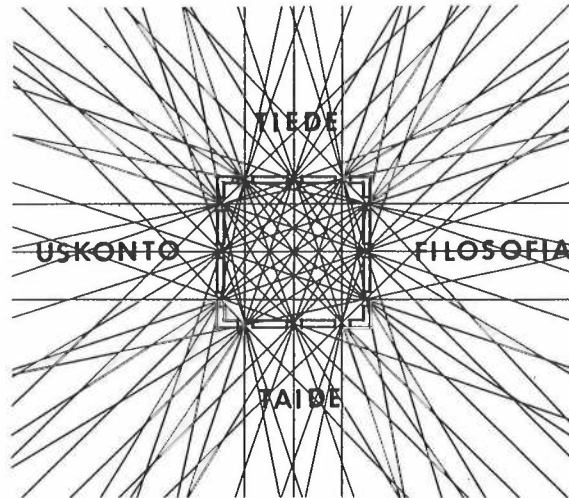

Ihmiskallon kokoonkiertynyt muoto on aivojen kompleksiteetin ja siten myös tietoisuuden edellytys.

Samoin kuin ihmisen tajunta on riippuvainen aivoaineksen kompleksisuudesta ja samoin kuin tämä poimuinen massa edellyttää erityistä "kokoonkiertynyttä" kallonmuotoa, ovat myös kaupungin ulkoiset rajoitukset edellytyksenä sen kompleksisuudelle (samanaikaisuudelle) ja siten myös sen henkisellem energialle.

Meidän on siksi rajattava *kaupunkitila (määritettävä raja)* ja tämän voimme tehdä

- julistamalla luonnonalueet rakentamiseen sopimattomiksi alueiksi
- tiivistämällä olemassa olevaa yhdyskuntaa
 - ottamalla käyttöön (aktivoimalla) kaavoitetun kerrosalan (kaavareservin)
 - uudistamalla vanhentuneita kaavoja
 - nostamalla maan hyödyntämistä nk. "infill"-rakentamisen avulla
 - ottamalla joutomaan rakennuskäyttöön
 - kehittämällä uusia asumismuotoja

sekä ennen kaikkea

- *vireyttämällä ydinkeskustaa eli lisäämällä sen keskihakuisvoimaa kokoamalla, ottamalla mukaan kaiken*

* Mikään ei saa olla niin epäpuhdasta (kauppa, tuotanto jne), etteikö sitä voitaisi ottaa mukaan ja pakottaa antautumaan.

Samoin kuin sopusointuisen ihmisen tajunta ei kiellä hänessä päleviä viettejä, vaan taituttaa ne palvelemaan toimintaa ja samoin kuin insinööri ei hylkää irti ryöstäytyneeseen energiaan sisältyvää voimaa, vaan pyrkii etsimään keinoja sen johtamiseksi oikeisiin uomiin, niin on myös meidän koottava kaupunkielämän moninaisuus, vastakohtat ja kaksiselitteisyys yhteen, yhdeksi kokonaisuudeksi (keskittäminen).

* Rakentaminen, julkiset tilat, laitokset jne.

* Rakennustoiminta on ensisijaisesti kohdistettava ydinkeskustan tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Rajoittamisella ei pyritä suljettuun tilaan.

Kokoontuminen (energiavirta) edellyttää keskittettyä, mutta ei kuitenkaan suljettua muotoa, vain näin voi kaupunkiorganismi, taideteos, elää ympäristöstään ja sen kanssa, koota ja antaa pois.

Talteenkokoaminen

tarkoittaa rikkauksien, henkisten ja aineellisten, lisäämistä ja päällekkäin kasaamista: vaikutteiden, impulssien, tiedon, osaamisen – se on kaupunkitilan täyttämistä tuottavalla työllä, työn tuloksilla ja juhlilla.

Talteenkokoaminen on osa kulttuuriprosessia, hengenviljelyä.

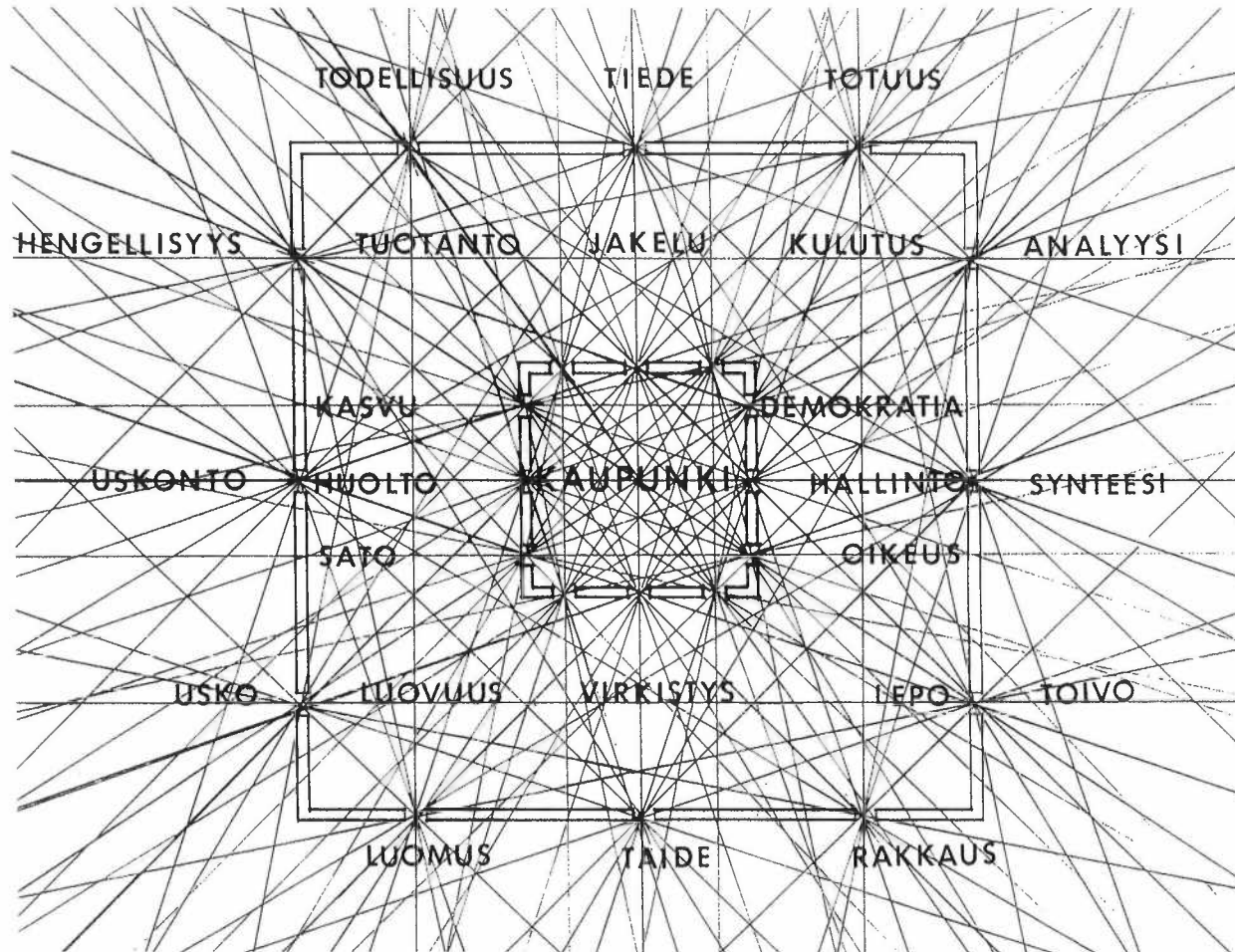
Kaupunki merkitsee lähialueelleen samaa kuin lato ja aitta aikoinaan talonpojalle. Tämän myötä ovat myös suhteet selvillä. Kaupungin ja sen lähialueen välillä ei esiinny minkäänlaista vasta-kohtaisuutta, vain keskinäistä riippuvuutta.

Kokoaminen, keskittäminen on osa kulttuuriprosessia.

Talteenkokoaminen tarkoittaa siten yhtä suuressa määrin myös pois antamista. Sato edellyttää aina

kylvösiementä. Kaupungin tehtävänä alueellisessa kehitysprosessissa on ennen kaikkea siemenen tarjoaminen.

Kaupunki voi säilyä hengissä vain toimimalla vuorovaikutuksessa lähialueensa kanssa, keskitettynä, ei-suljettuna kokonaisuutena; yhtenä huoneena suuressa Alue-rakennuksessa.

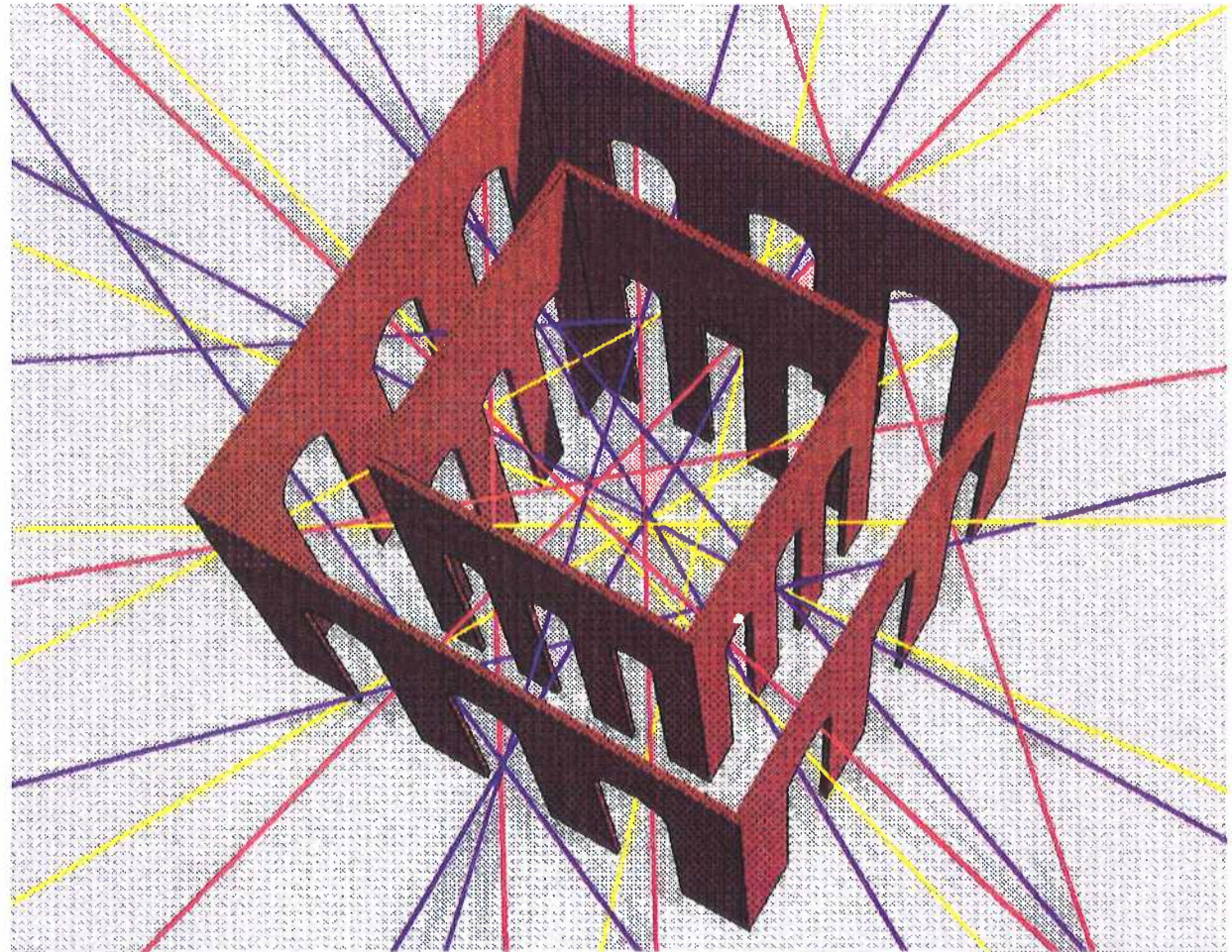
Kokoaminen on keskittymistä ja keräämistä.

YHTEENVETO JA PÄÄTÖSSANAT

Olemme kehittäneet kaupunkirakentamista varten menetelmiä, joiden sovellutukset ovat vieraannuttaneet meidät siitä maailmasta, jonka olemme itsellemme luoneet. Kaupunkikehitys vaatii kaupungin ottamista uuteen tarkasteluun: meidän on omaksuttava uusi ja uudistunut kuva ihmisestä yksilöllisessä, sosiokulttuurisessa ja kosmisessa ulottuvuudessaan. Kaupunki on taideluumus, jota voidaan muuttaa ja kehittää vain kaupunkimaisuuden muodon puitteissa, *samanaikaisuuden, kohtaamisen, kokoamisen* kautta. Tämä muoto on olemukseltaan eettinen, se on toiminnan ihanne ja normi. Kaupunkimaisuuden, urbaanisuuden, perustana on käyttöarvo ja tämä merkitsee sitä, että urbaani todellisuus, *hyvä elämä*, voidaan saada aikaan vain syvällisen sosiaalisen prosessin kautta.

Kaupunkimaisuuden muoto on "sisäinen" muoto. Kaupungilla on myös ulkoinen muotonsa, *kaupunkikuva*. Kun sisäinen ja ulkoinen muoto, eettinen ja esteettinen, ovat täydellisessä sopusoinnussa, silloin on Pietarsaaresta tullut ainoa kaupunki; mikään kaupunki ei ole sen kaltainen ja samalla siitä on tullut yleinen, yleispätevä, kaupunki. Siinä on läsnä koko historia, ihminen tunnistaa siitä itsensä.

Tavoite, johon kannattaa pyrkiä?

MUUTTUVA PIETARSAARI

OMAISUUS JA SEN HALTIJAT YLEISTÄ

Kaupunki on itsessään historiallinen prosessi. Se kantaa jatkuvasti kohdussaan tulevaisuuttaan.

Prosessia ei ohjaa automatiikka vaan tunteet, ajatukset, päätökset ja teot. Parhaassa tapauksessa on kyse tiedosta, osaamisesta ja harkitusta toiminnasta, joka valvoo prosessia. Pietarsaaren asukas kantaa siksi perimmäisen vastuun kaupungin kehittämisestä tai kehityksen taantumisesta. Hän on omaisuuden (perinnön) haltija, ja hoitaessaan sitä hyvin, hänen tehtävänsä on sekä hallita että kehittää hoidettavakseen saamaansa omaisuutta (perintöä). Hän ei omista perintöään. Hän on ottanut sen vastaan ja hänen on luotettava se edelleen.

Kaikki muutokset ovat yhteydessä pietarsaarelaisen elämäntapaan ja toimintaan, siihen, mitä valintoja hän tekee ja miten hän palvelee? Kaikki toiminnat johtavat vuorostaan sitä seuraaviin toimintoihin, päätöksiin ja ajatuksiin siten, että kaikki tapahtuminen nivoutuu yhteen kaiken sen kanssa, mitä tulee tapahtumaan. Tavallaan on kyse liikkeen lakkaamattomuudesta.

Pietarsaari on asukkaidensa teos (aikaansaannos, luomus) historiassa. Kaupungin identiteettiä voi kuvata niiden ominaisuuksien summana, jotka ovat kummunnut historiallisesta prosessista, jossa kaupunki elävänä organismina, ei, vaan todellisena persoonallisuutena on toiminut elinvoimaisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa, jopa koko maailman ilman kanssa, ja ympäristön fyysisten ominaisuuksien

omintakeisuuden, lähinnä meren kanssa. Nyt voimme tarkastella ainutlaatuisen yhteistön heijastumaa erityislaatuisessa maastossa, jota leimaa voimakkaasti koko ajan tapahtuva maankohoaminen. Havaitsemme järjestyksiä, sosiaalisia kokonaisuksia, tuotantotapoja, jotka ovat kirjautuneet kaupunkitilaan, mutta huomaamme myös ajan, tai pikemminkin ajat, rytmit samanaikaisuuden.

Kaupunkikuva, kuvat Pietarsaaresta, ovat ilmaus kasvettaessa syntyneestä yhteenkuuluvuudesta (yhteydestä), ja jotka on pitänyt yhdessä yhteinen omaisuus, samat tavat ja – ennen kaikkea aikaisemmin – yhteinen usko.

Kaikki tämä tekee pietarsaarelaisesta aivan ainutlaatuisen ja juuri tämä kulttuuriperintö ja nämä luonnonrikkauudet pietarsaarelaisella on hoidettavanaan ja hänen tulee tehdä se siten, että perinnöstä saavat nauttia myös tulevat sukupolvet.

Pohjimmiltaan onkin kyse ihmisen vastuusta ihmisestä, mutta myös taiteilijan vastuusta taideteoksestaan pietarsaarelaisen vastuusta taideteos Pietarsaaresta.

Perinnön haltija toimii vastuuttomasti, jos panee peliin koko omaisuutensa. Muissa yhteyksissä jopa viaton ajattelemattomuus muodostuu tässä tapauksessa syyllisyydeksi vaikka kaikki kävisikin hyvin. Vastuullinen toiminta perustuu tietoon ja harkintaan.

Asianosaisia ovat nämä kolme: luonto, kaupunkirakentaminen ja kaupungin asukas; luonnonrikkauudet, kulttuuriperintö ja ihminen luomisvoimineen – kyse on omaisuudesta ja sen hoitamisesta.

LUONNONRIKKAUDET

Ihmiselämän tapahtumat sijoittuvat pysyvän ja muuttuvan välille, luonnon ja ihmisen omien teosten välille; pohjimmiltaan luodun ja keinotekoisesti luodun kaupungin välille.

Olemme kuitenkin yhä tietoisempia luonnon turmeltuvaisuudesta, sen herkästä haavoittuvuudesta, joka on tullut ilmisitä mukaa kun kaupungin ja luonnon rajat yhä enemmän ovat hävinneet, ts. keinotekoisesta ja luonnollisesta ero on hävinnyt.

Tätä luonnon haavoittuvuutta emme aavistaneet ennen kuin se antoi merkkejä jo tapahtuneina vahinkoina.

Kestävän kehityksen peruseriaatteisiin kuuluu käsitteiden luonto ja kulttuuri, vastaanottava ja kaiken lävistävä, tietoinen polarisointi. Kaupunkirakentaminen edellyttää koskemattomaa luontoa vastapainokseen. Kaupunkielämä kohtaa misineen ja vastakkainasetteluineen, ponnisteluineen ja toimintoineen vaatii välimatkaa ja eristyisyyttä, lepoa ja virkistystä.

Tärkeämpää on kuitenkin tieto, että kaikki elämä on yhtä ja että luonto kaikissa suhteissaan on elämämme edellytys. Maapallon elämää ylläpitävässä järjestelmässä on jokainen organismi yhteydessä muihin. Mikro-organismit, kasvit, nisäkkäät, maan ja veden eliöt kaikki ovat osallisina auringon, veden, ilman ja maan energian ja ravintoaineiden kierrossa. Tämän hauraan elämäntilanteen vauriot voivat saada tuhoisia seurauksia koko elämää ylläpitävään järjestelmään.

Meidän ja maailman välinen yhteys, ts. meidän ja itsellemme luoman elinympäristön ykseys perustuu kehon ja luonnon yhteistoimintaan. Luonnon tapahtumat koskettavat meitä. Jos luonto köyhtyy, me köyhdyimme.

Luonto toisiinsa yhteydessä olevine rikkauksineen ei sen tähden ole vain lähde josta ammennetaan, vain väline. Sillä on myös moraalinen ominaisarvo. Tässä mielessä luonto on lähimmäisemme.

Mutta luonto on meille tärkeä muullakin kuin pelkästään biologisella tasolla. Se on tärkeä elämän ymmärtämiselle ja oman osuutemme ymmärtämiselle elämän kiertokulussa. Yhä useammat tutkijat ja ajattelijat, nyt viime aikoina ennen kaikkea fysiikan alalla, ovat sitä mieltä, että elämä maapallolla on jonkinlaisen kaikkialla vaikuttavan universaalin älyn toimintaa. Tuosta näkökulmasta, joka merkitsee samalla uskonnon ja tieteen lähentymistä, ei elämää ymmärretä enää melko satunnaisten tekijöiden tulokseksi, vaan syvemmän generatiivisen järjestyksen seuraamukseksi. Ihminen on näin ollen kehityksen kärjessä; ei sen erillisenä osana vaan kokonaisuuteen väistämättömästi kuuluvana. Ihminen ei voi pitää itseään ihmiskunnan ulkopuolisena, ihmiskunta ei elämän ulkopuolisena eikä elämä maailmankaikkeuden ulkopuolisena. Itse asiassa ihminen on tämän käsitystavan mukaan mikrokosmos, johon sisältyy kaikki. Maailmankaikkeus avautuu hänessä ja häntä itseään odottava kohtalo on samalla koko maailmankaikkeuden kohtalo.

Pietarsaaren hoidosta vastaavina on tärkein tehtävämme huolehtia luonnonrikkauksista siten, että vauriot korjataan ja elävä ympäröivä luonto suojellaan.

Edelleen meidän on rakennettava ja asutettava Pietarsaarta siten, että kehittäminen tapahtuu tasapainossa maapallon elämää ylläpitävän järjestelmän kanssa.

Seuraavassa kuvataan kaupunkia ympäröivää luontoa.

ILMASTO

Pietarsaari sijaitsee Pohjanlahden rannalla Merenkurkun pohjoispuolella. Pietarsaaren ilmastoa leimaa meren läheisyys. Kevät on hieman viileämpi ja syksy leudompi kuin sisämaassa. Vuoden kylmimmän kuukauden eli helmikuun keskilämpötila on -7°C ja lämpimimmän heinäkuun $+16^{\circ}\text{C}$. Terminen kasvukausi eli vuorokaudet, jolloin keskilämpötila on yli $+5^{\circ}\text{C}$, kestää toukokuun alusta lokakuun puoliväliin.

Lumipeite viipyy Pietarsaassa joulukuun alusta huhtikuun loppuun. Saaristoon jääpeite muodostuu marraskuussa ja jäidenlähtö tapahtuu huhtikuun lopussa. Pietarsaassa esiintyviä pienilmastoja ei ole tutkittu.

MAA-ALUEET

Kaupungin alue käsittää n. 87 km^2 maata ja 30 km^2 saaristovesiä. Maa-alueista noin viidennes on tiheään asuttua asemakaavoitettua aluetta.

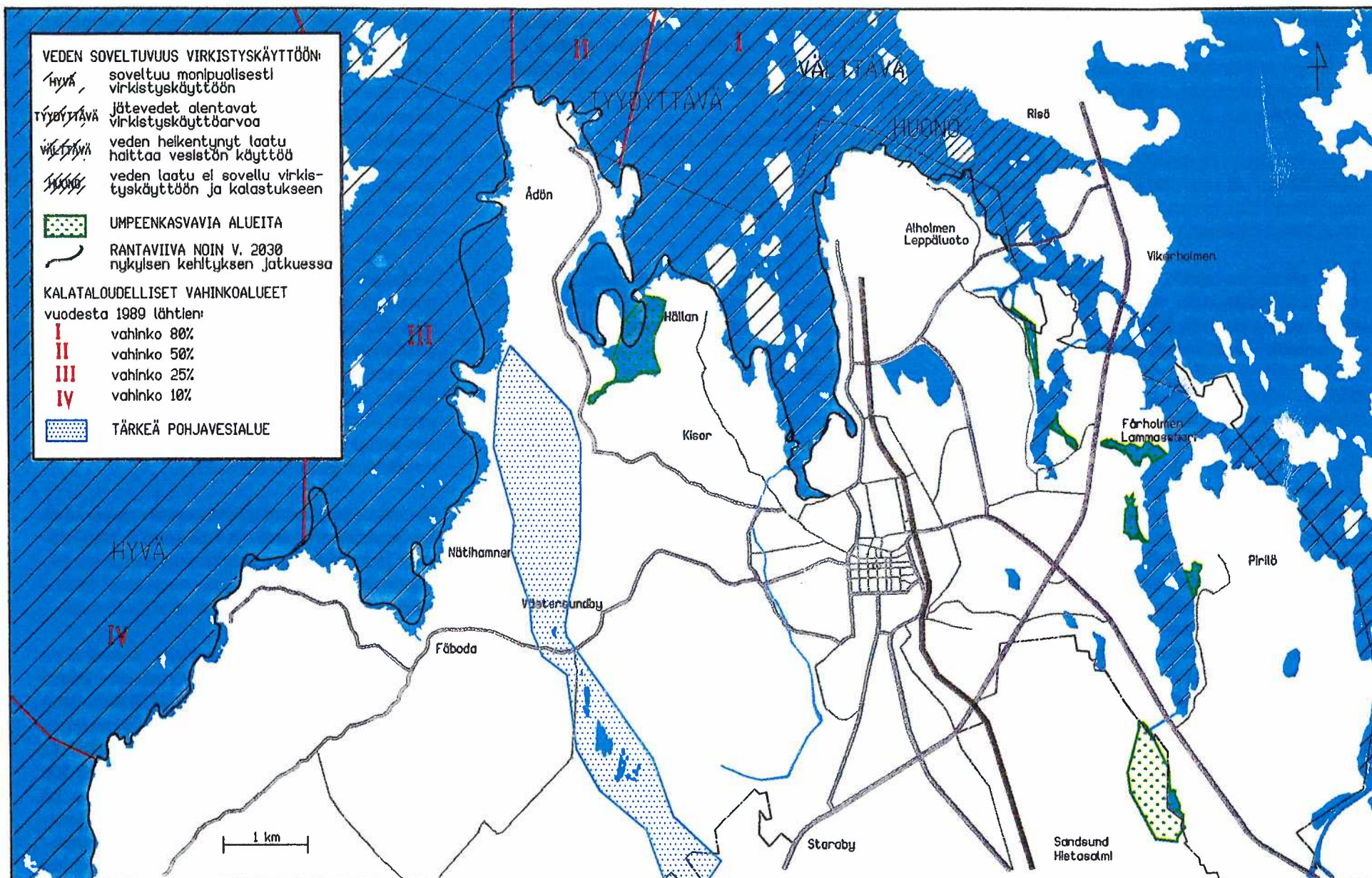
Jääkauden jälkeinen maan kohoaminen on suuri, noin 8 mm vuodessa, mikä merkitsee noin metriä vuosisadassa. Jokisuistoihin huuhtoutuva liete ja

metsistä sekä pelloilta virtaavien ravinteiden lannoittama vesikasvillisuus mataloitavat myös rantoja ja kasvattavat maa- aluetta. Toimintojen kannalta ongelmia aiheuttavat meren pakeminen satamien ja kesämökkien lähistöltä sekä lähivesien mataloituminen ja karikoituminen. Oheisessa kartassa on arvioitu rantaviivan paikka vuoden 2020 tienoilla olettaen, ettei merenpinta nouse kasvihuoneilmiön voimistumisen vaikutuksesta.

Kallioperä on yleensä laakeaa ja jääkausien mannerjäiden tasoittamaa. Kauniita silokallioita on mm. Ädönniemellä ja Pörkenäsissä. Kallioperää peittää ohut kerros moreenia niin, että kallioita on paljaana melko paljon. Dyynejä ja hiekkarantoja esiintyy Fäbodan–Pörkenäsin alueella. Pietarsaaren metsät ovat Perämeren rannikolle tyypillisen karuja havumetsiä, mutta myös rehevämpiä rantalehtoja ja suoalueita esiintyy.

Rakentamisen kannalta Pietarsaaren maaperä on hyvälaatuista moreeni- ja kalliomaata. Vesijättömaat ja suoalueet vaativat rakentamiselta erikoisratkaisuja, mutta eivät silti muodosta rakentamisen kannalta ehdottomasti vältettäviä alueita.

Pietarsaaren kansanterveystyön kuntainliiton kartoittaessa vuosina 1989–90 alueita, joissa ilmeni suuria radonpitoisuuksia, ei Pietarsaaren seudulla ollut yhtään aluetta, jossa huoneilman radonpitoisuus keskimääräisellä vuositasolla olisi ylittänyt lääkintöhallituksen ohjearvon 800 Bq/m^3 . Suurin radonpitoisuus, jossa arvo oli vähän yli 100 Bq/m^3 , mitattiin Lätelän kaupunginosassa. Huoneilman radonin enimmäispitoisuuden ohjeellinen vuosikeskiarvo uusissa asunnoissa on nykyisin 200 Bq/m^3 .

LUONNONYMPÄRISTÖ

Kaupungin ja rakennetun ympäristön ja luonnonympäristön peruselementtien välisenä erona on, ettei viimeksi mainittu ole ihmisen tekoa vaan se on olemassa itsestään, elämänmuotojen ja sen edellytysten mutkikkaan yhteisvaikutuksen tuloksena. Ihmiset ovat kautta aikojen muovanneet ja muokanneet luontoa palvelemaan omia tarkoituksiaan. Samalla tavoin kuin kaupunki sisältää historiallisia kerrostumia, voidaan luonnossa erottaa viljelyn, karjanhoidon, tervanpolton, metsätalouden, soidenjoituksen, hiekanotto- paikkojen ja monen muun vieläkin tapahtuvan tai jo lakanneen toiminnan jälkiä. Samalla luonto muokkaa omalla tavallaan maisemaan, maakasvit valtaavat uutta maaperää maan kohoamisen kuivattamalla alueella, metsä valtaa laidunhaat, kun karjan on pysyttävä parsissaan.

Maan ja veden käytön radikaalit muutokset viime vuosikymmeninä ovat jättäneet selvät jälkensä. Monien aikaisemmin yleisten kasvi- ja eläinlajien on ollut vaikea sopeutua muuttuneeseen maisemaan ja puolustautua siinä paremmin menestyviä lajeja vastaan. Häviäjät ovat monesti lajien erikoisuuksia, sellaisia, joilla on tiukat vaatimukset elinympäristönsä suhteen ja joita nopeat muutokset herkästi vahingoittavat. Voittajilla ei useinkaan ole erityisvaatimuksia, ne lisääntyvät nopeasti ja leviävät helposti. Nk. taloudellisten realiteettien oikeuttamina köyhdyttämme luonnon moninaisuutta ja hukkaamme meille uskottua perintöä.

Pietarsaaren yleiskaavan luontoympäristön suojelun päätavoite on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen sekä elinvoimaisen ja kauniin luontoympäristön säilyttäminen tuleville sukupolville. Tavoitteeseen pyritään rauhoittamalla riittävän

suuria aluekokonaisuuksia niiden elinkelpoisuutta uhkaavalta toiminnalta ja sijoittamalla herkkien alueiden läheisyyteen toimintoja, josta ne eivät häiriinny.

Rauhoitetut alueet on tärkeä koskemattoman luonnon suojelutapa. Käytännössä ei kuitenkaan voida varata tarpeeksi suuria tai lukuisia alueita tähän tarkoitukseen, jotta luonnon moninaisuuden köyhtyminen voitaisiin estää pelkästään tällä menettelyllä. Kasviston ja eläimistön huomioon ottamisen on sisällyttävä kaikkeen luontoympäristöön vaikuttavaan toimintaan.

Pietarsaassa on vuonna 1991 valmistunut laaja luontoinventointi, johon on koottu olemassa olevia tietoja alueen arvokkaasta luonnosta. Inventoinnista tehty tiivistelmä, Pietarsaaren luontoinventointi 1991, on tarkoitettu suunnittelun ja päätöksenteon apuvälineeksi. Seuraavaan on koottu tärkeimmät lähtökohdat ja suositukset, jotka tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa. Tarkemmat aluekohtaiset kuvaukset, perustelut ja toimenpidesuosituksukset löytyvät luontoinventoinnista. Oheiseen koostekarttaan on merkitty tärkeimmät alueet, joissa on erityisiä luonnonarvoja. Ne on ryhmitelty viiteen luokkaan luonnonsuojelullisen arvon ja käyttötarkoituksen perusteella. Kaupungin omistamien metsäalueiden osalta alueiden luokitus on yhdenmukaistettu kaupungin metsien monikäyttösuunnitelman kanssa.

Alueet on luokiteltu niiden luonnonsuojelullisen arvon ja käyttötavoitteiden mukaan seuraavasti:

I luokka: Luonnonoloiltaan arvokas alue. Tavoitteena on säilyttää nämä alueet mahdollisimman luonnontilaisina. Kaupungin

omistamia alueita on metsien moninaiskäyttösuunnitelmassa merkitty luonnonsuojelumetsäksi eli metsänhoidollisia toimenpiteitä ei ole suunniteltu näille alueille.

II luokka: Luonnonoloiltaan arvokas alue, jolla voidaan harjoittaa metsä- ja maataloutta kiinnittäen erityistä huomiota luonnonsuojelullisiin näkökohtiin. Rakentamista ei tulisi sallia.

III luokka: Alue on maisemallisesti arvokas ja soveltuu hyvin ulkoiluun ja retkeilyyn. Metsänhoidossa ja alueen käytössä on erityisesti kiinnitettävä huomiota näiden arvojen säilymiseen.

IV luokka: Arvokas kulttuurimaisema, jonka kulttuuri- ja luonnonsuojeluarvo pyritään ylläpitämään hoitotoimenpitein.

V luokka: Maisemallisesti arvokas peltoalue, joka pyritään säilyttämään avoimena peltona mahdollisimman kauan.

I LUOKKA: Luonnonoloiltaan arvokas alue.

Tavoitteena on säilyttää nämä alueet luonnontilassa. Rakentamista ei tule sallia, eikä metsänhakkuita, ojituksia ym. luontoa voimakkaasti muuttavaa toimintaa tule harjoittaa. Tietyillä pienillä alueilla, lintuluodoilla ja lintujärvillä liikkumista voi olla syytä rajoittaa lintujen pesimäkaudella, mutta tarkoitus on, että muilla alueilla voi liikkua vapaasti jokamiehen oikeudella. Tavoitteena on, että alueet suojellaan luonnonsuojelulain nojalla tai että ne jätetään pysyvästi luonnontilaan kaupungin päätöksellä.

I luokkaan kuuluvat alueet ovat:

Alueet 1, 2, 4, 5 ja 6: Lågpaskarn, Mellanpaskarn, Paskarstenen ym.

Lågpaskarn, Mellanpaskarn ja Hömpaskarn ovat maisemallisesti merkittäviä saaria. Alueella on tärkeitä lintujen pesimäpaikkoja, mm. kihu, räyskä ja selkälokki pesivät siellä. Saaret ovat myös tärkeitä retkeilykohteita. Saarten omistaja, Vester-sundin jakokunta, on pyrkinyt pitämään saaret rakentamattomina. Alueet ovat mukana valtion rantojensuojeluohjelmassa.

Alue 3: Paradiset

Pietarsaaren saariston edustavin lintuluoto, jolla pesii uhanalaisia lajeja, mm. pilkkasiipi ja suuri (n. 60 paria) selkälökkikyhdyskunta.

Alue 20: Ådösand

Ådön länsiranta on Pietarsaaren edustavin luonnontilassa oleva rantaniitty. Alue on tärkeä kahlaajien ja joutsenten levähdysalue ja rantametsässä esiintyy uhanalaisista lajeista liito-orava ja pikkutikka. Alue on valtakunnallisesti arvokas ja kuuluu valtion rantojensuojeluohjelmaan.

Alue 21: Ådöskatan

Ådöskatanin rantakalliot ja vanha metsä ovat luonnoltaan monipuolisia, mm. pohjantikkaa ja liito-oravaa tavataan alueella. Se on seudun harvoja vanhoja lähes koskemattomia metsiköitä, jossa on paljon kolopuita. Alueen pohjoisosa kuuluu rantojensuojeluohjelmaan.

Alue 30: Kråkholmanjärvi

Kråkholmanjärvellä pesii runsaasti vesilintuja. Järven eteläpuolella olevassa vanhassa korpi-metsässä ja rantalepikossa esiintyvät harvinaiset liito-orava ja pikkutikka. Koululaiset käyvät usein järvellä biologian opetuksen yhteydessä. Järvi on rauhoitettu kaupunginvaltuuston päätöksellä ja on suojelualue asemakaavassa.

Alue 31: Gubbträsket

Järveä ympäröivä rikkomaton metsäreunus antaa sille erämaaleiman. Eteläosan rantametsät on suojeltu kaupungin omalla päätöksellä luonnonsuojelumetsänä ja siellä on maisemallisesti arvokas leppäkorpi. Gubbträskbergetin kalliomaametsässä kasvavat kaupungin vanhimmat männyt, jotka lienevät n. 250 vuotta vanhoja. Mäntyjen tikankoloissa pesii harvinainen varpuspöllö. Alueella on kanahaukan reviiri. Järvi ja sitä ympäröivän metsän erämaaluonne tulee säilyttää.

Alue 50: Bovattenmossen

Miltei ojittamaton, erämaaluonteinen neva, jolla pesivät kurki ja uhanalainen kalasääski. Tärkeä teeren soidinpaikka. Bovattenmossen on kaupungin edustavin suoalue ja Pedersören kunnan kanssa siitä olisi syytä muodostaa luonnonsuojelualue.

Alue 51: Lillmossen

Ojittamaton, kitukasvuista mäntyä kasvava neva ja räme, jolla esiintyy uhanalainen kalasääski. Suo ja sieltä laskeva puro sekä ympäröivä metsävyöhyke tulee säilyttää koskemattomana.

Alue 52: Nimetön leppäkorpi Pirilössä

Alue on erittäin arvokas ja suhteellisen koskematon esimerkki metsätyypistä, joka on metsän-ojituksen seuraksena hävinnyt muualta. Alue on kaupungin omistuksessa ja pidetään luonnonsuojelumetsänä. Se tulisi rauhoittaa luonnonsuojelulain mukaan.

Alue 53: Späringsmossen

Alue on harvoja vanhoja luonnonsuojelumetsiä Pietarsaareissa ja se pitäisi säilyttää luonnontilassa. Metsässä tavattavia harvinaisia lajeja ovat palokärki, liito-orava ja kanahaukka.

Alue 54: Lammassaaren Aligrundet

Lepikko, jossa uhanalainen pikkutikka esiintyy. Aligrundet on kaupungin omalla päätöksellä rauhoitettu luonnonsuojelumetsä. Alue tulisi säilyttää lehtimetsänä ja sen kuusettuminen pitäisi estää.

II LUOKKA: Luonnonoloiltaan arvokkaat alueet, joilla voidaan harjoittaa metsä- ja maataloutta, kuitenkin kiinnittäen erityistä huomiota luonnonsuojellisiin näkökohtiin, kasviston ja eläimistön suojeluun. Alueilla ei tule sallia rakentamista.

II luokkaan kuuluvat:

Alue 7: Gräggörenin rantalehto

Saaren eteläosa on säilynyt luonnontilassa ja siellä sijaitsee runsaskasvinen rantalehto, joka tulisi säilyttää lehtimetsänä.

Alue 22: Ähtävän- ja Purmonjoen suualueet

Jokisuualue on tärkeä kalojen kutupaikka. Alueella on laajat avoimet ja melko rehevät kosteikot, joissa kasvaa mm. kurjenmiekkää.

Alue 23: Sandsundsfjärdenin koillisranta

Alueella on luonnonsuojelullista arvoa lintujen elinpaikkana. Harvinaisista ja uhanalaisista lajeista siellä esiintyvät kurki, ruskosuohaukka ja liito-orava. Järeä rantametsä pitäisi säästää.

Alue 32: Degernästräsket

Järvellä pesii runsaasti lintuja, mm. kurki, ja se on tärkeä muuttolintujen, kuten laulujoutsenen, levähdyspaikka keväisin ja syksyisin. Järvi on kaupungin edustavin lintujärvi.

Alue 33: Nimetön kosteikko Ruusasholman eteläpuolella

Miltei luonnontilassa olevassa kosteikossa pesivät koko maassa harvinaiset ruskosuohaukka, luhtahuitti ja luhtakana. Myös Granholmenin viereisessä hyvin matalassa lahdessa pesii jonkin verran vesilintuja.

Alue 34: Lövblomsflada ja Markusholmsfladan pohjoisosa

Lövblomsflada on pieni, runsasravinteinen järvi, jonka linnusto on hyvin runsas. Markusholmenilla kasvaa melko iäkästä sekametsää, joka on osaksi lehtomaista.

Alue 35: Nyvägafjärden

Runsasruohoinen neva, jolla tavataan Pietarsaaren seudulla harvinaista luhtakanaa, luhtahuittia ja jänkäkurppaa. Alueen itäosan täyttöjättemaalla on tuhonnut osittain sen luontoarvot. Täyttöaluetta ei pidä laajentaa.

Alue 36: Porvarinlahti

Luodonjärven maisemallisesti viehättävä lahti, jonka rannoilla on runsaasti kesäasutusta. Alue on pikkutikan reviiriä. Metsä tulisi säilyttää lehtimetsänä.

Alue 55: Stora Lysarholmen

Useista metsätyypeistä koostuva vanha luonnontila, jonka puusto on melko vanhaa ja luonnontilaista. Alueella on vankka liito-oravakanta ja siellä esiintyy harvinaisia lintuja, kuten lehtopöllö, idänuunilintu ja palokärki sekä uhanalainen pikkutikka.

Alue 56: Fårholmsberget

Kolopuumetsikkö, joka soveltuu liito-oravan ja varpuspöllön reviiriksi.

Alue 57: Messträsket

Nevoittunut järvi, josta on jäljellä kaksi pientä lampea. Kurjen, taivaanvuohen ja sorsien tärkeä pesimispaikka. Länsirantaa pitkin kulkee luontopolku. Ympäröivässä metsässä esiintyy liito-orava.

Alue 58: Ristikarinlahden rantalehto

Kasvillisuudeltaan ja maisemaltaan merkittävä kohde, joka on myös pikkutikan reviiriä.

Alue 59: Karingholmen ja Småholmen

Pieni luonnontilainen saari, jossa kasvaa leppää ja koivua sekä leppämetsäreunainen pieni umpeenkasvava lahti, jonka rantametsässä esiintyy liito-orava.

Alue 61: Stormossen

Suoalue, jossa pesii uhanalainen kalasääski.

Alue 63: Skallomossen

Itäosastaan ojitamaton neva, joka on merkittävä teeren soidinpaikka.

III luokka: Alueet ovat maisemallisesti arvokkaita ja soveltuvat hyvin ulkoiluun ja retkeilyyn. Metsänhoidossa ja alueen käytössä on kiinnitettävä erityistä huomiota näiden arvojen säilymiseen.

Alueet 8, 10, 11 ja 12: Alegrundet, Trutberget, Storpaskarn ja Mässkär

Saaret ovat osittain rakentamattomia ja suosittuja retkeilykohteita ulkosaaristossa. Luonto on monipuolinen, arvokkaita luontotyyppejä on monessa paikassa. Saaren kuuluvat valtion rantojen-suojeluohjelman piiriin.

Alueet 24, 60 ja 70: Isohiekka – Pikkuhiekka

Suosittu uimapaikka ja virkistysalue. Alueelle laskevan puron suualue on luonnontilassa. Sille aikaisemmin laaditussa osayleiskaavassa Samettimetsä (nro 60) ja kylpyläalueen metsä (nro 70) on merkitty "maisemallisesti tärkeiksi metsiksi".

Alue 37: Långsjön

Matala metsäjärvi, jolla pesii uhanalainen kuikka. Järven ympäri kiertää retkeilyreitti ja lisääntynyt ulkoilu häiritsee kuikan pesintää.

Alue 38: Myllyperä

Järven yhdistää Luodonjärveen n. 50 metriä pitkä puro. Järvessä kutevat hauki, ahven ja särki. Sillä pesii runsaasti lintuja ja rantalehdoissa elää uhanalainen pikkutikka. Järven ympäristöä on muutettu golfharrastuksen tarpeisiin. Uusia järven luontoon vaikuttavia toimenpiteitä ei pitäisi sallia.

Alue 62: Kaupungin kanavan alapuolen ympäristö

Vanhan luonnonmetsän linnustoon monipuolinen ja siellä esiintyy uhanalaisista ja harvinaisista lajeista pikkutikka, satakieli, mustapääkerttu, idänuunilintu ja kultarinta. Ainakin osa alueesta pitäisi säilyttää koskemattomana ja syrjäisemmille paikoille jättää lahoavia lehtipuita pikkutikan pesäpuiksi.

Alueet 64, 65, 66, 67, 68: Brunniberget, Kvarnstensberget, Degernästräsk, Koppelberget, Trollmyrvägen

Alueet ovat maisemallisesti viehättäviä kalliomaita.

Alue 69: Haminanmetsä

Haminanmetsän vanhassa mäntymetsässä tavaan kolopesijöitä, liito-oravaa ja pikkutikkaa.

Alue 71: Trollmyrvägen

Maisemallisesti viehättävä mäntymetsä.

IV LUOKKA: Arvokkaat kulttuurimaisemat, joiden kulttuuri- ja luonnonsuojeluarvoa pyritään ylläpitämään hoitotoimenpitein.

Alue 25: Hällsand

Rannalla oleva suolaniitty, jossa kasvaa mm. harvinainen suolayrtti, on kesä mökinomistajien toimesta pidetty avoimena niiton avulla.

Alue 26: Bredskärsvikenin rantaniitty

Rantaniitty toimii muuttomatkalla olevien kahlaajien levähdyspaikkana ja sitä voidaan pitää kunnossa esimerkiksi laiduntamalla lampaita ja lehmiä.

Alue 13: Lillsandören

Pohjois- ja länsirannat ovat rakentamattomia ja saaren keskellä on melko avoin katajapensas-alue. Rannoilla kasvaa vanha lehtimetsä, joka on pikkutikan reviiriä.

Alue 14: Storsandören

Saaren rannat on suurilta osin rakennettu. Keskellä saarta on maisemaltaan kaunis laidunmetsä.

Alue 15: Tukkisaari

Saarella on vanhan sahalaituksen rapistuneita tiilirakennuksia ja sen puujätteelle syntynyt arvokas lehtoalue. Alue on sekä kulttuurihistoriallisesti että luonnonsuojelullisesti arvokas.

Alue 90: Nynäsbacken

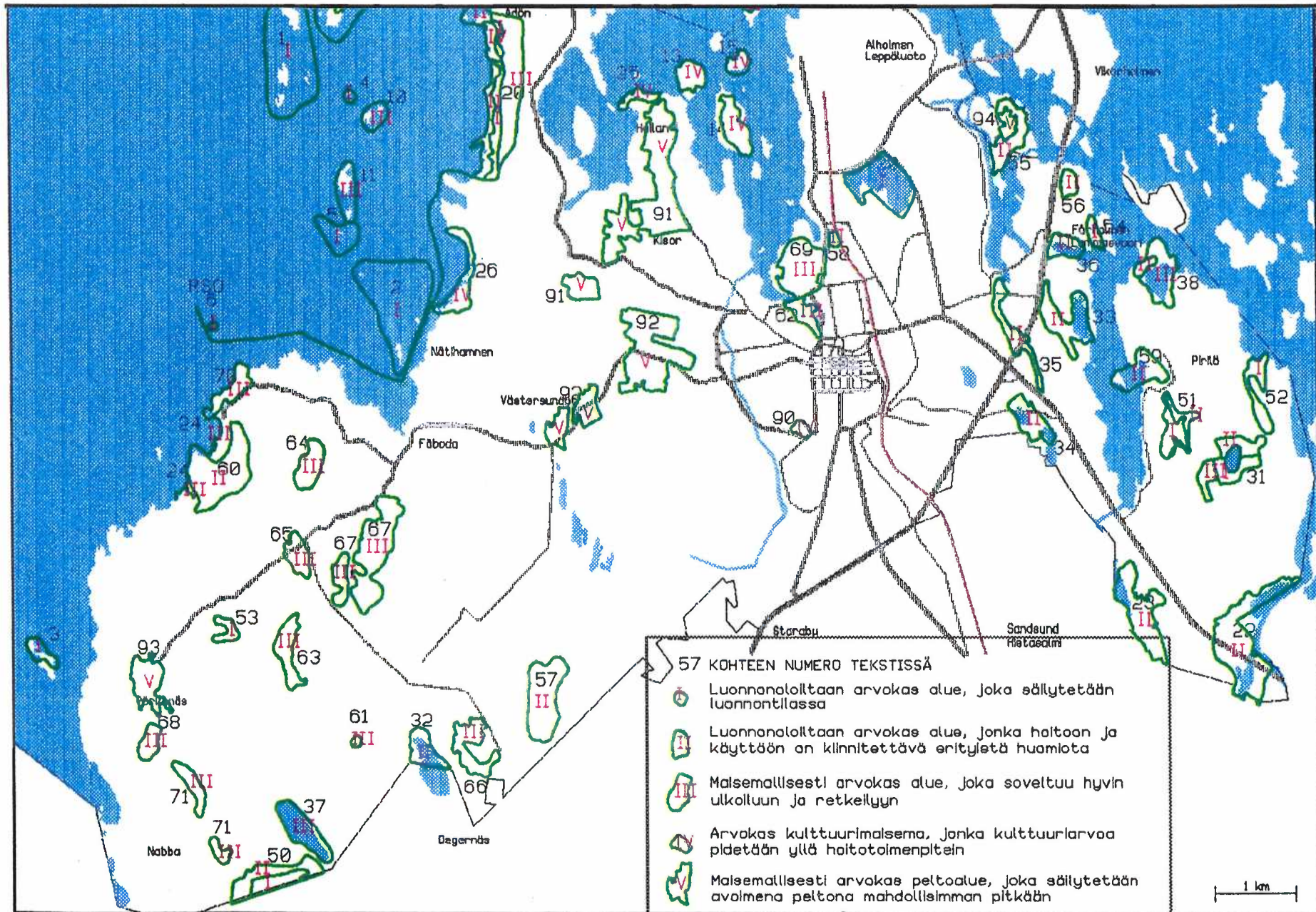
Laidunmäki ja vanha kulttuurimaisema, jossa kasvaa nykyään harvinaisia niittykasveja. Alueella on pidetty viime vuosina lampaita maiseman hoitamiseksi.

V LUOKKA: Maisemallisesti arvokkaat pelto-alueet, jotka pyritään säilyttämään avoimena peltona mahdollisimman kauan.

Maisemallisesti tärkeät peltoalueet ovat:

- 91. Kisor-Hällan
- 92. Vestersundsby
- 93. Vestersundsby
- 94. Lysarholmen

Arvokat luonnonalueet luokiteltuna alueiden luonteen ja luonnonsuojellisen arvon perusteella.

KULTTUURIPERINTÖ YLEISTÄ

"Kerro, missä kaupungissa asut, niin kerron kuka olet."

Kulttuuriin sisältyy kaikki inhimillinen, sekä käytännön että teoreettinen toiminta, jonka avulla ihminen kehittää, jalostaa ja ylläpitää omassa olemuksessaan olevia luonnollisia taitoja. Jotta kulttuuri pystyisi elämään, on se kirjoitettava tilaan: sen on muututtava kaduiksi, toreiksi, puistoiksi, rakennuksiksi ja muistomerkeiksi. Käänteisesti voidaan sanoa, että tunteet, ideat, käsitykset ja arvostukset, joita ei ole onnistuttu kirjoittamaan tilaan, kuihtuvat merkeiksi ja muuttuvat harhakuviksi. Tuossa tilanteessa on kaikki tosin mahdollista, mutta on olemassa vaara alkaa alituisen alusta Robinson Crusoen tavoin ja jäädä seikkailijaksi koko iäkseen.

Pietarsaarella on rikas historia ja suhteellisen suuri kulttuuriperintö. Kaupunki on historian teos, ts. teos, jonka päättäväiset ihmiset ovat luoneet tiettyjen historiallisten edellytysten vallitessa.

Tämä historia todistaa rauhallisen kaupunkirakentamisen kausista, jonka ovat katkaisseet sotien, palojen ja huonojen päätösten aiheuttamat hävityksen päivät. Kaikesta huolimatta saamme olla ylpeät siitä, että kaupunkikuvia ja rakennuksia on melkein joka vuosisadalta. Näissä ympäristöissä ovat pietarsaarelaiset eläneet, rakastaneet, vihanneet. Täällä he ovat kuljeksineet, toimineet, kokoontuneet vihassa ja ilossa, ilmaistaakseen mielipiteensä ja juhliakseen.

Nämä rakennukset ja ympäristöt tekevät näkyväksi sen, että kuulumme Eurooppaan – ja koko

maailmaan – ja ne ovat aineelliset yhdyssiteemme menneeseen ja tulevaan siinä määrin kuin jätämme ne jälkeemme meitä seuraaville sukupolville. Mikäli teemme näin, on kyseessä perinne sanan varsinaisimmassa merkityksessä: menneisyyttä nykyisyyttä ja mahdollista ei voi erottaa toisistaan. Toistaalta on sanottava, että kehitys, joka ei perustu perinteelle – viisaudelle, tiedolle ja harkinnalle – on pohjimmiltaan väärennös.

Pietarsaaren vanhat rakennukset ja ympäristöt kantavat itsessään viisautta, tietoa ja harkintaa.

Samoin kuin puhdas luonto ja biologisen moninaisuuden säilyttäminen on oman olemassaolomme henkivakuutus ja ajattelumme voimavara, ovat historialliset rakennukset ja ympäristöt kulttuurin ja sosiaalisen kehittymisen kannalta välttämättömiä. Ne muodostavat kestävä kehityksen kulmakivet – ihmisarvoisessa historiassa.

Jotta voisimme säilyttää nämä rakennukset ja ympäristöt meidän on otettava huomioon kulttuuriperinnön ja yhteiskunnallisen kehityksen keskinäinen riippuvuus ja mutkikas yhteistoiminta. Meidän on tultava tietoisiksi historiasta luovana dynaamisena prosessina.

Historiassa yhdistyy toisiinsa kaksi osatekijää – säilyttävä ja uuttaluova. On oltava side menneisyyteen ja rohkeutta luoviin aloitteisiin. Siteet menneisyyteen – katuihin, toreihin, rakennuksiin – ovat siteitä luovaan dynaamiseen elämään. Yhdyssiteet esi-isiin, isänmaahan, maailmaan, ovat yhdyssiteitä luovaan dynaamiseen prosessiin, joka suuntautuu tulevaisuuteen.

Toisin sanoen: musiikki koetaan aina liikkeen ja levon yhteyteenä, – eli samankaltaisuutena ja

erilaisuutena. Me itse olemme yksilöinä muuttuvia ja samankaltaisia samalla kertaa – liikettä ja lepoa. Kaupunki, Pietarsaari, samoin kuin ihminen, kuten musiikki, on elävä todellisuus: jokaisena hetkenä sen elämässä se on sekä levossa että liikkeessä, samanlainen ja muuttuva. Mutta olotila on aina uusi. Tien jokainen kohta on ainutlaatuinen. Historia on etenevä prosessi, ei kehä.

Prosessiin sisältyy yhteys. Jos sävelmän tosiaan seuraavat sävelet soitetaan useiden sekuntien väliajalla, eivät ne enää yhdisty toisiinsa siten, että ne muodostaisivat dynaamisten tunteiden keskeytymättömän virran, mikä on olennaista musiikin tarkoitukselle. Mutta kun sävelet soitetaan oikeassa rytmissä, ne taipuvat kokonaisuudeksi, sävelmäksi tai teemaksi.

Tämän yleiskaavan lähtökohtana on, että kestävä, *mielekäs*, yhteiskuntakehitys – ihmisarvoinen historia – on mahdollinen ainoastaan kaupunkimaisen yhteiskunnan toteutumisena – kaupunkiprosessina – kulttuurin ja sosiaalisen toiminnan kehittymisenä, joka perustuu tiedolle, että kaikki toiminta on sopeutettava maapallon voimavaroihin ja luonnon sietokykyyn.

Kaupunkimaisen yhteisön toteutuminen vaatii ihmisen sosiaalisiin tarpeisiin suuntautunutta suunnittelua. Siinä on julkisen tilan kehittämisellä ratkaiseva merkitys. Nimenomaan kaduilla ja toreilla yhteiskuntaprosessi on tapahtunut ja tapahtuu edelleen. Jos vahingoitamme niitä, vaurioitamme samalla itse yhteiskunnan kehittymistä.

Tietoisuutemme tilan vaikutuksesta meihin kasvaa jatkuvasti, ja samalla kun ymmärrämme tämän, lisääntyy tietoisuutemme julkisen tilan asemasta ja merkityksestä. Katu ja tori ovat tilaa, jossa kaikki

aineelliset, psyykkiset ja henkiset voimat kohtavat, törmäävät, sekoittuvat ja kehittävät määrättyjä sisältöjään ja kohtaloitaan.

Niiden välityksellä syntyy todellinen yhteys ja niissä jokin olemassalon tarkoituksesta tulee näkyväksi.

Tämä johdattaa meidät kysymyksiin tilojen laadusta ja vaikkei esteettisten ulottuvuuksien sivuuttaminen olekaan mahdollista, on kysymyksiin ensisijaisesti vastattava kaupunkikäsitteen pohjalta ja sen sisäisistä periaatteista, *samanaikaisuudesta, kohtaamisesta, kokoamisesta, lähtien.*

Tilojen laatu määräytyy tässä sen mukaan, miten ne kykenevät palvelemaan ihmistä tämän sosiaalisessa, kulttuurisessa ja kosmisessa ulottuvuudessa.

Tämän määrittelyn jälkeen tulemme pian siihen, että tarvitsemme pietarsaarelaissyntyisen sosiologin Johan Asplundin mainitsemia *aitoja paikkoja*, erityisiä samanaikaisuuden ja kohtaamisen paikkoja.

Johan Asplund tarkoittaa, että nykyihminen on paikaton, ts. hän elää yhteyksissä joita ei tunne omikseen ja jotka eivät myöskään vakuuta häntä. Tästä on seurauksena, että hän on muukalainen omassa maailmassaan, juureton, koditon vieraantunut. Paikattomuus on Johan Asplundin mukaan samaa kuin haluttomuus ja paikaton ihminen on menettänyt kykynsä syvempiin elämyksiin; tämän puutteen hän pyrkii tyydyttämään korvikkeilla: "diskoteekilla, autoilla, peliautomaateilla, aseilla ja TV:llä... mitä mielettömimmillä tavoilla."

Nykyisin alkaa myös orastaa tietoisuus asutusrakenteen ja stressin, psykosomaattisten sairauksien, rikollisuuden ja katuväkivallan välisistä yhteyksistä.

Aito paikka vähentää sekä individuaalisuutta että kollektivismia ja siten maailmantuskaa ja elämänaahdistusta. Sen sijaan sille on ominaista, että juuri siellä yhdistyy ytimemme maailmaan. Aito paikka on jaettu paikka. Syvä paikan tunne on siksi samaa kuin syvä osallisuus – ei ainoastaan muiden kaupunkilaisten vaan maailman kaikkien ihmisten kanssa, kaikkien historiallisen prosessin ihmisten kanssa.

Aitoa paikkaa ei voi tehdä. Sillä on oltava historia ja tietty jatkuvuus – suhteellinen pysyvyys. Sen on siten oltava useiden toisiaan seuraavien sukupolvien käytettävissä.

Aidossa paikassa on siten osattava löytää tiensä, ei ainoastaan maantieteellisesti vaan myös historiallisesti. Samoin kuin meidän on osattava liikkua paikasta toiseen kaupunkitilassa, on meidän välttämätönsä tietää, miten pietarsaarelaiset elivät meitä ennen. Tietääksemme minne, on meidän tiedettävä mistä.

Juuri nopeat muutokset, aivan liian kiivas elämänrytmi, saavat meidät menettämään suunnistamiskykymme. Juuri niistä johtuu puutteellinen yhteisyyden ja osallisuuden tunne ja kyvyttömyys käyttää kaupunkirakentamista elämänmyönteisellä ja kulttuuria rikastuttavalla tavalla.

Siksi meidän onkin aktiivisti huolehdittava Pietarsaaren kulttuuria säilyttävästä keskustasta, tärkeimmästä kulttuuriperinnöstämme, itse asiassa ainoasta kaupungin osasta, joka voi kuljettaa

edelleen alueen historiaa, merkitystä ja muuntumistapaa.

Tässä kohden kaupunkielämä voi kehittyä ja vahvistaa Pietarsaaren omaa luonnetta. Tässä kohden kaupunki esiintyy henkilönä. Tässä paljastuu kaupungin elinvoimaisuus, ts. sen terveydentila. Tässä voi menneisyys sulautua yhteen vieraan kanssa; paikalliset edellytykset yhdentyvät koko maailmasta tuleviin mahdollisuuksiin ja virikkeisiin. Tässä kaikki voidaan muuntaa kaupunkirakentamisprosessissa, joka on samalla meidän itsemme muuntamista.

Ainoastaan se kaupunki pysyy, joka osaa huolehtia yhteisestä omaisuudesta pettämättä syvintä ominaislaatuaan. Ainoastaan se, joka on löytänyt rauhan itsessään, voi lähteä etsimään sitä koko maailmasta. Jos tämä tulee näkyväksi kaupunkikuvassamme, voimme me kaupunkilaisina ilman sisäisiä ristiriitoja olla myös eurooppalaisia, maailmankansalaisia, voimakkaita yksilöitä, joiden identiteetti on vahva. Tämä on meidän kaupunkimme, tämä on meidän maailmamme.

Seuraavassa kuvataan kaupungin kehitystä agraarisesta kauppakeskuksesta jälkiteolliseksi pikkukaupungiksi.

Näkymä Knutssonin mukaan vuodelta 1845.

AGRAARISESTA KAUPPAKESKUKSESTA JÄLKITEOLLISEN KAUDEN PIKKUKAU- PUNGIKSI

Motto: "Meillä ei ole oikeutta ikävöidä mitään vanhaa, vaan pyrkiä ikuisesti uuteen, jonka ainesosina ovat eri sukupolvien jättämän työn tulokset".

Johann Wolfgang von Goethe

Kaupunkilaitoksen synnyn toinen geneettinen vaihe

Historiallinen tilanne, missä vanhan kaupunkilaitoksen kaupungit syntyivät, yhdisti enemmän kaupunkeja, kuin maantieteellinen läheisyys. Pietarsaaren kaupungin synty liittyy suomalaisen kaupunkilaitoksen toiseen geneettiseen vaiheeseen, jolloin kenraalikuvernööri Pietari Brahe 1600-luvun puolivälissä toteutti keskushallinnon kauppa- ja kaupunkipoliittikkaa. Kaupungit taitavine kauppiaineen ja käsityöläisineen nähtiin tärkeimpänä takeena valtakunnan varallisuudelle ja menestykselle. Kaupungin tulliaidan oli määrä rajoittaa suunniteltu, kaavoitettu kaupunki suunnittelematomasta maaseudusta. Tulliaita, staketti, vastasi keskiaikaisen kaupungin muuria, sillä vahvojen kivimuurien asemesta keskusjohtoisen esivallan tiukka ote ja valvonta korvasivat sen, mitä aidan vahvuudesta puuttui.

Perustamiskauden kaupunki-ihanteet ja etenkin kaupungille laadittu asemakaava säilyvät kaupungin fyysisessä tilassa, muuttuneissakin oloissa ja vaikuttavat kaupungin rakenteeseen, kaupunkikuvaan ja identiteettiin edelleenkin. Siten kaupungin fyysisestä tilasta muodostui

kuin vallastaan tietoisien virkamiehen asiapaperiin lyömä sinetti, joka vahvisti asiapaperin – so. kaupunkimaisen tilan – myöhempienkin polvien luettavaksi ja vaalittavaksi.

Usean pohjalaiskaupungin kasvu ja kehitys alkoi myöhemmin polkea paikallaan, minkä vuoksi kaupunkien lähtökohtana on pidetty mahtikäskyä, jolta puuttui todelliset edellytykset. Kaupunkien synty perustui kuitenkin aikanaan tietoiseen valintaan ja sen hetkisiin kaupallisiin, maantieteellisiin ja väestöllisiin edellytyksiin, mutta maantieteellisten olosuhteiden vähittäinen muuttuminen johti kehityksen pysähtymiseen.

Renessanssin regulariteetti

Uutta oli myös kaupungin asemakaavoitus. Kaupunkia ei enää päästetty kasvamaan keskiaikaisen kaupungin tavoin orgaanisesti, vaan ne kaavoitettiin ennen rakentamista kaupunkitaltaan useimmiten suorakulmaisiksi kaupunkien puolustamista, verotusrasituksen jakamista ja valvomista, köyhäinhoidon tasapuolista jakamista, paloturvallisuutta, hygieniaa ja "koristeellisempaa" ("prydlig, prydlighet") ajattelun. Tällöin eivät maantieteelliset olosuhteet, merenlahdet tai mahdolliset mäet saaneet olla kaupunkien kortteliruudukon esteinä, vaan vesijätöt peitettiin ja kalliot poltettiin ja hakattiin mataliksi. Suunnittelun ihanteena pidettiin renessanssin ihannekaupunkikaavailuja, joskin mannermaan linnoitettujen "aurinkokaupunkien" asemasta kaupunki sai pohjoismaissa useimmiten kaupunkitaltaan suorakaiteen muodon, jossa yleensä oli kahdesta neljään pitkittäiskatua ja useampia poikittaiskatuja torin ollessa kaupungin keskellä sekä kirkon ja kirk-

komaan kapunginsuorakaiteen laidalla. Kaavoitusperiaatteesta käytetään silti nimitystä "renessanssin regulariteetti", vaikka kaupungit perustettiin jo barokin tyylikaudella.

Pietarsaaren kaupunki perustettiin osana keskushallinnon kauppa- ja kaupunkipoliittisia pyrkimyksiä, jolloin tärkeimmillä markkinapaikoilla pyrittiin saamaan kaupungit lopettamaan haitallisena pidetty maakauppa ja tuomaan alueelle kauppiaita ja käsityöläisiä. Kaupunkia perustettaessa vuonna 1652 meren pinta oli lähes 3,5 metriä nykyistä ylempänä, jolloin markkinapaikka, Pukkisaari, ja markkinapaikan puoti-alue, Herrainsaari, olivat nimensä mukaisesti saaria tai muodostivat yhteenkasvaneina vesijättömaan keskellä rakennettavaksi sopivan alueen. Koska Pietarsaaren pitäjä oli Jacob de la Gardien lahjoitusalueella ja Jacob de la Gardie kuoli kesken perustamistoimien, hankki hänen puolisonsa Ebba Brahe "taitavan insinöörin" kaavoittamaan perustettavan kaupungin. Kaavoittaja lienee ollut maanmittari Erik Niurén, joka tuolloin oli kaavoitustyöstä Länsi-Pohjassa.

Kaupunkialue sai kortteliruudukonsa Pukkisaarelle, sen länsipuolella sijaitsevan merisataman ja itäpuolella olevan sisämaareitin väliin. Pukkisaaren korkein kohta lähellä Herrainsaaren puotialuetta oli todennäköisesti ollut markkinapaikka jo ennen kaupungin perustamista. Siten kaupunkilaisten ja heidän asiakkaidensa kohtaaminen ja kokoontuminen tapahtui nykyisen torin paikalla olleella ensimmäisen kaavan mukaisella torilla. Jo 1600-luvun toisella puoliskolla merisatama jouduttiin siirtämään maankohoamisen johdosta nykyiseen Vanhaan Satamaan. Joka tapauksessa

paikan valinta vanhaan pitäjänkirkkoon ja satamaan nähden johtui maantieteellisistä seikoista, joihin kaavoittaja – vastoin aikakautensa tapoja – joutui alistumaan. Alistuminen maantieteellisiin olosuhteisiin heijastui myös kaavan tarjomasta kaupunkitilasta, jonka katuverkosto nousi jossakin määrin kaupunkikumpareen muotoja.

Kaupunki perustettiin siis aikanaan hyvien vesiyhteyksien solmukohtaan vanhaan markkinapaikkaan, joten paikalla oli ainakin kaksi kaupungistumisen kriteerinä tärkeää instituutiota, kirkko ja markkinat sekä niiden ohella – kaupungin perustamisvaiheissa jo sammunut – Pinnonäsin kartano, joka laajan alueen hallintokeskuksena lisäsi markkinapaikan arvovaltaa. Ns. Suuren Pohjanmaan tien sekä siihen liittyvän Jyväskylän tien suuntaaminen kahtena haarana Uuteenkaarlepyyhyn ja Kokkolaan Pietarsaaren jäädessä ilman välittömässä läheisyydessä sijainnutta liittymää hidasti kaupungin kehittymistä erityisesti 1800-luvulta lähtien, jolloin maantieteyhteyksien merkitys korostui. Maankohoaminen puolestaan poisti sisämaan vesiyhteyden suoraan kaupungin keskustaan ja siirsi satamaa noin joka sadas vuosi kilometrillä pohjoisemmaksi. Vanha pitäjänkirkko oli kaupungin eteläpuolella sijainneen vesijättömaan takana, joten yhteys sinne tuli aikaansaada pengertiellä ja kolmella sillalla (nyk. Parenteesi). Asukasluvun kasvu vaati 1600-luvun lopulla kaavan täydentämistä, jolloin kaupungin kortteliruudukkoa jatkettiin kaupunkialueen pohjoispuolisen Kaupunginsalmen pohjoispuolelle ja muodostettiin uusi kaupunginosa, "Kaupunki kanavan pohjoispuolella". Samaten vanhan markkina-alueen

puotialue, Herrainsaari, puoteineen otettiin kaupunkitilaksi, ensin sesonkikäyttöön, sittemmin sesonkikäytössä olleet puodit ja kirkkotuvat vakinaiseiksi asunnoiksi muutettuina, pieneläjien asuinalueeksi.

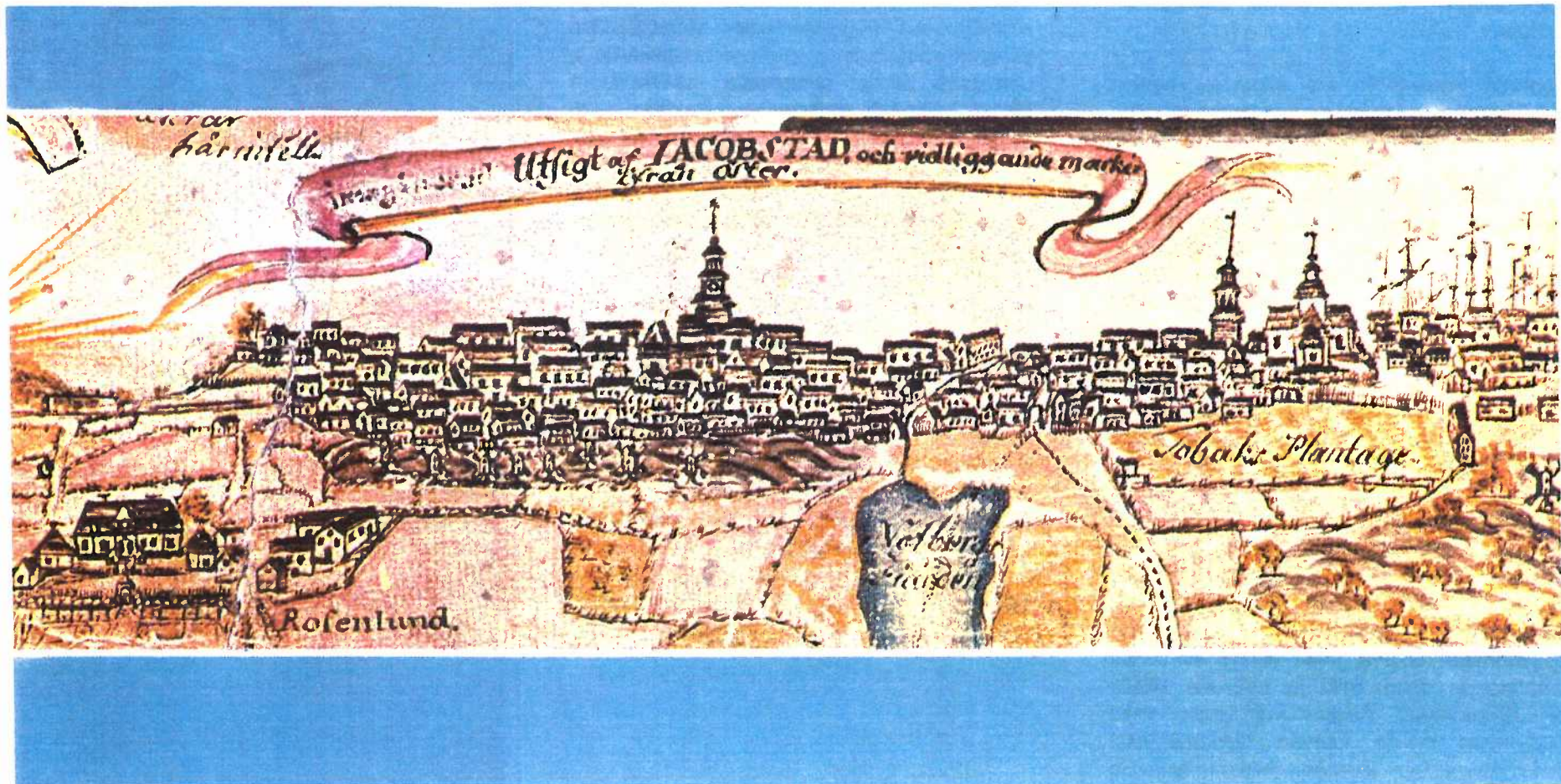
Ensimmäinen asemakaava ei ole säilynyt, mutta vuonna 1693 maanmittari Jonas Gäddan piirtämä tullistaketin ympäröimä kaupunkitila ja sen kaksi julkista rakennusta, raatihuone ja kirkko, esiintyvät seuraavissa, vuodelta 1735 säilyneissä Jacob Johan Wijkarin asemakartoissa. Siksi on syytä olettaa, että kaupunkilaiset jälleenrakensivat isonviahassa poltetun kaupunkinsa aikaisempien mittausten mukaisesti.

Isonvihan jälkeisinä vuosikymmeninä syntyi kaupunginkirkon (1691, 1731) pohjoispuolelle uusi pieneläjien asuinalue satamaan ja meritulliin vievän tien molemmin puolin (1735). Maankohoaminen salli myös uusien 'vuosirenkaiden' rakentamisen vanhimman kaupunkialueen, "Kaupungin" ympärille. Laivanrakennuksen ja merenkulun kukoistuskausi veti kaupunkiin runsaasti pieneläjiä, merimiehiä, työ-, kirves- ja ajomiehiä, jotka saivat uuden alueen "Itä Pohjoisnummen" nykyisen Skatan. Tätä laajennettiin jo 1821 nykyiseen pituuteensa.

Ylhäällä oikealla: Asemakaava vuodelta 1735.

Johan Gutzenin "geometrinen kartta" vuodelta 1754 osoittaa merellisen leiman, joka Pietarsaarella vielä silloin oli.

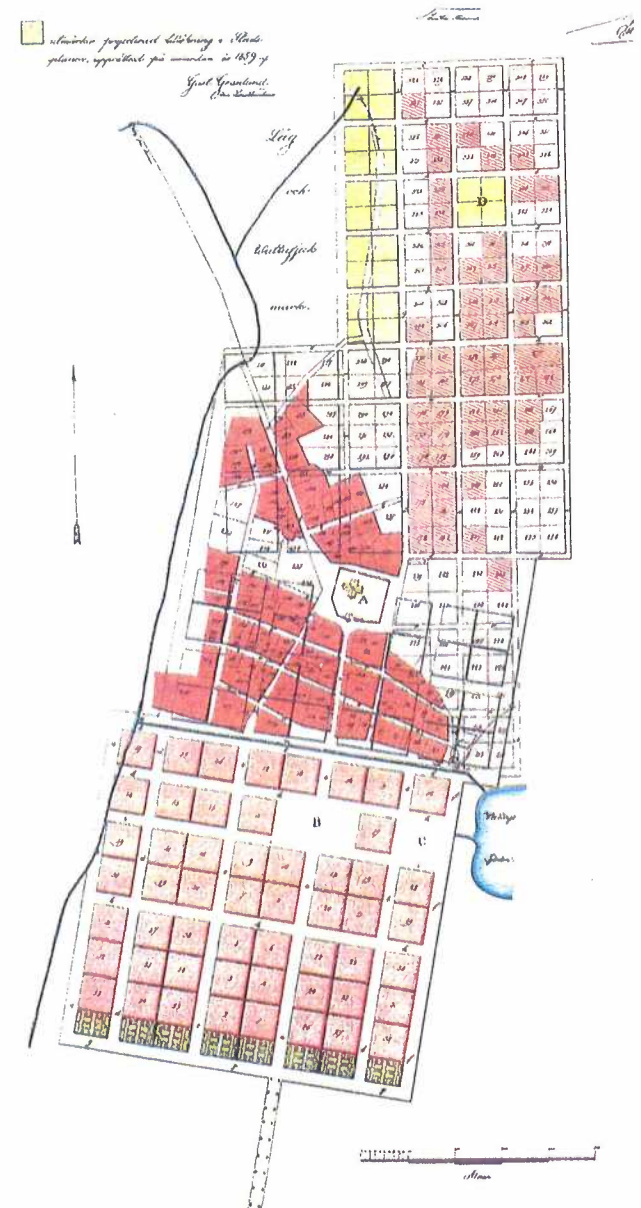
Vinjettiluku Anders Forsténin asemakaavasta vuodelta 1783. Ajan kaupunkien ympäristöt olivat paljaaksihakattuja laivanrakennuksen tarpeiksi sekä rakennus- ja polttopuiksi. Pitäjän pappila ja kaupunginkirkko tapuleineen ovat säilyneet monumentteina nykyaikaan. "Tupakkaplantaasi" on tämän päivän Koulupuisto. (Kaupunginarkisto)

Asemakaava vuodelta 1782.

Asemakaava vuodelta 1821.

Asemakaava vuodelta 1859.

Empirekaava 1836

Tiheästi sattuneet kaupunkipalot tarjosivat – Vaasan läänin kaupungeille vuonna 1800 annetussa rakennusjärjestyksessäkin todetun – luontevan mahdollisuuden kaavan uudistukselle. Pietarsaaren eteläinen keskusta Kaupunginsalmeen saakka paloi syyskuun 2. päivänä 1835. Maanmittari Anders Berger mittasi palaneelle alueelle ja myös palamattomalle alueelle Kaupunginsalmen pohjoispuolelle uuden suorakulmaisiin, osittain nelikortteleihin perustuvan korttelialueen, jossa kadut olivat rakennusjärjestyksen mukaisesti 24 kyynärän (n. 14,3 m) levyisiä.

Asemakaavan loppuunsaattaminen tapahtui yli-intendentinvirastossa, missä konduktööri Anders Fredrik Granstedt aloitti työnsä vuoden vaihteessa 1835–36 ja saattoi työn osaltaan loppuun vuoden 1836 talvella. Asemakaavan vahvistivat nimikirjoituksillaan yli-intendentti Carl-Ludwig Engel ja Anders Fredrik Granstedt. Asemakaava noudatti varsin tarkoin maanmittari Anders Bergerin mittauksia ja niistä laatimaa asemakarttaa, mutta lisäsi myös kaavaehdotuksen Pohjoisnummen alueelle ja Satamakadun–Loveretin alueelle. Sen mukaan kaupunginosat erotettiin puuistutuksin omiksi vyöhykkeiksiin. Kaupungin eteläreunalle kaava varasi puutarhavyöhykkeen, joka erotti rakennetun kaupunkimiljöön aukeasta maaseutumaisemasta. Kaupungin tori sijoitettiin aiemalle paikalle, mutta laajennettiin alaltaan nelinkertaiseksi aikaisempaan verrattuna. Tori sai itäreunalleen aiempaan tapaan raatihuoneen, joka toimi kaupungin merkittävimpana julkisena tilana. Lääniarkkitehti Axel Setterbergin suunnittelema raatihuone oli alkujaan

pohjakaavaltaan ja julkisivultaan myöhäisempireä, mutta rakennus pystytettiin vasta pari vuosikymmentä myöhemmin, jolloin se sai hajoavaa empireä edustavan julkisivun muotoilun – myöhemmin 1890-luvulla sekin muutettiin tuolloin nykyaikaisempaan uusrenessanssin paneliarkkitehtuuriksi.

Engelin ja Granstedtin asemakaavaa toteutettiin palaneella Etelänummella ja jo vuonna 1821 kaavansa saaneella Pohjoisnummella, jonka kaava vanhahtavuudestaan huolimatta hyväksyttiin lähtökohtana uudellekin kaupunkitalle. Samalla korostui Pohjoisnummen sosiaalinen eriytyminen. Kaupungin toteutuksessa kaavassa toteutui siten jo 1800-luvun aikana kolme pohjoismaisen puukaupungin geneettistä vaihetta, matala ja kapea katutila 1700-luvun ensimmäiseltä puoliskolta, korkea ja kapea katutila vuoden 1835 paloon saakka sekä leveä ja matala katutila empiren ja sen jälkeiseltä rakennuskaudelta. Kaupunkitallassa korostui kaavallinen ja rakennuskannan samanaikaisuus, useat eri historialliset tilanteet ja tyylikaudet elivät rinnakkain omissa kaupunginosissaan.

Uudelle vuosisadalle

Kaavoitettunakin Pietarsaari oli ajan kaupunkien tavoin agraarinen kauppakaupunki, jota kapeiden katujen ja matalien katujulkisivujen takana hallitsi karjanhoito ja tullistaketin takana maanviljely. Itse asiassa piirteitä agraarisesta kauppakaupungista saattoi nähdä vielä toisen maailmansodan jälkeisellä Pohjoisnummella, ellei enää toiminnassa, ainakin rakennuskannassa.

Teollistumisen myötä 1800-luvun lopulta lähtien Pietarsaaren asukasluku kolminkertaistui vuosikymmenessä. Ankaras asutuspula vaati lisäalueiden kaavoittamista, minkä tuloksena syntyi muutama laajennus Pohjoisnummella ja vuonna 1906 Tsarskoje Selossa vahvistettu Bertil Jungin asemakaava. Pohjoisnummen kaavamuutokset laajensivat aluetta itä-länsisuunnassa, kun taas Bertil Jung toi kaupunkitalaan jugendtyylin ruutukaavasta poikkeavat elementit kaarevine liikenneväyläineen ja lukuisine kaupunkialuetta reunustavine puistoineen.

Pian alkanut ensimmäinen maailmansota esti Jungin kaavan toteutumisen sellaisenaan. Joitakin uuden tilanteen vaatimia asemakaavamuutoksia kirjattiin joka tapauksessa vuoden 1914 asemakarttaan, joka muutoin perustui pääosin Jungin ratkaisuihin. Maailmansota aiheutti kuitenkin monivuotisen tauon rakennustoiminnassa ja vasta vuonna 1927 nähtiin aiheelliseksi hankkia uusi asemakartta, tuolloin arkkitehti Harald Andersinin laatimana. Se oli pohjana asemakaavan toteuttamiselle osin aina toisen maailmansodan jälkeiseen kauteen saakka.

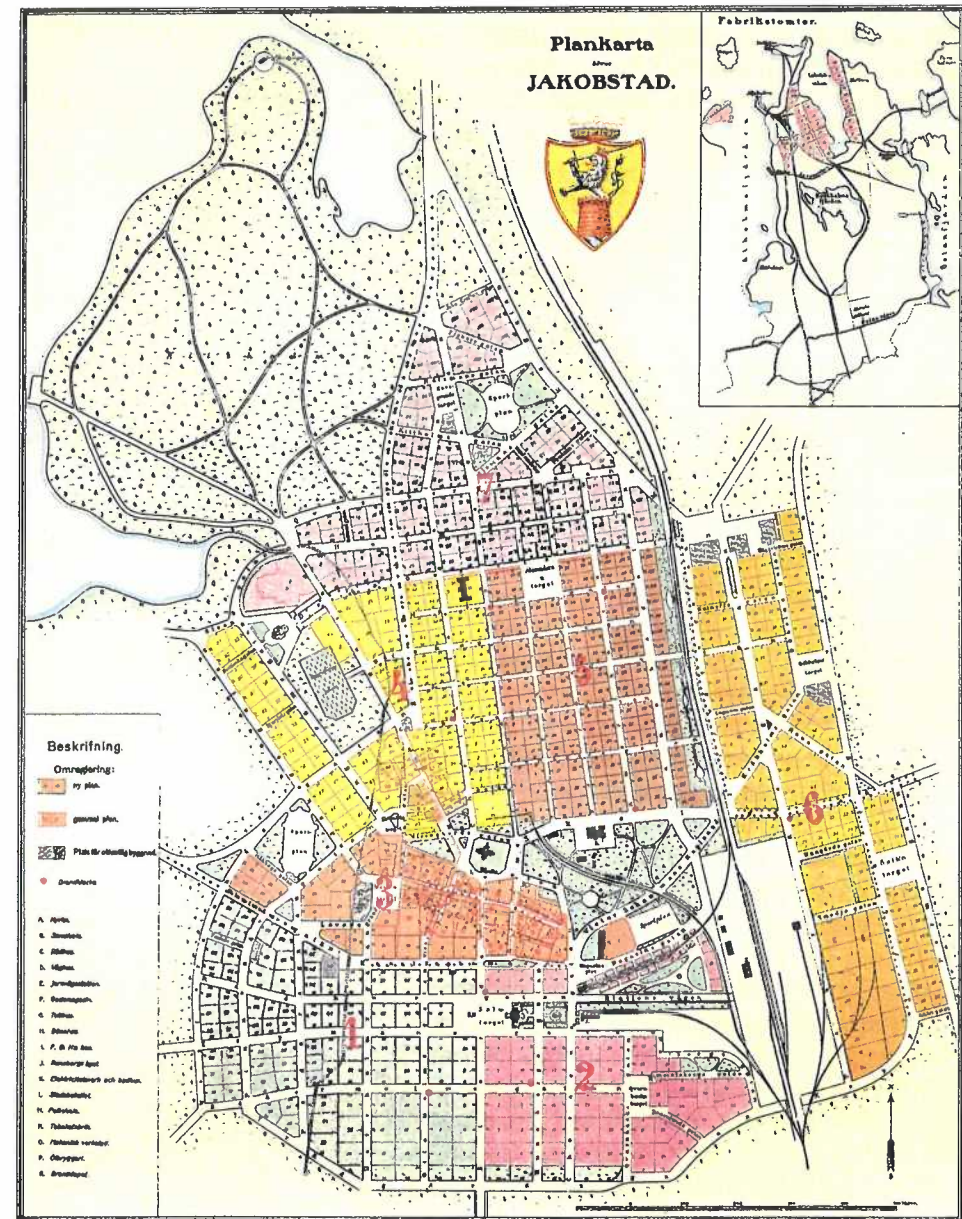
Andersinin laatima asemakartta oli ottanut huomioon tapahtuneet muutokset, mm. entiseltä Lapinnevalta tulevan puron kaivamisen Pietarinkadun–Pedersgatanin, myöhemmin Pietaripuistikon suuntaiseksi ja muuttamisen esplanadiksi. Tärkeä lisäys oli myös vähäväkisille suunniteltu asuntoalue Östanpoo kaupungin länsipuolelle; Pohjoisnummen pohjoispuolelle jo vuoden 1906 kaavassa suunniteltu työläisille tarkoitettu asuntoalue säilytti kehiksensä ja

pääosan liikenneväylistään, mutta korttelien sisällä tapahtui muutoksia, mm. alueelle suunniteltu urheilukenttä siirrettiin alueen pitkittäisen pääväylän Vanhan Alholmankadun länsipuolelle. Vanhan Alholmankadun itäpuolelle oli sijoitettu "Suomalainen kansakoulu", jonka ns. vanha osa oli juuri valmistunut.

Pietarinpuistikon länsipuolelle sijoitettiin "Uusi urheilukenttä", joka toteutettiin ehdotetulla tavalla. Uusi hautausmaa sai paikkansa silloisen Fäbodantien pohjoispuolella sijainneesta "Sikohaasta" asutuksen ulkopuolelta ja sille varattiin tila uuden ja vanhan hautausmaan väliin. Vuoden 1914 asemakartassa suunniteltuja kahden tontin levyisiä kortteleita kavennettiin käsittämään pääosin vain yhden tontin leveys. 1920-luvulla suunniteltiin myös kokonainen kaupunginosa, Västanpoo työläisille. Kaupunginosaa kutsuttiin myöhemmin "pikku Moskovaksi".

Kaikkiin näihin kaavoihin vuodesta 1836 lähtien sisältyi katujen regulointi määräämittaisiksi. "Kaupunginkanavan pohjoispuolella" tämä tapahtui vähin erin aina 1930-luvulle saakka, jolloin Visasmäen katutilat saivat sata vuotta aikaisemmin suunnitellun leveytensä. Perämiehen kadun itäpuoliskolla toimenpide siirtyi aina vuoteen 1956 saakka, jolloin tämä, ns. Pigkärringsgränd rakennuksineen pusketiin maan tasalle ja kadunvarret saivat nykyisen rakennuskantansa.

Asemakaava vuodelta 1927.

Toisen maalimansodan jälkeinen kausi

Pietarsaaren kaupunkiin liitettiin 1950-luvulla kaksi laajempaa aluetta Pietarsaaren maalaiskunnasta, Kirkkoranta ja Skutnäs. Tämä merkitsi huomattavaa asukasluvun kasvua, samalla kun ns. Korean konjunkttuurin luoma vientikaupan ja yleensäkin elinkeinoelämän kasvu nostivat rakennustoimintaa. Osoittautui, etteivät vanha asemakaava ja myös toisiin oloihin ja tavoitteisiin luotu rakennusjärjestys soveltuneet ankaraan rakennuspaineeseen, vaan kaupunkitilaa hyödynnettiin häikäilemättä ja arvostelukyvyyttä kaupunkikuvalle vahingollisin seurauksin. Sinne tänne nousi ympärillä olevasta mittakaavasta poikkeavia rakennuksia. Kaupunkitila pirstoutui.

Asemakaavan muutoksiinkin pyrittiin, esimerkiksi vuonna 1950, mutta poliittiseen yksimielisyyteen ei valitettavasti päästy. Ns. Castrénin talon purkamisen aiheuttama maanlaajuinen häly johti kuitenkin uuden asemakaavan laatimiseen, mikä annettiin professori Otto I. Meurmanin tehtäväksi. Meurmanin kaava I-III kaupunginosia varten valmistui vuonna 1958, mutta kaavaan liittyneiden valitusten käsittely vei aina vuoteen 1961, jolloin sisä-asiaiministeriö saattoi valitukset hyllyttään vahvistaa kaavan.

Kaava joutui hyväksymään jo rakennetut, mittakaavasta poikenneet rakennukset tapah-
tuneina tosiasioina, mutta muutoin Meurman
jakoi rakennusoikeutta keskustan tonteille ajan
asenteisiin nähden kohtuullisen varovaisesti.
Meurman, kuten myös kaupungin suunnitte-
lujohto, otti kantaa kaupunkialueella tapahtu-
neeseen kehitykseen. Pitkällinen kaavaehdo-
tuksen käsittely ja peukalointi johti lopullisessa

Meurmanin asemakaava vuodelta 1961.

vahvistetussa asemakaavassa muutamiin selviin heikennyksiin. Niinpä pääsääntöisesti 2–3-kerroksisten keskustan rakennusten rinnalle hänen lopullinen kaavansa salli Kanava-puistikon pohjois- ja eteläpuolelle Visasmäen ja Isonkadun väliseen kortteliin neljä sekä Visasmäen länsipuolelle kolme 5-kerroksista rakennusta. Keskustan jäljellä olleiden empire-kortteleiden kulmiin sallittiin niinkään 3-kerroksiset rakennukset. Tehokkuusluvun oli "periferiassa määrä olla 0,4 ja keskeisimmissä kortteleissa korkeintaan 1,2".

Varoittavana esimerkkinä perusteluissaan kaavaehdotukselleen Meurman esitti vuoden 1956 jälkeen, mutta ennen kaavan valmistumista Perämiehenkadun ja kaupunginkirkon väliin nousseet "herkkää katunäkymää ja kaupungin merkittävintä arkkitehtonista muistomerkkiä, kaupungin vanhaa kirkkoa, varjostavat uudisrakennukset".

Meurmanin asemakaava eli keskustassa runsaat kaksi vuosikymmentä sellaisenaan, jolloin kompromissit kerrokorkeuksissa ja rakennusaloissa sallivat hyvinkin raskaan rakentamisen ja osoittivat viimeistään 1970-luvulla tarpeen kaavanmuutoksiin. Kaavan valmistelun aikana Meurman eräässä yhteydessä puhuiakin lähinnä Castrénin talon purkua, mutta myös kiinteistöomistajien ja päätöksentekijöiden "amatöörimäistä peukalointia" tarkoittaen "pikkukaupungin suurkaupunkikompleksista".

Tapaus Skata

Meurmanin kaavan ulkopuolella sijainnut Pohjoisnummen 22 hehtaarin laajuinen kaupunginosa puurakennuksineen tarjosi myös mahdollisuuden "suurkaupunkikompleksin" toteutumiselle. Vuonna 1966 alue sai koko kaupunginosaa koskevan arkkitehtitoimisto Kivisen asemakaavan, joka sisälsi 3–8-kerroksinen rakennuskannan. Väestön mielipiteet jakautuivat kahtia: kannattajia oli voimakkaalle hyödyntämiselle ja alueen alkuperäisen luonteen ja rakennuskannan säilyttämiselle. Suurempia purkuja ei kuitenkaan tapahtunut alueen pirstoutuneen tontinmuodostuksen ja sen hetkisen omistajakunnan varattomuuden ja ikärakenteen johdosta.

Pohjoismaisen puutaloprojektin myötä museo-
virasto kiinnostui alueesta ja suoritti alueen inventoinnin, joka julkaistiin talvella 1973. Siitä muodostui ase alueen erityisluonteen suojeluun pyrkiville. Kaupungin asemakaavoitus oli vanhastaan toiminut samansuuntaisesti, mutta kiihkeän debatin aikana se näki parhaaksi julistaa alue toimenpidekieltoon. Seuraavina vuosina asemakaavaosasto laati asemakaava-
arkkitehti Roger Wingrenin johdolla alueelle suojelevan saneerauksen sallivan asemakaavan, joka vahvistettiin vuonna 1984. Sitten asemakaavamääräyksiä on tarkistettu ja muutama korttelin asemakaava on muutettu tarkoitustaan vastaavammaksi.

Skata-Pohjoisnummi on osa Pohjoismaista puukaupunkiprojektia. Laajana alueena, jonka erityisluonne on suojeltu, Skata on todistus
mielipiteiden huomattavasta muutoksesta 1980-lukua edeltäneiden vuosikymmenten suhtautumisesta rakennettuun ympäristöön.

Kaavoituksen nykytilanne

Kaupunki kaavoitti alueliitosten jälkeen uusia kaupunginosia ja teollisuusalueita 1950-luvun alusta alkaneen noususuhdanteen, väestönkasvun ja alueliitosten aiheuttaman rakennuspaineen johdosta. Uudet alueet syntyivät additatiivisesti vanhemman ydinalueen ympärille niin, että vuoden 1927 jälkeisten yhdeksän kaupunginosan määrä on kasvanut 38:aan. Kaavoitustarve johti vuonna 1974 asemakaava-arkkitehdin viran perustamiseen.

Kaupungin keskustassa muutamat maanlaajuista huomiota saaneet purkuskandaalit ovat kiinnittäneet huomion ydinkeskustan kaavaan, jota on tarkistettu ja kortteleittain muutettu nykyistä katsomuksia vastaavaksi. Siten Meurmanin kaavan kortteille sallimia rakennusoikeuksia on usein vähennetty, eräissä tapauksissa myös lisätty.

Erityisesti ns. Fontellin talon purkamisen aiheuttama maanlaajuinen huomio ja siinä yhteydessä Pietarsaaren saama kielteinen maine johti valtuutettu Märta-Lisa Westmanin vuonna 1988 tekemään esitykseen kaupungin keskustan rakennuskannan inventoimisesta ja sen perusteella tarvittavien suojelu- ja tonttien rakentamisesitysten tekemisestä. Vuonna 1992 ryhmä jätti kaupunginhallitukselle työnsä tulokset, jotka on tarkoitus sopivassa muodossa julkaista myöhemmässä vaiheessa. Samalla on nähty tarve laajentaa ryhmän työtä myös ydinkeskustan ulkopuolelle.

Vuosina 1991–92 suoritettiin myös Pohjoisnummella seurantatutkimus, jossa pyrittiin hahmottamaan alueen rakennustoimet poikkeus-

luvan jälkeen ja edelleen asemakaavan hyväksymisen jälkeen vuonna 1984.

Pietarsaaren asemakaavalliset vuosirenkaat

Kaupungin historiaa voidaan analysoida samanaikaisuuden, kohtaamisen ja kokoaamisen kolmikentällä, jolloin se selvittää parhaiten esiteollisen kauden sosiaaliryhmiä ja kaupungin heille säilyttämiä rasituksia ("stadens tunga"), mutta soveltuu myös tietyn varauksin myöhempään, hienojakoisemmin sosiaalisin verkostoin toimivaan yhteiskuntaan. Tällöinkin kaupunkimainen muoto syntyy samanaikaisuudesta, kohtaamisesta ja kokoamisesta.

Samanaikaisuus, ts. moninaisuus ja vaihtelevaisuus, edellyttää useiden historiallisen tilanteiden samanaikaisuutta kaupunkitilassa ja -kuvassa. Kohtaamisen havaitseminen koetaan stimuloivana tekijänä ja se johtaa harmoniaan ja tasapainoisuuteen. Kohtaaminen edellyttää tasa-arvoisuutta ja erilaisuutta, sisältää leikintäomaisuuden ja johtaa ideoiden hedelmöitymiseen ja sen avulla kokemukseen yhteistyöstä. Kokoaminen sisältää energian, mikä synnyttää työn, johtaa kommunikaatioon, asukkaiden vapauttamiseen ja toisaalta sitoutumiseen ja edelleen heidän keskinäiseen solidaarisuuteensa ja identiteetin kokemiseen.

Samanaikaisuus

Pietarsaaren kaavoitetussa kaupunkitilassa tallentuu kaupungin yli 340-vuotisesta historiasta useita selkeitä asemakaavan vaiheita. Siten kaupungistumisen muodossa toteutuu samanaikaisuus, ajassa olevat 'reiät' erityisesti kaupungin keskustassa. Varhaisin asemakaava

on säilynyt olennaisilta osiltaan vanhan "Kaupunginpuron" eli myöhemmin "Kaupungin kanaalin", nykyisen kävelykadun ja kaupungin kirkon välisellä alueella, tosin nykyisin betoniinikuistettuna. Erityisesti 1950–70-luvuilla tapahtuneesta stereotyyppisestä rakentamisesta huolimatta ydinkeskustassakin on säilynyt katkelmia aikaisemmasta samanaikaisuudesta, vaihtelevaisuudesta.

Mahdollisesti vanhan 1600-luvun kaavan, mutta verifoidusti viimeistään vuoden 1735 asemakartan tilanne, on tallella Satamakadun-Loveretin alueella, jossa rakennuskantakin on Vapaudenajalta eli 1700-luvun puolivälin tuntu-
masta.

Pohjoisnummen keskeinen alue on kaavoitettu pääosiltaan ja nykyisessä pituudessaan vuosien 1783–1821 aikana ja vain alueen leveyttä on lisätty 1850–1970-luvuilla. Siten sen rakennuskanta ajoittuu pitkälle ajanjaksolle 1700-luvun lopulta 1980-luvulle saakka. Vanhin rakennuskanta ajoittuu enimmäkseen 1850-luvulle. Siten myös Pohjoisnummella – perinnäisestä rakennuskannasta huolimatta – esiintyy lähes 200 vuoden samanaikaisuutta.

Vuonna 1835 palaneen Etelänummen asemakaava periytyy vuodelta 1836 ja alueen rakennuskantakin on Isonkadun ja Puutarhakadun varsilla pääosin samalta ajalta ja muodostaa siten varsin laajan empirealueen.

Keskustan 1600-luvulta periytyvää sekä 1830-luvun empirekaavaa reunustaa Bertel Jungin vuonna 1906 vahvistettu ja runsaat 50 vuotta voimassa ollut jugendkaava puutarhavyöhykkeineen ja kaartuvine katuineen. Tämä

kaavavyöhyke muodostaa tavallaan viidennen 'vuosirenkaan' kaupungin ydinkeskustan ympärille.

Nämä toisistaan varsin selvästi erottuvat ja osittain alkuperäistä rakennuskantaa sisältävät vuosirenkaat antavat kaupunkilaisille mahdollisuuden kokea eri historialliset tilanteet lähiympäristössään. Historiallisten tilanteiden hahmottuminen kaavassa ja rakennuskannassa luo kaupungille sen monimuotoisuuden ja vaihtelun, jonka havaitseminen on parhaimmillaan ohjannut ympäristön rakennuskorkeuksia ja -tyylejä. Eri ajoilta peräisin olleina rakennusmuistomerkit luovat tiettyä kompleksisuutta ympäristöönsä. Vastaisessa suunnittelussa ja rakentamisessa ne tulisi huomioida lähtökohtina selemmän harmonian ja tasapainon saavuttamiseksi.

Kohtaaminen

Kaupunkia perustettaessa varattiin Pukkisaaren korkein kohta raatihuoneen hallitsemaksi toriksi – eli kaupungin hallinnon ja kaupan tyysijoiiksi. Esiteollisen kauden suunniteltu ja spontaani eriytymismekanismi toimi siten, että nämä arvovarojensa merkittävimmät paikat vetivät varakkaimman väen ja niin muodoin myös parhaimmat rakennukset puoleensa. Muistona 1700-luvun lopun korkeasta ja kapeasta – aikanaan koko Isokatua hallinneesta – katutilasta on jäljellä varallisuusverotusluetteloiden mukaan maan kolmanneksi rikkaimman henkilön, kauppias Adolf Lindskogin kaksikerroksinen kustavilainen kivirakennus, "Lindskogin talo" vuodelta 1797.

Markkina-aikoina ja toripäivinä tori veti kaupunkilaisten väestöryhmittymät sekä kaupungin vaikutusalueen talonpojat puoleensa. Pitäjän ylijäämäväki pestautui Antinpäivän aikoihin kaupunkiin palkollisiksi, rengeiksi ja piioiksi tai värvättiin kauppahuoneiden laivoihin. Torin itäpuolella – nykyisen virastotalon tienoilla – sijaitsi aina 1800-luvun loppupuolelle rakentamaton vesijättökenttä, jossa pidettiin karja- ja hevosmarkkinat. Kaupungistumisen sisältämä kohtaaminen muodostui näin sekä erilaisuudesta että sopimusmenettelyiden tuella samanarvoisuudesta, kanssakäymisestä, joka hedelmöitti – ts. monipuolisti ja lisäsi kaupungin väestöä ja johti säätykiertoon.

Kaupungin väestö muodostui esiteollisella kaudella ns. porvarillisen ammatin harjoittajista eli kauppias- ja laivuriporvareista, käsityöläisistä, muutamasta virkamiehestä eli lukeneen säädyn edustajasta sekä suurimmasta väestöryhmästä, ns. suojeluväestä eli työ-, ajo-, kirves- ja merimiehistä, jotka yhdessä muodostivat kaupungin väestökokonaisuuden.

Kokoaminen

Kaupungistumisen kolmantena muotona oli kokoaminen, mikä tapahtui kaupunkiyhteisön puitteissa hallinnossa sekä erilaisten yhteisten veroluontoisten suoritusten – porvarikaartin, vaivashoidon, palonsuojelun ja erilaisten rakennustöiden, muodossa (energia, työ). Väestöelementtien keskinäinen kommunikaatio johtaa sekä sitoutumiseen että vapauttamiseen, ilmenee julkisissa monumenteissa ja taideteoksissa ja vahvistaa sekä identiteettiä että keskinäistä solidaarisuutta.

Siksi tietyt kaupunkirakennetta hajoittavat piirteet, kauppakeskusten rakentaminen kaupungin ulkopuolelle, ovat omiaan heikentämään keskustan elinvoimaa ja myötävaikuttavat sen rakennuskannan rappeutumiseen – samanaikaisuuden, monikerroksisen historian läsnäolon vähentymiseen. Missä määrin kaupunkikeskustan kehittämistoimet – ei vähiten yleiskaava – estävät tämänsuuntaisen kehityksen, jää nähtäväksi.

OMAISUUDEN HALTIJAT YLEISTÄ

Pietarsaarelainen on Pietarsaaren haltija. Haltius on palvelemista, kaupungin hallintaa tietyssä historiallisessa tilanteessa. Hallitseminen merkitsee myös kehittämistä.

Haltius ei merkitse omistusoikeutta, ainoastaan hallinta- ja käyttöoikeutta. Haltija ei voi käydä kauppaa kaupungistaan, ainoastaan toimia ja vaikuttaa siinä, mutta tehdä sen siten, että hän itse "toteutuu": hänestä tulee pietarsaarelainen sanan syvimmissä merkityksessä ja tämän tapahtumaketjun kautta myös maailmankansalainen.

Pietarsaarelainen ei ole peluri pelipöydän ääressä. Hän on samalla kertaa peluri, pelipöytä, korttipakka ja panos. Jos hän katoaa näyttämöltä, häviää kaikki. Siksi hän on kaupungin suurin voimavara. Hänen käsityksensä itsestään ja asenteensa kaupunkiin, jonka haltijaksi hänet on pantu, on elintärkeää kaupungin tulevaisuudelle. Pietarsaaren nousu tai tuho riippuu hänestä, hän päättää omasta ja kaupungin kohtalosta.

Tapamme tarkastella maailmaa (kaupunkia) ratkaisee mielenterveytemme. Meille on tyypillistä, ettemme oikeastaan jaksakaan olla olemassa muutoin kuin tulevaisuusperspektiivissä. Ellemme usko tulevaisuuteen, olemme hukassa. Tulevaisuuden myötä menetämme henkisen kiinnostamme ja luhistamme sekä ruumiillisesti että henkisesti.

Syvemmin tarkasteltuna on kyse olemassaolon mielekkyydestä ja olemassaolon tarkoituksen löydämme suhteestamme muihin ihmisiin, ympäristöön ja voimaan, joka sisällämme ja ulkopuolellamme koko ajan muistuttaa itsestään.

Meidän on siksi myönnettävä inhimillisyytemme ja tutkistettava itseämme kaikilta puolilta, sosiaaliselta, kulttuuriselta ja kosmiselta. Olemassaolon mielekkyys löytyy ainoastaan sieltä, missä psyykkisen, fyysisen ja henkisen olemuksen välisessä suhteessa on elinvoimaa ja tämä on mahdollista ainostaan paikallisyhteisössä, kaupunkiyhteisössä. Mielekkyydessä on kyse *vastuusta, yhteisyydestä ja luovuudesta*.

VASTUU

Vastuullisuus on ihmiselämän perimmäinen olemus. Se on sidoksissa ihmisen vapauteen ja perustuu tiedolle, että jokainen ihminen on korvaamaton, koska jokainen ihminen on ainutlaatuinen; jokaisen yksilön tehtävä on yhtä ainutlaatuinen kuin yksilön erityiset mahdollisuudet täyttää tuo tehtävä. Vastuullisuus on se paino, joka pitää koossa ihmisen itselleen luoman maailman. Samalla tavoin kuin hauras holvi vahvistetaan lisäämällä sen päällä olevaa painoa siten, että osat liitetään yhteen, tulee Pietarsaaresta vahva ainoastaan kaikkien pietarsaarelaisten jakaman vastuun kautta.

Juuri tämän hetken ongelmana on – ja tämä on tietenkin yleismaailmallinen ongelma – että kaupungin asukkaat yksityisesti ja monenlaisina sosiaalisina, kulttuuri- ja uskontoryhmittäminä ovat luovuttaneet osia (aivan liian suuria osia) yhteisestä haltijuudestaan valituille edustajilleen ja kunnallishallinnon viranhaltijoille.

Vallan siirtämisen lisääntymisen myötä on kaupunkilaisten vastuu vähentynyt. Tällöin on vaarana, että elämä menettää merkityksensä ja samalla avautuvat välinpitämättömyyden, kyllästyneisyyden ja tuhoamistapumuksen portit. Elämän tarkoitus on kätkeyty ihmisen vapauteen;

vapaus on historian luova tekijä. Mutta vapaus on vaikeaa, se on raskas taakka ja useimmat ihmiset eivät ollenkaan rakasta vapautta eivätkä myöskään etsi sitä. Vapautta on nimittäin tietyn asenteen omaksuminen velvollisuuksiin, todella vapaa on siksi ainoastaan se, jolla on vastuu.

Kaupunkiyhteisö ei voi lahjoittaa kaupunkilaisille olemassaolon mielekkyyttä muutoin kuin lisäämällä heidän oikeuttaan (ja velvollisuuttaan) vastata itse elämän heille asettamiin kysymyksiin, antamalla heille vastuuta. Tässä kohden yhteiskunnan vastuu muistuttaa vanhempain vastuuta, jonka ensisijaisena tarkoituksena on kasvattaa lapset itsenäisiksi yksilöiksi, jotka rakastavat maailmaa, jossa elävät ja ovat siksi itse valmiit kantamaan vanhempainvastuuta. Kunnallispolitiikan tärkeimmän tehtävän pitäisi olla siitä huolehtiminen, että myös vastaisuudessa on toimivaa kunnallispolitiikkaa. Kuten jo mainittiin, luottaa ainoastaan 6 prosenttia suomalaisista politiikkoihin.

Euroopassa vallitseva uudenlainen tilanne nostaa juuri nyt esiin kysymyksen valtiosta, uskonnosta ja kunnasta ja tämän kysymyksen yhteydessä paikallsesta itsehallinnosta. Tähän mennessä kuntia ovat laajalti hallinneet valtiolliset säännökset, mikä on johtanut siihen, että kunnallispolitiikkaa ovat leimanneet puoluepolitiikka ja vallan keskittymiseen liittyvät aatesuunnat. Kunnan itsehallintoa koskeva asia antaa mahdollisuuden ja jopa peräti pakottaa tarkastelemaan edustukselliseen demokratiaan liittyviä ongelmia ja mikäli mahdollista, uudistamaan sitä yhteisyyden olemuksesta käsin, ts. niiden osatekijöiden uudenlaisesta ymmärtämisestä, jotka voivat toteuttaa todellisen inhimillisen yhteisyyden. Yksilön ja yhteisön perusta on tässä suhteessa.

YHTEISYYS

Yksilö ja yhteisö

Ainoastaan ihminen elää maailmassa, ainoastaan hän voi muovata maailmaansa, antaa sille sielun ja rakentaa siihen jatkuvuuden. Aikamme on vieraantuneen, ulkopuolisen ihmisen aikaa, Faust-ihmisen aikaa, ja aikaa, jossa nimetön ihminen päivittäin häviää ja sulautuu laumaan. Kehitys on mennyt kahteen suuntaan: äärimmäistä individualismia ja äärimmäistä kollektivismia kohti. Kummassakin tapauksessa etäännyimme syvästä inhimillisyydestä, jokaisen olemuksen ainutlaatuisuudesta ja henkilöiden välisen yhteensulautumisen tarpeesta. Individualismi ja kollektivismi johtavat sosiaaliseen kodittomuuteen, maailman- ja elämäntuskaan.

Tuollaisesta tilasta ei voi syntyä mitään myönteistä.

Haltius merkitsee kehittymistä ja kaikki kehittyminen riippuu vapaista, luovista yksilöistä. Yksilö, yksityinen pietarsaarelainen, on tärkeämpi kuin pietarsaarelaiset joukkona. Ainoastaan yksityinen ihminen uskoo, toivoo, rakastaa, ainoastaan yksityinen ihminen uneksii ja kaipaa. Yksityisinä me jokainen synnymme, erilaisia ominaisuuksia ja mahdollisuuksia omaavina, saavuttaaksemme todellisen ihmisolemuksen kullekin yksilölle erityisellä, yksilöllisellä tavalla. Yksityisinä kuolemme, eikä mikään yleinen voi ymmärtää tai lohduttaa sinä hetkenä.

Yksityinen ihminen on korvaamaton siksi, että jokainen on ainutlaatuinen. Yksityinen on enemmän kuin yleinen, mutta sanonta ei sisällä kaikkea. Yhteisyydestä erotettu yksityinen ei ole mitään. Ainoastaan se, joka suostuu yleisyyden

alaisuuteen on enemmän kuin yleisyys. Yksilö ei ole mitään kokonaista, ainoastaan osa. Mutta salaisuus piileekin siinä, että mitä ainutlaatuisempi ihminen on, sitä voimakkaammin hän on tietoinen olevansa ainoastaan osa, sitä tietoisempi hän on yhteyden merkityksestä.

Tärkein kysymys onkin Pietarsaaressa kysymys siitä, onko mahdollista saada aikaan vapaiden yksilöiden luova kaupunkiyhteisyys, jossa nämä juuri yhteisyydessä voivat viljellä parasta itsensä ja kehittyä persoonallisuudeksi, joiden yhteyden tunne on syvä ja yksilöllisyys vahva.

Yhteisyys merkitsee ihmistenvälisyyttä, sitä mikä on ihmisten välillä.

Kaikki henkinen kehitys riippuu aineellisista edellytyksistä ja yhteisyyden olemukseen kuuluu, että sillä on oltava käytännössä kouriintuntuva pohja. Ideat ja kuvitelmat, jotka eivät onnistu kirjoittautumaan tilaan, muuttumaan kaduiksi, toreiksi, puistoksi ja rakennuksiksi, tapaavat haihtua ilmaan. Kuten perhe tarvitsee talon ja kodin, on kaupunkiyhteisyydellä oltava rakennettu kaupunki. Pitemmälle kehittynyt kaupunkiyhteisyys edellyttää hienostunutta ja mutkikkaampaa kaupunkirakennetta.

Kaupungin rakentaminen voi olla prosessi, jossa yhteisyys muodostuu, jossa ihmisten välinen vuorovaikutus toteutuu. Rakennettu kaupunki voi olla yhteisyys, joka sitoo kaupunkilaiset toisiinsa ja vahvistaa heidän itsetuntoaan. Mutta tämän mahdollistamiseksi on kaupunkirakentamisasiat tehtävä todelliseksi kunnallispoliittisiksi asioiksi ja samassa yhteydessä on kaupunkilaisille annettava oikeus ja velvollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä yksilöinä ja yhteisöön kuuluvina.

Yhteisyys edellyttää tasa-arvoa, eri sukupuolten, rotujen, eri ikäisten ihmisten ja erilaisia sosiaalisia, uskonnollisia ja poliittisia ryhmittymiä edustavien yksilöiden täydellistä tasa-arvoa.

Tämän hetken suurimpia haasteita on miehen ja naisen välisen todellisen tasa-arvon toteuttaminen.

Tähän saakka on käsitystämme todellisuudesta leimannut miehisfaustinen ulottuvuus, jota hallitsevat täysin järki ja tieto. Kestävä kehitys, terve hallintaoikeus, edellyttävät aivan uutta ajatustapaa, uutta elämän ja sen tapahtumakulkujen ymmärrystä. Naisen olemuksessa oleva uutta synnyttävä, hänen vaistonvaraisuutensa ja huolehtivuutensa ja hänen kykynsä oivaltaa kokonaisuuksia on siksi yhdistettävä miehisen rationaaliseen ajatteluun ja toimintaan, miehen jatkuvasti muuttuvien kuvien takaa-ajoon. Vain näin voidaan miehisyyden ja naisellisuuden välisen voimakentän dynamiikka vapauttaa ja aktivoida niin, että syntyy viisaus ja tosi ihmisyyden toteutuu. Ainoastaan näin syntyy luova haltijuus.

LUOVUUS

Luovuus ei ole inhimillinen oikeus, pikemminkin velvollisuus. Ihmisen velvollisuus on olla luovassa suhteessa maailmaansa.

Maailma on enemmän kuin logiikka. Logiikka, vaikka onkin osa maailmaa, ei ole koko maailma. Järjestynyt maailma ei ole maailmanjärjestys. Maailma on luomus. Ihmisenä olemisen vaatii siksi paljon enemmän kuin objektiivisten tietojen omaksumista. Kyse on näiden tietojen itsenäisestä käytämisestä. Siksi tosi haltijuus edellyttää luovuutta.

Vain yksilö pystyy luomaan kuten vain yksilö voi uskoa, toivoa ja rakastaa. Luomistapahtumalla on siksi yksilöllinen leima. Mutta siihen pätee sama kuin uskoon, toivoon ja rakkauteen. Sen suuntaus on yleisinhimillinen – ihmisten välinen. Luovuus ei ole koskaan itseriittoisuutta. Sen sijaan sitä kautta ihminen voi astua ulos itsestään. Itsekkyyks tukahduttaa, itsensä altistaminen vapauttaa.

Ihmisen luodessa tarkentuu hänen suhteensa maailmaan ja maailman suhde häneen. Tunnettu tosiseikka on, että ihmisen etsiessä elämän tarkoitusta syntyy sisäisiä jännitteitä pikemminkin kuin tasapainoa. Myöskin on ilmeistä, että juuri tämä tasapainottomuus on mielenterveyden välttämätön edellytys. Psykkinen terveys riippuu jo saavutetun ja vielä tavoitteena olevan välisestä jännityksestä, ts. kuilusta, joka on sen välillä mitä on ja miksi pitäisi tulla. Ihmisen ollessa tyytyväinen on piittaamattomuus ja välinpitämättömyys vaanimassa. Luominen alkaa hänen pyrkiessään tarkistamaan suhdettaan maailmaan ja tässä prosessissa ihminen voi hyvin. Englantilaisen sanan onni (happiness) alkuperäinen merkitys on termin tarkistaa, oikaista, synonyymi. Luominen voittaa kyllästyneisyyden. Luominen voittaa ihmisen ulkokohtaisuuden orjuuden.

Ihmisen luodessa hän itse muuttuu. Luomisella hän ei toteuta itseään vaan luominen toteuttaa häntä. Luominen merkitsee ihmisen koko olemuksen mullistusta ja kohottamista.

Jokainen ihminen on luova.

On yleinen väärinkäsitys, että luovuus olisi niiden ihmisten etuoikeus, jotka puuhailevat "kulttuurisen" luomisen, luovien tieteiden ja taiteiden parissa, luovat taideteoksia, kirjoittavat kirjoja jne. Asia on sen sijaan niin, että kaikilla ihmisillä on

potentiaalinen mahdollisuus toimia luovasti kaikilla aloilla, jotka vastaavat kunkin ihmisen omia kykyjä, taitoja ja tietoja. Ihmisen voimavarat ovat rajattomat. Hänen luomiskyvyllään ei ole mitään rajoja taiteen ja tieteen alalla, muttei myöskään sosiaalisessa elämässä. Luominen koskee kunnallispolitiikkaa ja liikemiestä yhtä paljon kuin taiteijaa ja keksijääkin.

Luominen edellyttää kolmea asiaa: vapautta, leikkiä ja kommunikaatiota.

Vapaus

Jos ihminen on vapaa, hän on luova. Vapaudessa piilee ihmisen salaisuus ja maailman salaisuus. Kaikki ihmisen elämässä on siksi koetettava vapaudesta käsin. Tämä pätee yksilöön, sosiaaliseen ryhmään, yhteiskuntaan ja yleiseen tarkoituksellisuuteen nähden. Vapauden rajoittaminen on aina vihamielinen teko yksilöä ja luovuutta kohtaan. Vapaus ei ole itseriittoisuutta, individualismia; se on avoimuutta, kommunikointia ja luomista, hyvän ja pahan luomista. Ja juuri tuossa on vapauden ongelma, ja siitä ehkä löytyy syy siihen, että jokainen yhteiskunta on ollut taipuvainen suhtautumaan vihamielisesti vapauteen ja kieltämään yksilön. Niissä yhteiskunnissa, joissa nämä taipumukset on viety niin pitkälle, että ne ovat muuttuneet pakoksi ja yksilö on samaistettu massaansa, alkaa kuitenkin itse yhteiskunnan tuhoutuminen. Vapauden tietä on siis työläs vaeltaa. Vapaus on kaikista raskainta, mutta siinä on elämän tarkoitus ja siihen sisältyy luominen.

Leikki

Ihminen jää tyytymättömäksi, jos häneltä odotetaan vain hyödyllisyyttä. Eläimetkin tarvitsevat

enemmän kuin pelkästään syömistä, juomista ja unta. Yhteiskunta, jonka ainoa tarkoitus on ylläpitää tiettyä talousjärjestelmää, tiettyjä aineellisia arvoja, on siksi perimmiltään ihmisvastainen yhteiskunta. Ilmaus jonkin muun kaipuusta – sekä ihmisillä että eläimillä – on peli ja leikki. Eläimillä asia jää siihen. Ihmisen virkistävä, vapauttava leikki ulottuu kuitenkin kauemmas. Se on samanaikaisesti itseisarvo ja ihmisen luovien voimien esiaste.

Kaksi arvostettua fyysikkoa, David Bohm ja David F. Peat, käsittelevät asiaa elämän ja tieteen järjestystä ja luovuutta käsittelevässä kirjassaan. Heidän mukaansa tämän hetken tieteestä, teknologiasta ja byrokratiasta on enemmän haittaa kuin hyötyä ja he korostavat uuden luovan virtauksen välttämättömyyttä; se loisi uutta järjestystä vallitsevaan hajoamistilaan. He esittävät, että todella syvä ajattelu syntyy mielen leikistä ja että "ajattelu, joka yrittää välttää leikkimistä itse asiassa petkuttaa itseään...leikki näyttää kuuluvan ajattelun sisimpään ytimeen", he kirjoittavat.

Leikki vapauttaa älyn järjellisyden. Äly, joka analysoi ja luokittelee, on toiminnallista. Sen tarkoitus ei ole palvella elämystä, se palvelee itseään ja on siksi alituisessa vaarassa vahvistaa omaksuttuja ajatusmalleja ja määrämuotoisia käsityksiä. Kun äly ei uudistu leikillä, vaanii kyllästyminen. Maailmastamme tulee kadotus, Danten jumalaisessa komediassaan kuvaama toivottomuuden paikka.

Leikki palvelee ajatuksen uudistumista. Se auttaa meitä saamaan tosia kokemuksia, ts. havaitsemaan todellisuuden sen välittömyydessä, sisäistämään todellisuuden sellaisena kuin se on ja tunnistamaan itsemme siinä. Leikkiin kätkeytyy siksi viisaus.

Kommunikaatio

Kaikki riippuu kaikesta muusta. Niin sanovat tieteilijät. Yksilö saa arvons vain suhteissa. Fyysikot sanovat, että alkeishiukkaset eivät ole "ainetta" vaan aineiden välinen yhteys, ja ne puolestaan ovat muiden aineiden välisiä yhdyslenkkejä. Sosiologit sanovat, että inhimilliseltä yksilöltä, joka ei ole vuorovaikutussuhteissa muihin inhimillisiin yksilöihin, puuttuu todellisuus. Eristyminen merkitsee elämän kieltämistä, ja ihminen, joka ei voi tai halua kommunikoida, voi huonosti. Kyky kommunikoida, elää vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, on ihmiselle elämän ja terveyden, elämänhalun ja luovuuden merkki. Ja on tosiaankin niin, että luovuus virtaa vapaasta ja avoimesta kommunikaatiosta.

Ihmisen tärkein kommunikaatiomuoto on puhe, elämän elinvoimaisin ilmaus. Kun ihminen puhuttelee toista koko olemuksellaan, on tuo puhe uuden luomuksen kaltainen. Kun useammat ihmiset vilpittömästi ja rehellisesti puhuvat keskenään kutsutaan sitä vuoropuheluksi, dialogiksi. Sana dialogi merkitsee "sana välillä" (dia = välillä, logos = sana, puhe). Dialogi on ainoa kommunikaatiomuoto, joka voi mahdollistaa inhimillisen yhteisyyden. Kielen olemus edellyttää vuorovaikutussuhdetta ihmisten välillä ja sillä on voimaa luoda tämä vuorovaikutus; vuoropuhelussa, ihmisten välisessä todellisessa sanassa, on luovaa energiaa. Kun ihmiset kohtaavat keskustelussa, on itse asiassa kyse rakkaudesta, toivosta ja uskosta. Vapaa vuoropuhelu on siksi tehokkaimpia tapoja selviytyä yhteiskunnassa vallitsevasta kriisistä, joka merkitsee yhteisyyden perustuksen horjumista. Yhteiskunta merkitsee "yhteistä pohjaa" (ruotsinkielessä yhteiskunta = samhälle, sam = yhteis, berghäll = kallio).

Yhteiskunta koostuu ihmisistä, jotka elävät yhdessä lakisääteisissä suhteissa. Lakien ja asetusten menettäessä merkityksensä alkaa hajoaminen. Elämme anarkistisesti kyseenalaistavien ajatusten ja arvojen aikaa.

Moraalisen syyntakeisuuden tuottamaan tarkoitettujen objektiivisten lakien ja alunperin elämää helpottamaan aiottujen järjestelmien kyseenalaistaminen on monessa suhteessa terve reaktio. Se on oikeutettu siksi, että lait, normit, ja järjestelmät eivät enää täytä tehtäväänsä vaan pikemminkin lisäävät yleistä hämmennystä. Mutta pelkästään niiden kieltäminen ei riitä; kieltäminen ei luo mitään suuntaa mahdollisuuksien virranpyörteisiin. Nyt tarvitaan tien löytämistä yhdessä uuteen maailmaan, lain uuteen täyttymykseen. Oikeastaan on vain yksi tie, vuoropuhelu.

Hallinnon tärkeä tehtävä on siksi luoda edellytykset avoimelle ja ennakkoluulottomalle vuoropuheluun perustuvalla kommunikaatiolla varsinaisen hallinnon eri osien välillä, mutta myös hallinnon ja kaupunkiyhteisön muiden osien välillä. Tämä ei ole erityisen helppoa, koska emme ole tottuneet keskustelemaan näissä yhteyksissä. Mekanisoitunutta ja pirstoutunutta yhteiskuntaa leimaavat sanat, jotka jo kauan sitten ovat menettäneet merkityksensä ja abstraktit käsitteet, jotka ovat taipuvaiset muuttumaan iskulauseiksi, jotka pelkästään syventävät ihmisten ja eri ihmisryhmien välisiä kuluja.

Vuoropuhelun avulla voimme uudestaan löytää totuuden itsestämme ja maailmasta ja löytää lakeja ja järjestelmiä, joihin voimme sitoutua. Todellinen yhteisö voi syntyä siitä, jonka me kaupunkilaiset yhdessä olemme oivaltaneet,

löydöstä, jonka yhdessä olemme tehneet (samfund = yhteisö, kirjaimellinen suomennos = yhteislöytö). Vuoropuhelulla ja vain sen kautta voi yhteiskunta jälleen löytää sielun.

PÄÄTÖSSANAT

Pietarsaarelaiseksi tullaan. Kukaan ei ole pietarsaarelainen sanan varsinaisessa merkityksessä ainoastaan henkikirjoittautumalla tänne. Asia vaatii kovaa ja tietoista työtä. Kaupunkia voidaan verrata taidetöökseen tai taidekäsityöhön, jota kaupunkilaiset yhdessä alinomaan työstävät. Todellinen käsityö vaatii taitoa, mestarillisuutta, ja mestariksi tullaan ainoastaan omien, kovien kokemusten kautta. Kenestäkään ei tule mestaria sivusta seuraamalla ja "kokemalla", mestariksi tullaan ainoastaan eläytymällä työhönsä, hankkimalla kokemusta, kovalla työllä.

Kaupungista puhumiseen taideteoksena sisältyy tietenkin paljon enemmän kuin kaupungin fyysinen hahmo. Itse asiassa on kyse toisiinsa nivelytyneiden periaatteiden hallinnasta jotka, perimmäisistä inhimillisistä tarpeista lähtevinä, saavat kaupungin toimimaan ja kehittymään.

Tässä prosessissa on rakennetulla kaupungilla kuitenkin ratkaiseva asema. Mikään tunne tai ajatus ei ole pysyvä, jos se ei pysty kirjoittautumaan tilaan, tule rakennuksi, kaduiksi, toreiksi jne. Henri Lefebvre sanookin siksi, että meidän on itse itsemme panostaen ("inhimillinen teoksena") luotava laadukkaita paikkoja, kokoon-tumis-, työ ja leikkipaikkoja, paikkoja, joissa kanssakäyminen ei riipu ainoastaan tavarasta, kaupankäynnistä tai voitonmahdollisuudesta. Ainoastaan siten tulee kaupunkiyhteisöstä pysyvä, ainoastaan siten ihminen löytää olemassaolon tarkoituksen. Todellinen ihmisenä oleminen on haltijuutta.

Pietarsaari on taideteos, jota kaupunkilaiset yhdessä tekevät.

TOIMINNAT JA NIIDEN MITOITUS

MITOITUSPERUSTEET YLEISTÄ

Kaupunkielämän vaatimien tilojen mitoitus perustuu määriteltuihin tarpeisiin, kokemukseen ja olettamuksiin.

Perimmiltään kaikki riippuu väestömäärästä, joka on ja joka tulee olemaan Pietarsaareissa; sen lausumista ja vielä lausumattomista tarpeista ja sen tahdosta toteuttaa tarpeet.

Väestömäärän muutokset ja sen rakenne eivät kuitenkaan ole vääjäämättömiä, ne ovat meistä riippuvaisia. Voimme, ja meidän pitääkin valita suunta. Valinnanmahdollisuus ei kuitenkaan ole ajallisesti rajoittamaton. Tilanne muistuttaa melkoisesti aluksen perämiehen toimintaa. Hetkenä jolloin tämän on valittava kääntääkö alusta vai jatkaa samaa kurssia suoraan, hän voi tosin olla kahden vaiheilla. Mutta sillä aikaa alus kulkee tavallisella nopeudella, mikä merkitsee, että ainoastaan lyhyen hetken ajan on samantekevää, kumman valinnan hän tekee.

Jos unohdamme ottaa lukuun yhteiskunnassa parhaillaan meneillään olevan nopean muutosprosessin vauhdin, tulemme pian tilanteeseen, jossa olosuhteet ovat tehneet valinnan puolestamme, mikä samalla merkitsisi, että olemme menettäneet itsemme.

Tämän yleiskaavan lähtökohtana on, että varsinainen kaupunkirakentamisen prosessi on pohjimmiltaan ainoa keino, jolla voimme vaikuttaa olosuhteisiin, sekä väestömäärään ja sen rakenteeseen kaupunkikehityksen suun-

taamiseksi suotuisasti. Ongelman ratkaisu on kaupunkimaisessa, laadullisesti korkeassa kaupunkiympäristössä, jonka kaupunkielämä on vilkasta, ja joka yhdistyy koskemattomaan, terveeseen luontoon ja moninaisiin ulkoilu- mahdollisuuksiin. Siksi on ensisijaisesti valittava, olemmeko valmiit tekemään päätöksen kaupunkina ja tämä valinta on enemmän riippuvainen uskosta kuin turvallisuudesta, enemmän "urakkahengestä" kuin laskelmista.

Ruokkiaksemme ajatusta olemme kuitenkin tarkastelleet väestön määrän ja rakenteen – lähinnä ikärakenteen muutoksesta sekä työpaikoista tehtyjä ennusteita. Tämän tiedon olemme sitten yrittäneet heijastaa muutamiin skenaarioihin.

Toimintojen ja niiden tilantarpeen analysointityö on tehty yhdessä suunnitelmien laatijoiden, luottamushenkilöiden ja hallinnon eri osien edustajien kanssa.

Yleiset tavoitteet on sovittu työn alkuvaiheessa järjestetyissä seminaareissa. Työ on edistynyt ryhmätyönä, yksityisten tekemänä ja haastattelujen pohjalta.

Seuraavien henkilöiden asiantuntemukseen on turvauduttu:

- * Kuntasuunnittelu ja kunnallistalous:
kaupunginjohtaja Nicke Andersson
suunnittelusihteeri Kaj Andberg
hallintopäällikkö Tiina Sjölund
- * Rakentaminen ja rakennuskanta:
rakennustarkastaja Rolf Nilsson
tutkija Eero Sternberg

* Elinkeinoelämä:
elinkeinopäällikkö Kristian Hällis
kauppakamarin TJ Bengt Jansson

* Sosiaalishallinto:
sosiaalijohtaja Kurt Kotka
sosiaalisihteeri Maarit Aspegren

* Kulttuuri:
kulttuurisihteeri Marika Backlund-Bro
museonjohtaja Pekka Toivanen

* Liikunta ja ulkoilu:
liikuntatoimenjohtaja Esa Koskela

* Matkailu:
matkailuasiamies Kari Linnell

* Koulutus:
koulutoimenjohtaja Eino Luoma
koulutoimenjohtaja Arto Ahde
koulutoimenjohtaja Håkan Storbacka
työväenopiston rehtori Pentti Silvennoinen

* Terveystenhoito:
johtava lääkäri Christer Höglund

Mitoituksen pohjaksi on tehty seuraavat tutkimukset ja selvitykset:

- Toiminnan uinventointi (1990)
- Kaavaresurssien selvitys (1991, täydennetty 1992)
- Liikelyritysten tutkimus (1991)
- Yleiskaavakyselylomake kouluille ja luottamushenkilöille (1991)

- Tutkimus kaupan vetovoimasta Pietarsaassa sekä sen vaikutusalueella (Suomen gallup 1991)
- Pietarsaaren keskustan ulkopuolisten vähittäiskaupan suuryksiköiden vaikutusselvitys (LK-idea 1992)
- Analyysi Pietarsaaren keskustasta ja sen saavutettavuudesta (Nordplan Ab 1993)

TAVOITE JA KEINOT

Yleiskaavan mitoituksen pohjana on 24 000 ihmisen asukasmäärä. Kuten aikaisemmin mainittiin, ei tuo luku toteudu itsestään, vaan on lähinnä toimenpiteitä vaativa haaste. Kuten myöhemmin ilmenee, on sekä päivähoidossa että koulutoimissa jo tilaa suuremmalle väestömäärälle. Mainitun 24 000 alittavaa väestömäärää luonnehtii suhteellisen epäsuotuisa ikärakenne.

Esisijaiset keinot nyt suotuisana pidetyn väestömäärän saavuttamiseen ovat kaupunkimaisessa muodossa, ts. siinä miten onnistumme toteuttamaan kaupunkimaisen yhteisön ihmisen sosiaalisten ja kulttuuristen tarpeiden pohjalta sekä lähtien ihmisen tarpeesta nauttia terveestä luonnosta.

ASUKKAAT

LÄHTÖKOHDAT

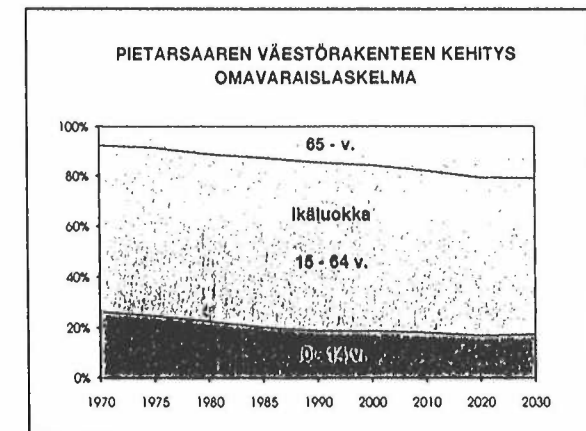
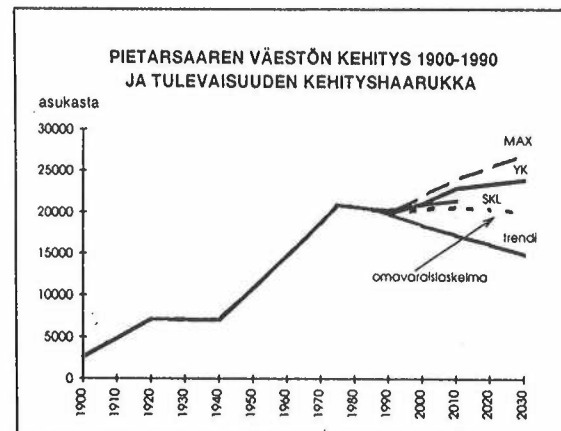
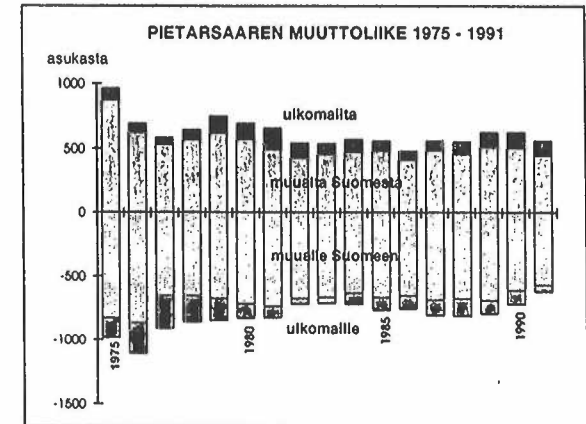
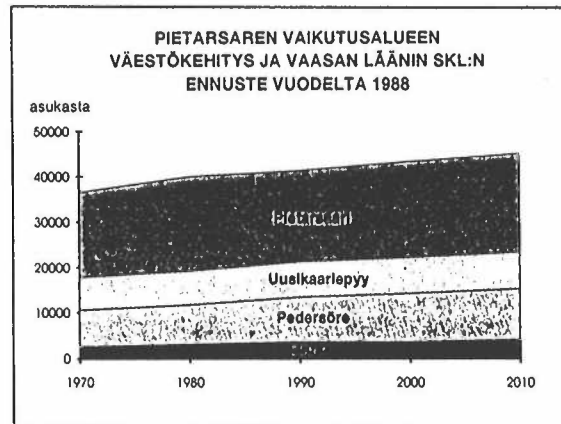
Pietarsaaren vaikutusalueella Pedersöressä, Luodossa ja Uudessakarlepyyssä asuu noin 41 000 henkeä. Vaikutusalueen väestön kasvua on pitänyt yllä huomattavan korkea syntyvyyden taso, vaikka kunnat ovat

tyypillisiä muuttotappio kuntia. Vaasan läänin seutukaavaliitto (Seutukaava 1988) ennustaa koko alueelle noin 3 500 asukkaan väestön kasvua seuraan 20 vuoden aikana. Kasvusta Pietarsaaren osuus olisi noin 1 500 asukasta.

Pietarsaaren asukaskehitys on ollut lievästi laskeva 70-luvun puolivälistä lähtien. Viimeisten 15-vuoden aikana on pietarsaaresta

muuttanut pois yli 13 000 henkeä ja sisään vain 10 000. Ruotsin kielen vahva asema on pitänyt yllä siirtolaisten huomattavaa osuutta sisään- ja ulosmuuttajissa.

Väestön määrään ja rakenteen kehitykseen vaikuttavat keskeisimmät tekijät ovat syntyvyyden aientuminen, eliniän pidentyminen ja muuttoliikkeen rakenne. Jos Pietarsaaren väestökehitys jatkuisi nykyisen trendin

mukaisesti, asui Pietarsaareissa vuonna 2030 15 000 asukasta kuten 60-luvullakin.

Suuret ikäluokat saavuttavat eläkeiän vuoden 2010 tienoilla, jolloin vanhusväestön osuus kasvaa nykyisessä 14:sta 20%:iin. Väestön voimakas vanhentuminen tulee vaikuttamaan muuttoliikkeen rakenteeseen, elinkeinoelämään ja elinympäristöltä vaadittaviin ominaisuuksiin.

Länsimaiset ja kotimaiset kokemukset osoittavat, että syntyvyyden tason pysyvä nostaminen tai sen alentuvan kehityksen pysäyttäminen on pitkällä aikavälillä mahdollista. Muuttotappion poistaminen säilyttäisi Pietarsaaren asukasluvun lähes nykyisellään, 24 000 asukkaan tavoite vuonna 2030 edellyttää noin 100:n henkilön vuotuista vuotuista muuttovoittoa.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Yleiskaavan mitoituksen lähtökohdaksi on otettu 24 000 asukkaan Pietarsaari. Asukaslukua ei ole sidottu tiettyyn vuoteen, mutta tavoitteena on, ettei väestönkasvuun sopeutuminen aiheuta kunnassa taloudellisia sekä rakennustuotantoon liittyviä ongelmia.

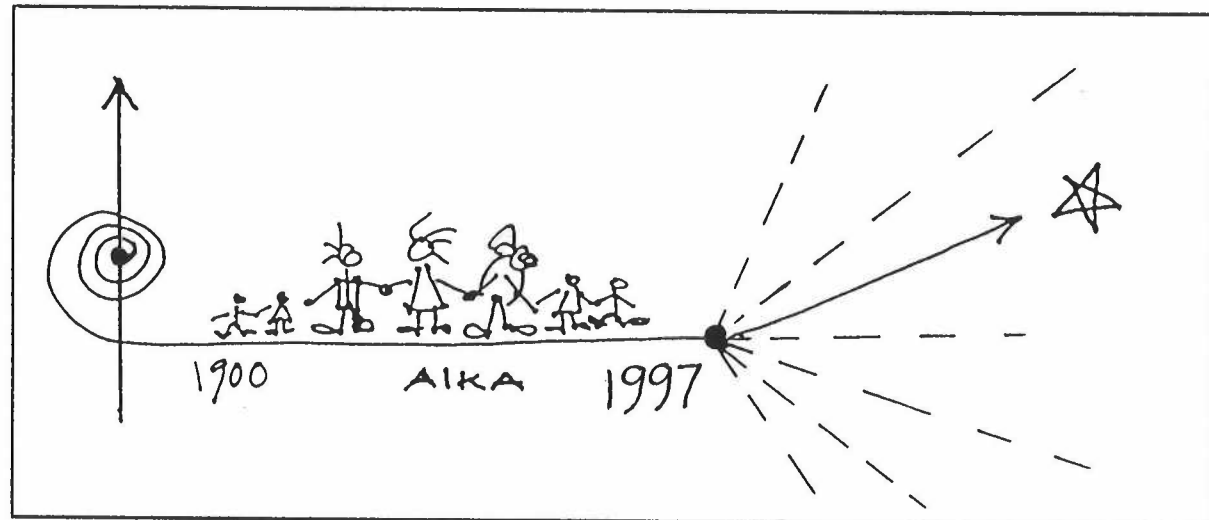
Keskeiset tavoitteet väestönkehityksen kannalta ovat:

- kaupunkimaisuuden kehittäminen kaupunkirakentamisella, joka rakentuu laadukkaista samanaikaisuutta, kohtaamista, toimintaa ja leikkiä edustavista paikoista ja joka toimii koskemattoman ja ennallistetun luonnonympäristön vastakohtana ja vai-

kuttaa sen kanssa yhdessä edellä kuvatulla tavalla

- erityisen huomion kiinnittäminen lasten ja nuorten persoonallisuuden muovaamiseen ja tuon prosessin yhdistäminen kaupunkirakentamiseen
- erityisen huomion kiinnittäminen väestön ikääntymisestä johtuviin ongelmiin ja mahdollisuuksiin
- väestöryhmien välisen yhteistoiminnan aktiivinen lisääminen
- valmiuksien hankkiminen kaukaa ja läheltä tulevien kaupunkiin muuttajien vastaanottamiseen

- kaupungin ja sitä ympäröivän seudun elinkeino- ja kulttuurielämän yhteistoiminnan kehittäminen ja syventäminen sekä kummankin osapuolen täydellisen suvereeniteetin ja molemminpuolisen riippuvuuden tunnustaminen.

Yleiskaavaprosessi ohjaa elinympäristön positiivista kehitystä myös muissa kuin tavoitteeksi asetetussa sosio-ekonomisessa tilanteessa.

ELINKEINOELÄMÄ / TYÖPAIKAT

Parhaillaan käynnissä oleva rakennemuutos pakottaa meitä yhä enemmän tarkastelemaan ympäröivää maailmaa ja itseämme kokonaan uudella tavalla. Se merkitsee, että väestöstä ainoastaan osa tulee toimimaan perinteisissä ammateissa, maanviljelyksessä ja teollisuudessa. Samalla tulee tavarankulutus pysähtymään, sitä mukaan kun usko edistymiseen, lakkaamattomaan, esteettömään kiertävien tavaroiden virtaan ja jatkuvaan markkinoiden kasvuun yhä enemmän kyseenalaistetaan.

Olemme tilanteessa, jossa yhteiskunnan voimavarat, oltuaan ensin maaomaisuutta ja myöhemmin pääomaa, nyt yhä enemmän alkavat olla – ensin henkilösidonnoisia tietoja (tietoyhteiskunta) ja sitten henkilösidonnoisia valmiuksia, osaamista. Tämä kehitys synnyttää uuden ammattinharjoittajatyypin, joka myy vähittäin – ei aikaansa – vaan itseään: fyysistä ja henkistä energiaansa, älyään, eläytymistään, syvimpiä tunteitaan, luovuttaan.

Tofflerin v. 1980 kehittämässä mallissa viitattiin tähän aaltoon. Monet tutkijat (Å. E. Andersson, Torsti Kivistö) kutsuvat tuota aikaa tietoisuuden tai henkisen energian aikakaudeksi. Kivistö kuvaa sitä myös "kestävän kehityksen aikakaudeksi".

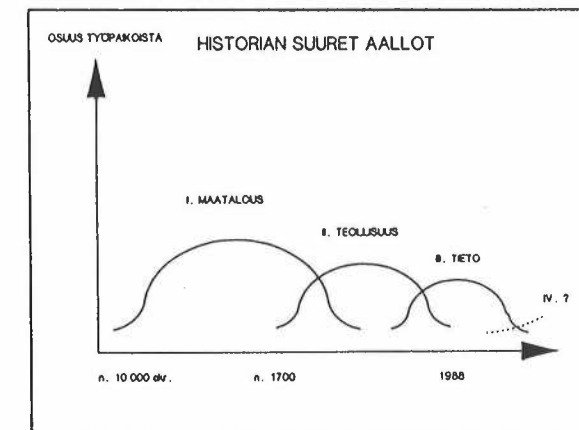
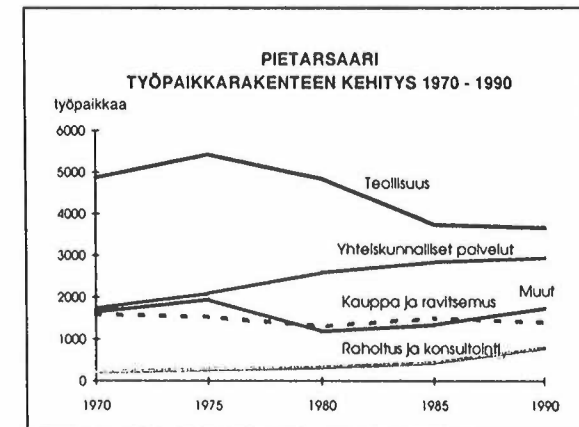
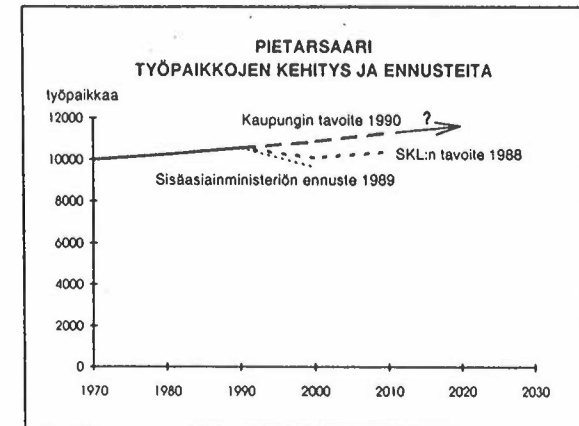
Tämä kehitys riippuu kompleksisesta rakennetusta kaupungista. David Batten (Institutet för framtidsstudier, Tukholma) kuvailee kaupunkia "luovaksi ympäristöksi", moninaisuuden ilmentymäksi, jossa taiteen ja tutkimuksen ideat ovat taloudellisen kehityksen varsinainen perusta. Olemme siis siirtymässä luonnon voimavaroista kulttuurin voimavaroihin.

TYÖPAIKAT

Alkulähde

Pietarsaaren perustaminen v. 1652 merkitsee yhteiskunnan kehitymisprosessissa askelta maatalousvaltaisesta rakenteesta teollisen ja kaupunkimaisen yhteisön alkioksi. Pietarsaareissa on siksi runsaasti perinteitä, jotka ovat peräisin merenkulusta, kansainvälisestä kaupasta ja siihen kuuluvista tavaroiden ja palvelujen tuotannosta. Tämän seurauksena on kaupungillamme useita elinkeinorakenteeltaan samankaltaisia kaupunkeja leimallisemmin selvärajaiset historialliset kehitysvaiheet, joiden käännteet noudattelevat taloudellisia suhdanteita. Kaupungin profiiliin on vaihtuvissa oloissa liitetty taloudellista toimintaa kuvaavia nimityksiä. Tätä on tällä hetkellä pidettävä rikkautena tulevaa kehitystä ajatellen. Esiteltävästä ajanjaksosta riippuen tai siitä, miltä kannalta kaupunkia tarkastellaan, käytetään siitä esimerkiksi nimityksiä merenkulkukaupunki, tupakkakaupunki ja teollisuuskaupunki.

Kiintoisaa tässä yhteydessä on kykymme sovittaa elinkeinorakenteet uusiin olosuhteisiin, selviytyä laskusuhdanteista ja käyttää omaksettuja valmiuksia uusien normien ja ajanmukaisten käsitteiden mukaan. Pietarsaarella on siis sisäsyntyinen valmius, josta se ammentaa voimaa, joustavuutta ja kehittämisedellytyksiä.

Kokonaisuus

Kaupungin ja lähiyhteisön asema elinvoimaisen elinkeinoelämän edellytysten aktiivina luojana on aina ollut vaikeasti määriteltävä. Raken- teiden monimutkaistuminen ja talouden ja tietovirran vauhdin kiihtyminen vaatii julkiselta sektorilta kokonaisotetta. Yksityisen sektorin eri alat ja yritykset voivat ja niiden pitääkin jaokkeistaa markkinoitaan. Erikoistumisella, tuotekehittelyllä ja markkinoinnilla yritykset voivat suunnata toimintaansa oman erityisen tavoitteensa pohjalta. Eri alat asettavat eri vaatimuksia "tuottavalle ympäristölle". Kau- pungin on voitava vastata vaatimuksiin tarjoamalla monia erilaisia elinkeino- edellytyksiä. Elinkeinopoliittiset näkökohdat ovat siksi tärkeitä kaikkea kunnallista palvelua muotoutettaessa. Tämä ajatustapa merkitsee loitontumista jaottelusta yhteisviestinnällisen ajattelun eduksi. Mielekkyyden käsitteen on ohjattava toimintaamme, jotta aktiivinen kehi- tykseen vaikuttaminen tältä kannalta olisi mahdollista.

Kehityssuunnat/työpaikat

Kun sisäasiainministeriö ja Vaasan läänin seutukaavaliitto ennustivat vuoden 1988 seutu- kaavassa työpaikojen määrän laskevaa suun- taa Pietarsaareissa, elettiin yhteiskunnassa yleisesti ottaen ristiriitaista vaihetta. Nousukausi oli meneillään ja kaikki viittasi työpaikkojen siirtymiseen teollisuudesta/tuotannosta palvelu- sektorille. Koska Pietarsaareissa oli edelleen suhteellisen paljon tuotanto- ja jalostustyö- paikkoja, pidettiin kehitystä erittäin epäsuo- tuisana meidän kohdallamme. Lisäksi lähi-

seuduilla rakennettiin paljon enemmän erilaisia palvelukeskuksia kuin Pietarsaarensseudulla.

Pietarsaaren elinkeinorakenne, ja siis teollisten työpaikkojen määrän jakauma suhteessa palveluelinkeinoihin, kehittyi siis ainoastaan osittain muun maan mallin mukaan. Ero, jota 80-luvun lopulla pidettiin epäsuotuisana mei- dän osaltamme, on tällä hetkellä vahvuustekijä. Pietarsaaren osuus Vaasan läänin viennistä on runsaat 1/4. Vientimme käsittää teollisuus- tuotteita ja niihin liittyviä palveluja, ei arvonsa menettäneitä huoltopalveluja. Seudullamme on siis kaikki edellytykset työpaikkojen määrän myönteiseen kehitykseen ja hyvät lähtökohdat Suomen EU-jäsenyyden pienille ja keski- suurille yrityksillemme avaamia uusia markki- noita ajatellen. Pietarsaaren kaupungilla on myös suuri vastuu alueen elinkeinokeskuksena. Tämän huomaa jo siitä, että 25 % kaupungin työpaikoista jakautuu talousalueemme asuk- kaiden kesken.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Samoin kuin energia ei synny tyhjästä tai häviä vaan muuttuu toisenlaiseksi, voidaan elinkeino- tai muuta toimintaa kehittää ja harjoittaa koh- tuullisella panostuksella.

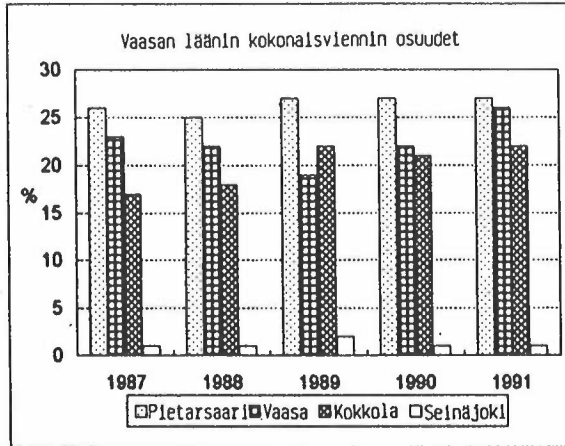
Työpaikkoja ja elinkeinoelämää ajatellen on Pietarsaaren seudun vahvuustekijät välitettävä uusille kotimarkkinoille, jotka Euroopan yhden- tyminen on luonut.

Perustavista voimatekijöistä voidaan esimerk- kinä mainita elävä kaksikielisyys, osaava ja tuotantoon suunautunut työvoima ja vienti- voittainen elinkeinoelämä.

Jotta näillä erityisominaisuuksilla olisi merkitystä on panostus liikenneyhteyksien kehittämiseen ja markkinoiden lähentämiseen ratkaisevan tärkeää. Sataman laajennus on osa tätä pyrkimystä. Erikoistumalla "puhtaan tavarat" käsittelyyn ja sopivan vilkkaaseen linjaliikenteeseen voi Pietarsaaren satamasta tulla eurooppalaisen kuljetusketjun osa. Tämä pätee myös itä-länsisuunnassa kulkevaan transitotavaraan.

Kaupungin on myös varmistettava Pietarsaaren infrastruktuurinen asema rauta- ja maantie- verkostossa sen saattamiseksi seudun kilpailu- kykyä edistävälle tasolle.

Tulevaisuus asettaa suurempia vaatimuksia kunnallisen tason julkisen sektorin aktii- visemmalle edunvalvontatyölle. EU-alueella vallitseva vapaa kilpailu siirtyy myös julkiselle sektorille. Tämä edellyttää hyvää peruspalvelua ja hyvinrakentunutta infrastruktuuria, joka houkuttelee yrityksiä ja tukee elinkeinoyritysten perustamista.

KEHITYSSKENAARIOT

Eri toimintojen tarkoituksenmukaisella sijoittamisella luodaan edellytykset elinvoimaisen ja houkuttelevan kaupungin kehittymiselle. Kaupunkiympäristön elävöittäminen ja sen toimivuuden parantaminen on tärkeä osa kunnan aktiivista elinkeinopolitiikkaa. Hyvä ja virikerikas elinympäristö ennalta ehkäisee sosiaalisten ongelmien syntymistä.

Kaupungin houkuttelevuuteen yritys- ja työtekijä(asukas)markkinoilla vaikuttavat mm. seuraavat tekijät, joihin voidaan vaikuttaa kaavoituksella ja toimintojen sijoittamisella:

- kaupunkimaisuus
- kaupungin imago
- kaupunkielämän laatu ja intensiteetti
- ympäristön virikkeisyys, viihtyisyys ja terveellisyys
- ulkoiset ja sisäiset yhteydet; liikkumisen vaivattomuus ja hinta
- asumismukavuus ja hinta-laatusuhde
- tonttien ja tilojen tarjonta ja laatu
- palveluiden laatu, määrä ja saavutettavuus
- vapaa-ajan palveluiden ja harrastusmahdollisuuksien tarjonta.

PIETARSAAREN YLEISKAAVA 1993

KEHITYSSKENAARIOTAULU

VÄESTÖ v. 2030	MUUTTOLIIKKEEN RAKENNE		VÄESTÖ- RAKENNE	ASUIN- RAKENTAMINEN	ELINKEINOJEN SUUNTA	TOIMITILARAKENTAMINEN				EDELITYKSIÄ JA TOIMENPITEITÄ
	ulos	sisään				julk. palv.	kultt. / virk.	kaupall.palv.	muu yrityst.	
TAANTUVA KEHITYS 15 000	"nuoret" koulutetut	"vanhat" ympärys- kunnista	iäkästä	peruskorjausta, niukalti uutta nykyiseen kaavavarantoon	työttömyys palvelut	-	-	-	peruskorjausta	- jatketaan nykyisellä aktiviteetilla - teollisuuden työllistävä vaikutus vähenee - kuntien työllistävä vaikutus vähenee
0- KASVU 20 000	"nuoret" koulutetut	"vanhat" ympärys- kunnista	ikääntyvää	peruskorjausta, pientaloja, vanhusten palvelutalo	lievä työttömyys palvelut matkailu	-	niukalti	nykyisten saneeraus	peruskorjausta	- kunnan aktiivinen elinkeinopolitiikka - teollisuuden työllistävä vaikutus ei vähene - kuntien työllistävä vaikutus vähenee - elinympäristön parantaminen ja virikkeellisen ilmapiirin tukeminen
HILLITTY KASVU 24 000	nuoria	yrittäjiä, siirtolaisia, nuoria ja vanhoja	nykyinen rakenne	kerrostalovaro- pien- ja rivitaloja vanhusten palvelutalo	pk-yritykset koulutuspalv. matkailu	peruskorjaus, pari pientä yksikköä	monipuolisia hankkeita	visaskorteli?	pieniä yksiköitä, uusiokäyttöä, koulutus- ja matkailutiloja	- maailman tilanteen ja EY:n vaikutukset merkittäviä - kunnan aktiivinen elinkeino- ja tavoitepolitiikka - Venäjän tavaravälitystarpeen hyödyntäminen - kansainvälisten suhteiden ja liikenteellisen aseman parantaminen - elinympäristön kohentaminen ja virikkeellisen ilmapiirin luominen
VOIMAKAS KASVU 27 000		yrittäjiä siirtolaisia pakolaisia	nuorentuu	yleiskaava täyttyy kerros- ja rivitaloja vanhusten palvelutalo	pk-yritykset koulutuspalv. matkailu (työttömyys)	peruskorjaus, lisärakentamista	monipuolisia hankkeita	visaskorteli, pieniä, uusia yksiköitä	uusia alueita uusiokäyttöä, koulutus- ja matkailutiloja	- maailman tilanteen ja EY:n vaikutukset merkittäviä - siirtolaisuuskysymys!

ASUMINEN

YLEISTÄ

Asuntotuotannolla on ratkaiseva asema kaupungin rakentumisprosessissa. Sodan jälkeistä yhteisörakentamista luonnehtii painopisteen siirtyminen tilanteesta, jossa asuminen merkitsi sosiaalisen yhteisön osallisuutta, omakotitalon ympärille rakentuvan pelkän asuinpaikan valmistamiseen. Pietarsaareissa oli vielä 40-luvulla rikas asumisesta, tuottavasta työstä, palveluista ja kulttuurista koostuva kudelma.

Omakotitalo on tuontitavaraa. Maaseutu-asuminen – jota monet pitävät omakotitalon esikuvana – oli syvälle juurtunut maaseudun tuotantotapaan ja elämänrytmiin. Mikäli omakotitalo pohjautuu agraarisesta malleista johtuvalle idealismille, niin nuo mallit on liitetty ajatustapaan harkitsemattomalla tavalla.

Kehityksen myötä tietoisuus kaupungista ja kaupunkimaisesta todellisuudesta on heikentynyt, melkein hävinnyt olemattomiin.

Tämä yleiskaava korostaa, että kestävä kehityksen edellytys on kaupunkimaisuus, mikä merkitsee myös kaupungin rungon vahvistamista ja sen myötä myös tiiviimpien asumuotojen kehittämistä. Tämän mahdollistamiseksi on niihin liittyvä etuisuuksia, jotka voittavat kaupunkilaisten tietoisuudessa olevat omakotitalon etuisuudet. Ratkaisu lienee enemmän sosiaalisella kuin teknisesteettisellä tasolla.

LÄHTÖKOHDAT

Vaikka kaupungin väkiluku ei kasvaisikaan, tarvitaan jatkuvasti uutta asuntomaata asumisväljyyden kasvun seurauksena. Viimeisten 20 vuoden aikana asuntorakennuskanta on kasvanut 70% väestömäärän kasvaessa vain 5%. Vuonna 1990 jokaisella Pietarsaarelaisella oli keskimäärin 38 k-m² käytettävissään (noin 30 huoneistoneliometriä!).

Asumisväljyyden tulevasta kehityksestä on viime vuosina käyty vilkasta keskustelua. Ennustetavasta ja ennustajasta riippuen päädytään yli 10 k-m²:n eroihin vuonna 2030. Kuinka kauan yli neljäkymmentä vuotta tasaisena jatkunut asumisväljyyden kasvu voi jatkua; hidastuuko kasvu jossain vaiheessa vai pysähtyykö se kokonaan?

Onko keskimääräisen asumisväljyyden jatkuva kasvattaminen ylipäättään mielekäs tavoite? Asumisväljyyden kasvu lisää myös energian kulutusta ja ympäristön räsitystä. Ehkä asuntovarallisuutemme tulisikin pyrkiä jakamaan tasaisemmin, jolloin ahtaastiasuminen vähenee, mutta keskimääräinen asumisväljyys pysyy ennallaan.

Asumisväljyyden kasvuun vaikuttavat seuraavat seikat:

- ruokakuntakoon pienentyminen
- yksin asuvien määrän lisääntyminen
- tulevaisuudessa ikääntyvän väestönosan omakotivaltainen ja korkea asumisväljyys
- asuntotuotantojakautuma; pieniä vai suuria asuntoja, kerrostaloja vai omakotitaloja
- asukkaiden varallisuus, koulutustaso ja tulot

- asuntovarautuman määrä
- asuntojen kierto sukupolvelta toiselle.

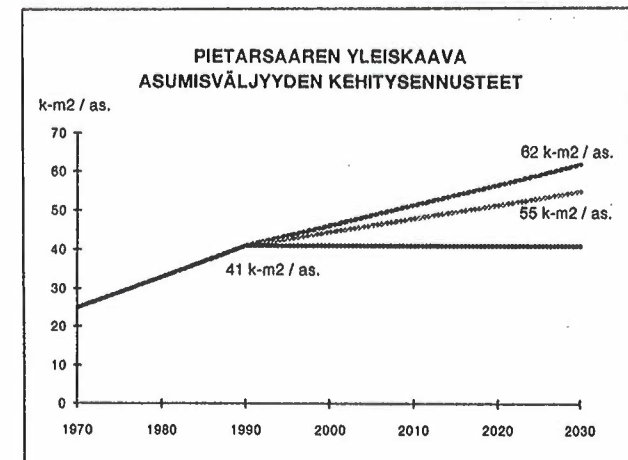
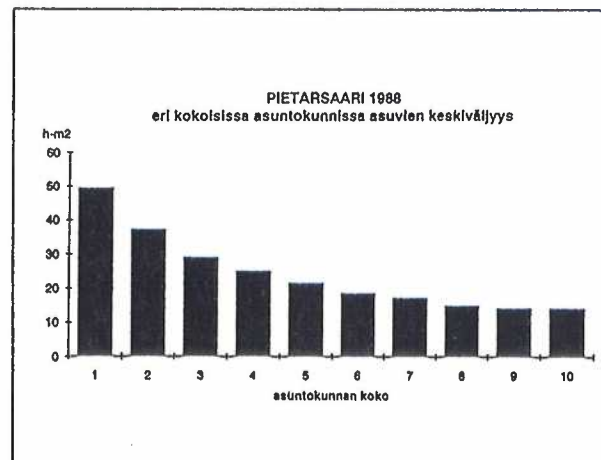
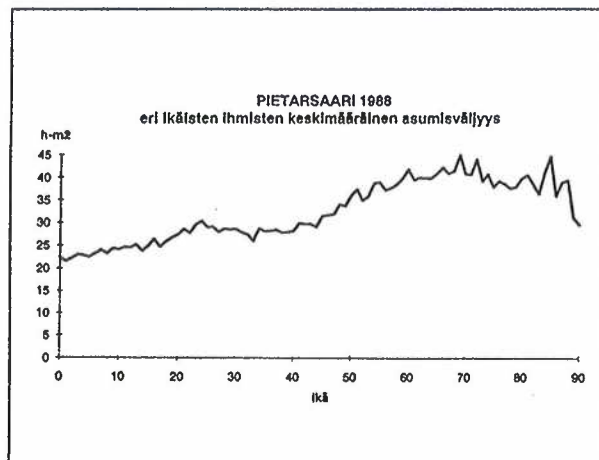
Asumisväljyys on alhaisimmillaan perheen perustamisvaiheessa ja korkeimmillaan lasten muutettua kotoa sekä toisen puolison kuoltua. Lapsiperheiden asumistasoa parantamalla vaikutetaan kohottavasti syntyvyyden tasoon.

Pienten asuntojen rakentaminen jarruttaa asumistason kehittymistä, eikä niistä tutkimusten mukaan ole pulaa Suomessa. Omakotiasuntojen kiertoa lapsiperheille voidaan edistää rakentamalla korkealuokkaisia kerrostaloasuntoja lähelle palveluita.

Asumisväljyyden kehityksessä olemme muista Pohjoismaista jäljessä noin 20 vuotta. Suomessa oli vuonna 1990 keskimäärin 3,6 huonetta perhettä kohden. Vastaavasti Ruotsissa oli jo vuonna 1970 keskimäärin 3,8 huonetta ja vuonna 1985 4,3 huonetta. (Kerrosneliömetrikohtaiset vertailut eivät ole mahdollisia erilaisten tilastointimenetelmien vuoksi.)

90-luvun alun laskukausi ja perheiden taloudellinen ahdinko on pysäyttänyt asumisväljyyden kasvun toistaiseksi. Todennäköisesti laskukauden seurauksena asuntovarallisuus jakautuu entistä epätasaisemmin niin, että varakkaan väestönosan asumisväljyys jatkaa kasvuaan alempien sosiaaliluokkien ja lapsiperheiden asumisväljyyden pienentyessä.

Yleiskaavan mitoitus riittää myös 62 k-m²:n keskimääräiseen asumisväljyyteen. Luonnollisesti huomattava väestönkasvu hillitsee asumisväljyyden kehittymistä, ja todennäköisin 62 k-m²:n asumisväljyys on silloin, kun Pietarsaaren väestö ei kasva tai vähenee.

RAKENTAMINEN

Pietarsaareissa on rakennettu noin 1,4 kerrosneliometriä vuodessa asukasta kohden 80-luvulla. Puolet tuotannosta on ollut asuntoja ja puolet toimitiloja. Rakentamisen taso on kunnan kehityksen kannalta ollut sopiva.

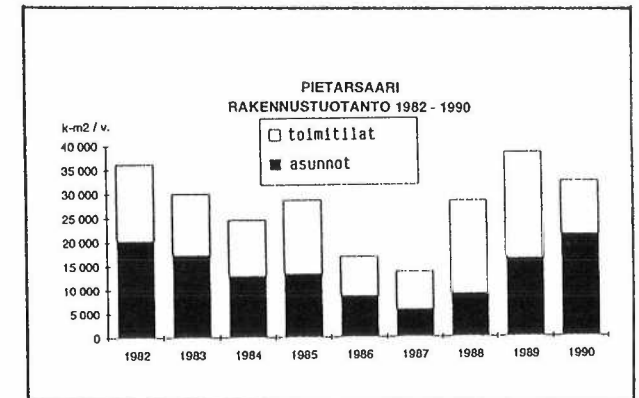
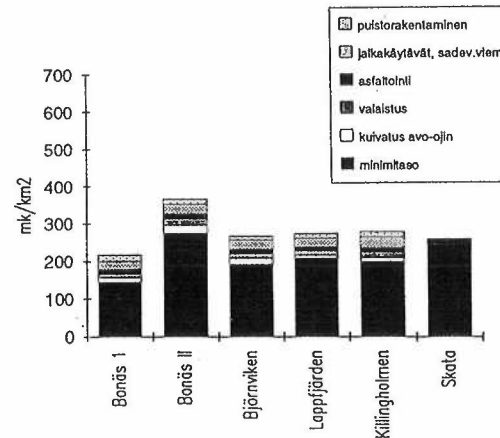
Asuntorakentaminen on painottunut voimakkaasti erillisten pientalojen rakentamiseen (75% rakennetusta kerrosalasta). Viidennes toimitilarakentamisesta on ollut myymälä-, majoitus- ja ravitsemusrakennuksia ja 25% teollisuus- ja varastorakennuksia.

Yleiskaavan perusennusteessa (24 000 asukasta ja 55 k-m²/asukas vuonna 2030) asuntorakentaminen säilyisi 80-luvun tasolla 0,7 k-m² asukasta kohden vuodessa. Tuotanto vastaa noin 15 000 k-m²:n vuotuista asuntotuotantoa, josta noin kolmannes kuluu poistuman korvaamiseen.

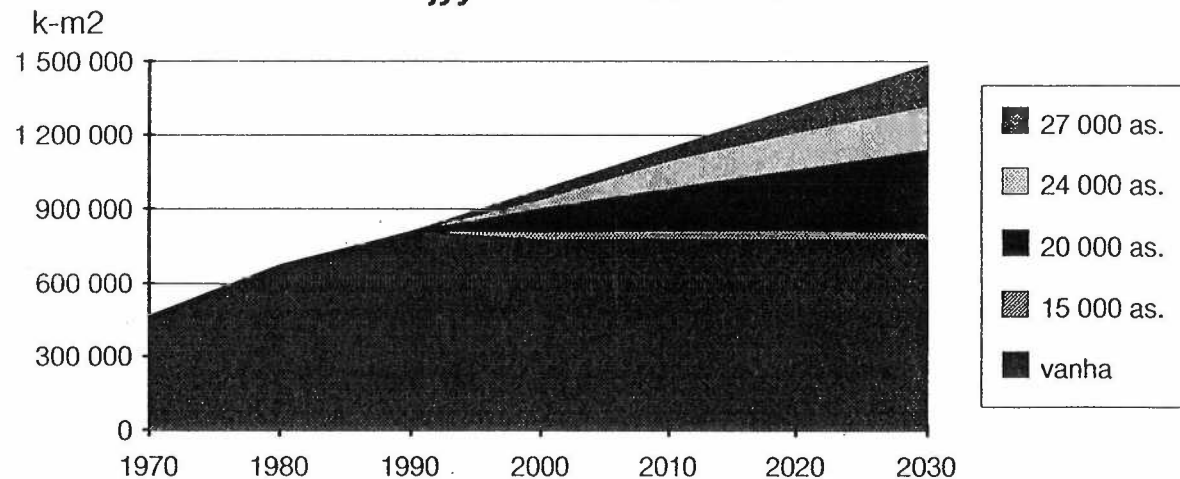
Automatisoinnin ja viihtyisyystekijöiden arvon seurauksena myös työpaikkaväljyys on kasvanut aina näihin päiviin asti. Väljyyskehitys vaihtelee toimialoittain huomattavasti. Elinkeinoelämän rakennemuutos kompensoi osan väljyyskehityksen vaikutuksista.

Toimitilarakentamisessa on syytä varautua asuntotuotantoa vastaavaan rakentamismäärään. Olennaisinta on toimitilojen oikea sijoittaminen kaupunkirakenteeseen tulevaisuuden yritystoiminnan moninaisia tarpeita silmällä pitäen.

Kunnallistekniikan kustannusten kasvu laatu- ja tason parantamisessa

ASUNTOKANNAN KEHITYS
eri väestövaihtoehdoissa;
asumisväljyys 55 k-m² / as. v. 2030

KAHAVARANTO

Yleiskaavatyötä varten selvitettiin Pietarsaaren kaupungin kaavavaranto eli vahvistetuissa asemakaavoissa olevat rakentamattomat alueet ja rakennuskannaltaan todennäköisesti uusiutuvat tontit. Selvityksen suoritti vuonna 1991 työryhmä, johon kuuluivat rakennustarkastaja Rolf Nilsson, asemakaava-arkkitehdit Roger Wingren, Ben Griep ja Heimo Toiviainen sekä Liikennetekniikka Oy:stä tekn.yo Mariitta Vuorenpää. Selvitystä on täydennetty vuonna 1992 Roger Wingrenin toimittaman aineiston pohjalta.

Kaavavarantoa ei koskaan saada kokonaan käyttöön. Asuntokaavavaranto toteutuu paremmin kuin toimitilojen kaavavaranto, koska toimitiloille osoitetulle maalle määritellään usein korkein sallittu rakentamistehokkuus, mutta rakentamisen toteutuminen riippuu tontille hakeutuvan toiminnan luonteesta. Realistinen asuntokaavavaranto on noin 90% ja toimitilakaavavaranto noin 70% teoreettisesta kaavavarannosta.

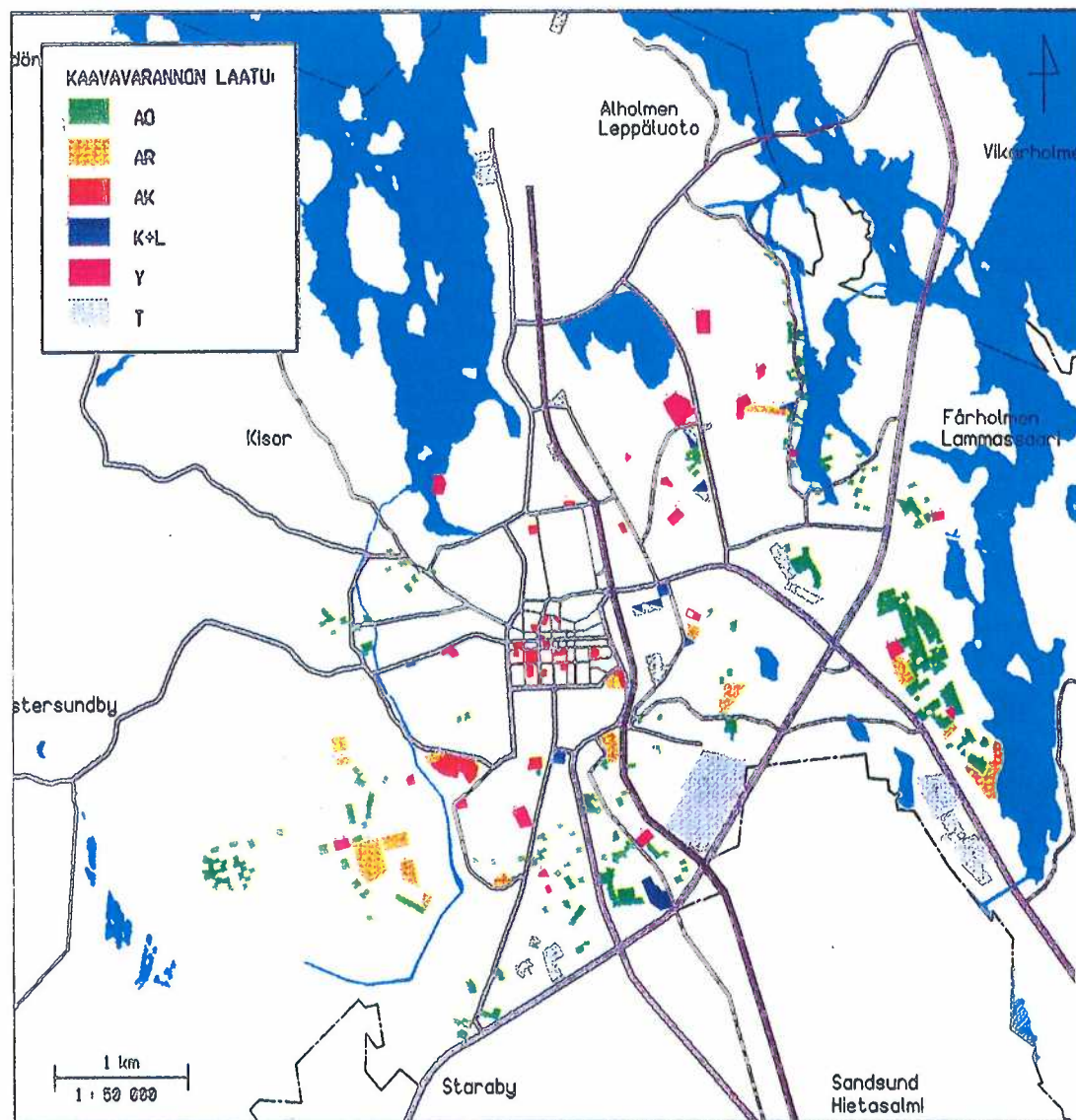
Teoreettinen kaavavaranto oli vuonna 1992 seuraava:

Pientalot (AO, AP)	147 000
Rivitalot (AR)	70 000
Kerrostalot (AK)	105 000
Yhteensä	338 000 k-m²

Julkiset rak. (Y)	57 000
Kauppa- ja liikerak. (KL)	59 000
Tuotantorak. (T)	350 000
Yhteensä	466 000 k-m²

Pietarsaaren realistinen asunto- ja toimitilakaavavaranto vastaa noin 20 vuoden rakennustuotantoa. Toteutumattoman kaava-

varannon lisäksi kaupungilla on syytä olla reilun 5 vuoden rakentamista vastaava kaavallinen valmius.

Pietarsaaren kaavavaranto vuonna 1992.

PERUSPALVELUT PÄIVÄHOITO JA KOULUTOIMI

Lapsi on kaupunkiyhteisön suurin voimavara. Lapsi on kehittymässä oleva ihminen, tuleva kaupunkilainen. Yksilönkehityksen kannalta on ratkaisevaa, miten lapsi onnistuu saavuttamaan sopusoinnun maailmansa kanssa. Perimäisen vastuun tästä tapahtumasta kantaa perhe, yhteiskunnan arkkityyppi (perustyyppi), ja sitä ympäröivä sosiaalinen verkosto. Päivähoito ja koulu rakentavat edelleen tältä pohjalta laajentamalla sosiaalisia – ja kulttuuri-verkostoja siten, että ne kattavat koko kaupunkiyhteisön ja lopulta koko maapallon todellisuuden.

Tämän vastuun kantajina kuuluvat koulut ja lasten päiväkodit yhteiskunnan tärkeimpiin ympäristöihin. Ne muovaavat meitä ihmisinä kasvuaikanaamme. Niiden avulla meitä valmistetaan yhteiskuntaelämää varten kaupunki-elämää varten, maailmankansalaisiksi.

Tämän hetken tärkeimpiä kysymyksiä on saadaanko yhdessäolo ja opetus päiväkodeissa ja kouluissa – mutta myös rakennukset ja ympäristöt – sopusointuun esiin kasvavan yhteiskunnan kanssa, yhteiskunnan, jonka työskentely-, ajattelu-, kommunikointi- ja kokemistapa on aivan uusi.

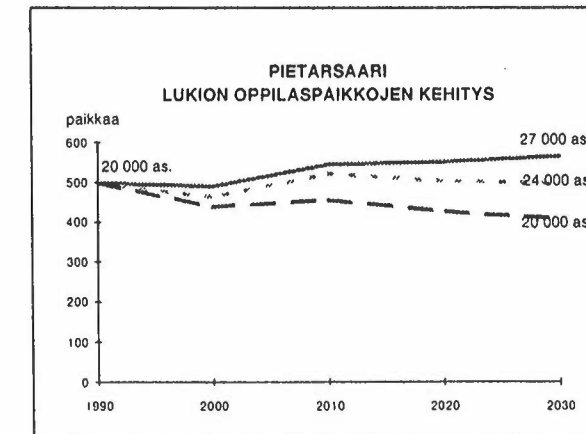
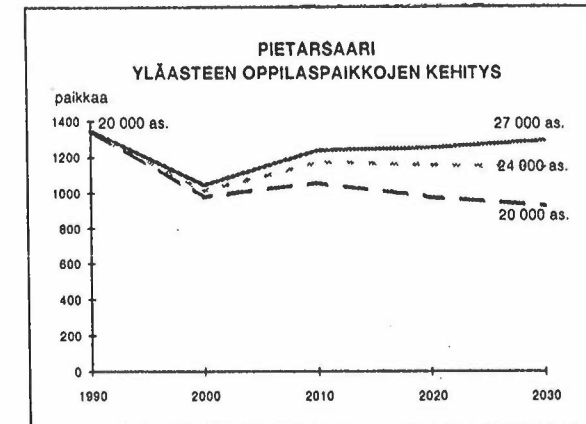
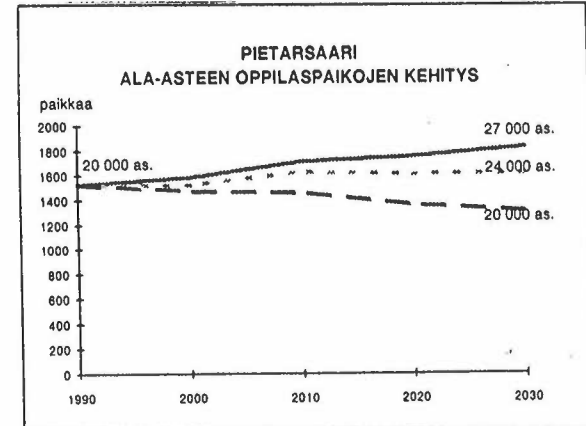
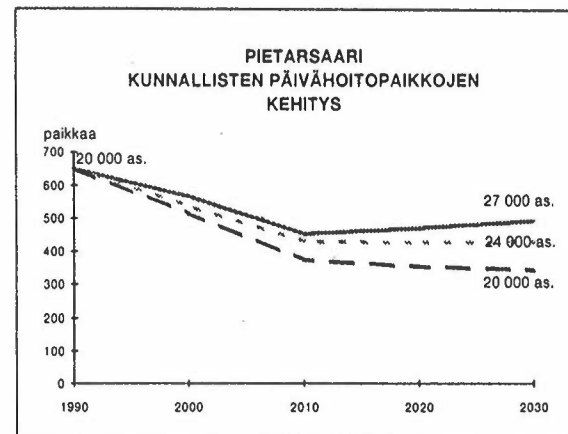
Lähtökohdat

Vaikka kaupungin väestö lisääntyisi 27 000:een, riittäisi päivähoiton ja koulujen nykyinen kapasiteetti käytettäessä lähtökohtana tämän hetken toimintanormeja.

Tilanne ei kuitenkaan ole niin yksinkertainen.

Päivähoitolain mukaan kunnan kuuluu tarjota valvottua päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisina toimintamuotoina kuin kunnan tarpeet edellyttävät. Ongelmia syntyy niiden asuinalueiden koulujen ja päiväkotien kanssa, joilla asuu vanhenevaa väestöä.

Lisäksi ongelmia syntyy niiden asuinalueiden koulujen ja päiväkotien kanssa, joissa asuu vanhenevaa väestöä. Lasten määrä vähenee tuntuvasti näillä alueilla samalla kun heidän määränsä kasvaa uusilla asuinalueilla, joissa ei ole päiväkoteja ja kouluja. Vaikeuksia lisää se, että nämä uudet asuinalueet ovat yleensä jonkin matkan päässä olemassa olevista päiväkodeista ja kouluista, mikä pää-asiaassa johtuu omakotivaltaisesta asuntotuotannosta. Kaikesta huolimatta mainittakoon, että sekä ruotsin- että suomenkielisten koulujen sijainti kattaa Pietarsaareissa melko hyvin asuinalueet moniin muihin kuntiin verrattuna. Ainoastaan Pirilöstä ja eräiltä Itälän, Fäbodan ja Pörkenäsin alueilta tulevilla oppilailla on ala-asteen kouluun 3 km pitempi matka. Lakisääteiset oppilaskuljetukset edellyttävät 5 km:n koulu-matkaa.

Lisäksi nousee esiin kysymys, onko nykyisillä päiväkodeilla ja kouluilla valmiuksia muuntaa siten, että ne pystyvät vastaamaan uuden ajan vaatimuksiin. Yhdessäolo, itsenäinen työskentely, ryhmä- ja projektityöt vaativat kaikki erikoistiloja, joita nykyisistä rakennuksista puuttuu.

Voidaan myös todeta, ettei toiminnan uudistamiseen aina tarvita uusia tiloja.

Kunnan päivähoitopaikkojen uskotaan lisääntyvän. Myös kaikkien 6-vuotiaiden mahdollinen esikouluopetus tulee vaikuttamaan esikoulupaikkojen tarpeeseen.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Tarpeellisia lähipalveluita saadaan edullisesti kehittämällä vanhojen ja uusien tilojen yhteiskäyttöä erilaisten palveluiden ja käyttäjäryhmien kesken. Esimerkiksi yhdistetystä vanhusten- ja lasten päiväkodista sekä asukkaiden yhteis-tilasta voi muodostua alueen aktiivinen kohtauspaikka ja viihtyisyyttä parantava tekijä. Päivähoitopaikkojen tarjontaan saadaan joustavuutta perustamalla pieniä yksiköjä jo olemassa olevia päiväkotien yhteyteen. Näitä voivat olla tai osakehuoneistot, jotka voidaan palauttaa asunnoiksi kun niitä ei enää tarvita.

Ala-asteen koulujen sijainti vanhoilla asunto-alueilla on ongelma, joka voidaan ratkaista koulukyydityksin tai siirtämällä ala-aste tarkoituksenmukaisempaan paikkaan muiden palveluiden yhteyteen. Vanha tila voidaan ottaa uuteen käyttöön esim. vanhustenhuollon tarpeisiin. Myös koulutilojen yhteiskäyttömahdollisuudet molempien kieliryhmien kesken

pitäisi selvittää. Päiväkodin tulisi sijaita joko omassa kaupunginosassa tai työpaikan välittömässä läheisyydessä. Ala-asteen koulun tulisisijaita turvallisen kävelyetäisyyden päässä koululaisista.

Uusilla ja vanhoilla asuntoalueilla on pyrittävä kehittämään sellaisia lähiympäristöjä, että erillisten leikkikenttien rakentamista ei tarvita. Jokaisella asuntoalueella lähivirkistysalueen tulee toimia myös virikkeellisenä ja turvallisenä leikkiympäristönä tarpeellisine varusteineen.

NUORISOASTEEN KOULUTUS JA AIKUISKOULUTUS

Elämme yhteiskunnan kansainvälisten ja kansallisten, maailmanlaajuisten ja paikallisten muutosten aikaa. Kaikki omaksutut valtiolliset, poliittiset ja taloudelliset järjestelmät horjuvat ja paikallisyhteisö vaikuttaa muodostuvan yhä merkittävämmäksi. Samalla perheyhteisyys murenee ja ihmisten ajankäyttö muuttuu rajusti. Elämme jo tilanteessa, jossa väestö käyttää vähemmän kuin 10 % vitaalista elinajastaan (elinaika yhteensä miinus uni ja sairaus) toimintaan, jota me perinteisesti kutsumme työksi. Ellei nk. vapaa-aikaa täytetä mielekkäästi, on olemassa välinpitämättömyyden, kyllästymisen ja destruktiivisuuden vaara.

Myös työn sisältö on muuttumassa. Elinkeino-elämä ei tällä hetkellä kaipaa ensisijaisesti ahkeruutta vaan luovuutta, ei mekaanista osaamista vaan arviointikykyä ja ennen kaikkea valmiutta liikkua vapaasti koko maailmassa.

Käsitteet kuten

- monikielisyys
 - sosiaalinen valmius
 - kyky itsenäiseen työhön
 - kokonaisuuksien ja yhteyksien ymmärtäminen
 - kyky ryhmä- ja projektityöhön
 - aloitteellisuus ja urakkahenki
- mainitaan tässä yhteydessä.

Kaikki tämä edellyttää tietenkin perinteisiä perustietoja, mutta vielä enemmän kykyä käsitellä näitä tietoja vastuullisesti, itsenäisesti ja luovasti ja voimakkaasti kokonaisuuksia ja yleisiä tavoitteita hahmottavalla tavalla. Kouluympäristöä on siksi kehitettävä siten, että se kokonaisuudessaan edistää nuorten persoonallisuuden kehittymistä. Koulu ei saa vain olla paikka, josta nuoret saavat tietoja vaan tiedonvirta, jossa he omien kokemustensa kautta oppivat tuntemaan ja rakastamaan maailmaa, josta he myöhemmin ottavat vastuun.

Koulun tehtäväksi jää harjoittaa nuoria

- tuntemaan maailma jakamattomana, dynaamisena kokonaisuutena, jonka osat ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja johon he itse sisältyvät väistämättömänä kokonaisuutena
- ottamaan vastuun itsestään, lähimmäisistään, luonnosta ja kulttuuriympäristöstä
- hyväksymään muut ihmiset ainutlaatuisina olentoina erityisominaisuuksineen ja mahdollisuuksineen
- kommunikoidaan, ts. käymään todellista vuoropuhelua oman persoonallisuutensa, omien tunteidensa ja arvostustensa pohjalta

- "lukemaan rivien välistä", ts. käyttämään järjettä ja siten valmiuksiaan arvioida asioita ja tilanteita sekä tarkastelemaan kriittisesti väittämiä ja olosuhteita
- ratkaisemaan ristiriitaisuudet ne siloittavalla hiljaisella työllä ja suhtautumaan kaikessa luovasti maailmaan. Vain se muuttuu, joka itse ilmaisee itsensä ideoina, ajatuksina, esineinä.

LÄHTÖKOHDAT

Teknologian nopea kehittyminen on muuttanut ja muuttaa tulevaisuudessaakin työelämän ammattirakennetta ja ammattien sisältöä. Ne alueet, jotka pystyvät tarjoamaan joustavaa ja hyvin koulutettua työvoimaa muuttuvissa tilanteissa, ovat tulevaisuudessa kilpailukykyisiä kiristyvillä kansainvälisillä ja kansallisilla markkinoilla.

Ammatillisen- ja aikuiskoulutuksen määrä ja laatu ovat nykyisellään riittämättömiä. Yritysten valmiudet sopeutua elinkeinoelämän muutoksiin ovat heikot. Tarvitaan myös uusille ja vanhoille yrittäjille suunnattua koulutusta. Kunnalla on keskeinen rooli koulutusmahdollisuuksien edistäjänä ja koulutusmyönteisen ilmapiirin luojana.

Tulevaisuudessa on syytä varautua myös vierastyövoiman ja pakolaisten kouluttamiseen, niin että se luontevasti nivoutuu osaksi muuta koulutusjärjestelmää.

Pietarsaaren kaupungilla on erinomaiset lähtökohdat kehittää kansainvälistä koulutusta kaksikielisen pohjan ja skandinaavisten suhteiden ansiosta.

Pietarsaaren nykyinen keskiasteen- ja aikuis- koulutus tarjoaa opiskelumahdollisuuksia noin 2600 oppilaalle.

Pietarsaaren keskiasteen- ja aikuiskoulut:

Kaksikieliset:

- Pietarsaaren Kauppaoppilaitos / Turkis-oppilaitos
- Pietarsaaren Konservatorio (musiikin peruskoulutus)
- oppisopimuskoulutus

Ruotsinkieliset:

- Jakobstads konservatorium (musiikin ammatillinen koulutus)
- Yrkesskolan i Jakobstad (ammattikoulu)
- Lannäslunds Lantbruksskolor (maatalous- koulut)
- Barnträdgårdsläroinstitutet (lastentarhan- opettajaopisto)
- Jakobstads Svenska Arbetarinstitut (työväenopisto)
- Vasa sommaruniversitet (Pietarsaaren piste)
- Vasa Svenska Aftonläroverk (iltalukio, Pietarsaaren piste)

Suomenkieliset:

- Pietarsaaren lukio
- Pietarsaaren Suomenkielinen työväen- opisto
- Keskipohjanmaan Kesäyliopisto (Pietarsaaren piste)
- Jyväskylän yliopiston Chydenius-instituutti (yhteistyö työväenopiston kanssa)

Opetustilojen ja oppilaitosten toiminnan kehittämisen painopistealueet:

- laitoksia kehitetään toiminnallisen verkoston ja oppimiskeskusten suuntaan
- tilallisten ja henkisten voimavarojen yhteisvaikutus
- kirjastoa kehitetään tietoja välittävän keskuksen suuntaan
- oppilaitosten ja kirjaston välinen tietoverkko
- työtilojen varaaminen oppilaitoksiin jatkokoulutukseen hakeutuneille musiikin ja kuvataiteen harjoittajille.
- turkisoppilaitosta kehitetään turkisan pohjoismaiden koulutuslaitoksesksi (yrittäminen, muotoilu)

TAVOITTEET

Koulutuksella pyritään ennakoimattomien rakennemuutosten vaikutusten lieventämiseen ja yritysten kilpailukykyyn parantamiseen tarjoamalla joustavaa ja ammattitaitoista työvoimaa. Koulutusmahdollisuuksia lisäämällä pyritään ehkäisemään asukkaiden ja varsinkin nuorten poismuuttoa kaupungista. Monipuolisella koulutuksella lisätään kaupungin virikkeellisyyttä ja sukkaiden viihtyisyyttä.

Tavoitteena on kehittää Pietarsaaren keskiasteen- ja aikuiskoulutusta vastaamaan ajan haasteisiin hyödyntämällä alueen luontaisia lähtökohtia kuten kaksikielisyyttä. Esimerkiksi Pietarsaaren merenkulkuperinne antaa hyvät lähtökohdat kehittää pienmittakaavaista ja erikoistunutta koulutusta.

Suomenkielistä ja ruotsinkielistä lukiota, sekä muita oppilaitoksia voidaan kehittää pohjoismaisesti suuntautuvina oppilaitoksina

Ammattikoulujen yhteyteen perustetaan ammattikorkeakoululinjoja yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa Åbo Akademi kouluttaa tulevaisuudessa ruotsinkieliset lastentarhan/esikouluopettajat Pietarsaassa. Tavoitteena on oltava korkeakouluopetuksen lujittaminen ja kehittäminen kaupungissa.

TOIMENPITEET

Kunnan vaikutusmahdollisuuksien aktiivinen hyödyntäminen.

Kunta voi edistää aikuiskoulutusta seuraavin toimenpitein:

- koordinoimalla ja parantamalla yhteistyötä paikallisyhdistysten, työvoimahallinnon ja oppilaitosten kanssa.
- tarjoamalla tiedotus- ja opastuspalveluita niin asukkaille, työntekijöille kuin yrityksillekin.
- tarjoamalla sopivia tiloja ja oheispalveluita (esim. yhteydet, majoitus, ruokailu, virkistäytyminen).
- suuntaamalla koulutuksen tasoa ja tutkimusta paikallisen yritystoiminnan tarpeisiin.
- järjestämällä ja tukemalla myös muuta kuin lakisääteistä koulutusta, esim. työväenopistojen harrastelijatasolla tarjoamaa opetusta ja tukea.

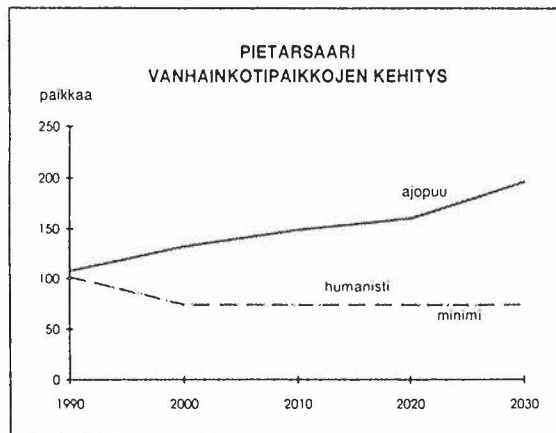
VANHUSHUOLTO JA PALVELUASUMINEN

Kaupungin vanhuspoliittinen toimintaohjelma määrittelee kolme pääperiaatetta Pietarsaaren vanhushuollolle:

- Vanhusten itsemääräämisoikeuden kunnioitus
- Vanhusten elintavan jatkuvuuden turvaaminen
- Vanhusten ja ympäristön omien voimavarojen käyttö

Ohjelma perustuu sille, että

- pitempi elinikä on ihmiskunnan saavutus
- ikääntymisessä on korostettava sosiaalisia kontakteja biologisten sijaan
- sosiaalisuus virkistää toimintakykyä
- vanhuksia pidetään yksilöitä ja persoonallisuuksia edustavana ryhmänä
- ikääntyminen on suhteellinen käsite.

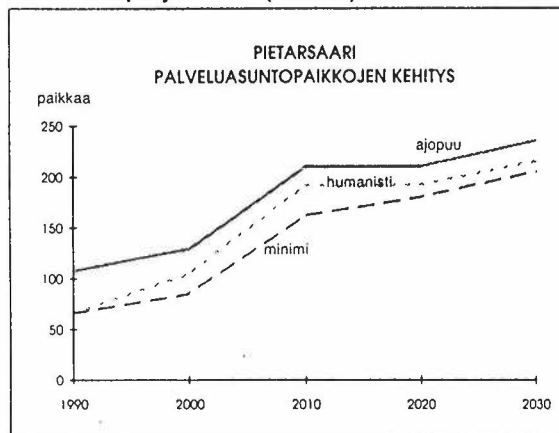

LÄHTÖKOHDAT

Väestönrakenteen kehitys lisää vanhusväestön määrää yli 40% vuoden 2010 vaiheilla. Tulevassa tilanteessa nykyinen vanhushuoltokäytäntömme on kestämaton. Päämääränä on järjestää oheispalveluita ja kehittää asumismuotoja niin, että vanhukset tulevat toimeen mahdollisimman kauan omassa ympäristössään. Tämä päämäärä asettaa vaatimuksia yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi ja toimintojen sijoittamiselle.

Tulevaisuuden vanhus tulee todennäköisesti olemaan nykyistä ikäoveriaan terveempi, aktiivisempi ja varakkaampi. Lisääntyvä vanhusväestö voi muodostua potentiaaliksi ja palveluiden monipuolisuutta ylläpitäväksi ryhmäksi, jos suunnittelussa otetaan huomioon ajoissa heidän erityistarpeensa. Palveluiden tulee olla vaivattomasti saavutettavia ja liikkumisen turvallista. Ympäristön tulee tarjota runsaasti mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Sosiaalishallituksen Vanhuspolitiittisessa pitkän aikavälin projektissa (1991) tarkasteltiin van-

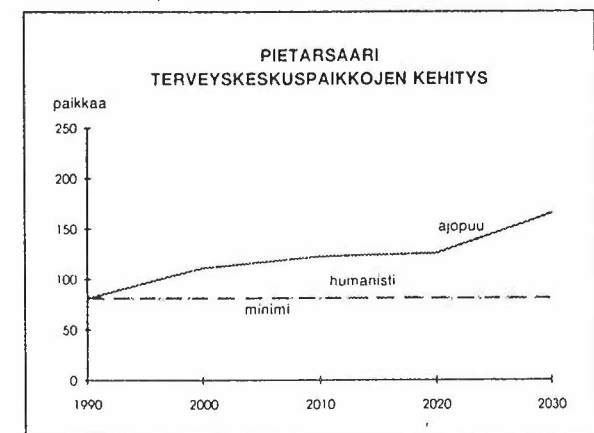
hustenhuollon palveluiden kehittymistä kolmessa eri skenaariossa, jotka perustuvat erilaisille hoitofilosofioille. Ajopuomallissa jatketaan nykyisellä hoitofilosofialla. Humanistimallissa kehitetään ja kohotetaan palvelutasoa. Minimimallissa palveluita kehitetään mutta ne järjestetään vain eniten tarvitseville.

Pietarsaaren vanhainkoti on erittäin huonossa kunnossa mutta vuoden 1995 saneerauksen jälkeen toimiva. Humanisti- ja minimimallissa vanhainkotien ja terveyskeskusten kokonaispaikkaluku ei kasva mutta lyhytaikaishoitopaikkojen osuus lisääntyy pitkäaikashoidon vähentyessä.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Palveluasuntopaikkojen tarve kasvaa kaikissa malleissa ja edellyttää uutta rakentamista sekä nykyisten vuokratilojen hyväksikäyttöä. Erityisesti pienryhmäasuntoja on hankittava muistamattomille vanhuksille.

Eläkeläisten vuokrataloasuntoja on oltava tulevaisuudessakin nykyisen määrä, 7-8 kerrostaloa, noin 285 asuntoa. Niiden lä-

hettyvillä on oltava pienmuotoista päivä- ja palvelukeskustoimintaa.

Vanhushuollon tilantarvetta on kehitettävä yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, kulttuurisektorin, vapaa-ajansektorin jne. kanssa siten, että tilojen käyttöä tehostetaan ja mahdollisuudet ihmisten välisiin kohtaamisiin lisääntyvät. Erityisen tärkeää on elävän kaupunkikeskustan kehittäminen tässä yleiskaavassa muutoin esitettyjen periaatteiden mukaisesti, mikä merkitsee myös ydinkeskustan erilaisten asumismuotojen kehittämistä.

VAMMAISHUOLTO

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain mukaan on vammaisen henkilön edellytyksiä elää ja toimia muiden kanssa yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä edistettävä, sekä ehkäistävä ja poistettava vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Kaupungin on huolehdittava siitä, että julkiset palvelut ovat myös vammaisten saatavilla.

TERVEYDEN- JA SAIRAANHOITO

Hyvin järjestetty terveydenhuolto ja sairaanhoito on tärkeällä sijalla jokaisessa yhteiskunnassa. Sairaanhoidon kehitys on osaksi rinnakaista muun yhteiskunnallisen kehityksen kanssa, osaksi lääketiede kehittää itse omaa alaansa. Näistä molemmista lähteistä syntyy muuttava yhteisvaikutus, joka muotouttaa tulevaisuuden terveydenhuollon ja sairaanhoidon voimavarojen jakoa, organisaatiota ja toimenpiteiden tärkeysjärjestystä.

Pietarsaaren kaupungilla on ollut etu toimia kehittyneen sairaalatoimen sijoituspaikkana. Sairaala on ajoittain ollut eräiden sairaanhoitoalojen maakuntakeskuksena. Sairaaloiden keskittyminen sivuutti pitkäksi aikaa perusterveydenhuollon, mutta sitä on hiljalleen parannettu 80-luvulla. Tämä, sekä se seikka, että Pietarsaaren sairaaloiden väestöpohja on vähentynyt, aiheuttaa sen, että huomattava osa sairaalailoista muodostaa ylikapasiteetin, jolle toivotaan järkevää käyttöä.

Sairaala-alalla tapahtuu jatkuvasti muutoksia, jotka johtuvat mm. väestörakenteen, ulkoisen ympäristön, sosiaalisen ympäristön ja elintapojen muutoksista. Nykyiset kansansairauktemme vaativat ennen kaikkea panostusta ennakoiiviin yhteiskunnallisiin sijoituksiin ihmisten innostamiseksi liikkumaan järkevästi, tapaturmien ehkäisemiseksi, sosiaalisen yhteenkuuluvuuden ja terveiden elintapojen edistämiseksi. Niiden kansalaisten, jotka pitkäaikaisen vamman tai iän vuoksi eivät pysty itsenäiseen asumiseen, on saatava tukea mahdollisimman kodinomaiseen asumiseen tutussa ympäristössään.

Sairanhoidon tarve turvataan osaksi perusterveydenhuollolla, osaksi erityissairanhoidolla. Organisaation muotoutuminen tulevaisuudessa on toissijainen asia sen arvovaltasäällöstä huolimatta. Tavoitteena on optimaalisen hoidon antaminen sairastuneelle mahdollisimman lähellä kotia. Hoidon painopistealueet riippuvat kaupungin toteutuneesta kehittämisskenaariosta. Nykyisellä rakenteella/modest expansion/ on olemassa olevat terveyden- ja sairaanhoidon välineet tyhjentävä terveyden- ja sairaanhoidon suunnitelmien mukaan (suunnitelmat 1994 - 1997). Somaattisten erityissairanhoidopaikkojen tarve arvioidaan 3 %:ksi, ja psykiatristen erityissairanhoidopaikkojen tarve 0,5 %:ksi väestöpohjasta. Vuodepaikkojen määrää perushoidossa voidaan pienentää eriyttämällä sosiaalisten tukimuotojen tarjontaa.

Kehityksen johtaessa vanhusväestön osuuden lisääntymiseen kasvaa lääketieteellisen osamisen tarve näiden ikäryhmien osalta, mitä voidaan pitää sairaanhoidon kokonaistarpeiden kehityssuuntana.

Jos nuorempi väestö lisääntyy voimakkaasti, tarvitaan enemmän lasten- ja lisääntymislääketieteeseen, akuutti- ja mielenterveyshoidon erityistuntemusta.

Terveydenhuollolla ja sairaanhoidolla on merkittävä työllistävä vaikutus varsinkin naispuolisiin työntekijöihin. Kaupungin kannalta on tärkeää ottaa huomioon terveydenhuollon ja sairaanhoidon työntekijöiden infrastruktuurin tarve mm. asumis- ja lastenhoitovaihtoehtojen tarjonnassa.

PELASTUSTOIMI

Pelastustoimi on yhteiskunnan perusturvallisuuden olennainen osa. Palo- ja pelastuslain 2 §:n mukaan on palo- ja pelastustoimi suunniteltava ja järjestettävä niin, että siihen kuuluvat toimenpiteet voidaan olosuhteissa, joissa niitä tarvitaan, suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

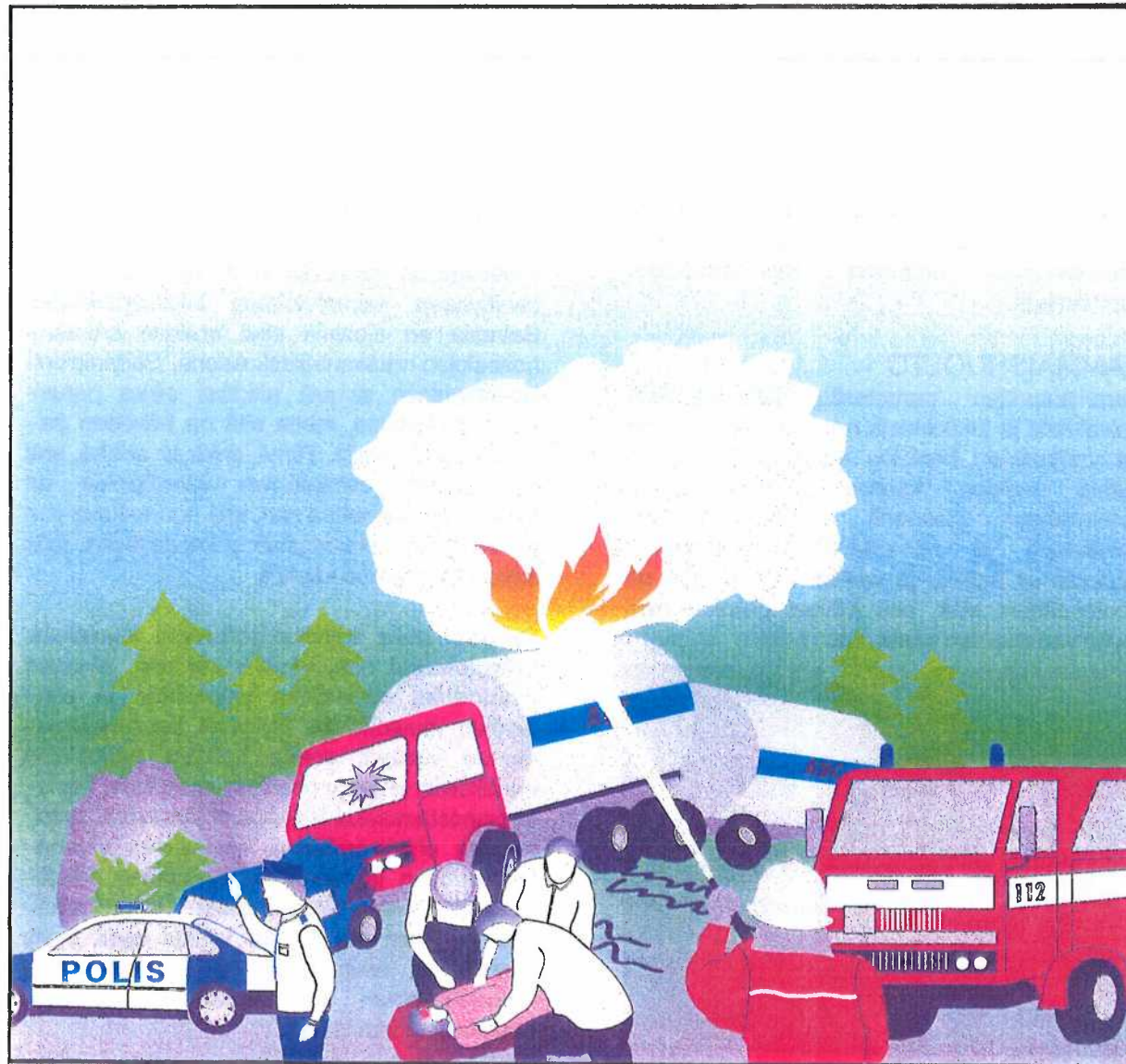
Pelastustoimeen kuuluu tulipaloon liittyviä sammutus- ja muita toimenpiteitä, mutta siihen sisältyy myös ehkäisevä palontorjunta, jonka tarkoituksena on estää ennalta tulen irtipääsy, helpottaa palon sammutusta tai rajoittaa paloa ja torjua siitä aiheutuvaa vaaraa.

Pelastustoimeen kuuluvat myös onnettomuudesta, katastofista tai siihen verrattavasta onnettomuudesta tai luonnontapahtumasta johtuvat toimenpiteet, joihin ryhdytään ihmisten, eläinten tai omaisuuden pelastamiseksi.

Pelastustoimi on osa sairaanhoitoa. Pietarsaaren pelastuslaitos hoitaa teveyden- ja sairaanhoitoviranomaisten toimeksiantoina Pietarsaaren, Luodon ja Pedersören sairaankuljetukset.

Pelastusviranomaiset osallistuvat aktiivisti suunnittelu- ja rakennustoimintaan sekä vastaavat myös yleisölle suunnatusta turvallisuutta koskevien asioiden valistus- ja tiedotustoiminnasta.

Kaupungin on luotava ja ylläpidettävä edellytykset, joissa pelastustoimi voi vastata muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin. Toimintaa on harjoitettava tarkoituksenmukaisissa tiloissa ja tarvittavalla varustuksella.

VÄHITTÄISKAUPPA JA MUUT KAUPALLISET PALVELUT

LÄHTÖKOHDAT

Kaupunkimaisen, ulospäinsuuntautuvan elämäntavan yleistyminen ja ikääntyvän väestönsosan tarpeet edellyttävät palveluilta läheisyyttä, monipuolisuutta ja persoonallisuutta. Kaupungin keskusta on perinteisesti paikka, jossa nämä vaatimukset ovat toteutuneet.

Kaupungin ydinkeskusta on kaupan, vapaa-ajan, kulttuurin ja kanssakäymisen luonnollinen kohtauspaikka, jonka elinvoimaisuus houkuttelee kaupunkiin sekä uusia yrityksiä että asukkaita ja vierailijoita. Viihtyisä ja toimiva ydinkeskusta on monipuolisten kaupallisten palveluiden edellytys ja niiden seuraus.

Kaupallisten palveluiden sijainti ja saavutettavuus ohjaa kulkumuodon valintaa vaikuttaen yhdyskunnan energiankulutukseen ja infrastruktuuri-investointeihin. Päivittäistavara-kaupalla on ollut viime vuosina voimakas taipumus perustaa suuria yksiköitä kaupunkien ydinkeskustojen ulkopuolelle. Houkuttelevina tekijöinä ovat olleet ilmainen ja vaivaton pysäköinti, ulkopaikkakuntalaisten liikennevirrat sekä uudet, tarkoituksenmukaiset tilat.

Suurten yksiköiden on havaittu uhkaavan ensisijaisesti keskustan vastaavia, suuria päivittäistavara-kauppoja mutta myös vähentäneiden asiointivirtojen myötä vievän kannattavuutta keskustan erikoistavara-kaupoilta ja ravitsemis- ja palveluilta.

Määritelmät:

Päivittäistavara-kauppa: elintarvikkeet, talouspaperit ja teknokemia.

Erikoistavarat: vaate- ja kodintavarat ja vapaa-ajan tavarat.

Muut kaupalliset palvelut: vähittäiskaupan luonteisissa tiloissa toimivia palveluja, kuten pankki-, vakuutus- ja kiinteistöpalveluja, ravitsemis- ja henkilökohtaisia palveluja (parturit, solariumit ym.) sekä Alko, apteekki ja posti.

Raskaan tavarankäyttö, huolto- ja korjaus: autot, huonekalut, maataloustarvikkeet jne.

Vähitellen kaupungin keskusta alkaa siirtyä uudelle markkinapaikalle. Keskustan ulkopuolisen päivittäistavara-kaupan yhteyteen sijoitetaan tai alkaa hakeutua erikoistavara-kauppoja, ravitsemisliikkeitä, Alko, apteekki tai jopa julkisia palveluja. Keskustassa jää valmista infrastruktuuria vajaakäyttöön ja asiointi muuttuu autoriippuvaisemmaksi. Keskustan vastakkaisella puolella asuvien asiointimatkat pidentyvät ja erityisryhmien kuten vanhusten ja liikuntaesteisten avuntarve kasvaa.

Kahdenkymmenen tuhannen asukkaan kaupungissa kaupallisesti aktiivinen keskusta ei ole kovin laaja. Pietarsaareissa se keskittyy kävelykadun levyiseen neliöön torilta kirkolle. Jo muutaman sadan metrin etäisyydellä tästä alueesta sijaitsevia kaupan yksiköitä voidaan pitää keskustan ulkopuolisina, koska ne eivät enää hedelmällisesti vuorovaikuta siellä sijaitsevien liikkeiden kanssa.

Kaupallisten palvelujen tarpeeseen ja määrään vaikuttavat olennaisesti elämäntapa, vapaa-ajan määrä, ikä, asuntokuntakoko varallisuus ja yhteiskunnassa vallitsevat arvot. Kaupunkimaisen elämäntavan yleistyminen ja eläkeläisten määrän kasvu lisäävät tulevaisuudessa mm. ravitsemis- ja virkistyspalveluiden kysyntää. Ostovoiman kasvun on ennustettu suuntautuvan erityisesti muiden kaupallisten palveluiden kysyntään.

NYKYTILANNE

Kaupallisten palveluiden nykytilanteen ja tarpeiden selvittämiseksi tehtiin yleiskaavatyötä varten kaksi erillisselvitystä: Pietarsaaren keskustan ulkopuolisten vähittäiskaupan suuryksiköiden vaikutusselvitys / LK-idea Oy 1992 ja Analys av Jakobstads centrum och dess tillgänglighet / Nordplan AB Stockholm 1993. LK-idea Oy:n liiketilainventaarion mukaan Pietarsaaren keskustassa oli vuonna 1991 liiketiloja seuraavasti (myymäläneliöt on muutettu huoneistoneeliöiksi kertoimella 1.15):

Päivittäistavarat:	6500 my-m ² (0,32/as.)
Erikoistavarat:	15300 my-m ² (0,76/as.)
Yhteensä P+E:	25000 h-m² (1,25/as.)

Muut kaupalliset palvelut:	8500 h-m ² (0,43/as.)
Yht. käytössä:	33500 h-m²

Tyhjää liiketilaa: 4200 h-m²
(mm. Visashalli, Prisman kiinteistö)

Suunnitteilla olevaa liiketilaa:
CityMarket, Visashalli
1400 my-m² ~ 1600 h-m²

Kaavavaranto: 10% AK varannosta
~ 10 000 h-m²

90-luvun laskukauden myötä on pankki- ja va-
kuutustoiminnan kannattavuus laskenut huo-
mattavasti ja useat niiden käytössä olleet
liikehuoneistot ovat vapautuneet muuhun
käyttöön.

Tyhjillään olevat tilat ja kaavavaranto huomi-
oiden Pietarsaaren keskustassa ja kävelykadun
varrella on runsaasti käyttämätöntä potentiaalia
kaupallisten palveluiden tarjonnan kehittä-
miseen vuorovaikutuksessa asumisen, työssä-
käynnin sekä urheilu- ja kulttuuripalveluiden
kanssa.

Inventaarion mukaan päivittäistavarakaupoista
8, yhteensä 1900 my-m², toimii alhaisella
myyntitehokkuudella ja niiden ennustetaan
saneerautuvan tai muuttuvan muuhun käyttöön
tulevaisuudessa. Yleisesti Pietarsaaren kaup-
pojen myyntitehokkuus on hyvä, asukkaat ovat
ostoukollisia kaupungilleen ja ostovoiman
siirtymät vaikutusalueelta huomattavia.

Nordplanin tutkimuksen mukaan Pietarsaaren
ydinkeskustan kaupallisen kilpailukyvyn esteenä
on huono saavutettavuus, pysäköinnin vai-
valloisuus ja pysäköintipaikkojen riittä-
mättömyys.

TILATARVE-ENNUSTEET

Oheisessa taulukossa on laskettu liikeilojen
tarve-ennusteet kahdessa eri visiossa (Nyky ja
Max) 21 500 ja 24 000 asukkaan Pietar-
saassa.

LIIKETILOJEN LISÄTARVE-ENNUSTEET:

Nyky - visio:

-kulutus vuoden
-90 tasolla
-myyntitehokkuus
ei kasva
-ostovoimaa ei siirry lisää
siirry lisää

Max - visio:

-kulutus kasvaa
-myyntitehokkuus
kasvaa
-päiv. tav. ostovoiman
siirtymä 14%→23%

21 500 asukasta - tilojen lisätarve (v.2005):

Päivittäistavarat:	500 my-m	1 170 my-m ²
Erikoistavarat:	1 700 my-m ²	3 830 my-m ²
Yht. P+E:	2 500 h-m²	5 800 h-m²
Muut kaup. palv.:	1 000 h-m ²	2 200 h-m ²

YHTEENSÄ: 3 500 h-m² 6 000 h-m²

24 000 asukasta - tilojen lisätarve (v. 2030):

Päivittäistavarat:	1 300 my-m ²	2 200 my-m ²
Erikoistavarat:	4 600 my-m ²	7 200 my-m ²
Yht. P+E:	6 800 h-m²	10 800 h-m²
Muut kaup. palv.:	2 700 h-m ²	6 000 h-m ²

YHTEENSÄ: 9 500 h-m² 17 000 h-m²

Max-vision kasvuennusteet löytyvät LK-idean raportista.
Max-vision 21 500 asukkaan tilatarvelaskelmat ovat LK-
idean raportista, muut visiot on laskettu tätä raporttia varten.

Laskelmien mukaan nykyiset, käytössä olevat
ja tyhjät tilat ovat riittäviä, jos väestö kasvaa
vain vähän, eikä kulutuskäyttäytymisessä
tapahdu suuria muutoksia. Jos Pietarsaaren
houkuttelevuus ostospaikkana lisääntyy huo-
mattavasti ja kulutus kasvaa seuraavan 15
vuoden aikana, tulee kannattavaksi noin 2000
h-m² uuden liiketilan rakentaminen.

Yleiskaavaennusteen 24 000 asukkaan Pietar-
saassa tulee kannattavaksi rakentaa 6000 -
13 000 h-m² uusia liikeiloja kulutuksen kasvu-
ennusteesta ja ostovoiman siirtymän määrästä
riippuen. Kaupungin keskustan runsas kaava-
varanto antaa tähän hyviä mahdollisuuksia.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kaupallisten palveluiden tonttien ja tilatarjonnan
määrän, laadun ja sijainnin tulee ohjata
palvelutarjontaa sinne missä se parhaiten
elävöittää kaupunkielämää sekä tukee ja
synnyttää muuta toimintaa, siis kaupungin
keskustaan.

Yhdyskuntatalouden kannalta tavoitteena on
säilyttää olemassaolevan kaupallisen toiminnan
elinvoimaisuus ja hyödyntää jo rakennettua
infrastruktuuria ja tiloja.

Tavoite vähentää liikkumiseen käytetyn ener-
gian kulutusta edellyttää kaupallisten palvelujen
sijainnilta vuorovaikutusta muiden toimintojen
kanssa ja saavutettavuuden parantamista eri-
tyisesti kevyillä kulkumuodoilla.

Kaupunkirakenteen kannalta oikein sijaitsevien kaupallisten palvelujen kannattavuutta ja monipuolisuutta tulee lisätä seuraavin toimenpitein:

- kaupunkimaisuuden viljely
- tarjotaan hyvin saavutettavia, monipuolisia ja hintatasoltaan erilaisia tiloja, jotka sijaitsevat keskitetysti jo olemassaolevien toimintojen yhteydessä
- parannetaan ydinkeskustan saavutettavuutta, pysäköinnin vaivattomuutta (mm. siirtämällä pitkäaikaispysäköinti ydinkeskustan ulkopuolelle) ja liikkumisen turvallisuutta kaikilla kulkumuodoilla
- kohotetaan ja ylläpidetään rakennetun ympäristön laatua ja katutilojen viihtyisyyttä
- pidättäydytään olemassaolevien liiketilojen kannattavuutta uhkaavilta rakennushankkeilta (ei luoda edellytyksiä sellaisten liiketilojen rakentamiselle, joiden kannattavuus perustuu pitkän aikavälin väestönkasvutavoitteisiin, vaan rakennetaan liiketiloja todellisen kehityksen tarpeiden perusteella)
- parannetaan yhteistyötä eri sidosryhmien eli kaupungin, kiinteistönomistajien ja yrittäjien kesken
- tehdään sidosryhmien kesken lyhyen ja pitkän tähtäyksen toimenpideohjelma ja sitoudutaan sen toteuttamiseen.

Keskustan kaupallisten palveluiden kehittämisen lisäksi uusilla asuntoalueilla on pyrittävä järjestämään lähipalvelut pienten kauppojen tai elintarvikekioskien muodossa.

Raskaan tavarankäytön alueiden ulkonäkövaatimuksiin on syytä kiinnittää erityistä

huomiota, koska nämä alueet sijaitsevat kaupunkien sisääntuloväylien varrella.

VAPAA-AJAN PALVELUT

Ajalleamme on tunnusomaista tilanne, jossa ammatinharjoittamisessa ollaan siirtymässä pois luonnon voimavaroista kulttuurisiin voimavaroihin. Liikomme enemmän, näemme enemmän maailmaa, saamme uusia vaikutteita. Elämme pitempään ja meillä on huomattavasti enemmän vapaa-aikaa kuin milloinkaan ennen.

Vuonna 1890 liikuttiin n. 500 m päivässä. Käveltiin tai ajettiin hevosella. 1930 elettiin pyöräily-yhteiskunnan aikaa. Liikkuvuus kahdeksankertaistui. 1960 liikuttiin n. 18 km päivässä henkilöä kohden. Liikkuvuus on kuusikymmenkertaistunut.

Vuonna 1900 oli vitaalielinaika n. 360 000 tuntia henkilöä kohden (vitaalielinaika = elinaika miinus uni ja sairaus). Tästä ajasta käytettiin n. 208 000 tuntia elintyöajaksi. Elin-vapaa-aika oli siis 152 000 tuntia.

Vitaalin elinajan on arvioitu olevan vuonna 2000 noin 500 000 tuntia. Elintyöajan arvioidaan laskeneen 48 000 tuntiin, mikä merkitsee elin-vapaa-ajan lisääntyneen peräti 452 000 tunniksi. Elinvapaa-aika on siis tulevan vuosisadan vaihteessa suurempi kuin kokonaiselinaika sata vuotta aikaisemmin.

Tämä tilanne merkitsee suurta haastetta kaikelle päätöksenteolle. Koulutus kohdistuu työelämään, vaikka se onkin vain 10 % vitaalista elinajasta. Meillä ei kuitenkaan ole

mitään koulutusta siihen, miten käytämme loput 90 prosenttia. Vapaa-ajassa, joka sinänsä on valtava inhimillinen saavutus ja mahtava voimavara, on siksi tarkoituksettomuuden, kyllästyneisyyden ja ajan mittaan henkisen pahoinvoinnin ja tuhoisuuden siemen.

Ratkaisu ei varmaan ole työajan pidentäminen, mikä monista muista syistä on mahdotonta, vaan asennoitumisen muuttaminen elämään kokonaisuutena.

Kyllästyneisyyden ja välinpitämättömyyden torjumiseksi ja ajan mittaan ilmenevien psykoosien, neuroosien ja vanhuudentylystymisen välttämiseksi on yhteiskunnan edun mukaista luoda jatkuvana sosiaalisena prosessina taaja assosiativinen kaupunkiympäristö, joka edistää laajaa ja syvästi sosiaalista vuorovaikutusmallia, aktiivista kulttuurielämää ja sosioekonomista tasapainoa. Tuolla tavoin voi kaupunkilaisten vapaa-aika muuttua energianlähteeksi, joka pulppuaa uusia kokemuksia ja toimintamalleja.

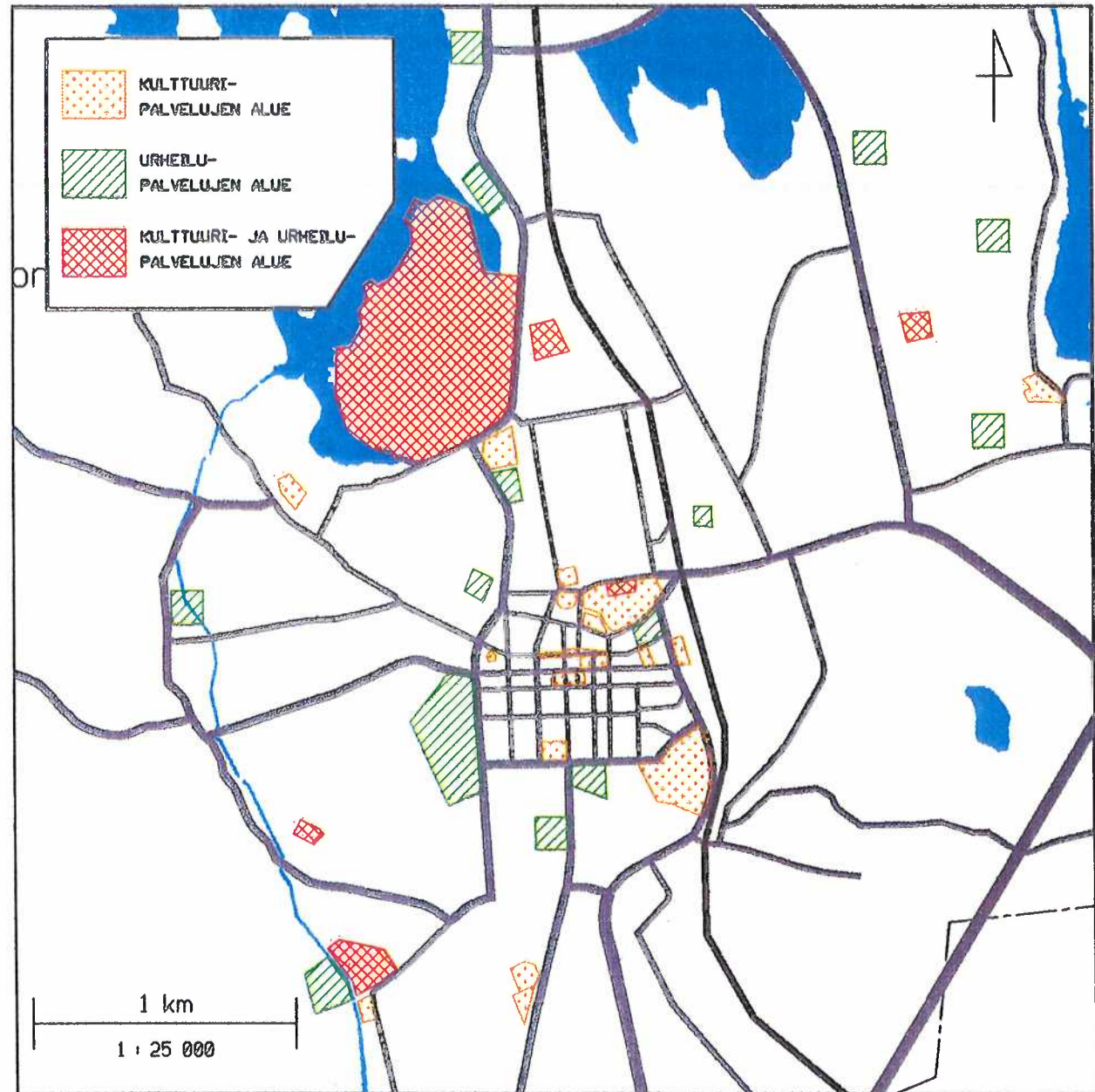
Vapaa-ajan toiminnot muodostavat keskeisen osan kaupunkielämän sisällöstä. Toimintojen merkitys ja sille asetetut vaatimukset kasvavat vapaa-ajan lisääntyessä ja väestön ikääntyessä. Parhaimmillaan kaupunkilaisten vapaa-aika muodostuu runsasvirikkeiseksi, uusia elämyksiä ja kontakteja tarjoavaksi energialähteeksi.

Yhä useammin asuinpaikan valinnassa painotetaan vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja yritykset hakeutuvat seuduille, joilla on tarjota työntekijöille monipuolisia ja korkeatasoisia vapaa-ajan palveluja.

Urheilu- ja kulttuuritapahtumien, palvelujen sijainnin ja tilojen elävä vuorovaikutus johtaa edullisimpaan ja monipuolisimpaan lopputulokseen. Palvelutarjontaa kehitettäessä tarvitaan uusia yhteistyömuotoja yksityisen ja julkisen sektorin, eri hallintokuntien (urheilu- kulttuuri- koulu- elinkeino- sosiaali) sekä ympäryskuntien välillä.

Pietarsaaren vapaa-ajan palveluiden kehittämisen voimavarat ovat asukkaiden omatoimisuudessa, elävässä kaupunkikeskustassa, meren läheisyydessä sekä kulttuuri- ja urheiluharrastuksen korkeassa profilissa.

Jalkapallo kerää pietarsaarelaiset ikään ja taustaan katsomatta jännittämään mestaruussarjassa pelaavan Jaron menestystä. Jaakonpäivien, Jacobstads Wapenin ja uuden kävelykadun suosio ovat osoituksia voimakkaiden perinteiden suomista mahdollisuuksista nykypäivän kaupungissa.

Pietarsaaren keskustan vapaa-ajan palvelujen alueet.

KULTTUURIPALVELUT

Lähtökohdat

Kulttuuritoiminnan arvokkain voimavara on asukkaiden runsas omatoimisuus, joka ilmenee lukuisten yhdistysten ja seurakuntien vireässä toiminnassa. Vuonna 1990 Pietarsaassa järjestettiin parisataa erimuotoista kulttuuritilaisuutta.

Pietarsaaren klassisen musiikin orkesteri, lukuisat suomen- ja ruotsinkieliset kuorot sekä korkeatasoiset rockyhtyeet ovat leimaa-antavia Pietarsaaren kulttuurielämälle. Kuoromusiikkitilaisuuksissa Pietarsaarelaiset käyvät 2-3 kertaa useammin kuin naapurikuntalaiset (Kulttuuripalvelujen käyttö ja kulttuuriarvotukset / Chydenius-Instituutti 1992).

Kaupunginteatteria ei ole, mutta sekä suomenkielisen 1902 perustetun Pietarsaaren Näyttämön ja ruotsinkielisen 1894 perustetun Teater Jacobin toiminta on vilkasta. Joka toinen pietarsaarelainen käy useammin kuin kerran teatterissa vuoden aikana. Teatterikäynneistä puolet suuntautuu Pietarsaareen, vaikka varsinainen kaupunginteatteri puuttuukin.

Pietarsaari on kuulu korkeatasoisista museoistaan. Malmin talossa sijaitsevassa Kaupunginmuseossa työskentelee 10 tutkijaa. Nanoqmuseo on kansainvälisesti harvinainen ja erityisesti kesäturistien suosiossa. Ainutlaatuinen Sikurimuseo edustaa museopalveluiden uutta sukupolvea. Tupakkamuseo sijaitsee Rettigin tupakkatehtaan yhteydessä.

Wanhaan Satamaan Jacobstads Wapenin yhteyteen on suunniteltu merimuseota, joka

keskittyisi laivanrakennusperinteen esittelyyn ja tutkimukseen.

Taidenäyttelyissä on asukasluvuun suhteutettuna yhtä paljon kävijöitä kuin Ateneumin suosituimmissa näyttelyissä. Hyviä ja tarpeeksi suuria näyttelytiloja ei tällä hetkellä ole.

Pienessä kaupungissa kirjaston merkitys asukkaita kokoavana ja pienimuotoisia näyttelyitä ja tapahtumia välillisesti ylläpitävänä toimintana on merkittävä. Pietarsaaren nykyinen kirjasto on käynyt ahtaaksi ja uuden kirjaston suunnittelu on lähtenyt käyntiin.

Kulttuuripalveluiden puutelista:

- tarvitaan lisää pienimuotoista tilaisuuksia, näyttelytiloja ja ja konserteja varten
- tarvitaan ateljeetiloja ja ateljeeasuntoja,
- tarvitaan ajanmukaisia teatterihuoneistoja
- tarvitaan uusi kirjasto koska nykyinen on epätarkoituksenmukainen ja liian ahdas
- tarvitaan taidemuseo vakituksille ja vaihtuville näyttelyille
- tarvitaan moottoripyörämuseolle uudet tilat
- merellistä perintöä ei ole hyödynnetty eikä suunniteltua merimuseota rakennettu.

Pietarsaassa on lukuisia kulttuuritiloiksi kehittämiskelpoisia kohteita muusta käytöstä vapautuvissa tai tyhjillään olevissa tiloissa. Erillisiä aluevarauksia kulttuuritoimen palveluille ei tarvita.

Tavoitteet

- palveluiden on oltava hyvin saavutettavia
- palveluita lisätään erityisesti nuorten harrastusmahdollisuuksia parantamalla sekä tilatarjontaa monipuolistamalla
- elokuvaharrastusta monipuolistetaan ja sen jatkuvuus turvataan
- kulttuuritoimen vuorovaikutusta lisätään muiden toimintojen, erityisesti urheilun kanssa
- omatoimisuutta tuetaan
- kulttuuritarjonnan vaikutusalue pyritään laajentamaan seudullisesti merkittäväksi hyödyntämällä perinteitä ja kaksikielisyyttä.
- yhteistyötä ympäryskuntien ja -maiden kanssa lisätään.
- kulttuuriperinnön vaaliminen.

Toimeenpiteet

- Perustetaan Victor Sundin vakituksien ja vaihtuvien näyttelyiden taidemuseo.
- Perustetaan merimuseo Jacobstads Wapenin yhteyteen.
- Osoitetaan moottoripyörämuseolle tilat.
- Monipuolistetaan Villa Svedenin palvelutarjontaa.

Muita kulttuuripalvelujen kehittämiskohteita ovat:

- kadut, puistot, torit, pihat, erityisesti kaupungintalon piha ja kävelykatu: valmiita musiikin, teatterin ja taiteen foorumeita.
- uusi kirjasto: pienimuotoisten konserttien ja matineeiden paikka
- Wanha Satama: hyvin arvokas paikka, jossa on paljon käyttämätöntä tilaa erilaisille toiminnoille ja niiden vuorovaikutus
- Fanta Sea Park-vesileikkipuisto: otollinen paikka eri toimintojen vuorovaikutuksen lisäämiseen.

URHEILU- JA ULKOILUPALVELUT

Lähtökohdat

Urheiluharrastus on tärkeä kaupunkilaisia ja ympäryskuntien asukkaita yhdistävä tekijä. Ulkoiluun Pietarsaareissa ja sen ympäristössä on loistavat mahdollisuudet vaihtelevilla rannoilla, luontopoluilla ja hiihtoladuilla.

Täällä on kaikkea, mitä elinvoimainen yhteisö voi tarjota; tennistä, sulkapalloa, jalkapalloa, jääkiekkoa, golfia, minigolfia, purjehdusta, ratsastusta, ammuntaa jne.

Pietarsaarelaiset ovat aktiivisia urheilun harrastajia ja liikuntapaikkojen tarjonnassa tuntuu olevan jatkuvaa vajausta. Keskustan länsilaidalla sijaitseva keskusurheilualue on täynnä ja Pietarsaaren uimahalli on käymässä liian pieneksi.

Veneily ja purjehdusharrastuksen ennustetaan lisääntyvien huomattavasti tulevaisuudessa. Uusia venepaikkoja rakennetaan Ristikarin yhteyteen. Kaupungin itäosista puuttuu hyvä-tasoinen venesatama.

Urheilu- ja ulkoiluharrastusta hankaloittavat tällä hetkellä puutteelliset opasteet sekä huonot ja osin vaaralliset yhteydet ulkoliikuntapaikoille. Useiden alueiden, kuten uimarantojen, varustelutaso on heikko. Alueiden kaukaisuus ja huonot yhteydet tekevät niistä kalliisti hoidettavia.

Pietarsaaren uusi maapohjahalli on osoittautunut toiminnalliselta ja esteettiseltä suunnittelultaan onnistuneeksi. Se on koulu-laisten ja kaupunkilaisten vaivattomasti saavutettavissa ja edullisesta toteutustavastaan huolimatta korkealuokkainen rakennus.

Tavoitteet

Tavoitteena on kehittää Pietarsaaresta monipuolisen palvelutarjonnan omaava kesä- ja talviurheilukaupunki yhteistyössä naapurikuntien kanssa.

Urheilu- ja ulkoilualueita kehitettäessä on huomioitava ennen kaikkea niiden mielekkyys ja saavutettavuus lasten ja nuorten sekä tulevaisuudessa lisääntyvän vireän ja vilkkaan vanhusväestön näkökulmista. Painopiste tulee ehkä siirtymään ns. rajummista urheilulajeista enemmän esim. golfin peluuseen, uintiin ja ulkoiluun.

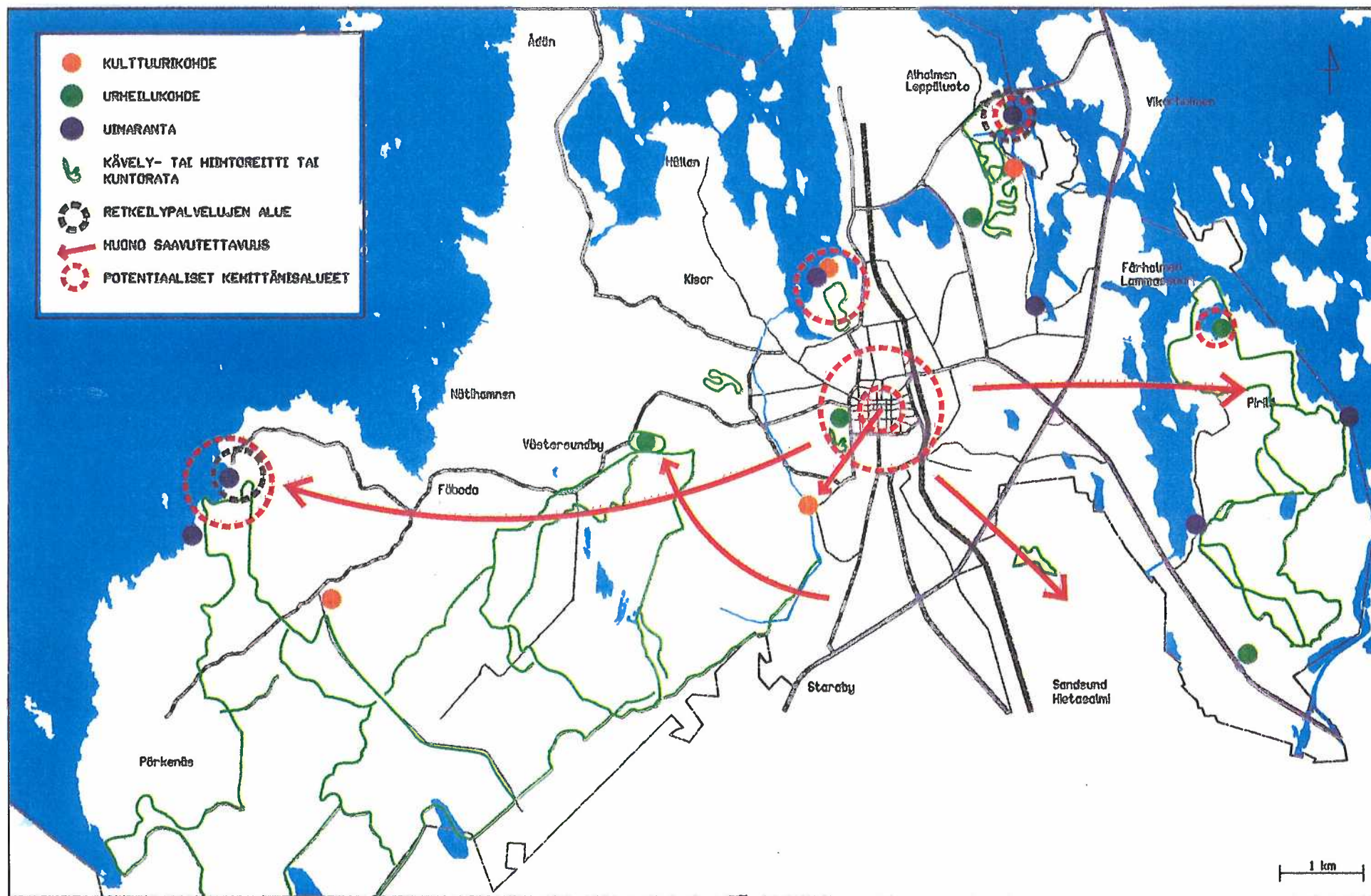
Urheilupalveluiden keskitetty sijainti tukee niiden vaivatonta saavutettavuutta esim. kouluista ja helpottaa toimintojen keskinäistä

vuorovaikutusta. Tilojen yhteiskäyttöä kulttuuritoimen kanssa lisätään.

Olemassaolevien liikunta- ja ulkoilualueiden sekä kunto- ja hiihtolenkkien saavutettavuutta parannetaan.

Toimenpiteet

- Motocross- ja moottorikelkkarata rakennetaan Sundbyhyn, 8-tien varteen seudullisena yhteistyöprojektina.
- Fäbodantien rakentamisen yhteydessä raviradan saavutettavuus paranee ja sen aiheuttaman läpikulkuliikenteen häiriöt asuntoalueilla poistuvat.
- Parannetaan luontopolkujen opasteet.
- Parannetaan uimarantojen varustelu- ja palvelutasoa.
- Rakennetaan keskustan itäpuolelle esim. Karhusaaren ja Rosasholman yhteyteen kaupunkilaisille korkealuokkainen venesatama erityisesti moottoriveneilyn tarpeisiin.
- Peruskorjataan uimahalli; tarjontaa lisätään ja tehdään mahdollinen laajennus resurssien mukaan.
- FantaSeaPark-vesileikkipuistosta kehitetään kaupunkilaisten oma kesätoimintakeskus.
- Yhteistyötä ympäryskuntien kanssa parannetaan mm. Sandsundin vapaa-ajankeskuksen puitteissa.
- Länsikentästä rakennetaan katsomo.

Pietarsaaren vapaa-ajan palvelujen alueet, kehittämiskohteet ja saavutettavuusongelmat.

MATKAILU

Matkailun edellytysten parantamisen myötä kuntaan syntyy uusia välittömiä ja välillisiä työpaikkoja. Matkailu rikastuttaa kunnan palvelutarjontaa myös kuntalaisen kannalta, koska se pitää yllä palveluita, joihin alueen väestöpohja ei muuten riittäisi.

Laivaliikenne Ruotsiin on Pietarsaaren matkailun kulmakivi, jonka säilyminen on elinvoimaisen matkailuelinkeinon edellytys.

Lähtökohdat

Matkailijan näkökulmasta Pietarsaari on idyllinen pikkukaupunki, jossa aistii voimakkaasti historian läsnäolon ja kaupunkielämän pitkät perinteet. Perinteiden ja vireän kaupunkikulttuurin lisäksi Pietarsaarella on matkailijalle tarjottavana vivahteikas ja monipuolinen ympäristö ulkoilu- ja liikuntamahdollisuuksineen.

Museot, Jacobstads Wapen ja FantaSeaPark-vesileikkipuisto ovat tällä hetkellä näkyvimvät matkailijoille suunnatut kohteet. Majoitustarjonta on noin 176 hotellihuonetta, joiden käyttökapasiteetti on ollut noin 50%:n luokkaa. Majoituksen määrässä ja laadussa on tällä hetkellä suuria puutteita.

Lisäksi matkailijoille on tarjolla leirintäalue Joutsen ja Fäbodan karavaanarialue. Leirintäalue Joutsen kärsii sellutehtaan häiriöistä ja mökkien alhaisesta varustelutasosta.

Ammattikoulun yhteyteen valmistuneet kongressitilat ovat oleellisesti parantaneet Pietarsaaren matkailun palvelutarjontaa.

Tavoitteet

Pietarsaaren imago meri- ja kulttuuri-kaupunkina ei ole laajalti tunnettu. Matkailun kehittämisen tavoitteena on hyödyntää Pietarsaaren luontaisia lähtökohtia selkeyttämällä ja vahvistamalla koko kaupungin sekä matkailullisesti kiinnostavien alueiden identiteettiä ja palvelutasoa. Pietarsaaren tunnetuksi tekemisellä suomenkielisessä Suomessa on jo kiire.

Pietarsaaresta tulee kehittää korkeatasoisia kaksikielisiä palveluita tarjoava kohde, joka houkuttelee matkailijoita Suomesta, Skandinaviasta sekä Euroopasta. Laivaliikenteen kehittäminen tukee näitä päämääriä.

Alueellista yhteistyötä kehitetään ottaen huomioon Euroopan yhdentymisen mukanaan tuomat uudet matkailijaryhmät. Esimerkiksi erä- ja saaristomatkailun suosio tulee kasvamaan ja tarjoamaan uusia liikeideoita. Norjan, Ruotsin ja Suomen kautta kulkevaa Polartietä tulisi hyödyntää paremmin.

Majoitustoimintaa tulee kehittää persoonallisempaan, monipuolisempaan ja edullisempaan suuntaan.

Toimeenpiteet

Meren hyödyntäminen ja merihenkisyyden parantaminen:

- merinäkymien aukaiseminen jo rakennetuille kohteille ja uusien kohteiden sijoittaminen meren läheisyyteen esteettisesti korkeatasoisiin paikkoihin kuten Wanhaan Satamaan

- Fäbodan alueen kehittäminen ja länsirannikon maisemallisen ja kulttuurillisen ainutlaatuisuuden markkinointi
- uimarantojen laatutason ja palvelutarjontan parantaminen
- saaristoristeilyn sekä veneiden ja kanoottien vuokraustoiminnan kehittäminen yhteistyössä naapurikuntien kanssa
- veneilyyn ja merelliseen toimintaan liittyvän koulutus- ja kurssitoiminnan järjestäminen esim. Mässkärisä
- merihistoriallisen museon perustaminen Wanhaan Satamaan.

Kaupunkikulttuurin hyödyntäminen:

- keskustan elävyyden vahvistaminen
- eri alueiden persoonallisuuden ja pikkukaupunkimiljöön korostaminen esimerkiksi luomalla palveluita Skataan.

Saavutettavuuden parantaminen:

- raideliikenneyhteyksien ja liityntäliikenteen parantaminen
- valtateiden viitoituksen muuttaminen paremmin Pietarsaaren huomioivaksi ja sinne ohjaavaksi
- Länsirannikon tiestön parantaminen maisemamatkailun lisäämiseksi
- vesibussiyhteyksien kehittäminen saaristoon ja naapurikuntien välille.

Majoituspalveluiden tason kohottaminen:

- hotelli Poolin ja leirintäalue Joutsenen palvelumuotojen ja ympäristön kohentaminen
- matkailuvaunu- ja lomakyläalueen kehittäminen Fäbodaan. Alueen kehittäminen vaatii tiestön parantamista.
- majoitusyhteistyön kehittäminen ympärys-kuntien kanssa.

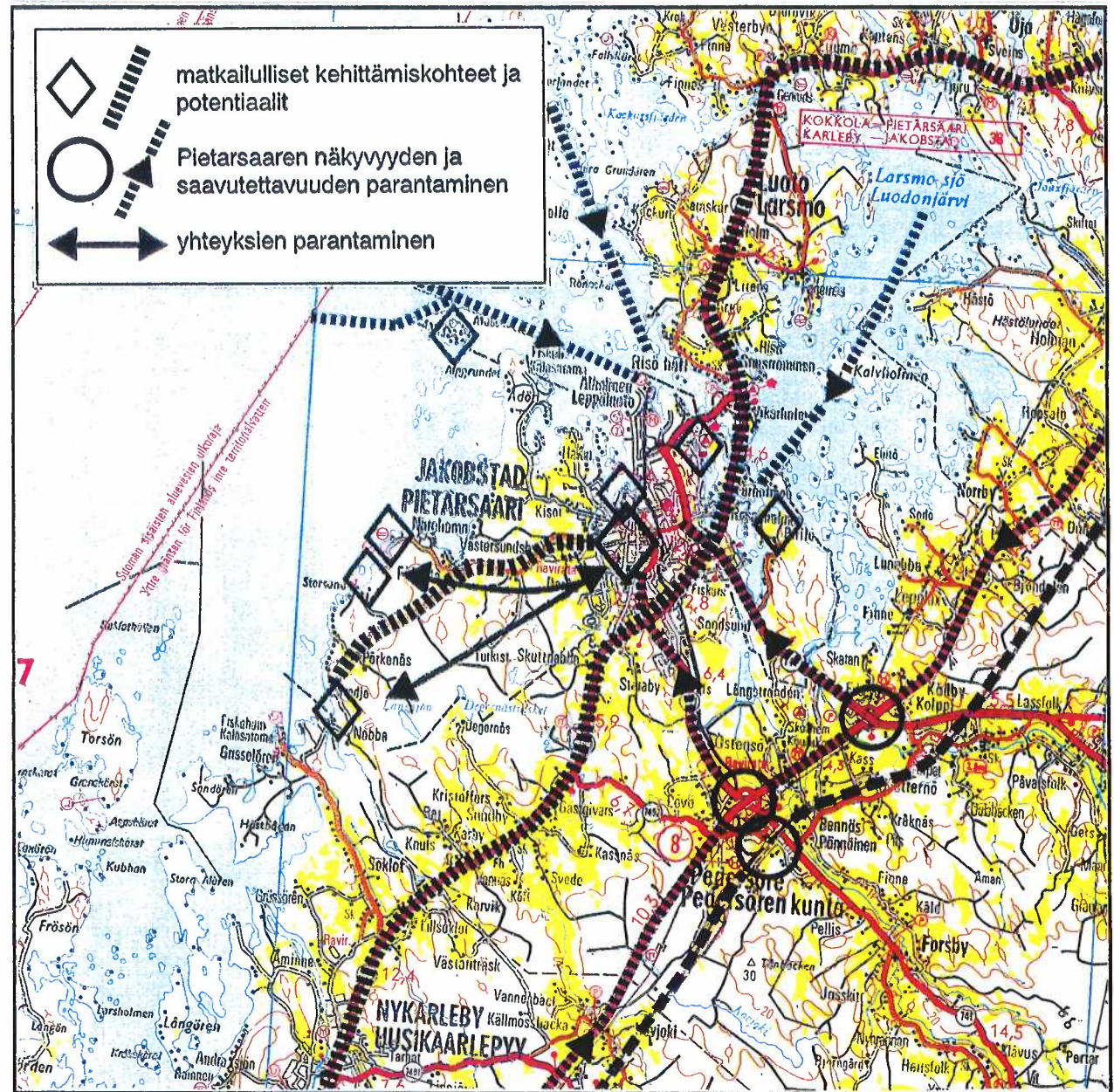
Toimintojen kehittäminen:

- FantaSeaPark-vesileikkipuiston imagon kohottaminen ja toimintaidean kehittämisen omaleimaisemmaksi
- kongressi, seminaari- ja kurssipalveluiden kehittäminen esim. yhteispohjoismaisille tapahtumille
- luonto- tai/ja liikuntaharrastusmatkailun edistäminen esimerkiksi kehittämällä polkupyörä- ja kanoottivuokrausjärjestelmä naapurikuntien kanssa.

Markkinoinnin tehostaminen:

- kaksikielisyyden ja erikoispalveluiden korostaminen
- markkinoinnin runsas lisääminen ja kaupungin esille tuominen Tampere-Savonlinna-linjan eteläpuolella
- markkinointiyhteistyön kehittäminen seudun kuntien kesken.
- Kauppaoppilaitoksen matkailun koulutuslinjan asemaa vahvistetaan.

Matkailun kehittämisen potentiaalialueet ja yhteyksien parantamistarpeet.

VAPAA-AJAN ASUMINEN

Kesähuvila on kautta historian kuulunut tärkeänä osana Pietarsaarelaiseen kaupunkielämään. Aikaisemmin oli kaupungin porvareilla tapana muuttaa keskikaupungilta kesäksi merenrantahuvilaan. Nykyisin usealla Pietarsaarelaisella perheellä on kaupungissa sijaitseva kesämökki, jonne pääsee kätevästi autolla tai polkupyörällä.

Pietarsaaren kaupungin alueella on noin 1100 kesämökkiä. Pietarsaarelaiset omistavat suurimman osan kesämökeistä.

Kaupungin keskustaa lähimpänä olevien huvila-alueiden luonne on voimakkaasti muuttunut rakennuskannan uusiutumisen ja ympärivuotisen asutuksen myötä. Jäljellä olevat huvilat ovat huonokuntoisia. Meriveden huono laatu vähensi 1960- ja 70-luvuilla keskustaa lähellä olevien rantojen virkistysarvoa ja edisti kesämökkien autioitumista tai muuttumista omakotitaloiksi.

Vaikutukset näkyvät voimakkaasti kaupungin itäpuolella, Pirilönlahden ja Östanfjärdenin rannoilla, jossa on käynnissä voimakas rakennemuutos ympärivuotisen asutuksen suuntaan. Alueella on voimassa Grannabba - Fiskars - Kilisaari - Ruusasholman osayleiskaava (kv - 83) ja Pirilön osayleiskaava (kv - 92).

Varsinaiset kesäasuntoalueet sijaitsevat Pörkenäsin ja Varvetin väliin jäävällä länsirannikolla, jolla sijaitsee yli 700 kesämökkiä. Rannikko kuuluu Suomen tiheimmin rakennettuihin rantoihin. Bredskärissä huviloita on rakennettu seitsemään riviin rannasta lukien ja

Fäbodan-lahdessa huvilatiheys lähentelee sataa huvilaa rantakilometrillä.

Huvilayhdyskunnat muodostavat omaleimaisia kokonaisuuksia, joilla on kulttuurihistoriallista arvoa. Paineet kesämökkien koon kasvattamiseen ja ympärivuotiseen käyttöön ovat lisääntyneet myös länsirannikolla.

Kesämökkien rakentaminen vuosina 1985 - 1992

vuosi	I	II	III	Yht.
1985	7 / 3	1		8
1986	5 / 2	3		8
1987	10 / 2	6		16
1988	7 / 0	2		9
1989	6 / 2	2		8
1990	7 / 0	6	1	14
1991	11 / 3	7		18
1992	11 / 1	6	2	19
Yht.	64 / 13	33	3	100

I = uudisrakennukset / joista uudelle rakennuspaikalle rakennetut
 II = lisärakennukset
 III = muut muutokset

Taulukossa on esitetty kesämökkien rakentaminen Pietarsaarella vuosina 1985 - 1992. Rakentaminen on selvästi lisääntynyt 90-luvulla. Viimeisten kahdeksan vuoden rakennushankkeista puolet on valmistunut 90-luvun alussa. Hankkeista 64% on ollut uudisrakennuksia, joiden keskikoko on vaihdellut 30 k-m² ja 100 k-m² välillä, keskikoon ollessa noin 45 k-m². Rakennukset ovat olleet pääasiassa

huviloita. Tyhjille rakennuspaikoille näistä on sijoittunut noin neljännes.

Lähtökohdat

Rakentaminen ja kaavoitus:

Pörkenäsin ja Varvetin välisellä rantakaistalla on rakentamatonta rantaa vain Isohiekkan-Pikkuhiekkan alueella, Ädösandin ja Ädöskatanin alueilla sekä muutamilla saarilla. Uudisrakentaminen on ollut vilkasta koko rannikolla.

Voimassaolevassa rantayleiskaavassa on rakentamattomat alueet osoitettu virkistys- ja luonnonsuojelutarkoituksiin. Alueella vahvistetut kaavat ovat Rantayleissuunnitelma (kh -77), Pörkenäsin kyläsuunnitelma (kv -86), Svedja-Pörkenäs kaava (kv -86) ja Fäbodan osayleiskaava (kv -88).

Kunnallistekniikka:

Alueella kulkee sähkölinja, johon noin 60% kesähuviloista on liittynyt. Kaivojen vesi on huonolaatuista ja alueelle on järjestetty yhteisiä vesiposteja. Jätteiden ja jätevesien keskitettyä huoltoa ei ole järjestetty. Uusimmissa rakennusluvuissa on edellytetty suljettujen sako-kaivojen rakentamista.

Jätevesien käsittelyssä maastoonimeytysmenetelmät eivät tule kysymykseen pohjavedenpinnan läheisyyden ja rannikon rehevöitymisen takia. Vaikka kesämökeille ei tällä hetkellä käytetä määrällisesti paljon vettä, on jätevedessä paljon ravinteita ja niiden vaikutus rantojen rehevöitymiseen on huomattava.

Liikenne:

Alueelle johtava tiestö on paikoin huono-kuntoista mutta nykyiselle käytölle kapasiteettiltaan riittävä. Paineita talviauraukseen on ollut viime vuosina.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Pää tavoite loma-asumisen kehittämisessä on vapaa-ajan mielekkyyden ja sisällön kehittäminen ja loma-asuinpaikan tekeminen muualla asuvien pietarsaarelaisten kokoontumispaikaksi ja sukupolvia yhdistäväksi lenkiksi.

Toisena tavoitteena on loma-asutuksen ympäristökuormituksen vähentäminen hakemalla uusia vaihtoehtoja alueen kunnallistekniikan hoitamiseksi.

Alueen kunnallistekniset vaihtoehdot ja niiden kustannukset ovat sidoksissa alueelle sallittuun kehitykseen. Rakennus- ja detaljikaavamääräysten tulee olla sellaisia, että ne ohjaavat tehokkaasti kehitystä haluttuun suuntaan.

Oheisessa taulukossa on esitetty yhteenveto ranta-asumisen kehittämisvaihtoehdoista ja niiden edellyttämistä kunnallisteknisistä ratkaisuista karkeine kustannusarvioineen.

RANTA-ASUMISEN KEHITYSSKENAARIOT		
SÄILYTTÄVÄ / PERUSKORJAAVA TÄYDENTÄVÄ	UUSIUTUVA RAKENNUSKANTA KORKEA VARUSTELUTASO	YMPÄRIVUOTINEN KÄYTTÖ ASUNTOKÄYTTÖ
KUNNALLISTEKNISET RATKAISUT		
* kompostikäymälät * märkäjätteen kompostointi 1. sauna- ja pesuvesien kerääminen umpinaisin sakokaivoihin; säiliöautotyhjennys * Ekoroskin jätteenkeräyspisteet * vesipostit	* kompostikäymälät - vesikäymälöiden rakentaminen kielletään kaava- ja rakennusmääräyksissä * märkäjätteen kompostointi 1. sauna- ja pesuvesien kerääminen umpinaisin sakokaivoihin; säiliöautotyhjennys tai 2. alueen oma pienpuhdistamo ja vlemäriverkosto tai 3. alueen liittäminen kaupungin jätevesiverkkoon tai * Ekoroskin jätteenkeräyspisteet * vesipostit, painetta liittyä vesijohtoverkkoon * tiestön huomattava parantaminen	* kompostikäymälät - vesikäymälöiden rakentaminen kielletään kaava- ja rakennusmääräyksissä * märkäjätteen kompostointi 1. sauna- ja pesuvesien kerääminen umpinaisin sakokaivoihin; säiliöautotyhjennys tai 2. yhden pienpuhdistamon kapasiteetti ei riitä; rakennetaan toinen tai 3. alueen liittäminen kaupungin jätevesiverkkoon * Ekoroskin jätteenkeräyspisteet * liittyminen kaupungin vesijohtoverkkoon * tiestön huomattava parantaminen
KUNNALLISTEKNISET KUSTANNUKSET (Pörkenäsin ja Varvetin välisen rannikko)		
* ekologisista ratkaisuista tiedotus- ja valistuskustannuksia	* ekologisista ratkaisuista tiedotus- ja valistuskustannuksia 2. noin 6 milj. mk + käyttökustannukset - Bio-kem. pienpuhdistamo 2000 hengelle n. 1 000 000 mk - 3 pumppaamoja; 100 000 mk kpl - vlemäril n. 10 km; 500 mk/m 3. noin 9 milj. mk + käyttökustannukset - vlemäril n. 7 km; 500 mk/m - runkovlemäriä n. 8 km; 600 mk/m - 4-5 pumppaamoja; 100 000 mk kpl * tiestön parantaminen	* ekologisista ratkaisuista tiedotus- ja valistuskustannuksia 2. noin 6 milj. mk + käyttökustannukset 3. noin 9 milj. mk + käyttökustannukset * liittyminen kaupungin vesijohtoverkkoon * tiestön uusiminen

TOIMENPITEITÄ NYKYISEN KEHITYKSEN SUUNNAN MUUTTAMISEKSI:

- rakennuskanta pidetään pienimuotoisena
- vesivessojen rakentamista ei sallita
- pesuvesien laskeminen luontoon kielletään
- aluetta ei kytetä kaupungin vesijohtoverkkoon

Ranta-asumisen ja kunnallisteknisien ratkaisujen kehittämisskenaariot.

Päätöksenteon pohjaksi olisi eri kehitysvaihtoehtojen vaikutuksista tehtävä seuraavia lisätutkimuksia:

Ympäristövaikutusarviot:

Vaikutukset luonnon alueisiin ja miljöökokonaisuuksiin, ulkoilun ja virkistyskäytön ohjaustarve.

Yhteiskunta- ja kunnallistaloudelliset vaikutukset:

Kunnallistekniset rakentamis- ja ylläpitokustannukset, vaikutukset keskustan palveluihin, vaikutukset liikenteeseen, energiankulutukseen ja kaupunkirakenteeseen.

Ohjauskeinot:

Rakennusjärjestys, poikkeuslupakäytäntö ja detaljikaavoitus.

Loma-asuminen ryhmäpuutarhassa

Ryhmäpuutarha, joka on loma-asumisen erikoismuoto, on yli sata vuotta vanha perinne. Ajatus tuli alkuaan Keski-Euroopasta, jossa 1800-luvulla alettiin perustaa ryhmäpuutarhoja kaupunkien köyhälistökaupunginosien vastapainoksi. Alkuperäinen ajatus oli antaa työssäkäyvälle väestölle mahdollisuus loma-asumiseen ja lisätä samalla omavaraisastetta.

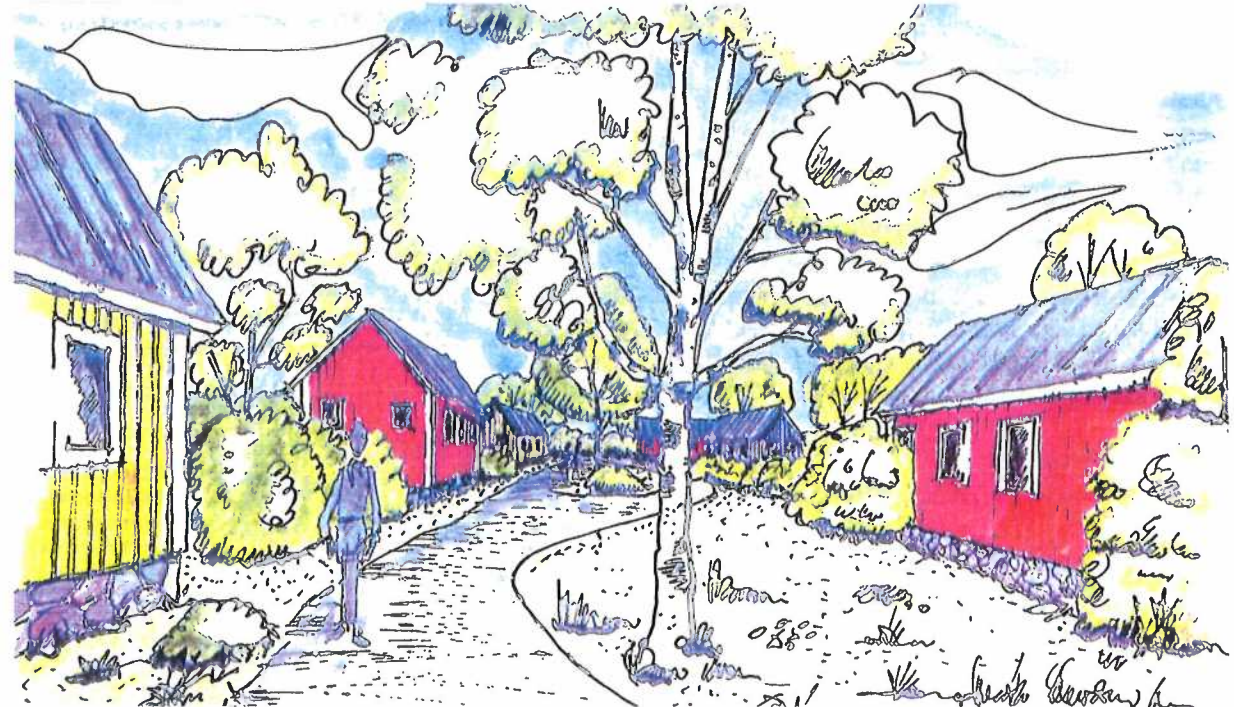
Ryhmäpuutarhan perustamisajatus heräsi Pietarsaareissa 1970-luvun alussa, kun havaittiin, ettei ranta-alueita enää ollut käytettävissä perinteiseen kesämökkiasutukseen.

Sittemmin on loma- ja virkistysalueiden tarve lisääntynyt väestön vapaa-ajan lisääntymisen ja yhteiskunnan mekanisoitumisen myötä.

Kaupunginhallitus päätti 1980 kaavoittaa osan Hällanin peltomaasta ryhmäpuutarhaa varten. Suunnitelmat kuitenkin raukesivat ja asia on siitä lähtien odotellut uusia päätöksiä.

Tässä yleiskaavassa on ryhmäloma-asumiseen varattu alueita Pörkenäsistä, Hällanilta, Lammassaaresta ja Lysarholmasta; kolme viimeksi mainittua ovat mukavalla pyöräilyetäisyydellä kaupungista. Mitään näistä alueista ei tarvita asuntotuotantoon ja kaikki ovat kaupungin omistuksessa.

Ryhmäpuutarhatoiminnan kannalta Hällan lie-nee kuitenkin paras vaihtoehto. Alue on vanhaa peltomaata, joka soveltuu mainiosti puutarhaviljelyyn. Lisäksi sieltä on valmiit tieyhteydet ja se on liitetty kaupungin vesijohtoverkkoon.

Pörkenäs on jo osittain varattu muihin tarkoituksiin. Lysarholma on luokiteltu arvokkaaksi kulttuuri- ja luonnonalueeksi, mikä rajoittaa huomattavasti sen käyttömahdollisuuksia. Lammassaaren itäosassa oleva alue on suureksi osaksi metsää ja kalliota.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Hällanin kaavoittaminen ja kehittäminen ryhmäpuutarhaksi lieene soveliasta ja tarkoituksenmukaista, jotta tyydytettäisiin sen väestönsan tarve, joka tahtoo harjoittaa puutarhaviljelyä, mutta jolla ei siihen ole mahdollisuutta.

YMPÄRISTÖ

*Kuva kirjasta Wisaforest
ja ympäristö.
(Kuva: P.Puranen)*

SAASTUNEET MAALUEET

LÄHTÖKOHDAT

Saastuneimpia maa-alueita ovat teollisuus-alueilla, huoltoasemilla, kaatopaikoilla ja turkis-tarha-alueilla. Yleiskaavassa osoitettujen toimintojen kannalta merkittävin saastunut maa-alue on Askon valimoalue, joka on osoitettu tulevaisuudessa asumiskäyttöön. Myös muilla vanhoilla teollisuusalueilla on maaperässä metalleja ja muita luontoa vahingoittavia aineita. Ampuma-radan ympäristöön leviää vuosittain lähes 3 000 kiloa lyijyä. Maaperään kertynyt lyijy rajoittaa alueen käyttöä esimerkiksi asumiseen.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Ennen rakentamisen aloittamista on saastuneilla maa-alueilla suoritettava tarpeelliset tutkimukset, saastuneen maan poistot ja suojaukset. Uusia toimilupia myönnettäessä on vaadittava saastuttavilta toiminnoilta riittävät suojaustoimenpiteet.

VESISTÖJEN PILAANTUMINEN

LÄHTÖKOHDAT

Pietarsaaren merellisen saariston veden laatuun vaikuttavat Wisaforest Oy:n selluloosa- ja paperitehtaan ja kaupungin jätevedenpuhdistamon päästöt. Pitemmällä aikavälillä on näiden tahojen aiheuttama kuormitus vähentynyt ja aikaisemmin hyvin saastuneiden kuormituskohtien lähivedet ovat puhdistu-

massa. Luodonjärvestä ja osaksi Lapuanjoesta tulevan hajakuormituksen merkitys sen sijaan lisääntyy ja aiheuttaa vähäisen rehevöitymisen laajalla alueella. Kaupungin omalta alueelta tuleva hajakuormitus vaikuttaa paikallisesti esim. Mustalahteen ja Fäbodanlahteen.

Luodonjärven, joka padottiin vuonna 1960, ongelmana ovat veden korkea happamuus ja runsasravinteisuus. Happamuuden seurauksena Luodonjärvessä on sattunut laajoja kala-kuolemia, ja kaloilla on esiintynyt kidusvaurioita. Järven happamoitumisen suurin syy ovat valuma-alueen rikkipitoisilla savimailla tehdyt kaivaustyöt. Luodonjärven säännöstely ja joen-perkauksista peräisin olevat ainekset yhdessä korkeiden ravinnepitoisuuksien kanssa ovat johtaneet järven matalimpien osien merkittävään umpeenkasvamiseen.

Pietarsaaren virtaavat pienvesistöt ovat ravinnerikkaita ja happamia valuma-alueilla suoritettujen kuivatusten vuoksi. Ne ovat lähes täysin menettäneet merkityksensä kalan kutu-ritteinä ja -paikkoina.

Saaristoalueen kuormitus on vaikuttanut haitallisesti kalastukseen ja virkistyskäyttöön. Pietarsaaren alueella olevat vesistöt, jotka sekä kalastuksen että virkistyksen kannalta ovat vioittuneet, on merkitty oheiseen karttaan. Wisaforestin tehtaiden edustalla on kalastuksen vahinkoprosentti n. 80 ja vesi on lähestulkoon keltotonta virkistyskäyttöön. Samaan karttaan on merkitty myös ne vesialueet, jotka ovat kasvamassa täysin umpeen.

Pietarsaaren alueella pohjavesi on lähellä maanpintaa. Tämän takia on kiinnitettävä eri-

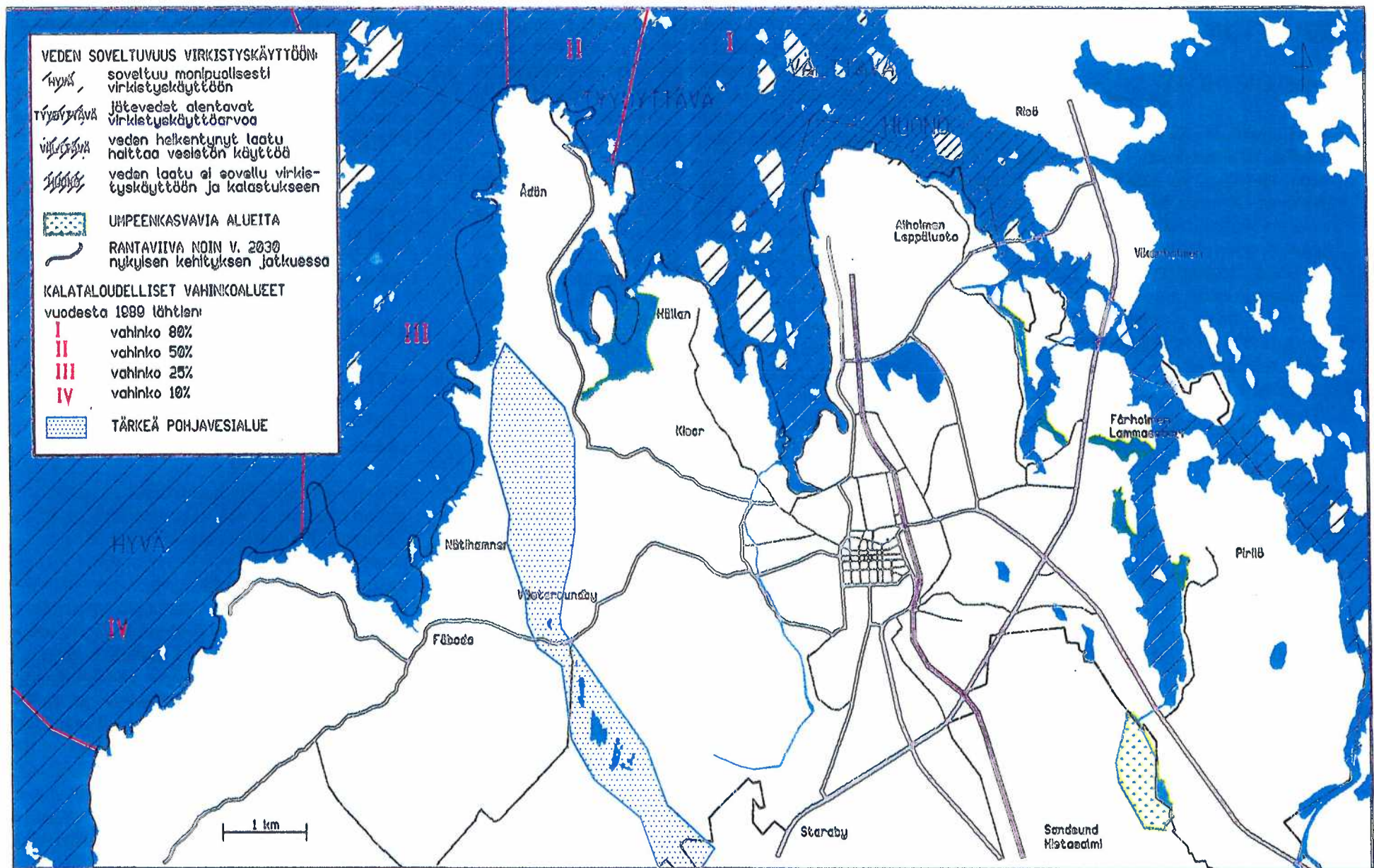
tyistä huomiota kunnallistekniikan toimivuuteen ja jätehuoltoon. Pietarsaaren alueella sijaitsee tärkeä Sandåsenin pohjavesialue. Paikka paikoin harjua on kaivettu niin, että sinne on muodostunut sarja pohjavesialtaita. Harjun käytön kokonaissuunnittelu on aloitettu.

Turkistarhojen päästöt ovat merkittäviä pohjavesien pilaajia, joten pohjustukseen ja vesi-huoltoon on kiinnitettävä erityistä huomiota. Fäbodanlahden turkistarha sijaitsee aivan Sandåsenin kupeessa.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Hajakuormitusta voidaan vähentää kunnallistekniikkaa ja jätevesien puhdistusta parantamalla sekä maa- ja metsätalouden ravinne-päästöjä vähentämällä.

Satama-alueella kunnallistekniseen verkkoon kuulumattomat alueet tulisi selvittää ja liittää verkkoon. Kesämökkialueiden jätehuolto tulee järjestää kestäväällä tavalla esimerkiksi kuivakäymälöitä kehittämällä ja imeyttämällä pesuvedet maahan. Turkistarhojen tyyppipitoisia jätevesiä ei saa päästää ympäristöön. Teollisuuslaitosten jätevesiä on pyrittävä vähentämään ja niiden laatua parantamaan. Kemikaalien käyttöä kotitalouksissa ja teollisuudessa on vähennettävä ja muutettava kestävämpään suuntaan. Puhdistamo- ja sakokaivolietteen käsittelyä tulee parantaa. Metsien ojituksen ja metsänparannustöiden yhteydessä on otettava huomioon vesien-suojelu siten, että niiden haitalliset vaikutukset veden laatuun vähimmäistetään.

Vesialueiden soveltuvuus virkistyskäyttöön ja kalastukseen sekä maankohoamisen ja rehevöitymisen vaikutus rantaviivaan.

ILMANSAASTEET

Pietarsaassa kärsitään tyypillisistä metsäteollisuuskaupungin ilmanlaatuongelmista, joita ovat rikkiyhdisteiden aiheuttamat hajuhaitat ja terveysriskit. Rikkidioksidin kokonaispäästöt olivat vuonna 1989 noin 1 723 tonnia, josta Wisaforestin sellu- ja paperitehtaan osuus oli 87 %. Muita merkittäviä päästölähteitä ovat KWH-Plast, Ja-Ro, Rettig ja kaupungin energialaitoksen lämpökeskukset. Wisaforestin rikkidioksidipäästöt ovat vähentyneet vuodesta 1989 vuoteen 1993 mennessä 1501 tonnista 1053 tonniin, ja raskaan polttoöljyn rikkipitoisuuden vähentymisen ja kaukolämpöverkon laajenemisen seurauksena ovat myös muiden päästölähteiden päästöt vähentyneet huomattavasti.

Pietarsaaren ilmanlaadun perusselvityksen 1989 – 1991 (Ilmatieteen laitos, Hki 1992) mukaan alueella mitatut rikkidioksidipitoisuudet jäivät huomattavasti alle ohjearvojen. Sen sijaan haisevien rikkiyhdisteiden yhteispitoisuudet olivat huomattavia, ja rikkivedyn, metyyli-merkaptaanin ja metyyli-sulfidien pitoisuudet ylittivät laajoilla alueilla hajukynnyksen. Haisevat rikkiyhdisteet tulevat Wisaforestin selluloosatehtaasta. Tehtaan viime vuosina tekemät ilmansuojeluinvestoinnit ovat myös vähentäneet haisevien rikkiyhdisteiden päästöjä. Päästöt olivat vuonna 1989 1872 tonnia (TRS, laskettu SO₂:na) ja olivat vuonna 1992 jopa 2800 tonnia, mutta vuonna 1993 olivat päästöt vähentyneet 421 tonniin. Laimennettujen hajukaasujen keräys- ja käsittelylaitteisto, joka on valmistunut äskettäin, tulee luultavasti vähentämään päästöjä entisestään.

Ympäristöministeriön hajurikkiyhdisteiden terveyshaittoja selvittäneessä tutkimuksessa (Etelä-Karjalan ilman hajurikkiyhdisteet ja terveys, Ympäristöministeriön ympäristönsuojeluosaston selvitys 94/1991) suositellaan yhdyskuntailman hajurikkiyhdisteiden kokonaispitoisuuden tuntikeskiarvon ohjearvoksi 20 mikrogrammaa ilmakeitossa rikkidioksidina ilmaistuna. Alkukesästä 1994 aloitettujen Pietarsaaren ilmanlaadun mittausten alustavien tulosten mukaan ovat haisevien rikkiyhdisteiden pitoisuudet yleensä hyvin pieniä, mutta lyhyinä jaksoina on havaittu 20 mikrogrammaa/m³ lähenteleviä arvoja.

Liikenne tuottaa merkittäviä määriä häkää, hiukkasia ja typen oksideja. Liikenteen ilman laatua pilaava vaikutus on suurin kaupungin keskustassa, jossa kaupunkilaiset liikkuvat päivittäin. Katuilman laatua ei Pietarsaassa ole selvitetty. Ilmanlaadun perusselvitys v. 1989 – 1990 koski ainoastaan rikkiyhdisteitä. Ilmanlaadun tutkimus myös muiden yhdisteiden osalta olisi perusteltua.

Ilmanlaadun perusselvityksen yhteydessä tutkittiin myös alueen puustovauriot, jotka todettiin koko Pietarsaaren alueella merkittäviksi, jossaan täysin tuhoutunutta puustoa ei esiintynyt. Vauriot johtunevat pääosin ilman rikki- ja typpiyhdisteiden korkeista pitoisuuksista, mm. turkistarhoista pääsee ilmaan merkittäviä määriä ammoniakkia.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Ilmanlaadun parantamisen tavoitteet voidaan jakaa yleisiin ja paikallisiin. Yleistavoitteena on

kaikkien päästöjen vähentäminen. Tärkeimpiä näistä ovat erityisesti hiilidioksidipäästöjen vähentäminen kasvihuoneilmiön voimistumisen hidastamiseksi ja typen oksidien päästöjen vähentäminen happamoitumiskehityksen pykäyttämiseksi.

Paikallinen tavoite on metsävaurioita aiheuttavien rikkiyhdisteiden päästöjen vähentäminen. Niitä voidaan vähentää tehostetulla polttamisella, ympäristöystävällisten lämpölähteiden ja jakeluverkon käytöllä, korkeammilla savupiipuilla, haisevien rikkiyhdisteiden päästöjä vähentämällä ja liikenteen oikealla ohjauksella. Keskustan talojen tulisi siirtyä kaukolämpöön kiinteistökohtaisesta lämmityksestä tulevien päästöjen vähentämiseksi.

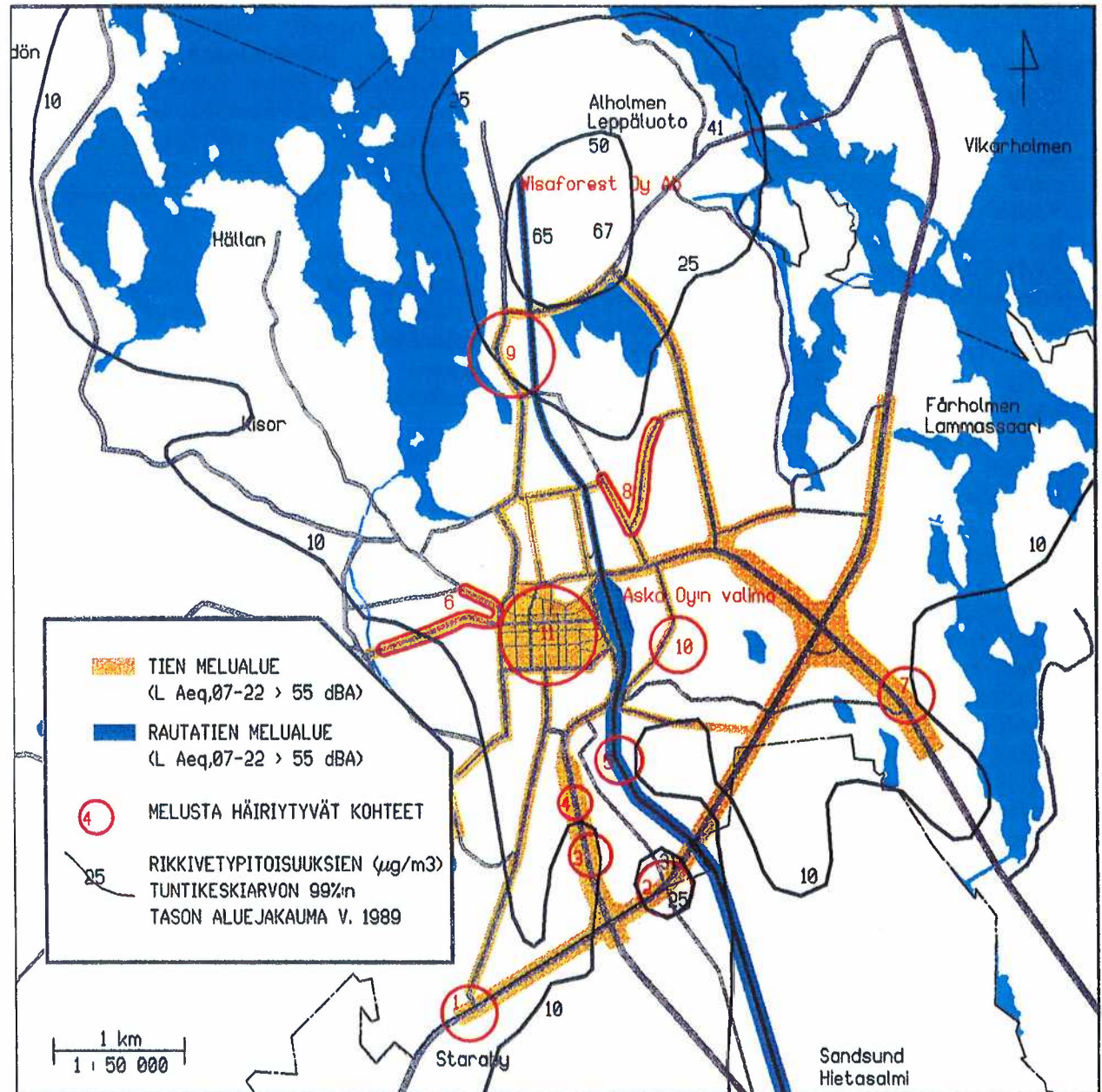
Autojen katalysaattoreiden yleistymisen on ennustettu vähentävän liikenteen häkä-, hiilivety- ja hiilidioksidipäästöjä merkittävästi, ja raskaan polttoöljyn rikkipitoisuuden vähentäminen viime vuosina on vähentänyt myös lämmityskattiloiden rikkipäästöjä huomattavasti. Hiilidioksidipäästöihin ei ole näköpiirissä muita vähentämiskeinoja kuin liikenteen ja energiankulutuksen absoluuttinen vähentäminen, jossa alue- ja kaupunkirakenteella sekä vallitsevalla elämäntavalla on keskeinen merkitys. Uusia toimintoja ei tule sijoittaa merkittäville hajurikkiyhdisteiden esiintymisalueille.

MELU LÄHTÖKOHDAT

Vuoden 1992 tilannetta kuvaavan meluselvityksen (Pietarsaaren kaupungin meluselvitys, LT-Konsultit Oy 1993) perusteella Pietarsaaren suurin meluongelmien tuottaja on ajoneuvoliikenne. Rautatieliikenne aiheuttaa melua vain muutamia kertoja päivässä ja sen melualueella sijaitsee vähän asutusta. Raskas teollisuus aiheuttaa melun ohjearvojen ylittymistä Kaarilahdessa ja Kaskiniemessä. Oheisessa kartassa on esitetty liikenteen aiheuttamat meluvyöhykkeet ja alueet, joilla saattaa esiintyä meluhäiriöitä. Ydinkeskustan merkittävien liikennemeluhaitan aiheuttaja on viikonloppuöiden kortteliralli. Keskustan liikennemelu on haitallisinta viikkaiden katujen varrella sijaitseville melusta herkästi häiriytyville kohteille kuten päiväkodeille ja kouluille sekä alimpien kerrosten asukkaille. Ydinkeskustan ulkopuolella sijaitsee mahdollisesti melusta häiriytyvää asutusta seuraavilla alueilla (numerointi viittaa oheiseen karttaan

1. Kirkkoranta, Ohikulkutien ja Tapanintien risteys
2. Kivilös, Ohikulkutien ja Pännäistentien risteys
3. Kirkkoranta, Pännäisten sisääntulotien varsi
4. Kivilös, Pännäisten sisääntulotien varsi
5. Kivelä, Rautatie
6. Lätelä, Raatihuoneenkatu ja Keskusta, Skutnäsinkatu
7. Killaari, Kolpintie
8. Lontoo, Pohjanlahdentie ja Itälä, Ahlströmminkatu
9. Ristikari, Wisaforest ja Alholmintie
10. Kaskiniemi, Askon Oy:n valimo

Melusta häiriytyvät alueet v. 1993 sekä
rikkivetyypitoisuuskautuma v. 1989.

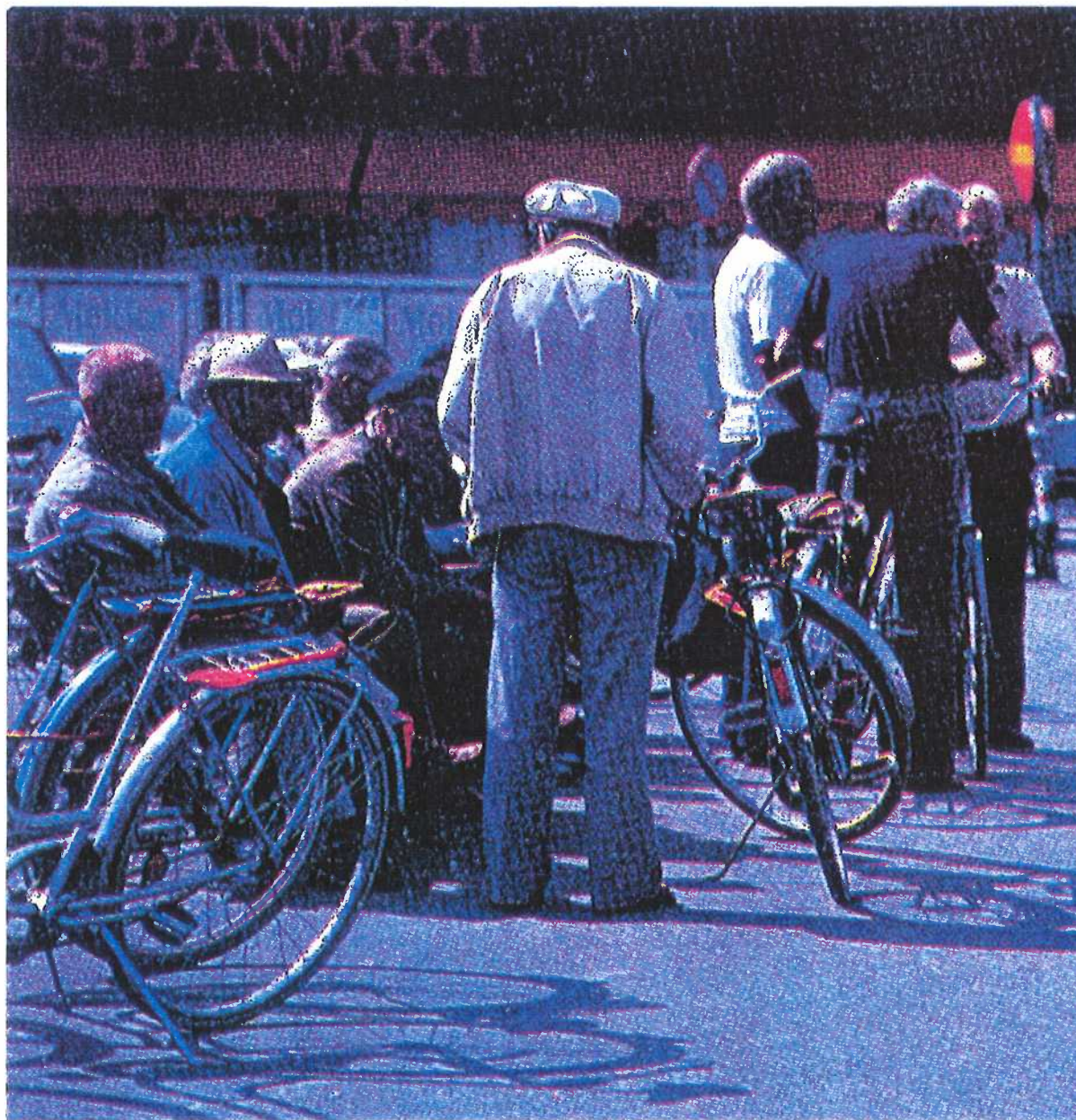
Wisaforestin melu ylittää uusille asuntoalueille annetun yöajan ekvivalenttitason ohjearvon 45 dB. Pietarsaaren ampumaradan laukaukset aiheuttavat noin 80 dB:n melutasoja (L_Amax) Ekorosk Oy:n kiinteistöllä ja yli 60 dB:n melutasoja lähes kahden kilometrin päässä sijaitsevassa Tupunsaaressa. Sen sijaan lähimpien asuintalojen pihalla melu tuskin aiheuttaa merkittävää viihtyisyyshaittaa, koska ne sijaitsevat kohtisuorassa ampumarataa vastaan.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Nykyistä liikenneverkkoa ja liikenteen ohjausta tulee kehittää niin, että turha läpikulkuliikenne keskustan kaduilla ja olemassaolevilla asuntoalueilla poistuu. Korttelirallin intensiteettiä voidaan vähentää ohjaamalla liikkumista kevyen liikenteen suuntaan ja kehittämällä kävelykadun palvelutarjontaa myös viikonloppuina. Olemassaolevilla Kaarilahti, Kaskiniemi ja yleisten teiden varren asutus) on selvitettävä mahdollisuudet vähentää meluhaittaa kasvillisuuden tai erilaisten rakenteiden avulla, eikä uudisrakennuksia tule sallia melualueilla.

Uusia maankäytöllisiä ja liikenteellisiä ratkaisuja tehtäessä on selvitettävä ja otettava huomioon niiden melua synnyttävä vaikutus. Melua aiheuttavalle teollisuudelle osoitetaan omat alueet keskustan ja asuntoalueiden ulkopuolelta.

Raskasliikenne ohjataan omille reiteilleen. Uusien asuin- ja palvelukohteiden suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota huoneiden, rakennusten ja pihojen sijoitteluun niin, että ne sijaitsevat mahdollisimman suojassa melulta.

KAUPUNKIRAKENTAMINEN

KAUPUNKIRAKENTAMINEN – KAUPUNKIELÄMÄ

Tämä yleiskaava perustuu sille, että kaupunki-elämä ja kaupunkirakentaminen ovat välittömässä yhteydessä toisiinsa. Rikas, kiinteä kaupunkirakentaminen on synergiaa kihisevän kaupunkielämän edellytys, ts. sellaisten kaupunkitoimintojen yhteisvaikutuksen, joka on suurempi kuin yksityisten osasten erillinen vaikutus. Kaupunkirakentamisella määritellään myös yksityisen ihmisen olemassaolon mielekkyyden määrä, joka on eräs psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edellytys. Ainoastaan kaupunkirakentamisen kautta yksityisestä ihmisestä tulee kaupunkilainen, pietarsaarelainen, maailmankansalainen.

Köyhtynyt, hajanainen kaupunkirakentaminen johtaa yhteiskunnan mekanisoitumiseen, synnyttää asukkaissaan vieraantuneisuutta ja passiivisuutta. Yhä enemmän aletaan tiedostaa rakentamisrakenteiden ja henkisen pahoinvoinnin, väkivallan ja rikollisuuden välinen yhteys.

Kaupunkirakentamisella on ratkaiseva merkitys sekä yksityisen että yhteiskunnan kehitykselle.

PERIAATTEET

Kaupunkirakentamisen perusteet on kirjoitettu "kaupunkirakentamista rakkauden, toivon ja uskon hengessä", kaupungin syntygeneesissä, yleiskaavakartan määräysosassa sekä omaisuutta ja sen haltijaa käsittelevissä luvuissa.

Periaatteet johdetaan siitä, että kaupunkikehityksen suuntana on kaupunkimaisen yhteisön toteuttaminen, mikä merkitsee suuntautumista kestäväan kehitykseen. Kaupunkimaisen yhteisö toteutuu siksi ainoastaan syvälleikävän ja pysyvän sosiaalisen ja kulttuurisen prosessin myötä ja siihen kuuluu myös oivallus, että kaikki toiminta on sovittava maapallon voimavaroihin ja sietokykyyn.

Kaiken kaikkiaan tämä johtaa siihen, että yhteisörakennetta on keskitettävä ja tiivistettävä kiinteäksi moninaisuudeksi, ts. moninaisuudeksi, joka on orgaanisesti ahdettu minimaaliseen tilaan: sen runkona ovat kadut, torit, puistot, rakennukset ja monumentit, jotka liittävät osat yhteen määrättyissä suhteissa ja antavat niille sisällön ja tarkoituksen.

Kaupungin kehittyminen muodostuu kestäväksi ja saa kantavuutta ainoastaan ydinkeskustan kautta. Se on ainoa kaupungin osa, joka voi välittää koko seudun historian, merkityksen ja muuttumistavan. Sen olemassaoloa ei voi siksi vaarantaa.

Sen sijaan on ydinkeskustan ja muiden kaupunkirakenteen välisten osien, mutta myös ydinkeskustan ja ympäröivän seudun välistä yhteyttä vahvennettava.

Kaupunkimaisen yhteiselon muoto edellyttää rajoja ja tiivistymistä. Tämän yhteydessä herää kysymys, onko enää tarpeellista varata uusia alueita rakentamista varten. Seuraava jakso yrittää valottaa ongelmaa.

MAA-ALUEVARAUKSET

Rakennusmaan tarve riippuu väestönkehityksestä, väljyyden lisääntymisestä, kaupunkirakentamisen taajuudesta sekä siitä, missä määrin kaavavaraus voidaan aktivoida. Perimmiltään kaikki riippuu siitä, tahtooko kaupunki määrittää kaupungiksi, ts. tahtovatko kaupunkilaiset toteuttaa kaupunkimaista yhteisöä.

Tämän yleiskaavan mitoituksen perustana on 24000 henkilön väestömäärä. Kuten jo mainittiin, ei tuon luvun saavuttaminen ole yhtään itsensänselvää. Uhkakuvat puhuvat asukasmäärän vähenemisestä 15 000:een.

Väljyyden lisääntyminen riippuu kulttuurisista, sosiaalisista ja taloudellisista tekijöistä. Kuten mainittiin, on Pietarsaari n. 20 vuotta jäljessä muista pohjoismaista, vaikka asumisväljyys ylittää Suomen keskitason.

Taajuus on suurelta osin yhteydessä asuntorakentamiseen, jota toisen maailmansodan jälkeen on leimannut unelma omakotitalosta. Taajuus on 40-luvulta lähtien laskenut 25 henkilöstä hehtaarilla 10 henkilöön hehtaarilla.

Kaavavaraus riittää realistisesti 20 vuoden rakennustoimintaan, jos väestömäärä säilyy nykyisellään ja vaikka väljyys lisääntyisikin sodanjälkeistä tahtia.

MAA-ALUEVARAUKSET JA RAKENNUSTAVAT

Tarvittavat maa-aluevaraukset ovat suorassa suhteessa aluetehokkuuteen, ts. rakennustyyppiin, tontin kokoon, katujen leveyteen ja alueen sisäisten viheralueiden määrään. Mitä väljemmin rakennetaan, sitä vähemmän jää luonnontilaista aluetta, ja sitä pidemmäksi muodostuvat matkat palvelupisteisiin. Tilava rakentaminen lisää myös asuntokohtaisia kunnallisteknisiä kuluja.

Viime aikojen kehitys Pietarsaareissa on johtanut huomattavan laajan kunnallisteknisen verkon rakentamiseen henkilöä kohden, mikä ilmenee kunnallistekniikkaa käsittelevän jakson vertailutaulukosta. Pietarsaaren kaupunkirakenne on yhtenäinen mutta harva.

OMAKOTIASUMINEN VASTAAN KAUPUNKIMAINEN ASUMINEN

Suurten omakotitalotonttien tarjonnalla on tahdottu estää nykyisten ja potentiaalisten asukkaiden etsiytymistä naapurikuntiin. Vanhusten määrän lisääntyminen, kaupungissa syntyneen sukupolven elintavat ja yhä kallistuva energia voivat muuttaa olennaisesti käsityksiä houkuttelevasta asumismuodosta. Kehityksen suuntaa kaupunkimaiseen asumistapaan pikkukaupungissa ei siksi saa vaarantaa, koska juuri se saattaa olla kilpailuvaltti tulevaisuudessa.

Yleiskaavan maa-aluevarausten lähtökohtina on

- erillispientalojen tuotannon vähentäminen 75 %:sta 55 %:iin
- kytkettyjen pientalojen, rivitalojen ja pienkerros talojen tuotannon lisääminen 15 %:sta 30 %:iin
- asuinkerrostalojen ja keskustan ja sen lähistön toimitilarakennusten kaavavarauksen aktivointi
- aluetehokkuussuosituksiset (ilman puisto-alueita) = seuraavasti: omakotialueet $e = 0,17$ ja rivi- ja pienkerrostaloalueet $e = 0,22$
- n. 5 vuoden asunto- ja toimitilatuotannon kaavavarannon tekeminen.

24 000 ASUKKAAN MITOITUS

Oheisessa kuvassa esitellään asuntorakennusmaan tarve eri väestövaihtoehdoissa ja väljyykehityksen skenaariot. Yleiskaavassa on uutta asuntorakennusmaata varten varattu n. 250 hehtaaria ja yli 200 hehtaaria toimitilavarauksiin. Jotkin toimitilat tullaan sijoittamaan asuinalueille.

Yleiskaavan mitoitus riittää 24 000 asukkaan Pietarsaarelle keskimääräisen asumisväljyyden lisääntyessä yli 30 %. Pietarsaaren väestökehityksen johtaminen 27 000 asukkaan määrään ja elintason samanaikainen nouseminen ja siis asumisväljyyden lisääntyminen enimmäismäärään vaikuttaa erittäin epätodennäköiseltä. Myös tässä tapauksessa yleiskaavan asuinalueet riittäisivät, jos rakentamisen painopistettä muutetaan voimakkaammin kerros- ja kytkettyjen talojen suuntaan. Jos Pietarsaaren asukasmäärä pysyy ennallaan, mutta väljyys lisääntyy, tarvitaan seuraavina 40 vuonna enintään puolet yleiskaavan

aluevarauksista. Ratkaisevaa on väljyyden lisääntyminen, mutta ennen kaikkea se, *miten* onnistumme toteuttamaan kaavavarauksen sisällön. Seuraava esimerkki valaisee tätä.

Oletetaan väljyyden lisääntyvän 55 m²:ka:aan henkilöä kohden vuoteen 2030 mennessä. Tämän hetken väljyytluku on 38 m²:ka. Ero on siten 17 m²:ka. Lisäykseksi tulee 40 vuodelle jaettuna 0,42 m²:ka henkilöä kohden vuodessa. Pietarsaareissa asuu 20 000 ihmistä. $20\,000 \cdot 0,42$ m²:ka:sta saadaan 8 400 m²:ka:n vuotuinen asuntotarve.

Edellä esitettyjen jakautumisperiaatteiden mukaan olisi eri asumismuotoihin varattava kerrosalaa seuraavasti:

omakotitalot	4 620 m ² :ka
rivitalot	2 520 m ² :ka
kerrostalot	1 260 m ² :ka
Yhteensä	8 400 m²:ka

Realistinen kaavavaraus on:

omakotitalot	132 000 m ² :ka
rivitalot	63 000 m ² :ka
kerrostalot	94 000 m ² :ka
Yhteensä	289 000 m²:ka

Toivottu kaavavaraus, ts. viiden vuoden tuotannon kattava varaus, on:

omakotitalot	23 000 m ² :ka
rivitalot	12 500 m ² :ka
kerrostalot	6 300 m ² :ka
Yhteensä	41 800 m²:ka

Kaavavaraus, joka olisi välittömästi aktivoitava, on sama kuin realistinen kaavavaraus miinus toivottu kaavavaraus:

omakotitalot	109 000 m ² ka
rivitalot	50 500 m ² ka
kerrostalot	87 700 m ² ka
Yhteensä	247 200 m²ka

Kun tämä luku jaetaan vuotuisella tarpeella, päädyimme siihen, että kaavavaraus riittää seuraavasti:

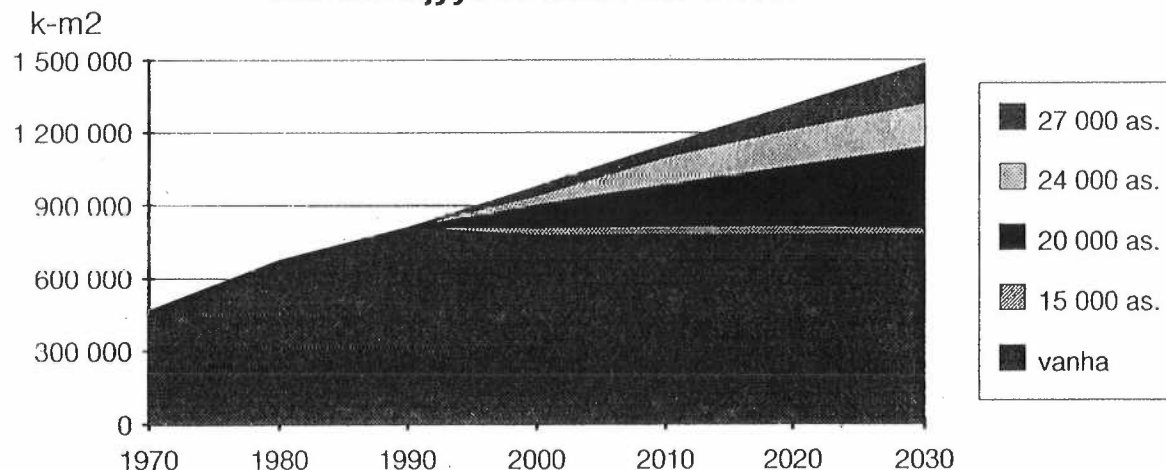
omakotitalot	24 vuodeksi
rivitalot	20 vuodeksi
kerrostalot	69 vuodeksi.

Yhteiskuntarakenteen tiivistämiseksi ja yhteiskuntataloudellisten kustannusten vähimmäistämiseksi on rakentaminen suunnattava ensisijaisesti kaavavaraukseen ja keskustaa lähellä oleviin alueisiin. Siten vältetään yhteiskuntarakenteen pirstoutuminen ja tarpeettomat kunnallistekniset sijoitukset tilanteessa, jossa asumisväljyys lisääntyy hallitusti tai asukasmäärä ei kehity tavoitteiden mukaisesti.

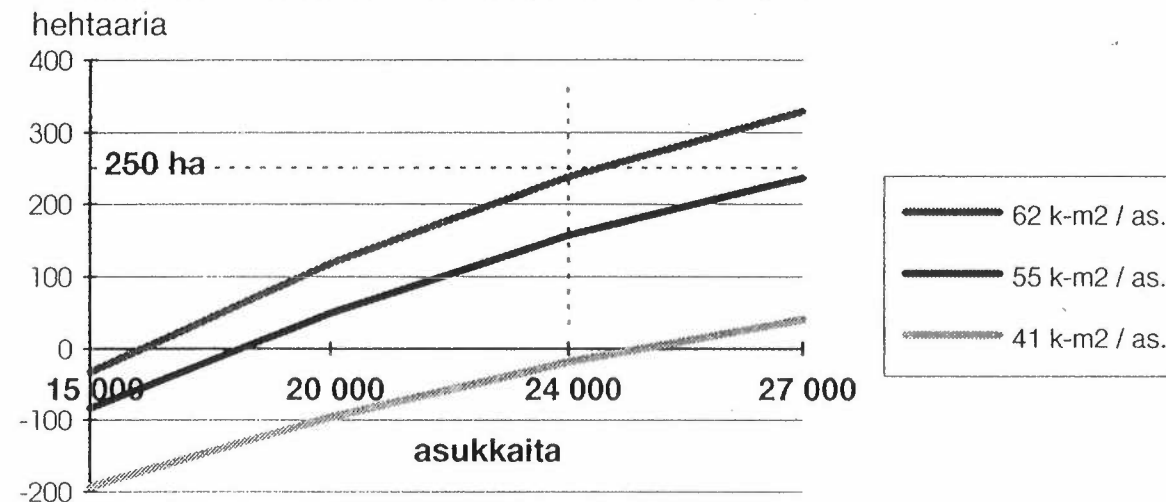
Jos väestö nykyistä suuntausta noudattaen vähenisi 15 000:een, tämä merkitsisi nykyisen rakennuskannan riittämistä reippaasti yli 60 m²ka:n väljyyteen henkilöä kohden.

Tilanteessa, jossa on mahdotonta ennustaa tulevaisuuden väestömäärää tai väljyytlukua, on ilmeistä, että kaupunkirakentamisen jatkuva levittäytyminen merkitsee yhteiskuntarakenteen suurta hajoamisvaaraa. Samoin jos saavutetaan tavoiteltu väestömäärä, vaikuttaa hallitsematon yhteiskuntarakenteen laajeneminen tarkoituk-

ASUNTOKANNAN KEHITYS eri väestövaihtoehtoissa; asumisväljyys 55 k-m² / as. v. 2030

UUSIEN MAA-ALUEIDEN TARVE ERI VISIOISSA

settomalta, koska se syvimmitään on sosio-kulttuuristen, ekologisten periaatteiden ja terveen yhteiskuntataloudellisen ajattelun vastaista.

PAINOPISTEALUEET

KAUPUNKIRAKENTAMISEN PAINOPISTEALUEET

Tässä yleiskaavassa esitetään, että Pietarsaaren tulevaisuus ei ole asumisessa, tuotannossa, kaupassa; ei myöskään koulutuksessa, taiteessa tai politiikassa vaan ainoastaan kaikkien näiden välisessä yhteisvaikutuksessa.

Siksi on tärkeää etsiä luovaa keskinäistä toimintaa kaikkien niiden ihmisten, tahojen ja instituutioiden välille, jotka eri tavoin vaikuttavat kaupunkirakentamiseen, kuten seuraavien välille:

- päättäjän, joka päättää
- lainsäätäjän, joka säätelee
- kaavoittajan, joka kaavoittaa
- pankinjohtajan, joka rahoittaa
- rakentajan, joka toteuttaa
- tilaajan, joka suunnitteluttaa ja toteututtaa
- puutarhurin, joka istuttaa
- opettajan, joka opettaa
- kaupunkilaisen, joka asuu kaupungissaan

ts. kaikkien niiden välille, jotka eri tavoin toimivat kaupunkiyhteisössä. Kaupunkimaisuutta on kehitettävä syvimpien inhimillisten tarpeiden pohjalta, ennen kaikkea perustavaa laatua olevan elämän tarkoituksellisuuden tarpeesta lähtien; tämä tarve tyydyttyä ainoastaan vastuun, yhteisyyden ja luovan toiminnan kautta.

Tämä kaava korostaa lisäksi, että kaupunkimaisuuden toteuttaminen on mahdollista ainoastaan kaupungin oman muovaavan periaatteen pohjalta. Kaupungin syntymää (geneesiä) koskevassa luvussa on tämä suorasukaisesti saanut nimen kaupunkimainen muoto. Kyseessä on tuolloin

- samanaikaisuus
- kohtaaminen
- kokoaminen

geneettinen koodi, joka takaa yhteiskunnan kehittymisen siinä ihmisarvoisessa muodossa, joka on määritelty kaupungiksi. Jotta pystyisimme tähän, on Pietarsaaren määrittäydyttävä kaupungiksi ja kaupunkirakentamisasiat on tehtävä todelliseksi kunnallispoliittiseksi kysymyksiä.

PAINOPISTEALUEET KAUPUNGISSA RAKENNUSLUOMUKSENA

Edellä sanotun perusteella meidän on

- kehitettävä ja tiivistettävä ydinkeskustaa ja sitä ympäröiviä alueita
- käytettävä kaavavarausta aktiivisesti ja tavoitteellisesti
- kiinnitettävä kaikessa erityistä huomiota ekologisiin näkökohtiin, erityisesti siten, että uudisrakennusalueita kehitetään kaikin mahdollisin tavoin ekologisesti
- kehitettävä kävelyä ja pyöräilyä suosivaa kaupunkiliikennettä
- rakennettava ja nivoutettava Vanhan sataman lahtea ympäröiviä alueita muuhun kaupunkirakenteeseen.

VAIKUTUKSET MAA- POLITIikkaan

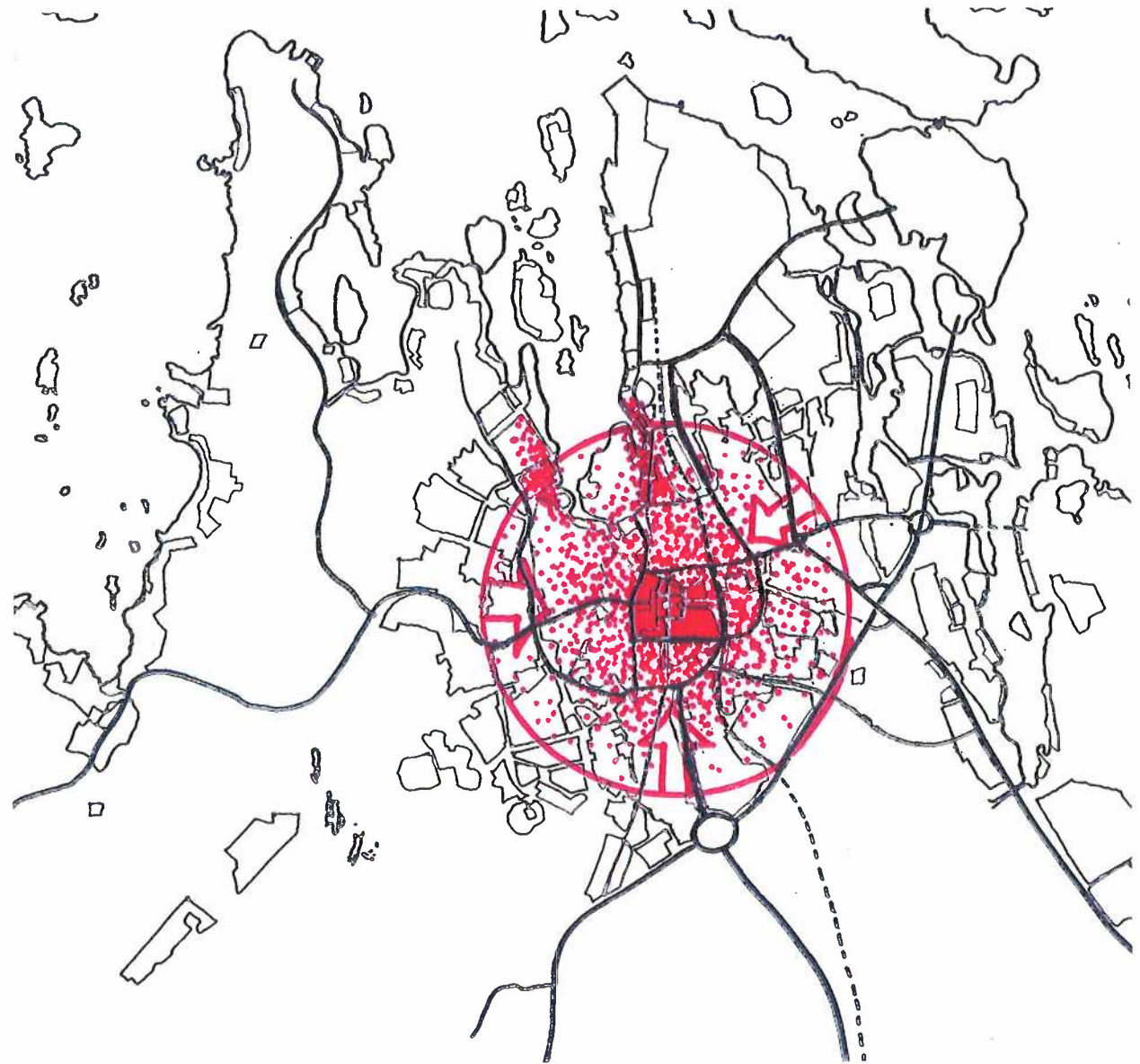
Yleiskaavassa on varattu sija pientalovaltaiselle omakotipainotteiselle kaupunkirakentamismallille. Samalla olemme kyseenalaistaneet tämän rakennustavan ja tahtoneet osoittaa, että sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kehitys sekä ekologiset näkökohdat puhuvat tiivistetympään ja rikastuttavammin yhtenäistetyin kaupunkirakentamisen puolesta.

Tilanne vaatii suunnan valintaa.

Jos valitsemme omakotivaltaisen vaihtoehdon ja samalla oletamme, että kaupunki kasvaa, ja työskentelemme sen eteen, meidän on nykyistä enemmän tuotava esiin maapoliittisia asioita. Meidän on siinä tapauksessa hankittava maa-alueita noin 5 - 10 vuotta ennen sen kaavoittamista.

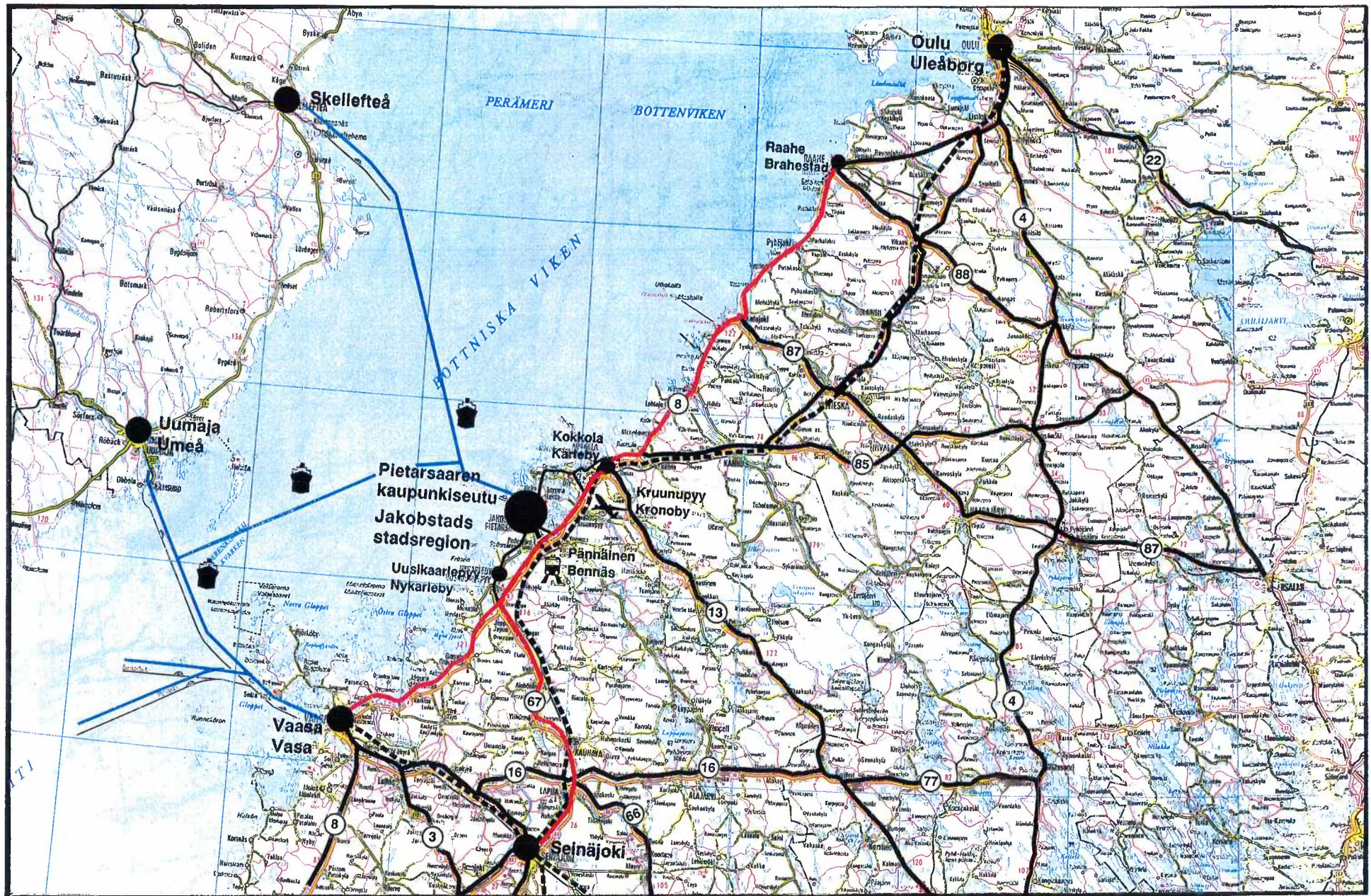
Jos kasvutilanteessa yritämme ratkaista rakentamisen tiivistämällä, mikä merkitsee, että pitäydymme pääasiassa nykyiseen kaupunkirakenteeseen, meidän on ponnisteltava entistä enemmän. Vapaaehtoisin sopimuksiin perustuvien maakauppojen lisäksi meidän on otettava käyttöön rakennuslain sallimat toimenpiteet, ts. rakentamiskehotus- ja lunastusmenettelyt.

Lyhyellä tähtäyksellä omakotitaloille on riittävästi tonttimaata, mutta jos havittelemme kaupungin kasvamista, on jo nyt ryhdyttävä maakauppojen suunnitteluun. Kerrostalojen ja tuotantolaitosten tilanne on sen sijaan tyydyttävä myös pitkällä aikavälillä.

*Painopistealueet.
Keskustalähtöisyys.*

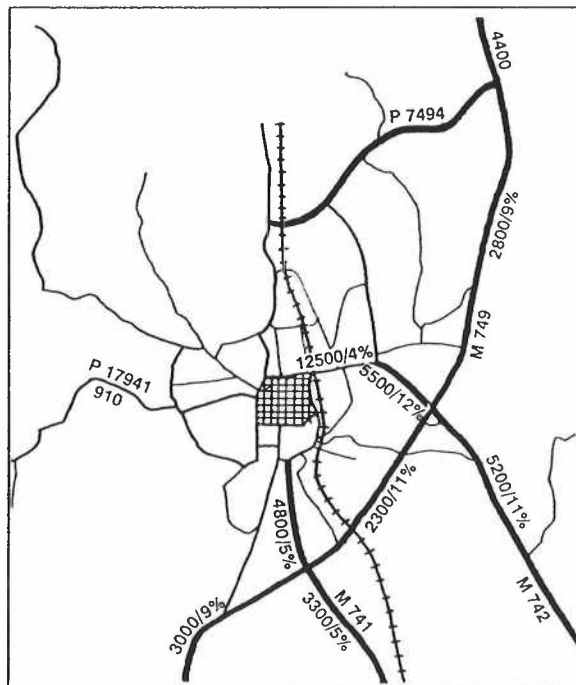

VERKOSTOT

LIIKENNEYHTEYKSIEN JA YHDYSLIIKENTEN VERKOSTO

KANSAINVÄLISET JA ALUEELLISET YHTEYDET

Kaupungit ja taajamat eivät ole syntyneet itse-tarkoituksena, vaan tämä yhteisö- ja asumis-muoto on useimmiten kaupan ja teollisuuden kehittymisen seurausta.

Pääväylien keskimääräinen vuorokausiliikenne ja raskaan liikenteen osuus vuonna 1991.

Kauppapaikkoja syntyi sinne, missä tapaa-minen kävi helposti ja vaivattomasti. Tämän seurauksena kohtauspaikka sai erityisaseman, sille myönnettiin kaupunkioikeus siihen liittyvine etuoikeuksineen ja velvollisuuksineen. Tämän prosessin käynnistymisen edellytyksenä oli kuitenkin aina saavutettavuus. Myös Pietarsaari on tuollaisen kehityksen tulos.

Tällä hetkellä, kun Pietarsaari on alueensa uudenaikainen keskus ja vastaa 1/4:sta Vaasan läänin ulkomaankaupasta, tuntuisi luonnolli-selta, että tieverkko, rautatie, meri- ja lento-yhteydet olisivat ajanmukaiset ja muodos-taisivat yhdessä sen sykkeen, jonka kaupunki tarvitsee kukoistaakseen.

Tämä ei kuitenkaan pidä kaikilta osin paikkaansa. Pietarsaari ei ole mikään liikenteen solmukohta. Olemme hieman syrjässä valtatie 8:lta ja runkorata kulkee 11 km:n päässä kaupungin keskustasta. Ratkaiseva osuus kau-punkiin päin tuottaa vaikeuksia, varsinkin koti-maan ja kansainväliseltä kannalta. Käytän-nössä tapahtuu usein, että Pietarsaari jää pois erilaisista kartoista. Pietarsaaren on siis oltava valmistautunut siihen, ettei se saa mitään ilmaiseksi, vaan ainoastaan tehokkaalla edunvalvonnalla tyyliin "kaikki peliin".

MERENKULKU

Kansainvälisessä kaupassa on meneillään rakennemuutos. Venäjällä on suuri padottu tavaroiden ja palvelusten tarve. Euroopan yh-dentymisprosessi avaa samoin uusia mah-dollisuuksia Pietarsaaren sataman kautta kul-keville tavaravirroille. Samalla satamien välinen kilpailu kiristyy, koska merenkulun koko-

naistavaramäärän lisäys on kakku, jonka monet haluavat jakaa.

1990-luvun tilanne vaatii siis Pietarsaaren satamalta pelkistetysti sopeutumista markki-noilla vallitsevaan tilanteeseen. Kärjistyneessä kilpailutilanteessa on huolehdittava asiakkaan kuljetustarpeista. Tähän saakka ovat sataman tavaramäärät riippuneet Oy Wisaforest Ab:n toiminnasta. Paikallisen teollisuuden kuljetus-tarpeet muodostavat perusaineiston myös vas-taisuudessa. Toiminnan kasvun on perustuttava ulkopuolelta tulevan käytön lisääntymiseen. Tällaisten markkinaedellytysten vallitessa sata-man on panostettava oikeaan markkinoinnin osa-alueeseen.

Myönteiset kilpailutekijät:

- puhdas satama
- tehokas tavarankäsittely, varsinkin puun-jalostusteollisuuden tuotteiden osalta
- säännöllinen linjatyyppinen liikenne Sak-saan, Englantiin, Ranskaan ja Tanskaan
- hyvät kemikaalien, lipeän ja öljyn käsit-telymahdollisuudet

Näitä vahvuustekijöitä on kehitettävä ja niiden on määrä muodostaa sataman kautta kulkevan lisääntyneen tavaravirran perusta.

Tuotekehittely/toimenpiteet:

- Laukonlaiturin pidentäminen 152 m:llä, valmis marraskuussa 1995
- satama-allasta syvennetään samanaikai-sesti tarvittaessa 14 m:iin
- maan uudenaikaisin sahatavaran pituus-lajittelu- ja pakkauslaitos. Kaupunki, Botnia Shipping Oy Ab ja Wisaforest Oy

Ab ovat muodostaneet osakeyhtiön, Timberpak Oy Ab:n, tämän tyyppisen palvelun kehittämiseen. Laitos otetaan käyttöön marraskuussa 1995.

- suunnitelmien laatiminen hiilivoimalaa varten; se vaatisi puolestaan 14 m:n syvyisen väylän ja satama-altaan
- infrastruktuurin, kuten sataman rata-kojen ja tiestön tarkistaminen.

Pietarsaaren satama keskittyy kappale- ja puunjalostustuotteisiin, konttiliikenteen ja kemikaalien käsittelyn kehittämiseen.

Markkinoinnissa tehostetaan yhteistyötä Botnia Shipping Oy Ab:n ja muiden mukana olijoiden kanssa. Eräs tärkeä yhteistyöelin on PERSA = Perämeren satamat.

Pietarsaari osallistuu aktiivisesti Nowerail-hankkeeseen. Venäjän Lietmajärven – Kotskoman välisen radan yhteistyöhankkeeseen osallistuvat myös muut Pohjanlahden satamat. Radan arvioidaan olevan liikennöintikunnossa vuoden vaihteessa 95/96. Tämä uusi yhteys avaa satamille suuret markkinat Venäjältä ja Aasiasta tulevia ja sinne meneviä kuljetuksia ajatellen.

Pietarsaaren kannalta on äärimmäisen tärkeää päästä EU:n satamaverkostoon, nk. TEN-satamien joukkoon. Tehokas edunvalvonta tässä mielessä voi merkitä vaikkapa läheistä yhteistyötä yhden tai useamman sataman kanssa.

Tavoite

Valitun toimintamallin pohjalta on tavoitteena runsaan 2 milj. tonnin tavaramäärä vuonna 2000.

Matkustajaliikenne

Lauttaliikenne Ruotsiin on Pietarsaarelle hyvin tärkeää varsinkin kansainvälisen liikennöintiaseman kannalta. Tarve on aina ollut suuri, mitä osoittaa se, että kaupunki perusti oman varustamon, Jakob Lines Oy Ab:n, hoitamaan yhdysliikennettä.

Itämeren koko matkustajaliikenteen suurten rakennemuutosten jälkeen liikennettä hoitaa nyt Silja Line Oy Ab. Pietarsaareen tuleva ja sieltä lähtevä matkustajaliikenne kohtaa suuria haasteita vuoteen 2000 mennessä. Eräs näistä suurista muutoksista liikenteen ylläpitämisedellytyksiin on EU:n päätös taxfree-myyntin lopettamisesta vuonna 1999.

Toimenpiteet

Kaikki osapuolet, sekä varustamo, Pietarsaaren kaupunki että Ruotsin määräsatamat ovat suuren tehtävän edessä. Edunvalvonta ja idearikkaus ovat käytävissä olevat työvälineet.

Tavoite

Matkustajaliikenteen turvaaminen ja kehittäminen.

TIEVERKOSTO

Pietarsaari on yrittänyt erittäin aktiivisesti liittää kaupungin valtatie 8:aan. Kolpintien liikenne Pietarsaareen päin on jo tällä hetkellä niin vilkasta, että ainoastaan Vaasan eteläpuolisella moottoritieellä on suurempi liikennetiheys koko läänissä. Kolpintien asema ja liikenteen vetoisuus ovat ratkaisevia varsinkin kaupungin elinkeinoelämän kehittymisen ja uusien yritysten

sijoittumisen kannalta. Kantatie 67:llä, Pännäisten tulotieellä ja Luodontieellä sekä mainittuihin liikenneväyliin tehtävillä panostuksilla on samoin suuri merkitys kaupunkiin sijoittuvalle elinkeinotoiminnalle. Pietarsaaren alueen autotiheys on maan keskimäärää suurempi. Joukkoliikenteen houkuttavuuden lisäämiseen täällä tarvitaan asenteen muutosta.

Toimenpiteet

Pietarsaaren on siis ilmaistava jatkuvasti vahvasti tahtonsa, jottei sen etua loukattaisi valtion tehdessä panostuksia tieverkkoon. Kaupunki joutuu helposti syrjäytetyksi siitä yksinkertaisesta syystä, ettei sillä ole solmukohdan asemaa.

RAUTATIELIIKENNE

Teollisuutemme kilpailukyky edellyttää tehokkaita kuljetuksia. Pietarsaari on suhteellisen syrjässä Euroopan markkinoilta. Rautatie yhdistettynä merikuljetuksiin tulee kuljettamaan määrällisesti yhä suurempia tavaramääriä suhteessa muihin kuljetusmuotoihin.

Koko Euroopassa panostetaan huomattavasti rautatieliikenteen kehittämiseen sekä tavarankuljetusten että henkilöliikenteen osalta. Raide- ja henkilöliikenne on kehittämiskelpoista ja edullista ympäristön ja energian tehokkaan käytön kannalta.

Pietarsaaren yhdysliikenne ja rautatiekuljetukset ovat vähäisiä. Maantieteelliset seikat ovat perussyynä tähän. Kiskoilla kulkeva henkilöliikenne kaupunkiin loppui vuoden 56 jälkeen.

Pännäisten rautatieasema on alueen liittymäkohta runkorataan. Myös tämän liikenneyhteyden edunvalvonta on erittäin tärkeää, jottei kehityksestä jäätäisi aivan jälkeen.

Toimenpiteet/tavoitteet

Satamaan suuntautuvat tavarankuljetukset ovat tärkeällä etusijalla. Rautatieverkon kehittäminen teollisuuden tarpeisiin liittyy läheisesti siihen, miten ratakiskot tullaan vetämään kaupungin läpi satama-alueelle.

Jotta Pietarsaaren saavutettavuus rautateitse parantuisi, on kaupungin ja alueen tarpeet otettava huomioon maamme raideverkkoa rakennettaessa.

Pietarsaaren on saatava äänensä kuuluviin henkilöliikenteen osalta siten, että rautateiden palvelujärjestelmään sisältyy liikenne keskuksaan, vaikka se hoidettaisiin muuna joukko-liikenteenä.

LENTOLIIKENNE

Kruunupyyn lentokenttä on hyvien lento-yhteyksien perusta. Se palvelee sekä Pietarsaarta että Kokkolaa ja niiden ympäristöä. Kaupunki on toiminut aktiivisesti elinkeino-elämämme pitää lentoliikenteen jatko-kehittämistä yhtenä menestyksekkään toiminnan edellytyksenä tällä leveysasteella.

Toimenpiteet

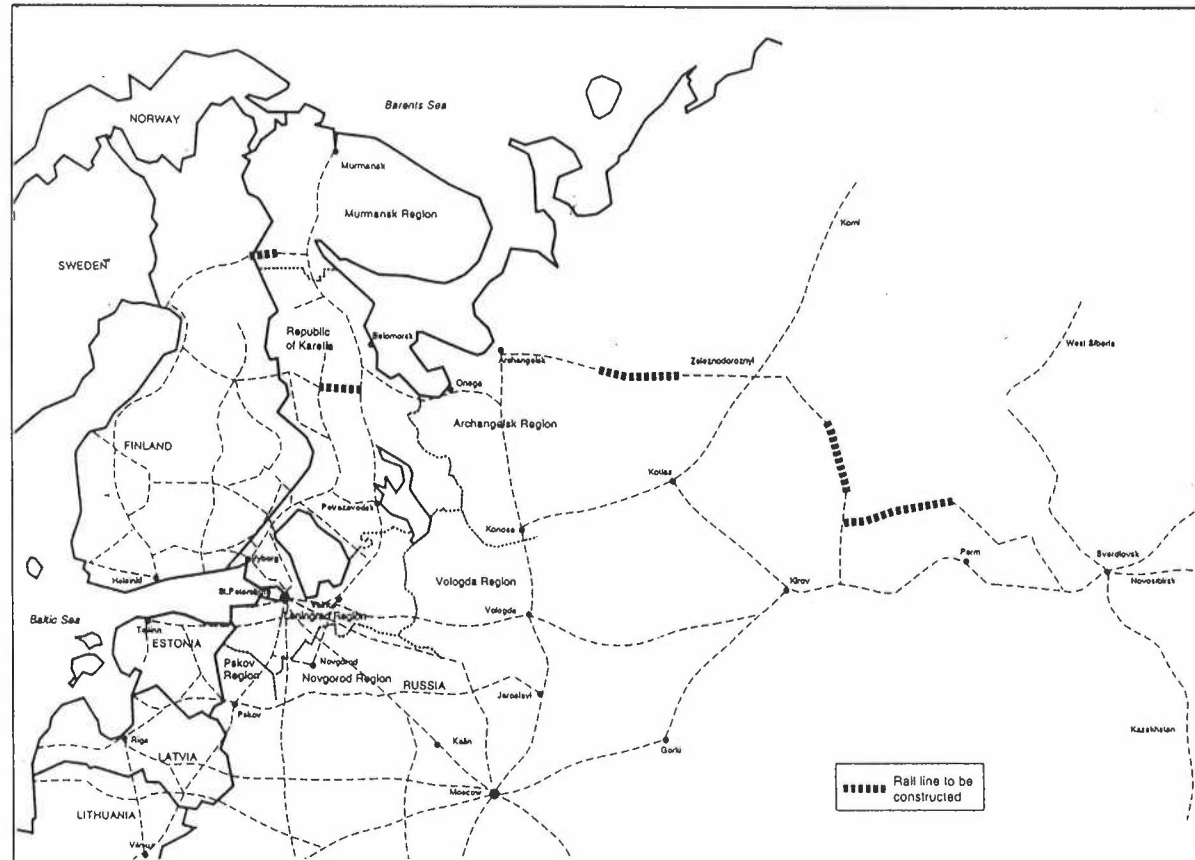
Pietarsaaren aloitteesta kiitorataa pidennettiin 90-luvun alussa. Pidennys oli tärkeää, jotta kenttä voisi palvella nykyaikaista lentokalustoa, jota tarvitaan suoriin kansainvälisiin yhteyksiin.

Uusi terminaali otettiin käyttöön v. 1997, mikä merkitsi myös teknisen varustuksen parantumista. Myös tässä asiassa Pietarsaari on kuulunut aloitteentekijöihin.

Lentoliikenteellä on ehkä suurin merkitys Euroopan ja sen markkinoiden tuomisessa lähemmäksi.

Tavoite

Alueen tarpeiden mukaiset lentoyhteydet. Säännölliset kansainväliset lentoyhteydet.

Venäjällä suunnitella olevat rataosuudet vuonna 1993.

PIETARSAAREN SISÄINEN LIIKENNE

LÄHTÖKOHDAT

Pietarsaaren sisäinen liikenne perustuu pitkälti kevyeen liikenteeseen ja yksityisautoiluun. Kaupungin sisäinen joukkoliikenne on vähäistä.

Pietarsaaren katuverkko on muihin kaupunkeihin verrattuna huomattavan laaja, vaikka kaupunkirakenne on kohtalaisen eheä. Jokaista pietarsaarelaista kohden on yli 9 m katu. Imatralla katu on asukasta kohden noin 8 m, Kouvolassa noin 5 m ja Jyväskylässä vain 4 m. Laaja katuverkko johtuu väljän omakotiasutuksen runsaasta määrästä Pietarsaareissa.

KEVYT LIIKENNE

Pietarsaaren kevyen liikenteen verkko on monin paikoin puutteellinen ja vaarallinen. Säteittäiset, suorat yhteydet asuntoalueilta keskustaan puuttuvat. Viimeaikainen päivittäistavarakaupan painopisteen siirtyminen ydinkeskustan ulkopuolelle on huonontanut palveluiden saavutettavuutta jalan ja polkupyörällä. Yhteydet virkistysreiteille ja -alueille ovat myös puutteelliset.

Erillisiä kevyen liikenteen väyliä yli- tai alikulkuineen on liian vähän vilkkaiden teiden varsilla ja liittymissä. Varsinkin keskustassa, jossa liikkuu paljon koululaisia ja lapsia, kevyt liikenne sekoittuu vaarallisesti muuhun liikenteeseen.

Pietarsaaren ohikulkutiellä Ruusasholman kohdalla sattui vuonna 1989 kaksi ajoneuvon ja

kevyen liikenteen välistä onnettomuutta, joista toinen johti kuolemaan. Ohikulkutiellä ei ole erillistä kevyen liikenteen väylää, alikulkukohtia on vain yksi, Pirilöntiellä.

Kevyeen liikenteen voidaan olettaa lisäntyvän tulevaisuudessa huomattavasti, jos energian hinta nousee rajusti. Kevyeen liikenteen suosiota lisää myös tarve vähentää liikenteestä aiheutuvia ympäristöhäiriöitä.

Kaupunkimaisen elämäntavan yleistyminen ja sille asetettavien laatuvaatimusten kohoaminen edellyttävät joustavaa ja turvallista kevyttä liikennettä, koska kevyt liikenne tukee asukkaiden välistä kanssakäymistä aivan toisella tavalla kuin yksityisautoilu.

Seuraavassa käsitellään kevyen liikenteen saavutettavuus-, ympäristö- ja turvallisuusongelmia tapauskohtaisesti

Saavutettavuusongelmat

Keskustan saavutettavuus on huono, koska säteittäiset yhteydet ovat puutteellisia ja pysäköintipaikkojen löytyminen on hankalaa.

Ydinkeskustaan ja keskustapalveluihin on varsinkin kaupungin idänpuoleisilta asuntoalueilta hankalaa ja vaarallista saapua jalan tai polkupyörällä.

Pietarsaaresta puuttuu suora ja turvallinen kevyen liikenteen reitti, joka yhdistäisi kaupungin itä- ja länsipuolet toisiinsa.

Alholman ja Kaarilahden työpaikkakeskittymiin ei johda asuntoalueilta suoria ja turvallisia kevyen liikenteen väyliä.

Virkistysalueille ja -reiteille johtavat kevyen liikenteen reitistöt ovat puutteellisia.

Ympäristöongelmat

Kevyen liikenteen reittien kulkeminen epämiellyttävässä ja heikkolaatuisessa ympäristössä vähentää niiden käyttöä. Itästä tuleva kevyen liikenteen reitti on huomattavan epämiellyttävä ja vaarallinen.

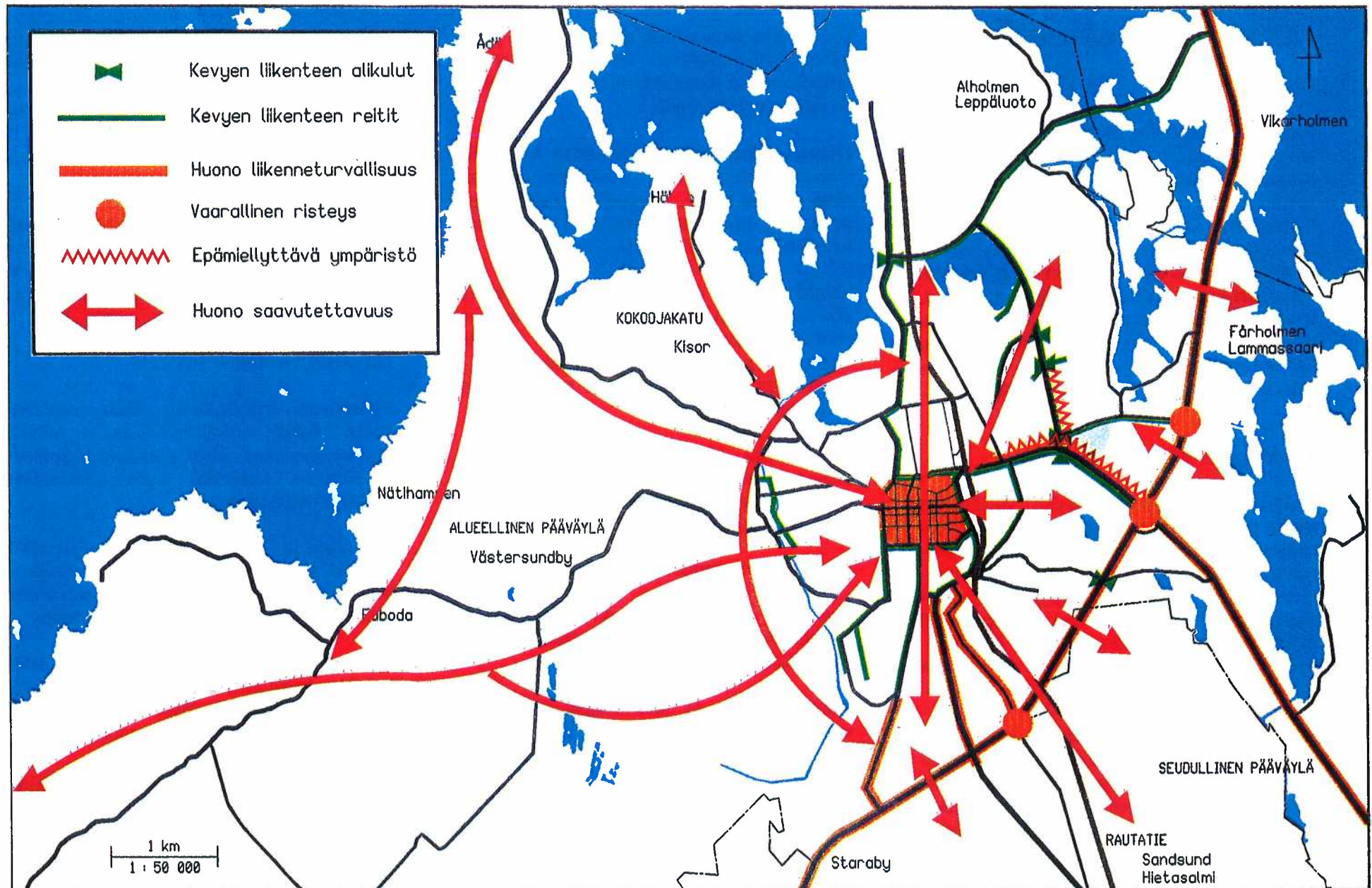
Liikenneturvallisuusongelmat

Pietarsaaren ohikulkutie on erittäin vaarallinen, koska riittävä määrä alikulkuja ja erillinen kevyen liikenteen väylä puuttuvat. Liikenneturvallisuutta heikentää myös ohikulkutiellä sallittu 80 km/h ajonopeus.

Kolpintiellä ja Koulukadulla tapahtuu vaarallisia ylityksiä, koska kevyen liikenteen alikulkuja on liian vähän. Pietaripuistikossa sekoittuu erittäin vilkas kevyt liikenne ajoneuvoliikenteeseen.

Koko Pietarsaaren palvelukeskusta-alueella sekoittuu kevyt liikenne vaarallisesti ajoneuvoliikenteeseen, koska erillisiä kevyen liikenteen väyliä ei ole kävelykatua lukuunottamatta.

Asuntoalueiden sisäisillä- ja kokoojakaduilla nousevat ajonopeudet vaarallisiksi pitkällä ja suorilla katuosuuksilla.

Kevyen liikenteen reitistö ja ongelmat.

AJONEUVOLIIKENNE

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Pietarsaaren henkilöautotiheys on kasvanut 1,5 -kertaiseksi. Vuonna 1980 henkilöautoja oli 299 ja vuonna 1991 455 kappaletta tuhatta asukasta kohden. Henkilöautotiheys on Seinäjoen jälkeen toiseksi korkein Vaasan läänissä, läänin keskiarvon ollessa 414 henkilöautoa/1000 asukasta. Koko maan keskiarvo on 382 henkilöautoa/1 000 asukasta.

Pietarsaaren muuta lääniä korkeampi henkilöautotiheys johtuu asukkaiden korkeasta tulo-
tasosta ja omakotitalovaltaisesta kaupunkirakenteesta. Tiehallituksen ennusteen mukaan seuraavan 20 vuoden aikana henkilöautotiheys kasvaa lähes kuuteensataan autoon tuhatta asukasta kohden.

Raskaan liikenteen määrän kehittymiseen vaikuttavat erittäin monet erilaiset tekijät, joten sen kaupunkikohtaisen kehityksen ennustaminen on lähes mahdotonta. Yleiskaavassa on kuitenkin syytä varautua tilanteeseen, jossa raskas liikenne kasvaa tai pysyy ennallaan.

Pietarsaaren meluselvitystä 1993 varten tehdyissä liikennelaskennoissa mitattiin suurimmat huipputunnin liikennemäärät Koulukadulla (1150), Victor Schaumanin puistikon pohjoispäässä (790) ja Pännäisten tulotielä (530). Raskaan liikenteen osuus oli noin 5%. Muilla ydinkeskustaan suuntautuvilla teillä liikennemäärät eivät nousseet yli 500 ajoneuvoon tunnissa.

Koko ydinkeskustaa kattavia liikennelaskentoja ei ole tehty. Korttelirallin liikennemääräksi laskettiin perjantain ja lauantain välisenä yönä

Isokadulla 1200 ajoneuvoa tunnissa mikä vastaa jatkuvaa liikennevirtaa. Perämiehen-kadulla kortteliralli jakautuu ja kiertää takaisin Isokadulle Otto Malmin kadun ja Choreuksen kadun kautta.

Pietarsaaren ajoneuvoliikenteen tämän hetken suurin ongelma on idästäpäin kaupunkiin suuntautuvan sisääntuloväylän, Kolpintien ja Koulukadun, ruuhkautuminen ja vaarallisuus. Vaikutukset ulottuvat aina Victor Schaumanin puistikolle asti. Suunnittelu Koulukadun liikenteen uudelleen järjestämiseksi on aloitettu.

Pietarsaaren ajoneuvoliikenteen ongelmat voidaan jakaa kolmeen osakokonaisuuteen, joita ovat liikenneturvallisuus, saavutettavuus ja liikenteen aiheuttamat ympäristöhäiriöt. Seuraavassa käsitellään kutakin ongelmakokonaisuutta erikseen.

Saavutettavuusongelmat

Pietarsaaren ydinkeskustan saavutettavuutta heikentävät tällä hetkellä liiketilojen pysäköintipaikkojen riittämättömyys. Päivittäistavarakauppa (Valintatalo, Prisma, Citymarket) onkin suuntautumassa ydinkeskustan ulkopuolelle väljien pysäköintimahdollisuuksien luokse.

Keskustan itä- ja länsipuolella sijaitsevien uudehkojen asuntoalueiden yhteydet keskustaan ovat puutteelliset.

Yhteydet keskustaan kaupungin länsipuolelta ovat huonosti jäsenyneet ja aiheuttavat tarpeetonta läpikulkua asuntokaduilla varsinkin kesäisin kesämökkiliikenteen muodossa.

Vanhan Pännäistentien kautta kulkeva Peder-sören kunnan työmatkaliikenne aiheuttaa turhaa läpikulkuliikennettä Kivilösin asuntoalueella. Muiden ympäryskuntien työ- ja asiointiliikenne Pietarsaareen kulkee pääväyliä pitkin.

Länsirannikolla Uuteenkaarlepyyhyn johtava tie on huonossa kunnossa. Se heikentää matkailukohteiden saavutettavuutta sekä matkailun kehittymisedellytyksiä.

Estevaikutus

Vilkasliikenteinen, leveä ja vaarallisen tuntuinen liikennealue toimii tekijänä, jonka mielletään erottavan eri alueita ja joka pidentää välimatkaa. Ajoneuvoliikenteen tilantarve teinä ja pysäköintialueina lisää eri toimintojen välimatkoja ja vähentää niiden välistä vuorovaikutusta.

Pietarsaaren kaupungin itäpuolen kaupunkirakenne on toiminnallisesti jäykkä useiden liikennealueiden voimakkaan erottavan vaikutuksen vuoksi.

Vilkasliikenteinen ja leveä Koulukatu-Kolpintie erottaa kaupungin eteläisiä ja pohjoisia alueita toisistaan.

Keskustan läpi kulkeva rata erottaa keskustan itäpuolella sijaitsevat asuntoalueet ydinkeskustasta.

Pietarsaaren ohikulkutie erottaa kaupungin itäpuolella olevat virkistysalueet muusta kaupungista muodostaen kevyelle liikenteelle vaarallisen ja matkapituutta lisäävän esteen.

Liikenneturvallisuusongelmat

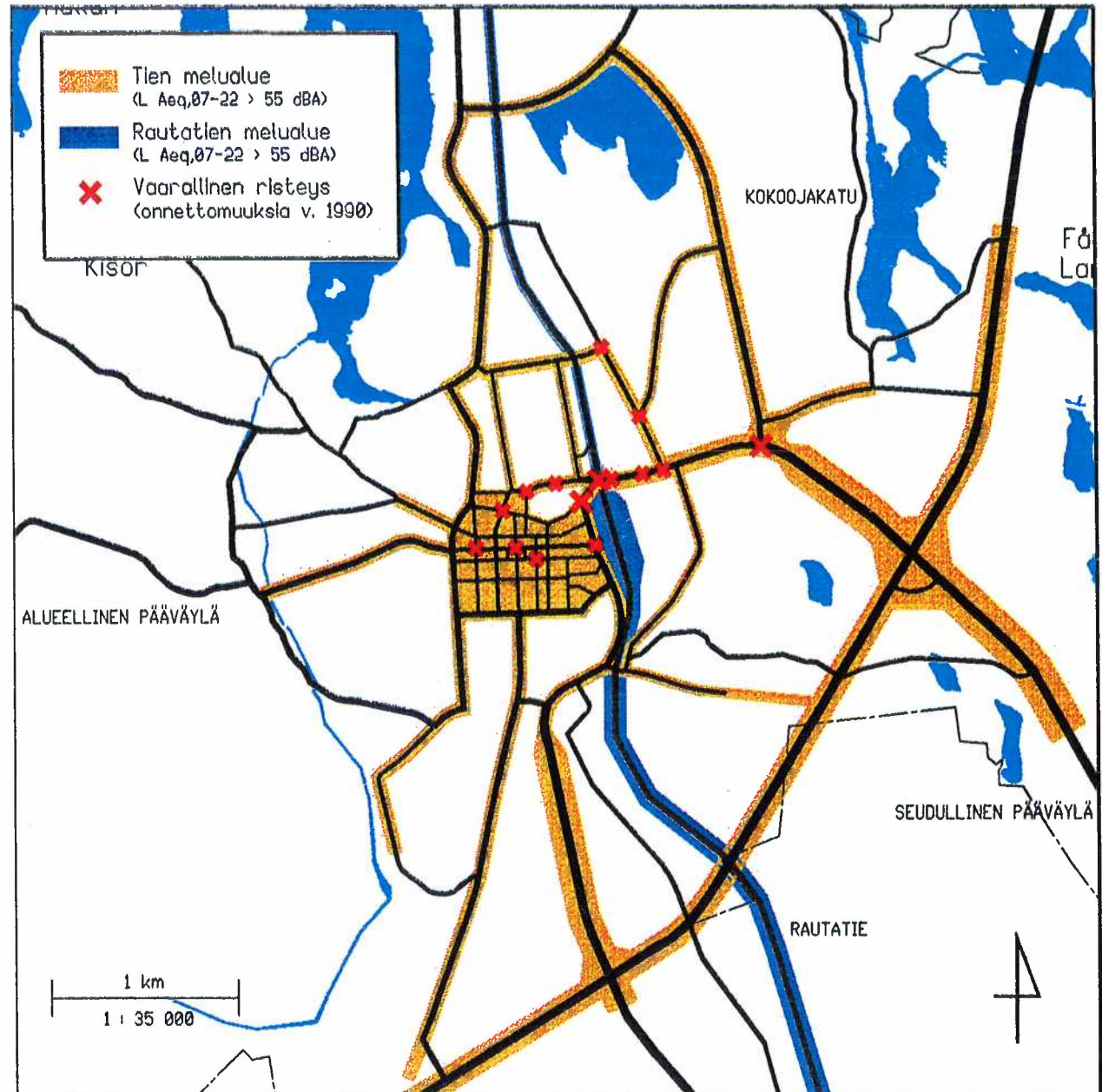
Pietarsaaren liikenneverkossa tapahtui eniten onnettomuuksia vuonna 1990 seuraavissa liittymissä:

Kolpintie – Pohjantie (8 kpl)
 Itänummenkatu – Pohjanlahdentie (4 kpl)
 Koulukatu – Döbelninkatu (4kpl)
 Perämiehenkatu – Otto Malminkatu (4 kpl)
 Koulukatu – Ahlströminkatu (3 kpl)
 Kanavapuiستikko – Otto Malminkatu: (3kpl)
 Kauppiaankatu – Runeberginkatu (3kpl)
 Asematie – Jaakonkatu (3kpl)
 Pietarinpuistikko – Skutnäsinkatu (3 kpl)
 Pietarinpuistikko – Raatihuoneenkatu (3 kpl)

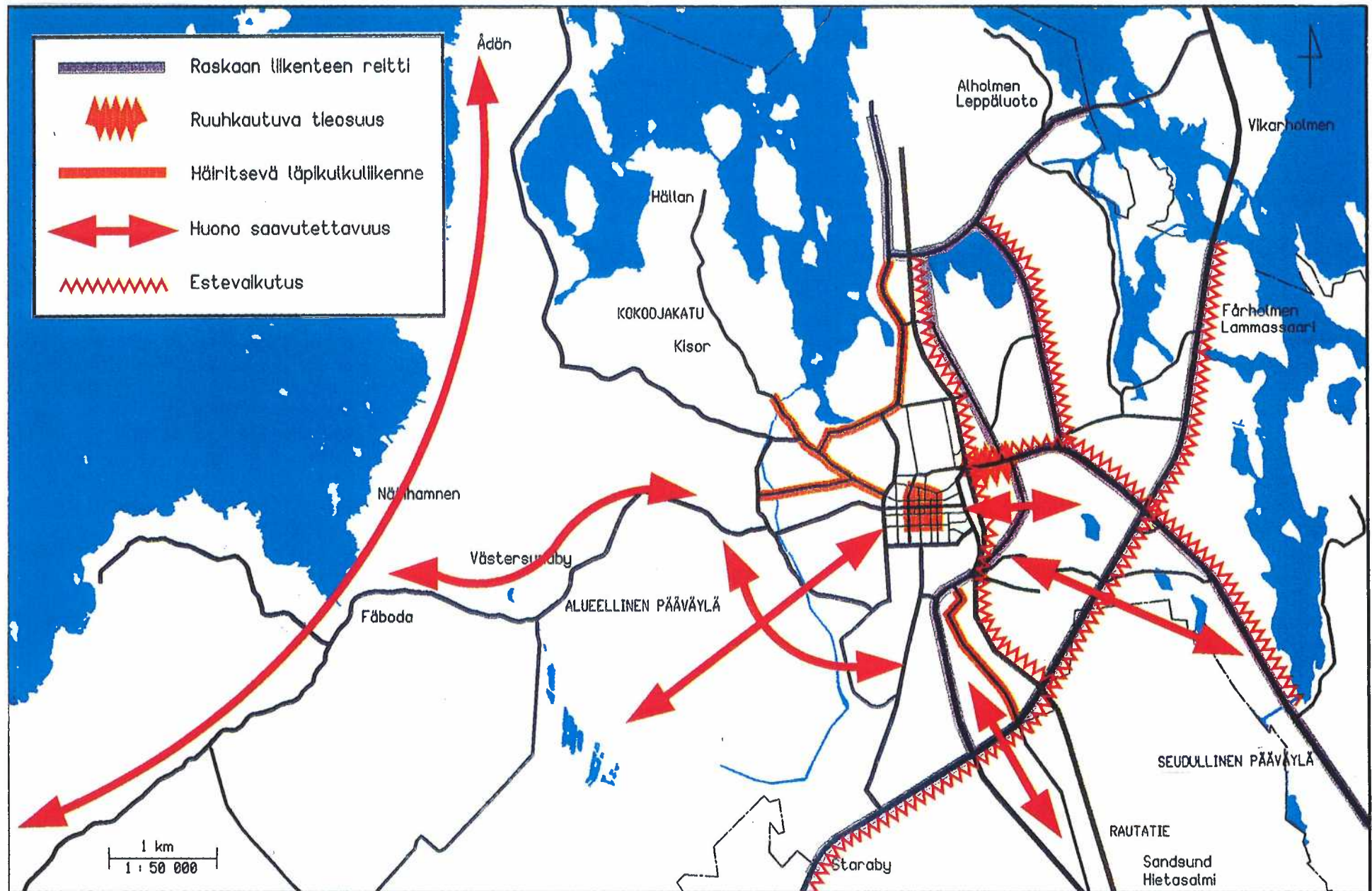
Huomattava osa onnettomuuksista tapahtui raskaan liikenteen reiteillä Kolpintie–Koulukatu (24 kpl) ja Pohjanlahdentie (7 kpl). Kolpintien ja Pohjantien liittymä on Pietarsaaren vaarallisin. Leppäluodon teollisuusalueelle etelästä päin suuntautuva raskas liikenne ja vaarallisten aineiden kuljetukset sekoittuvat keskustan ja asuntoalueiden liikenteeseen myös Schaudmanin puistikolla ja Jaakonkadulla. Ydinkeskustassa onnettomuuksia esiintyi eniten Kauppiaankadun ja Strengberginkadun välisellä alueella. Uuden kävelykadun vaikutuksia keskustan liikenneonnettomuuksin ei ole vielä tutkittu.

Raskaan raideliikenteen ja ajoneuvoliikenteen tasoristeykset ovat erittäin vaarallisia koko taajama-alueella. Vaarallisin risteys on Koulukadulla.

Asuntoalueiden kokoojakatujen liittymissä tapahtuneet onnettomuudet johtivat keskustaa useammin henkilövahinkoihin.

Liikenteen melualueet ja vaaralliset risteykset.

Tie- ja katuverkko, saavutettavuusongelmia ja estevaikutuksia.

Melu- ja päästöongelmat

Pietarsaaren meluselvityksen mukaan (LT-Konsultit Oy, 1993) tieliikenne aiheuttaa ydinkeskustassa melulle asetettujen ohjearvojen ylittymistä. Viikonloppuöiden kortteliralli on keskustan suurin liikennemeluongelma. Keskustassa liikennemelusta häiriytyvät pahiten päiväkodit, koulut ja ensimmäisen kerroksen asutus.

Pietarsaaren vilkkaimpien teiden melualueet tien keskilinjasta ovat suurinpiirtein seuraavat:

Kolpintie: 100 m
Pännäisten tulotien eteläosa: 80 m
Ohikulkutie: 60 m
Koulukadun itäpää: 50 m
Pohjantie: 40 m.

Muilla vilkkailla teillä melualueet ovat 20–30 m tien keskilinjan molemmin puolin. Ympäristöosassa on koostekartta ja tarkempi selvitys melutilanteesta.

Erillistä selvitystä liikenteen päästöistä ei ole tehty. Voidaan kuitenkin olettaa, että liikenteen päästöistä aiheutuvat paikalliset haitat ovat suurimmat samoilla alueilla kuin liikennemeluhaitatkin.

Tekninen kehitys mahdollistaa ajoneuvoliikenteen energiankulutuksen, päästöjen ja meluhaittojen vähentämisen. Teknisen kehityksen vaikutukset ajoneuvojen tilantarpeeseen ja liikennealueista sekä liikenteestä syntyvään estevaikutukseen ovat vähäisiä.

Henkilöautoliikenne tulee säilymään myös tulevaisuudessa vaarallisimpana kulkumuotona

niin henkilöautossa matkustavalle kuin kevyelle liikenteellekin.

Luotettavin keino vähentää ajoneuvoliikenteestä aiheutuvia ongelmia on edistää sellaisia yhdyskunta- ja aluerakenteita, jotka vähentävät liikuttujen matkojen pituutta.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Pietarsaaren liikenneolosuhteiden ja liikenneverkon kehittämisen lähtökohtina ovat eri toimintojen välisen vuorovaikutuksen parantaminen sekä asukkaiden välisen kanssakäymisen edistäminen turvallisessa ja miellyttävässä kaupunkiympäristössä, joka soveltuu kaikille (lapsille, vanhuksille, näkövammaisille ja pyörätuolilla liikkuville).

Keskeisimpiä tavoitteita tukevia toimenpiteitä ovat yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja kevyen liikenteen toimintaedellytysten parantaminen. Molemmat toimenpiteet vähentävät liikkumiseen käytettävän energian kulutusta ja edistävät uusiutumattomien luonnonvarojen säilymistä tuleville sukupolville.

Liikenneturvallisuutta voidaan parantaa seuraavin toimenpitein:

- ohjaamalla raskas liikenne kokonaan ydinkeskustan ulkopuolisille reiteille
- poistamalla rautateiden tasoristeykset joko laskemalla nykyinen raide ratakuiluun tai rakentamalla uusi keskustan ohittava ratayhteys Alholman teollisuusalueelle
- pienentämällä ajonopeuksia esimerkiksi pienin liikenneympyröin ja pihakatu-järjestelyin
- parantamalla liikenteen ohjausta ja pysäköintipaikkojen saavutettavuutta

- erottamalla kevyt liikenne ajoneuvoliikenteestä kattavalla ja hyvin varustetulla reitistöllä sekä riittävän tiheällä alikulkujen määrällä
- parantamalla olemassaolevien kevyen liikenteen väylien tasoa ja käyttömahavuutta.

Toimintojen saavutettavuutta voidaan parantaa seuraavin toimenpitein:

- yhdyskuntarakennetta eheyttämällä
- kevyen liikenteen reitistön kattavuutta ja tasoa parantamalla sekä kulkureittejä suorentamalla
- keskustan pysäköinnin sujuvuutta parantamalla esimerkiksi kiinteistönomistajien yhteistyötä ja työssäkäyntipysäköinnin sijoittumista kehittämällä
- kunnostamalla Länsirannikon päätieverkko.

Liikenteen ympäristöhäiriöitä voidaan vähentää seuraavin toimenpitein:

- liikenteen ohjausta ja risteysjärjestelyjä parantamalla
- ajonopeuksia alentamalla
- ohjaamalla liikenne reiteille, joissa ei ole melusta ja päästöistä häiriytyviä toimintoja
- muuttamalla eri toimintoja ja alueita erottavien (estevaikutusta aiheuttavien) teiden ja risteysalueiden luonnetta sekä luopumalla sellaisten rakentamisesta
- Pietarsaaren vaikutusalueen kuntien välistä suunnitteluyhteistyötä parantamalla, niin että vältetään kokonaisuuden kannalta epätarkoituksenmukainen toimintojen sijoittuminen ja haitallisten liikennevirtojen syntyminen.

YLEISKAAVAN LIIKENNEVERKKO

Yleiskaavan liikennetarkaisu edistää kaupunkimaisen elämäntavan edellytyksiä tukemalla eheää kaupunkirakennetta ja vähentämällä liikenteestä aiheutuvia ympäristöhäiriöitä. Liikennetarkaisussa korostetaan kevyen ja ajoneuvoliikenteen tasa-arvoisuutta kulkumuotoina.

Kevytliikenne

Yleiskaavassa nykyisiä kevyen liikenteen väyliä on jatkettu niin, että muodostuu yhtenäinen ja turvallinen verkosto eri pituisille työ-, asiantyö- ja virkistysmatkoille.

Kevyen liikenteen reitistö sitoo asuntoalueet säteittäisesti keskustaan ja näin lisää sen saavutettavuutta. Kehämaaisilla reiteillä parannetaan asunto-, työpaikka-, ja virkistysalueiden välisiä yhteyksiä.

- Pietarsaaren ohikulkutien, Pännäisten tulotien, Pietarinpuistikon ja Luodontien varteen on osoitettu kevyen liikenteen väylät.
- Vaasantien ja Kolpintien kevyen liikenteen väyliä jatketaan ja Pirilön kautta ohikulkutien itäpuolelle rakennetaan uusi liittymä.
- Kevyen liikenteen väylien ja ajoneuvoliikenteen pääväylien risteykset rakennetaan keskustan ulkopuolella pääosin eritasoon.
- Liikenneturvallisuutta parannetaan keskustan alueella liikennevaloin ja suojatein.

Ajoneuvoliikenne

Yleiskaavan tie- ja katuverkkosuunnitelma perustuu ratkaisuun, jossa katuverkko jäsentyy palvelemaan erityyppisiä liikennevirtoja. Kehämaaiset päätiät pitävät koossa kaupunkirakennetta ja säteittäiset päätiät parantavat keskustan saavutettavuutta sekä korostavat sen asemaa kaupungin toiminnallisena keskipisteenä.

Keskusta toimii ratkaisussa ulkoasyöttöperiaatteella kehämaisen pääväylän (Varvintie - Läntinen rengastie - Pännäisten tulotie - Itäinen rengastie - Pohjanlahdentie) kautta, joka liittää toisiinsa keskustan ympärillä olevat asunto- ja työpaikka-alueet.

Kehäväylältä osoitetaan suorat yhteydet ydinkeskustaan kehitettävään paikoitusjärjestelmään. Yleiskaavassa esitetyt uudet ja vanhat asuntoalueet liittyvät keskustaan entistä paremmin säteittäisillä kokoojakaduilla.

Ydinkeskustan pääväyläksi on osoitettu Pietarinpuistikko - Puutarhakatu - Jaakonkatu - Koulukatu - Strengberginkatu -yhteys, jolta syöttö kaupungin sydämeen tapahtuu pääasiassa Raatihuoneenkadun, Kauppiakadun ja Asematien kautta. Järjestely vähentää Koulukadun ja Victor Schaumanin ouistikon liikennettä ja lieventää Koulupuiston kohdistuvia liikenteen haittavaikutuksia.

Keskustan läpikulkuliikenne ohjataan kehäkadun kautta, jolloin liikenne keskustan ruuhkautuneilla tieosuuksilla ja vaarallisissa risteyksissä vähenee. Pienet liikenneympyrät (halkaisija noin 20 m) estävät nopeuksien kasvamisen kehäkadulla liian korkeiksi vähen-

täen ympäristöhäiriöitä ja lisäten liikenneturvallisuutta.

Fäbodantie parannetaan läntisen alueen pääväyläksi. Säteittäisin yhteyksin on vahvistettu myös vanhojen, erityisesti keskustan itäpuolisten asuinalueiden liittymistä kaupunkirakenteeseen.

Kaupungin länsipuolelta tuleva kesämökki-liikenne ohjataan Länsiväylää, Fäbodantietä ja Varvintietä Läntisen rengastien kautta keskustaan tai Ohikulkutielle.

Rantatie ja Ristikarin asuntoalueelle johtava osa Alholmantietä on rauhoitettu läpikulkuliikenteeltä viihtyisäksi rantabulevardiksi.

Keskustan päätuloteitä etelästä ja idästä ovat Pännäisten tulotie, Pirilöntie, Kolpintie ja Luodontie. Muita olemassaolevia yhteyksiä ei katkaista, mutta liikenne pyritään ohjaamaan näille väylille. Erityisesti nykyinen työmatkaliikenne Kivilösin asuntoalueen läpi ohjataan Pännäisten uudelle tulotielle.

Raskaan liikenteen kuljetukset keskitetään Kolpintielle, Pohjantielle ja Luodontielle, missä ne eivät häiritse asutusta eivätkä sekoitu keskustan liikenteeseen.

Pietarsaaren ohikulkutien osalta varaudutaan sekä sen muuttamiseen kaupungin sisäiseksi erään tyyppiseksi kaduksi että eritasoliittymiä vaativaksi kanta-/valtatieksi.

Tarve vähentää Pietarsaaren ohikulkutien estevaikutusta ja liittää kaupungin itäiset asuntoalueet paremmin keskustaan tukee ohikulkutien muuttamista katumaiseksi.

Ohikulkutien tason kohottaminen jatkamalla kantatietä 67 (tulevaisuudessa ehkä valtatie) Pietarsaaren kautta Kokkolaan asti parantaa Pietarsaaren saavutettavuutta ja korostaa sen merkitystä seudun tärkeänä kaupunki-keskuksena.

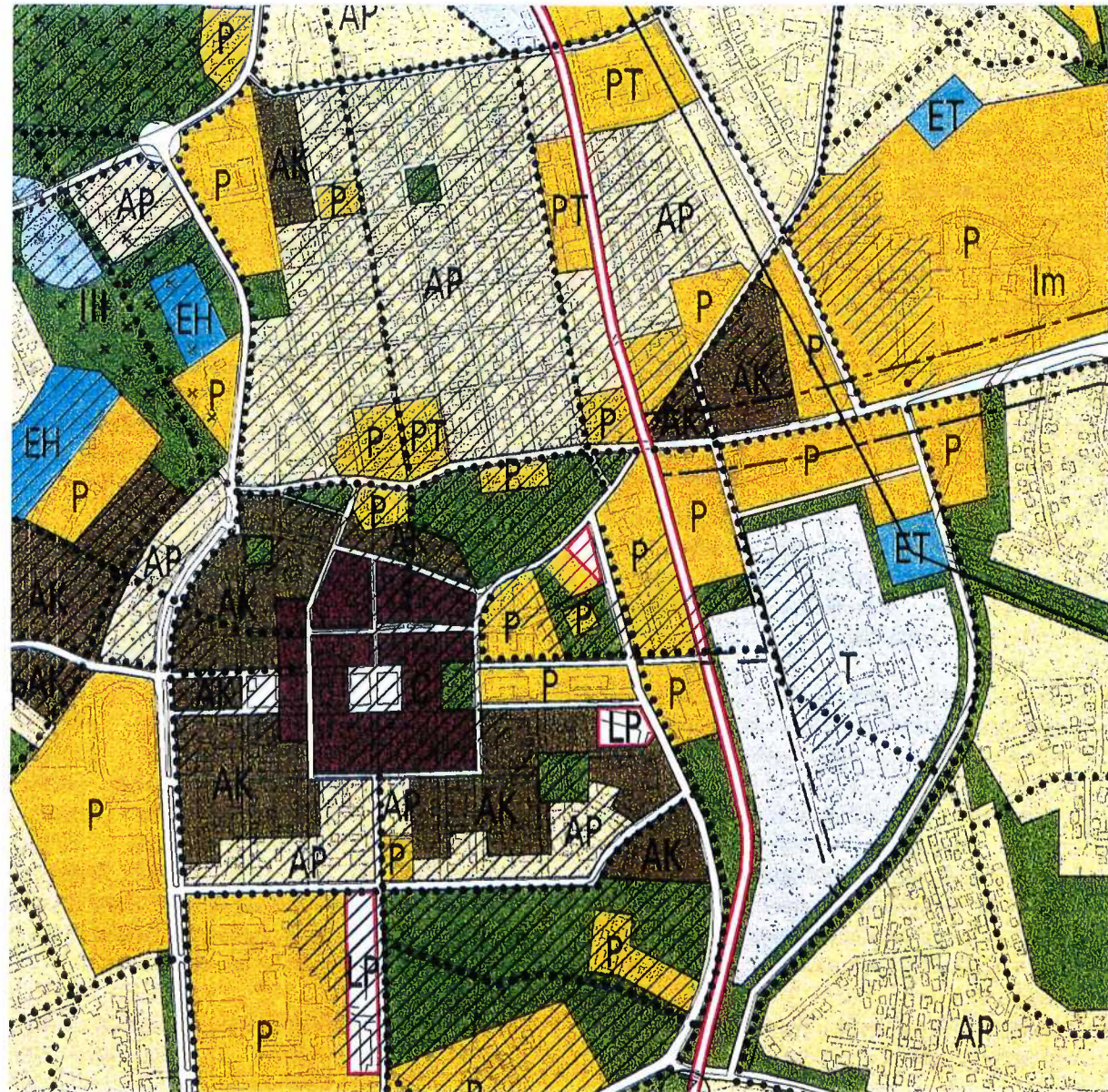
Yleiskaavassa ei ole syytä sulkea pois kumppaakaan vaihtoehtoa.

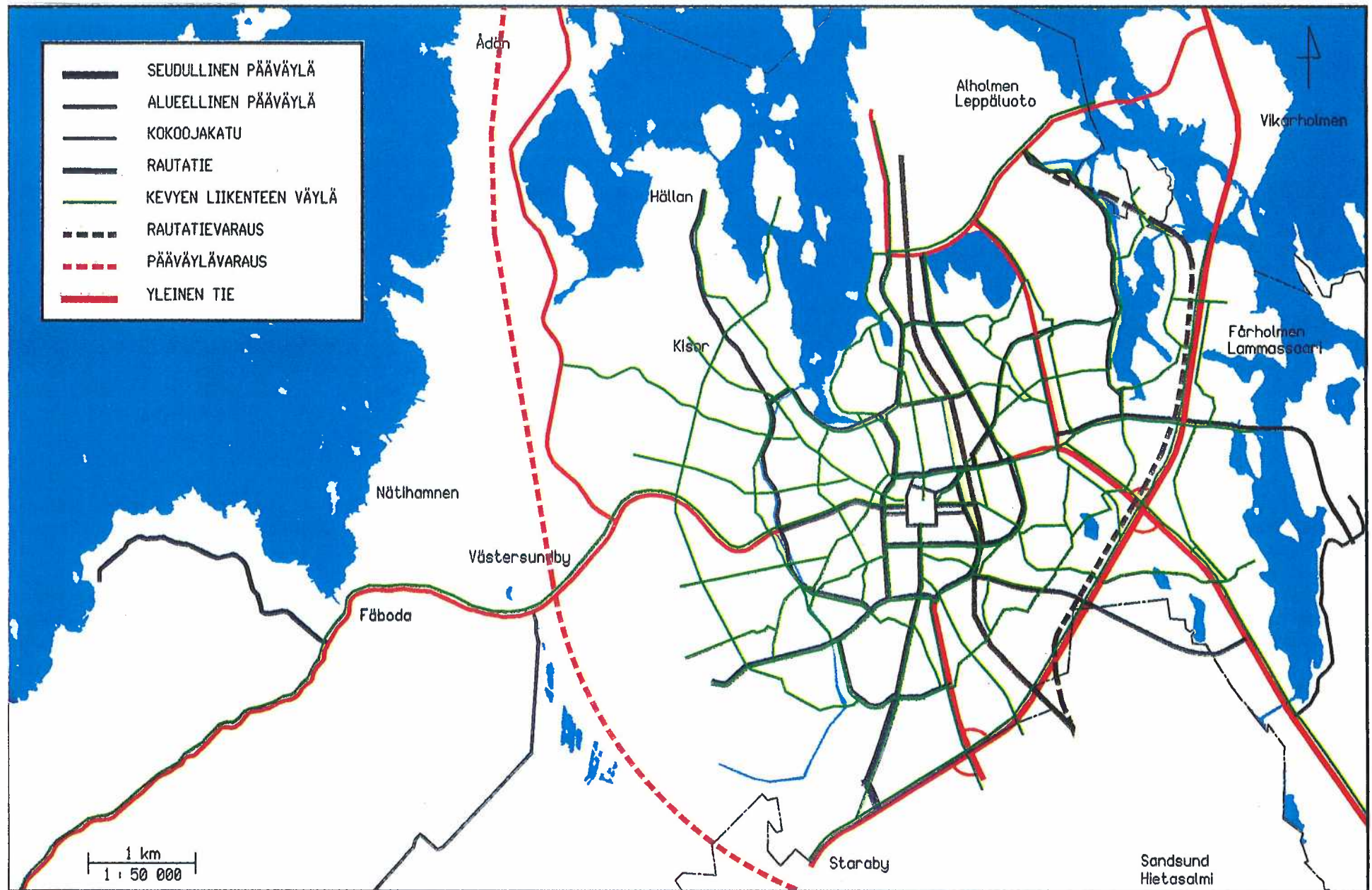
Yleiskaavassa länsirannikon päätieverkko on uudistettu palvelemaan paremmin lisääntyvän virkistyskäytön ja matkailun tarpeita.

Rautatieliikenne

Alholman teollisuusalueen rautatieliikenteelle säilytetään keskustan kiertävä ratalinja-varaus Stora Lysarholmenin kautta. Toisena vaihtoehtona tutkitaan radan laskemista kuiluun keskustan alueella, jolloin sen estevaikutus pienenee ja ajoneuvoliikenteen tasoristeykset poistuvat.

Ratapiha siirretään keskustan ulkopuolelle, jolloin meluongelma, ratapihan estevaikutus ja onnettomuusriskit vähenevät ja aluetta voidaan käyttää kaupungin keskustan kehittämistä tukeviin tarkoituksiin.

Yleiskaavan liikenneverkosto.

KUNNALLISTEKNIikka

VESIHUOLTO

LÄHTÖKOHDAT

Pietarsaaren kaupunki hankkii raakavedensä Ähtävänjoesta. Vesi on pintavettä, mutta kaupungilla on moderni vedenpuhdistamo, joka takaa hyvälaatuisen raakaveden saannin läpi vuoden. Kaupungin vedenhankinnasta vastaa Pietarsaaren kaupungin vesilaitos.

Nykyinen vedenpuhdistuskapasiteetti on 600 m³/h, mikä riittää kattamaan raakaveden tarpeen aina 27000 asukkaan Pietarsaareissa. Kapasiteetti on riittävä myös tilanteissa, jossa veden ominaiskulutus kasvaa nykyisestä 300 litrasta 350 litraan asukasta kohti päivässä. Tulevaisuudessa veden kulutus kotitalouksissa ja teollisuudessa tulee kuitenkin vähentymään vähemmän vettä kuluttavien vesikalusteiden yleistyessä.

Raakaveden saannin turvaamiseksi Ähtävänjoesta on hankittu puhdistamon lähellä sijaitseva louhos, johon on tarkoitus rakentaa vara-allas.

Pietarsaaren kaupungin vesilaitoksella on käytössä veden varastotilaa seuraavasti:

Alasäiliötilaa	3 000 m ³	Äminne ja Peders
Yläsäiliötilaa	500 m ³	Vesitorni

Yhteensä 3 500 m³

Olemassaoleva säiliötila on riittävä vesijohtoverkoston toimivuuden kannalta sekä turvaa riittävän sammutusveden saannin myös

27.000 asukkaan kasvuvaihtoehdossa. Kaupungin läntisten osien voimakas kehittäminen saattaa vaatia ala- tai yläsäiliötilaa kaupungin länsi-osaan.

Alueen kunnat rakentavat yhteisen vesijohdon kriisiaikojen vesihuoltoa varten.

Pietarsaaren vesijohtoverkosto on rakentunut kaupungin kehityksen myötä, joten vesijohtoverkon ikä ja kunto, kuten käytetyt putkimateriaalitkin vaihtelevat suuresti.

Kaupungin länsipuolisten alueiden kehittyessä vedenkulutuksen painopiste siirtyy länteen päin, joka saattaa vaikuttaa nykyisten vesijohtojen runkoverkoston rakenteeseen. Vesihuolto-verkoston yleissuunnitelman laatiminen tulee ajankohtaiseksi yleiskaavan valmistuttua.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Yleinen tavoite on veden kulutuksen vähentäminen tiedottamalla uusista vettä säästävistä ratkaisuista ja toteuttamalla uudet asuntoalueet niin, että vettä säästävien ratkaisuiden toteutamiselle ei synny esteitä.

- Vesihuoltoverkon yleissuunnitelma laaditaan ennen uusien alueiden liitämistä vesijohtoverkkoon.
- Veden hankinta turvataan myös raakavesilähteen veden laadun heiketessä.
- Raakaveden vara-allas rakennetaan valmiiksi.

JÄTEVESIHUOLTO

LÄHTÖKOHDAT

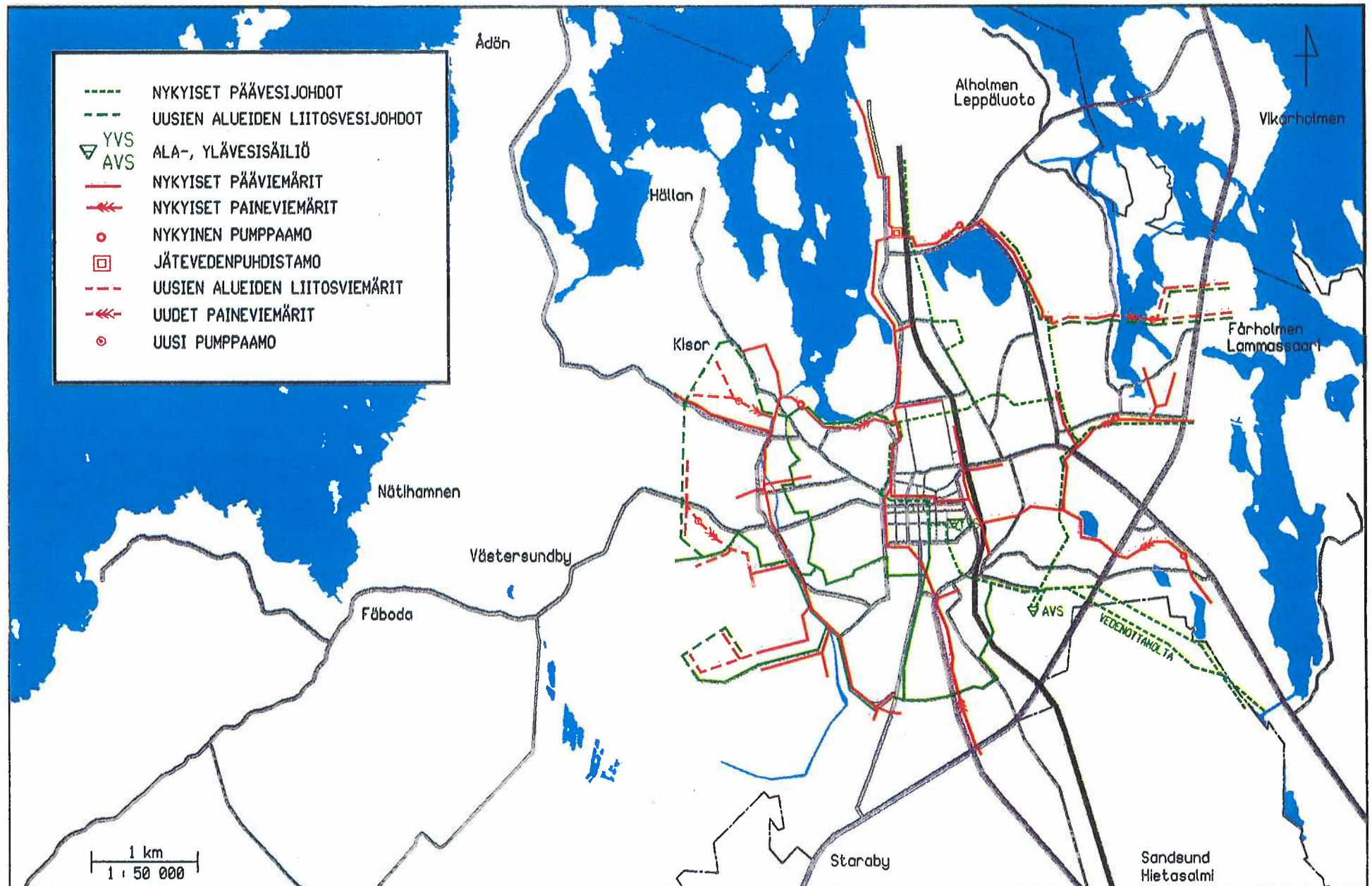
Pietarsaaren kaupungilla on oma jätevedenpuhdistamo, joka sijaitsee Leppäluodossa. Siellä käsitellään myös Luodon ja Pedersören kuntien jätevesiä. Jätevesijohdon rakentaminen Uudestakaarleppeystä Pietarsaareen on käynnissä ja se valmistuu v. -96. Jätevedenpuhdistamon maksimipuhdistuskapasiteetti on 23 000 m³/vrk.

Pietarsaaren viemäriverkko on suurelta osin hyvin vanhaa, joten vuotovesiä pääsee verkostoon runsaasti.

Lumien sulamisaikaan maaliskuu-toukokuussa suurimmat vuorokausivirtaamat ovat nykyään yli 25 000 m³/vrk, jolloin osa jätevedestä joudutaan juoksuttamaan ohi puhdistamon. Jos väkiluku kasvaa ja jätevesien määrä lisääntyy, jouduttaneen jätevedenpuhdistamoa laajentamaan, ellei jätevesivirtaamia saada vähennetyksi.

Keskustan viemäriverkko on vielä osittain sekaviemärijärjestelmä. Suunnitelmien mukaan viemäriverkko saneerataan keskustassa erilliseksi jätevesi- ja sadevesiviemäriverkoiksi, jolloin myös jätevedenpuhdistamolle tuleva jätevesivirtaama sekä jäteveden ylivuotojen määrä pienenee varsinkin kevätkauden. Myös vanhaa viemäriverkkoa saneeraamalla on tarkoitus vähentää vuotovesien määrää.

Vanhan sataman alueella on joitakin vanhoja rakennuksia, jotka eivät kuulu jätevesiviemäröinnin piiriin. Viemäriverkon saneerauksen yhteydessä voidaan verkostoa täydentää näiltä

Nykyinen sekä yleiskaavan vesi- ja viemäriverkosto.

osin. Kaupungin itäpuolella jätevesiverkko ei ulotu Lammassaareen, jossa kesäasutus on muuttumassa ympärivuotiseksi asumiseksi.

Vallanin laajaltatarhausalueelta pääsi ammoniakkaa sisältävää jätevettä ympäristöön ja Fäbodanlahteen.

Jäteveden puhdistuksen taso ylittää Pietarsaaren jätevedenpuhdistamolle asetetut puhdistusvaatimukset. Puhdistusreduktiot biologisen hapenkulutuksen (BHK7) ja fosforin (P) osalta ovat yli 95 %. Puhdistustulos riittää täyttämään myös tulevaisuuden tiukkenevat jäteveden puhdistusvaatimukset. Typen vähentämistä koskevat vaatimukset voivat kuitenkin merkitä huomattavia investointeja.

Jätevesien määrän vähentämiseksi ja puhdistamisen helpottamiseksi (laadun parantamiseksi) on käynnissä runsaasti erilaisia kokeiluja. Esimerkiksi Ruotsin lounaisrannikolla sijaitsevassa Tanumin kunnassa ei uudisrakennuksissa saa käyttää vettä käymälöissä enää vuoden 2000 jälkeen, vaan niihin asennetaan kompostorivessat. Tanumissa uudisrakennus voi kokonaan jättäytyä kunnallistekniikan ulkopuolelle, jos se täyttää tietyt vaatimukset.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Rannikon meriveden laadun ja rehevöitymisen kannalta on tärkeää lopettaa kaupungin aiheuttama hajakuormitus laajentamalla ja saneeraamalla nykyinen jätevesiverkosto ajanmukaiseksi ja kunnoltaan hyväksi.

Kaupungin jätevesihuollon yleissuunnitelman laatiminen olisi ajankohtaista saneeraustoimenpiteiden kohdentamiseksi ja uusien alueiden liittämiseksi viemäriverkkoon.

Lammassaareen rakennetaan Itälän kautta paineviemäri. Alue tarvitsee myös oman pumpaamon.

Jätevesien käsittely vanhalla tarha-alueella Vallanissa järjestetään siten, ettei luontoa rasiteta mikäli alue otetaan taas käyttöön koko laajuudessaan.

Kesäasutuksen jätevesiongelmia on ratkaistava ekologisesti kestävällä tavalla. Kesäasutuksen kunnallisteknisiä ratkaisuvaihtoehtoja käsitellään tarkemmin kesäasumista käsittelevässä luvussa.

Pietarsaaren uudet asuntoalueet suunnitellaan niin, että ne soveltuvat ekologisesti kestävien kunnallisteknisten ratkaisujen käyttöönottoon ja kehittelyyn.

Kotitalouksista ja teollisuudesta tulevien jätevesien määrää pyritään vähentämään tiedottamalla uusista käyttömahdollisuuksista ja ratkaisuista sekä kannustamalla kokeilemaan niitä erilaisin maksuhelpotuksin. Esimerkiksi kompostorivessa vähentää syntyvien jätevesien määrää oleellisesti.

Edellisellä sivulla olevassa kartassa on esitetty yleiskaavan uusien asuntoalueiden liittäminen nykyiseen viemäriverkkoon.

ENERGIAHUOLTO

LÄHTÖKOHDAT

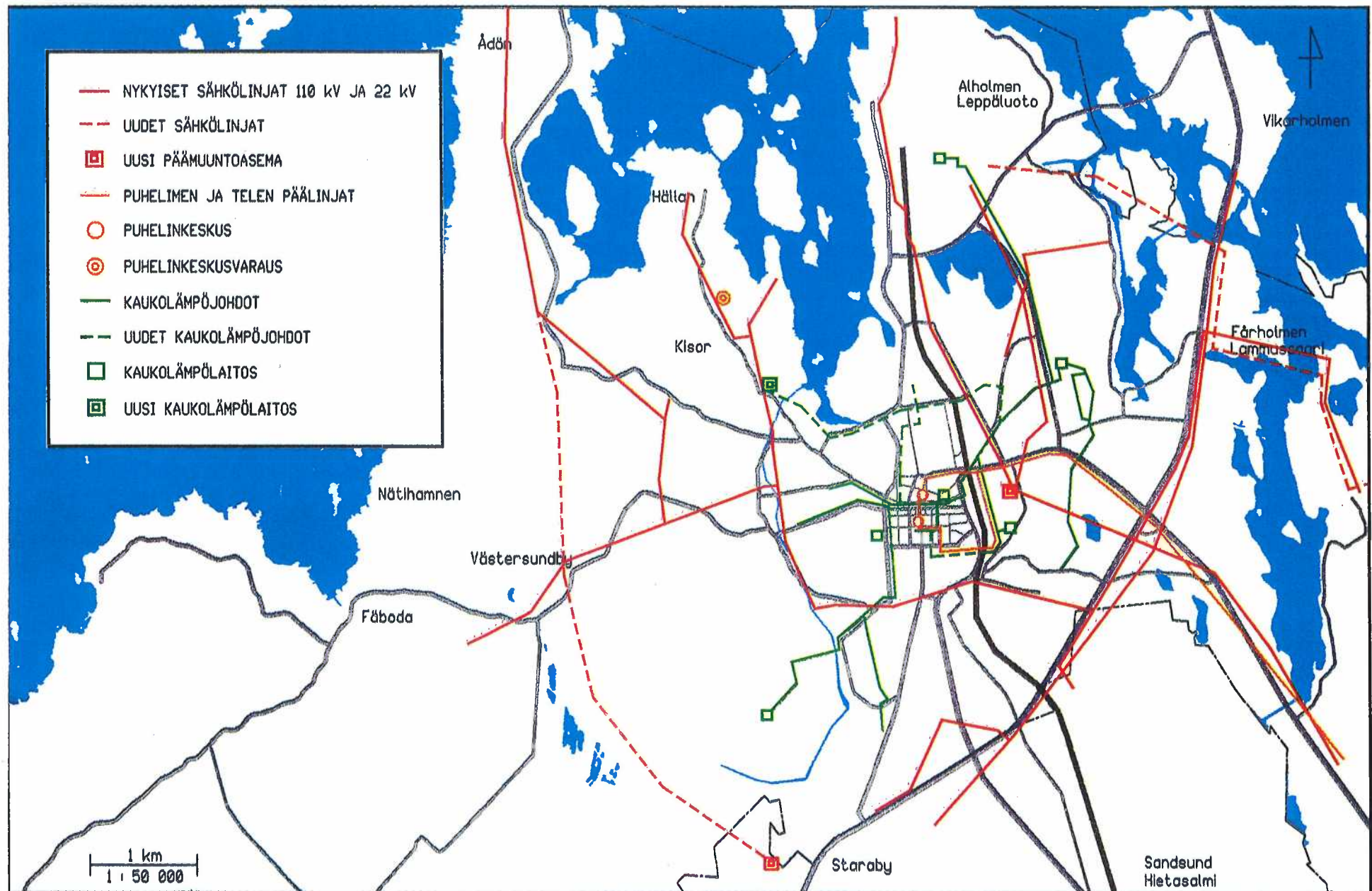
Pietarsaaren sähköjakelusta huolehtii kaupungin energialaitos. Nykyisen sähköjakeluverkoston kapasiteetti on 63 MW ja varasyötökapasiteettia on 8 MW. Tehontarve Pietarsaaren kaupungissa vuonna 1993 oli n. 40 MW ja kulutus 177 000 MWh.

Kotitalouksien osuus sähkönkulutuksesta on 40%, joten väkiluvun kasvun vaikutus kokonaissähkönkulutukseen on merkittävä.

Suurin sähkönkuluttaja Pietarsaareissa on metsäteollisuus (Wisaforest Oy). Wisaforestilla on suora yhteys valtion sähköverkkoon. Sähkönkulutuksen kasvu/vähentyminen riippuu suurelta osin metsäteollisuuden ja muun teollisuuden tarpeista Pietarsaareissa.

Kaupungin energialaitos vastaa myös kaukolämmön jakelusta. Pietarsaaren keskustassa kaukolämpö on melko tavallista. Liittymisteho on 58 MW. Suurimman osan lämmöstä toimittaa Wisaforest. Ostoteho on 25 MW. Viisi omaa lämpökeskusta vastaavat huippu- ja varatehosta. Niiden yhteisteho on n. 55 MW. Lähtötehoisuuden suunnitelmissa on lisätä liittymistehoa 70–80 MW:iin.

Kaukolämpö soveltuu lähinnä keskusta-alueen ja muiden tehokkaasti rakennettujen alueiden lämmitysratkaisuksi. Kaukolämmön käytön kannattavuus riippuu suuresti aluetehokkuudesta ja lämmitysenergian hinnan kehityksestä. Kaavassa tarkasteltaville uusille alueille

Yleiskaavan nykyiset sekä suunnitellut sähkö- ja kaukolämpöverkostot

kaukolämpö ei nykytekniikalla toteutettuna ole kannattava lämmitysvaihtoehto.

Ristikarin asuntoalueella käytetään kerrostalojen lämmönlähteenä jätevedenpuhdistamon hukkalämpöä.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Tavoitteista keskusteltaessa on erotettava tuotanto ja kulutus. Tuotanto on järjestettävä siten, että kuluttajien tarpeet turvataan. Kulutusta on kuitenkin ohjattava sopivin toimenpitein sen yleiseen vähentämiseen.

ENERGIANKULUTUS

Energiankulutusta on vähennettävä erilaisilla energialla säästävillä toimenpiteillä. Kestävä kehitysohjelmassa on eri ehdotuksia, ja niitä voidaan sinällään pitää yleiskaavaan kuuluvana osana ja kehittää edelleen soveltuvilta osin. Kaupungin on myös oltava valmis lämpöenergian tarpeen määrällisenä osakkaana osallistumaan voimalaitoksen tai muun energiaa tuottavan yrityksen toimintaan ja siten käyttämään vaikutusvaltaa.

LÄMPÖENERGIA

Kaupungin voimassa oleva kaukolämpösopimus päättyy vuonna 1996. Ennen uutta sopimuskautta on tutkittava uusia vaihtoehtoja ja otettava lämmöntuottajan kanssa tehtävässä sopimuksessa huomioon yhteistoiminnan molempinpuolinen hyöty ja jaettava se.

Kaukolämpösopimuksen kehittämiseen on innostettava antamalla liittymisehdoille suurempi joustovara suhteessa kilpaileviin vaihtoehtoihin ja paremmat mahdollisuudet soveltaa in casu eri kiinteistöjen kulloiseenkin tilanteeseen.

SÄHKÖENERGIA

Sähköenergian tuotanto on tässä osassa maata aivan liian vähäistä suhteessa sen kulutukseen. Parempi tasapaino saadaan aikaan perustamalla suurehko voimala kaupungin alueelle. Koska useimmat energianlähteet (polttoaineet) ovat tuontitavaraa, mahdollistaa voimalan sijoittaminen merikuljetusten läheisyyteen myös muiden uusien polttoaineiden, jopa tankkerikuljetuksena toimitetun kaasun käytön.

Hankinta tapahtuu yhteisostona Katternö Ab:n kanssa, josta yhtiöstä kaupunki omistaa lähes 40 %. Yhteisostoetuja on aktiivisesti valvottava ja kehitettävä, ja tavoitteena on pidettävä oman energian osuuden lisäämistä vähintään 50 %:iin osallistumalla voimalahankkeeseen. Aktiivilla osallistumisella kaupunki pyrkii myös vaikuttamaan energiamuotojen valintaan.

Jakelu tapahtuu oman sähköverkon kautta, ja toiminta jatkuu joko kunnallisena liikelaitoksena tai kunnan omistamana osakeyhtiönä.

Yhteistyötä ja yhteisvaikutusta muiden Katternö-ryhmän sähkölaitosten kanssa kehitetään ja tehostetaan.

TELEKOMMUNIKAATIO

LÄHTÖKOHDAT

Kaupungin puhelinverkon kehittämiseen uusien alueiden rakentamisen myötä ei vaadita mitään huomattavia aluevarauksia.

Pietarsaareseudun Puhelin Oy:n mukaan 100 %:sesti digitalisoitu televerkko on mitoitettu sekä sisäistä että ulkoista tarvetta vastaavaksi.

Pietarsaareessa on myös kaapeli-TV-verkko, johon on liittynyt 99 % kiinteistöistä.

Pietarsaaresta on kuitukaapeliyhteys Vaasaan, Seinäjoelle ja Kokkolaan. Yritysten käytössä on uusia telepalveluja, kuten ISDN, LAN-link ja GSM.

Telekommunikaation jatkokehittely ja siitä tiedottaminen edistävät kunnan elinkeinotoimintaa ja houkuttelee nykyaikaisia yrityksiä kaupunkiin.

JÄTEHUOLTO

LÄHTÖKOHDAT

Uusi jätelaki 1.4.1993 edellyttää jätteiden syntyminen ehkäisyä jo ennakolta, jätemäärien ja jätteiden haitallisuuden vähentämistä sekä jätteiden hyötykäytön tuntuvaa lisäämistä. Jätelaki edellyttää myös, että kaikki liittyvät järjestettyyn jätteenkuljetukseen.

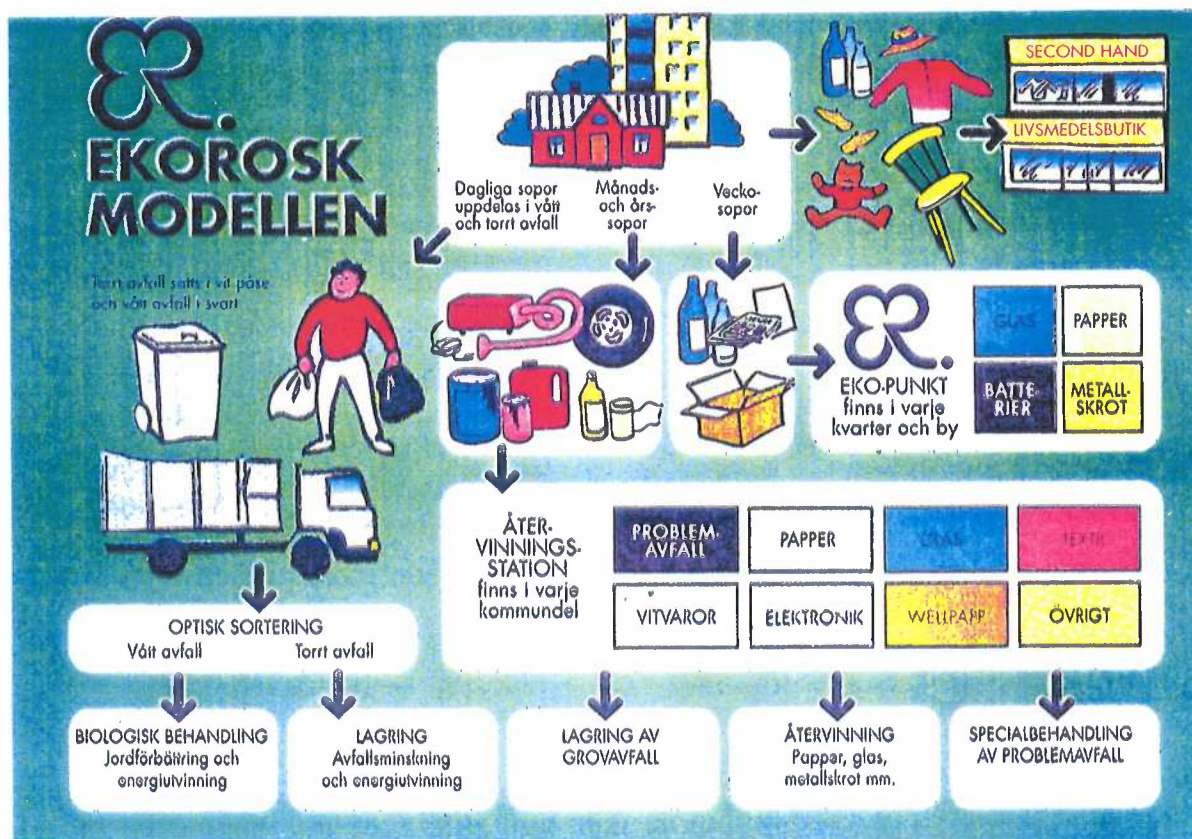
Pietarsaaren vanha kaatopaikka sijaitsee Pedersören kunnan alueella. Se on nyt suljettu yleisöltä ja käytetään ainoastaan valvottuun erikoisjätteen vastaanottoon. Kuntien yhteinen uusi lajittelukeskus on ollut käytössä jo jonkin aikaa.

Pietarsaaren talousalueelle perustettiin vuonna 1990 osakeyhtiö Ab Ekorosk Oy, jonka osakkeenomistajia ovat Pietarsaaren ja Uudenkaarlepyyn kaupungit sekä Pedersören, Kruunupyyn ja Luodon kunnat. Uusi jättehuoltomalli (Ekorosk-malli) perustuu yhteistyöhön.

Wisaforest Oy:n nykyinen kaatopaikka täyttyy piakkoin. Uuden paikan löytämiseen tarvitaan kaupungin tukea.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Kuntayhteistyön tehostamisella pyritään luomaan edellytykset Ekorosk -mallin mukaiselle jätteenkäsittelylle.

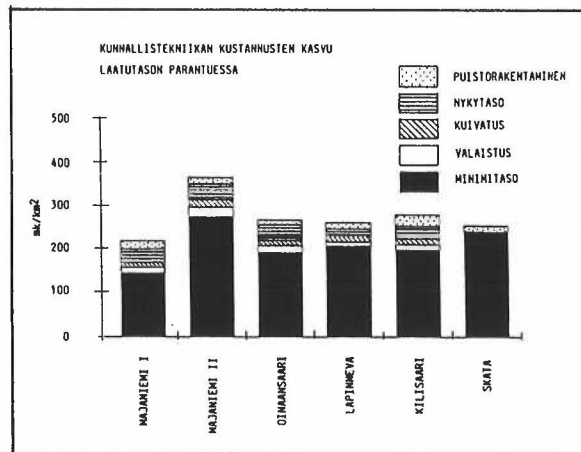

Keskeiset käsitteet ovat:

- aktiivinen vaikuttaminen asenteisiin
- teollinen käsittely
- keräysjärjestelmä, joka kuvastaa filosofiaa
- yhteistyö: teollisuus - Ekorosk, uudet kunnat - Ekorosk
- yhteistyö paikallisesti, seudullisesti ja valtakunnallisesti hyötykäyttäjien kanssa
- poltettavan jätteen talteenotto polttoaineeksi, esim. pelletoimilla.

Teollisuuden ja kaupan jätehuollon valvontaa tehostetaan tarkalla jätelupien käsittelyllä. Wisaforestille osoitetaan uusi kaatopaikka.

Haja-asutusalueiden ja veneilyn jätehuoltoa pyritään tehostamaan asianmukaisilla keräyspisteillä ja velvoitteilla.

UUSIEN ASUNTOALUEIDEN KUNNALLISTEKNISET VAIHTOEHDOT JA KUSTANNUKSET

Pietarsaaren nykyisistä asuinalueista tehtiin yleiskaavatyötä varten asuntoalueiden rakennuskustannusten vertailu (Liikennetekniikka Oy 1991). Kustannuksissa ei huomioitu asuntoalueiden liityntä- ja käyttökustannuksia. Tutkimuksen mukaan aluetehtävien kaksinkertaistaminen pienentää kunnallisteknisiä investointeja noin kolmanneksella.

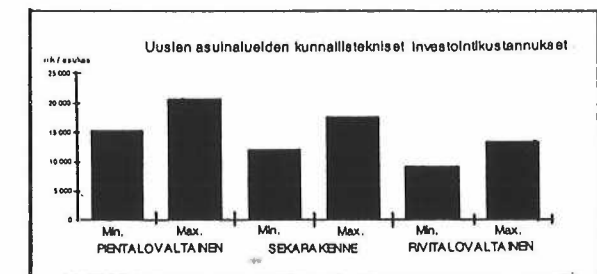
Vertailussa kustannuksiltaan edullisimmaksi osoittautui Majaniemen rivitaloalue ja kalleimmaksi Länsinumen omakotitaloalue. Länsinummella kunnallistekniset investoinnit kerrosneliometriä kohden olivat yli kaksinker-

taiset johtuen alueen harvasta rakennuskannasta, pitkistä tie- ja vesijohtoverkoista sekä sisäisistä puistoista.

Asuinalueiden sisäisten verkostojen kunnallisteknisistä investointikustannuksista noin 70% syntyy perusvarustelutason rakentamisesta (kadut ja pysäköinti, vesihuolto, sähkö ja puhelin). Varustelutasoa kohottavista eli laatu- tasoa parantavista kustannuksista huomattavin menoerä on jalkakäytävien ja sadevesiviemäröinnin rakentaminen.

Huolimatta kohtalaisen eheästä yhdyskuntarakenteesta Pietarsaarella on muihin kaupunkeihin verrattuna laajat kunnallistekniset verkostot. Esimerkiksi Kouvolassa vastaavat verkot ovat lähes puolta lyhyemmät asukasta kohden laskettuna. Pietarsaaren laaja kunnallistekninen verkosto johtunee omakotitalovaltaisuudesta ja väljistä tonteista.

	VERKOSTOTIETOJA ERI KAUPUNGEISTA			
	TIHEYS	KADUT	VESI	VIEMÄRI
	as/ha	m/as	m/as	m/as
PIETARSAARI	9,70	9,52	9,52	8,80
HYVINKÄÄ	16,80	4,38	5,35	4,92
HÄMEENLINNA	13,50	5,79	6,40	6,56
IMATRA	7,50	8,17	8,49	7,65
JYVÄSKYLÄ	14,13	4,03	4,78	4,34
KUOPIO	17,80	3,33	3,70	3,11
UUSIKAUPUNKI	10,50	5,34	9,10	7,30

Laajan kunnallisteknisen verkoston rakentamis-, ylläpito- ja käyttökustannukset lisäävät kaupungin menoja ja asukkaiden asumiskustannuksia. Esimerkiksi pelkästään asumisväljyyden kasvusta johtuvat yhdyskuntatekniset investointikustannukset ovat yli 2 milj. mk vuodessa nykyisen kaltaista rakentamista jatkettaessa.

Asuntoalueiden rakennuskustannusten vertailutulosten pohjalta laskettiin kunnallistekniikan rakentamisen investointikustannukset yleiskavassa varatuilla uusilla asuntoalueilla erilaisissa aluetehtokkuusvaihtoehdoissa (oheinen taulukko).

Viidentuhannen asukkaan asuntoalueen kunnallisteknisissä rakennuskustannuksissa voidaan säästää jopa 35 miljoonaa markkaa laatutasosta tinkimättä pienentämällä tonttikokoa ja suosimalla kytkettyjä- ja rivitaloja.

Pientalovaltaisen rakentamisen minimilaatutason kustannuksilla voidaan kattaa rivitalovaltaisen alueen korkean laatutason ympäristö. Rakennusten sijoittelulla voidaan vaikuttaa oleellisesti aktiivisen oleskelupiikan kokoon sekä tontille jäävien katvealueiden määrään ja näin pienentää tonttikokoa asumisviihtyisyydestä tinkimättä.

Yleiskaavan uusien asuntoalueiden kunnallistekniikan rakentamisen investointikustannukset.

RAKENNE	PIENTALO- VALTAINEN		SEKA- RAKENNE		RIVITALO- VALTAINEN	
alueteh.	0.17		0.20		0.22	
varust.taso mk / k-m ²	Min. 340	Max. 460	Min. 267	Max. 391	Min. 202	Max. 299
1 000 mk						
ALUE 1 A=15.8 ha	9 132	12 356	8 437	12 356	7 022	10 393
ALUE 2 A=6.0 ha	3 468	4 692	3 204	4 692	2 666	3 947
ALUE 3 A=20.0 ha	11 560	15 640	10 680	15 640	8 888	13 156
ALUE 4 A=14.0 ha	8 092	10 948	7 476	10 948	6 222	9 209
ALUE 5 A=27.0 ha	15 606	21 114	14 418	21 114	11 999	17 761
ALUE 6 A=31.0 ha	17 918	24 242	16 554	24 242	13 776	20 392
ALUE 7 A=45.0 ha	26 010	35 190	24 030	35 190	19 998	29 601
ALUE 8 A=17.5 ha	10 115	13 685	9 345	13 685	7 777	11 512
ALUE 9 A=30.0 ha	17 340	23 460	16 020	23 460	13 332	19 734
ALUE 10 A=10.0 ha	5 780	7 820	5 340	7 820	4 444	6 578
YHTEENSÄ A=216.30 ha	125 021	169 147	115 504	169 147	96 124	142 282
ASUKKAITA A=216.30 ha	8 171	8 171	9 613	9 613	10 575	10 575
mk / asukas	15 300	20 700	12 015	17 595	9 090	13 455
Min. varust.: Kadut ja pysäköinti, vesihuolto, sähkö ja puhelin Max. varust.: Min. varust. + kuivatus, pulstot ym. Lähteet: Asuntoalueiden kaavoitus- ja rakennuskustannukset Sis.min.; Kaavoitus- ja rakennusosasto 1979 Asuntoalueiden rakennuskustannusten vertailu; Pietarsaaren Kaupunki / Liikennetekniikka Oy 1991 Maarakennuskustannusind. 1978 -> 1992: 130 %						

Yleiskaavan uudet asuinalueet (luvut viittaavat edellisivun taulukkoon).

KIRJALLISUUSLUETTELO

Alexander Christopher	A New Theory of Urban Design	Kierkegaard Sören	Antingen – eller Begreppet oskuld Stadier på livets väg Fruktan och bävan
Andersson Åke E	Kreativitet, storstadens framtid	Knoflacher Hermann	Kaupungin ja liikenteen harmonia
Annala Pauli	Autonomian tragedia ja kulttuurin kriisi	Lagerroth Erland	Världen och vetandet sjunger på nytt
Asplund Johan	Individ och kollektiv	Lefebvre Henri	Staden som rättighet
Berdjajev Nikolas	Historiens mening Vägar till självkänsla	Milgram Stanley	Lydnad och auktoritet
Bergman Shmuel Hugo	Dialogical Philosophy from Kierkegaard to Buber	Nyman Kaj	Husens språk
Bergström Matti	Barnet, den sista slaven	Peat David F, Bohm David	Ordning och kreativitet i liv och vetenskap
Bohm David	Wholeness and the implicate order	Rajanti Taina	The city as the social space of modernity
Buber Martin	Jag – Du Die legende des Baalschem Begegnung Pfade in Utopia Det mellanmänskliga Människan och hennes bildkonst Skuld och skuldkänsla	Schweitzer Albert	Ur mitt liv och tänkande
Capra Fritjof	The turning point	Siegel Eli	Self and world
Coubler Heinz	Europäische stadtplätze/Genius und Geschichte	Stadsmiljörådet	Identitet Framtidsstaden II
Dostojevskij Fjodor	Bröderna Karamasov	Teilhard de Chardin Pierre	Der Mensch in Kosmos. Die Entstehung des Menschen
Ellul Jacques	The meaning of the city	Utbildningsstyrelsen	Grunderna för grundskolans läroplan
Frankl Viktor E.	Livet måste ha en mening	Werne Finn	Den osynliga arkitekturen
v. Goethe Johan Wolfgang	Faust	Wittgenstein Ludwig	Tractatus Logico-Philosophicus
Israel Joachim	Martin Buber	v. Wright Georg Henrik	Vetenskapen och förnuftet
Jonas Hans	Answarets princip	Zernov Nicolas	Vishet i exil
Kandinsky Wassily	Om det andliga i konsten	Muuta:	Gaia's atlas om jorden/ En plan för jordens resurser i morgon och i övermorgon Daggmaskens dilemma Raamattu

